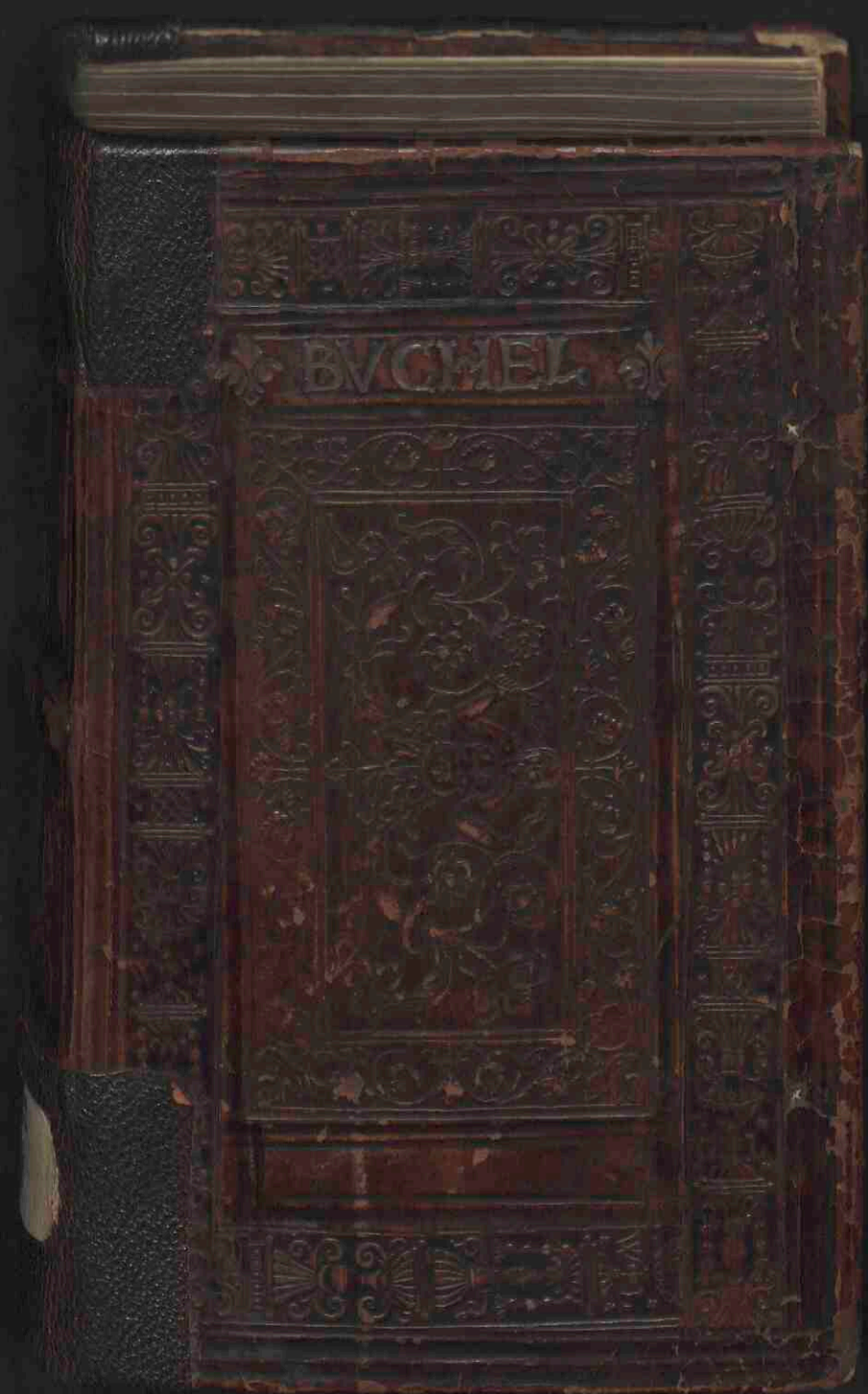

Dialectica Johannis Caesarii

<https://hdl.handle.net/1874/399867>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

B. oct.

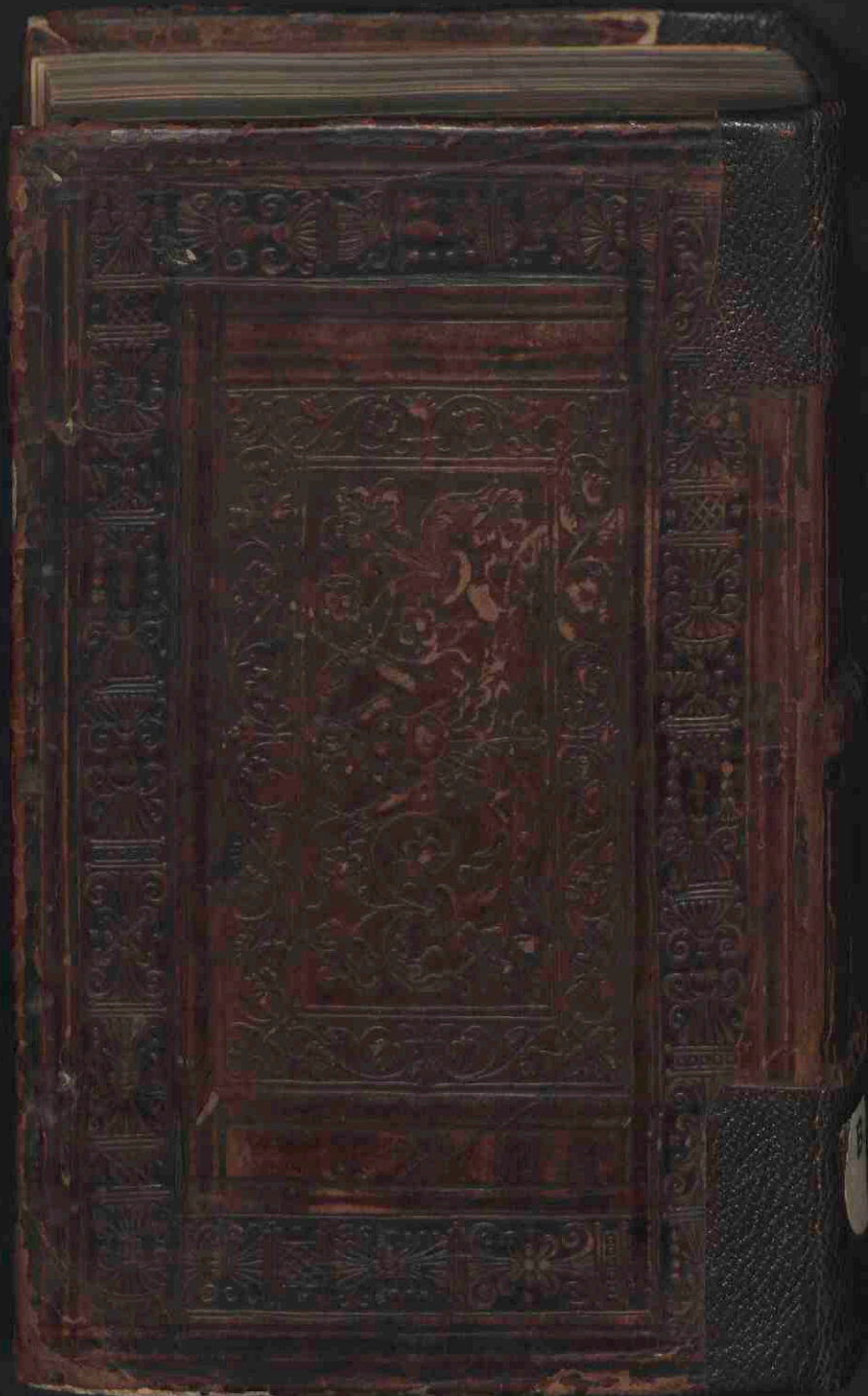
51

3

CC

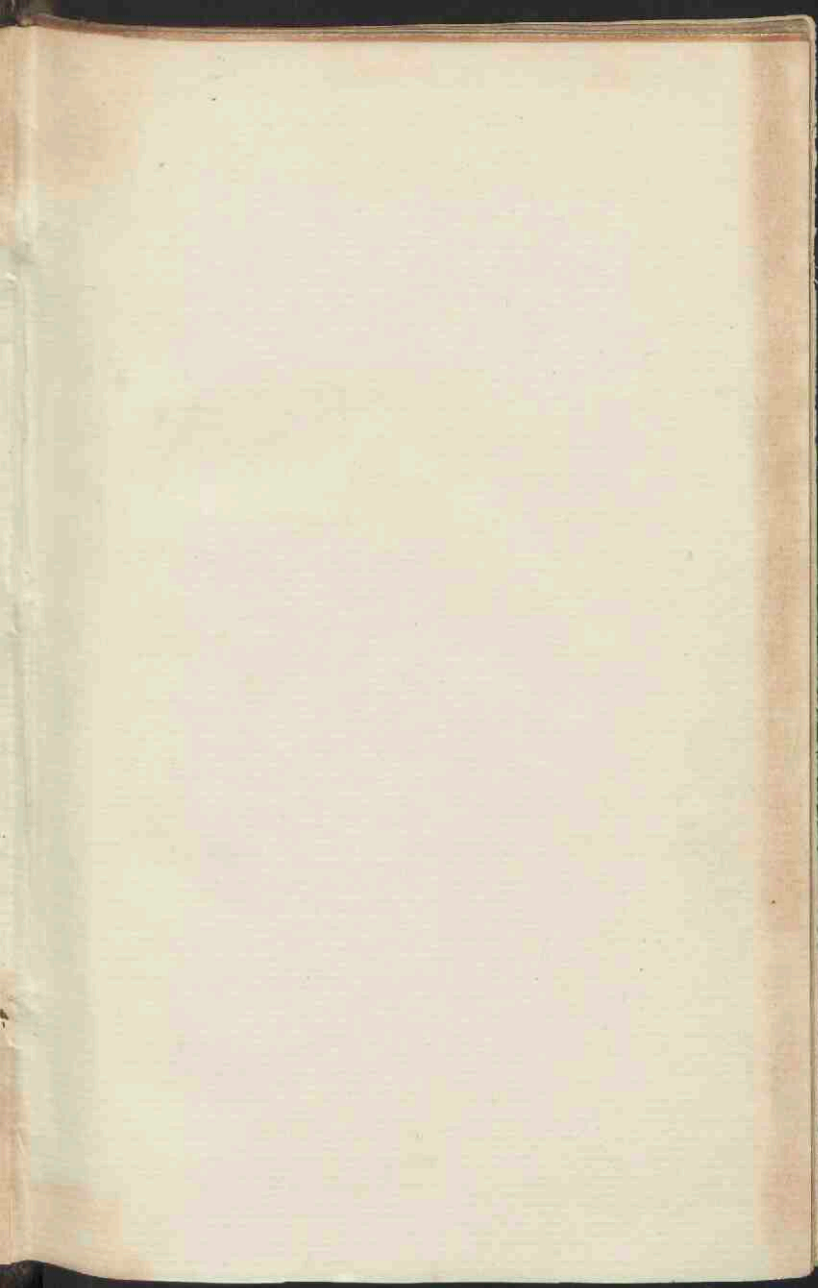

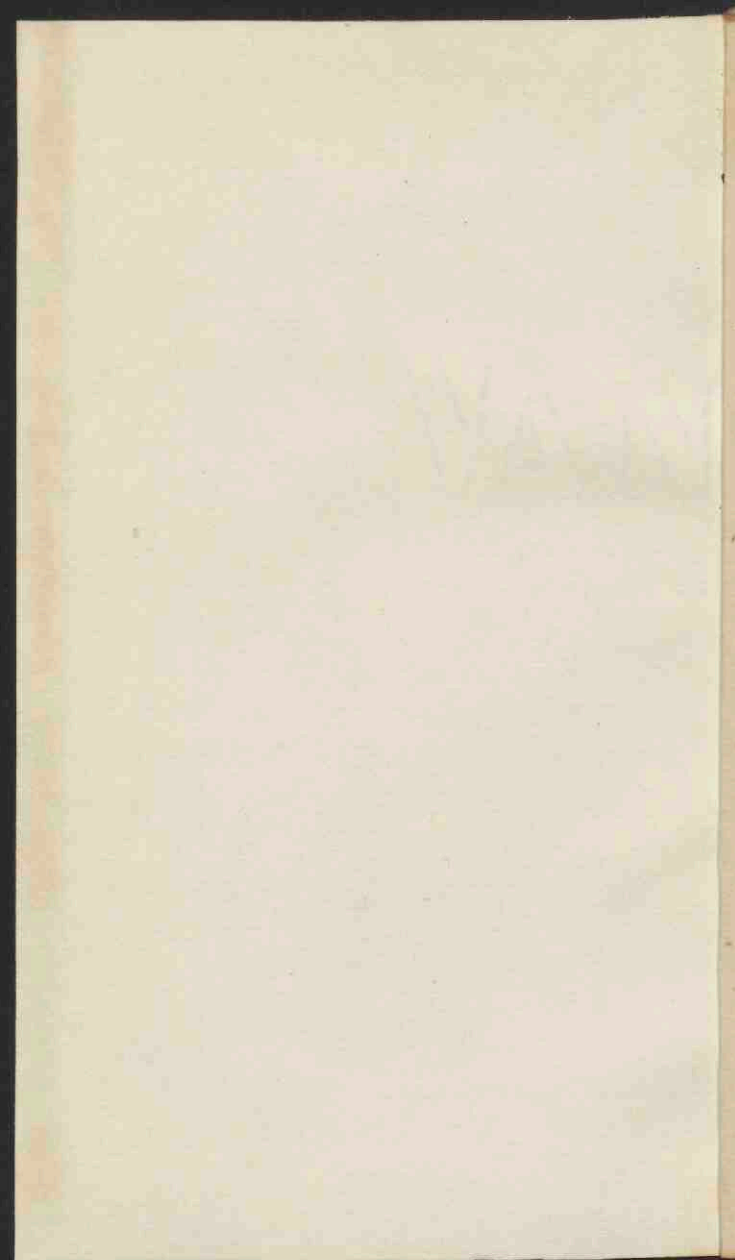

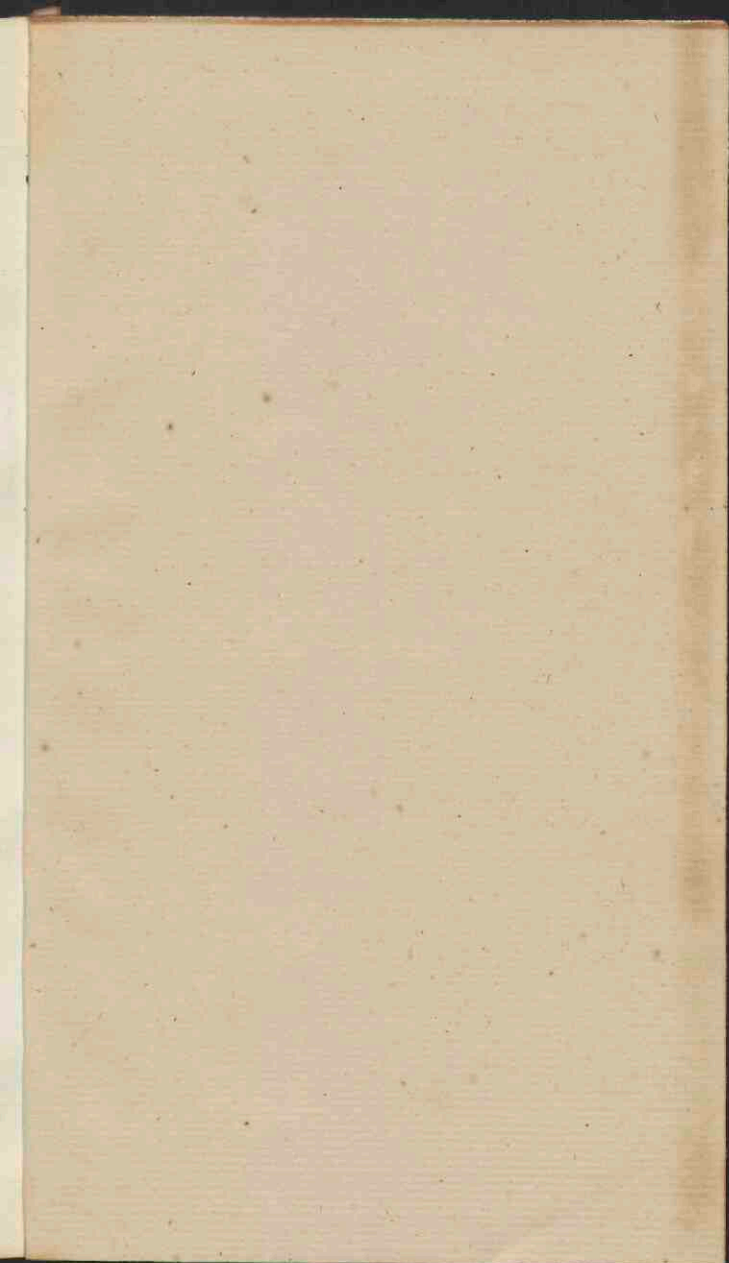
Miscellanea Litteraria

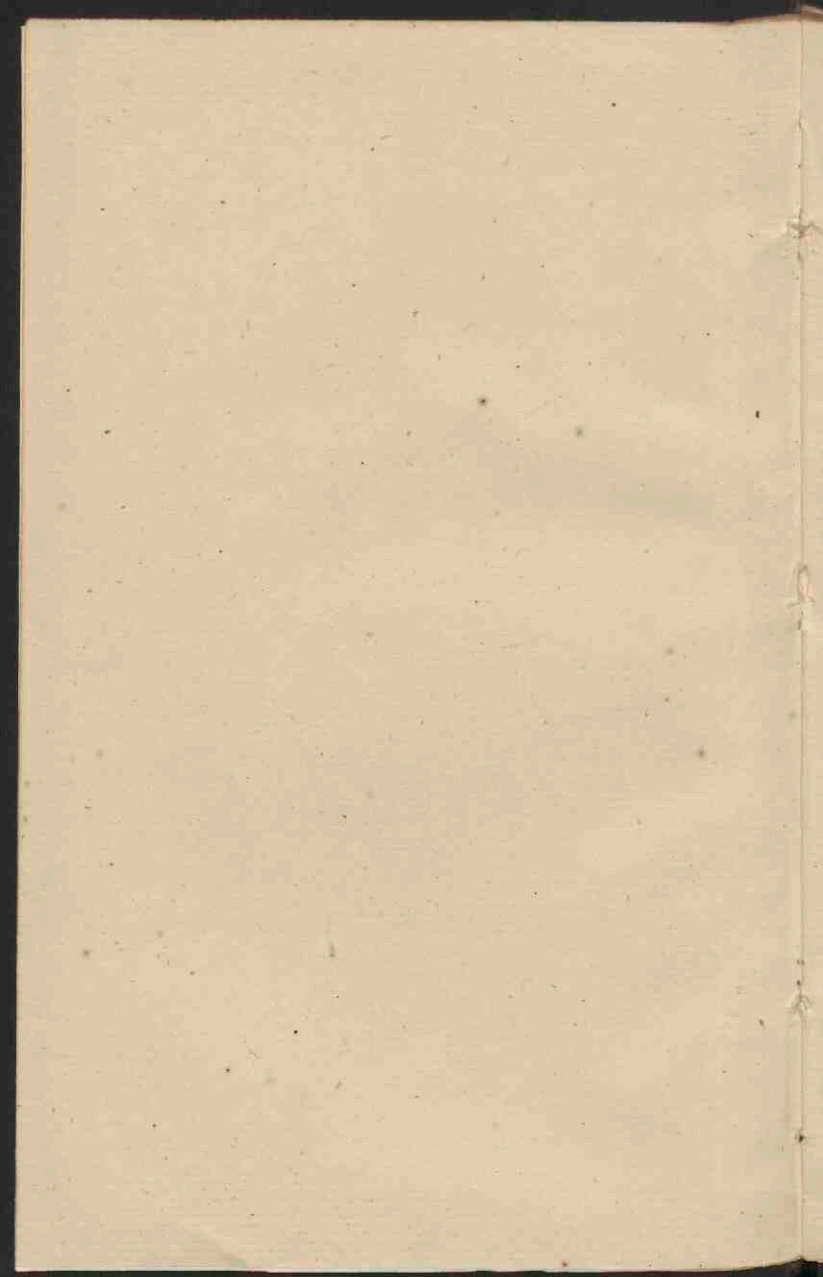
Octavo nº. 51.

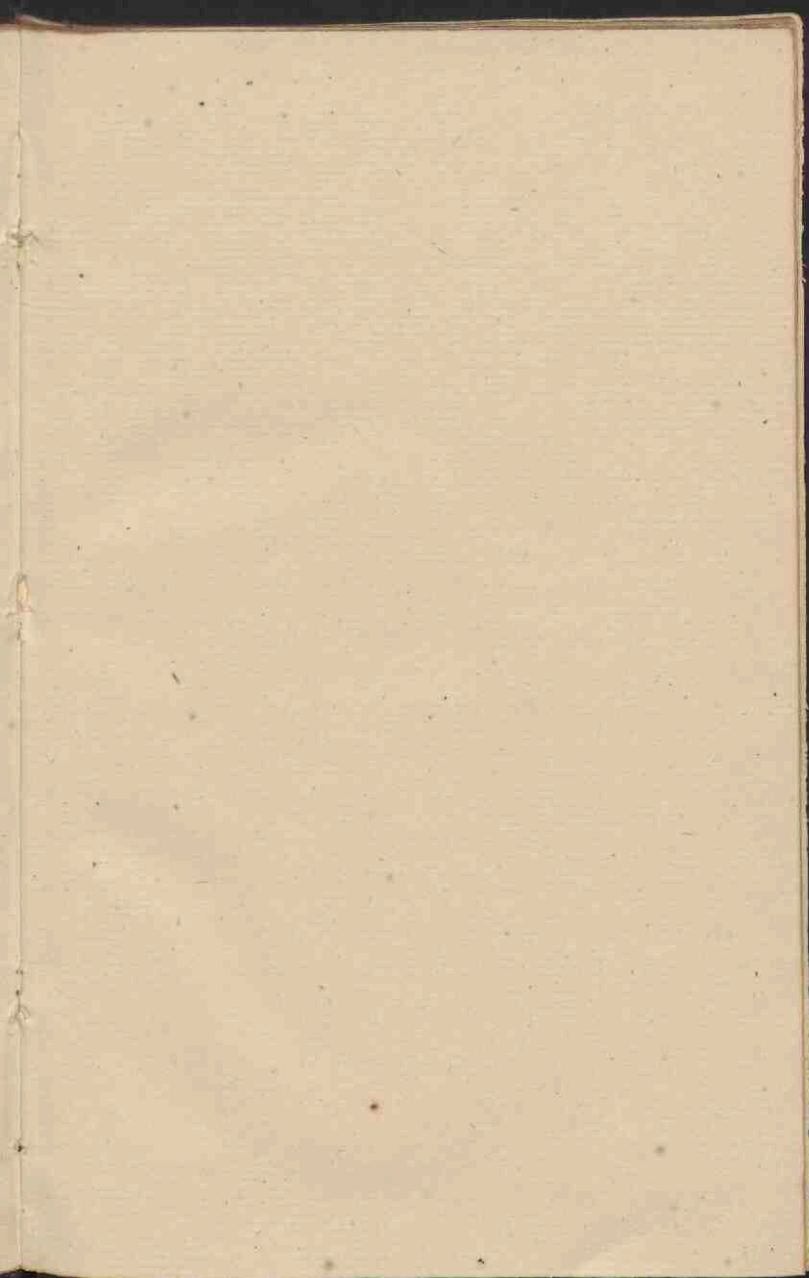
B. oct.
51

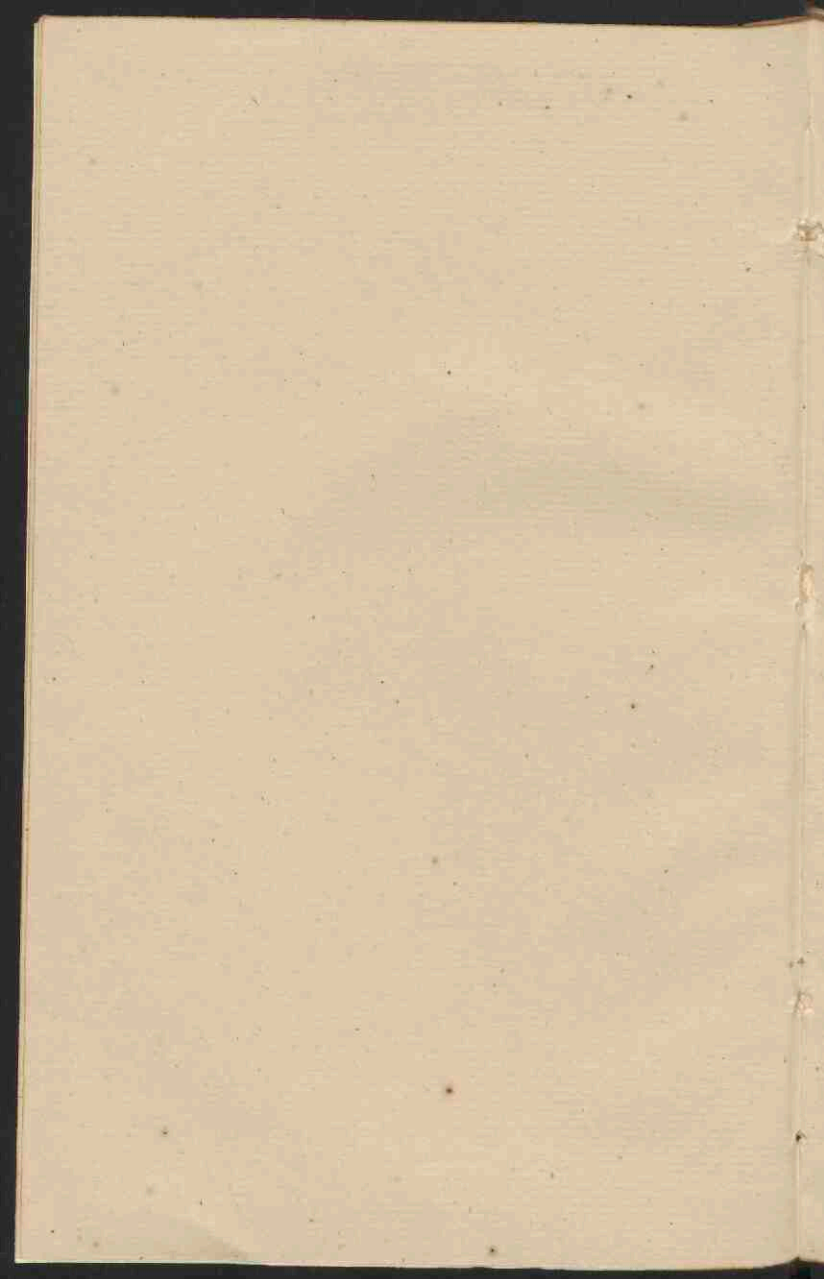

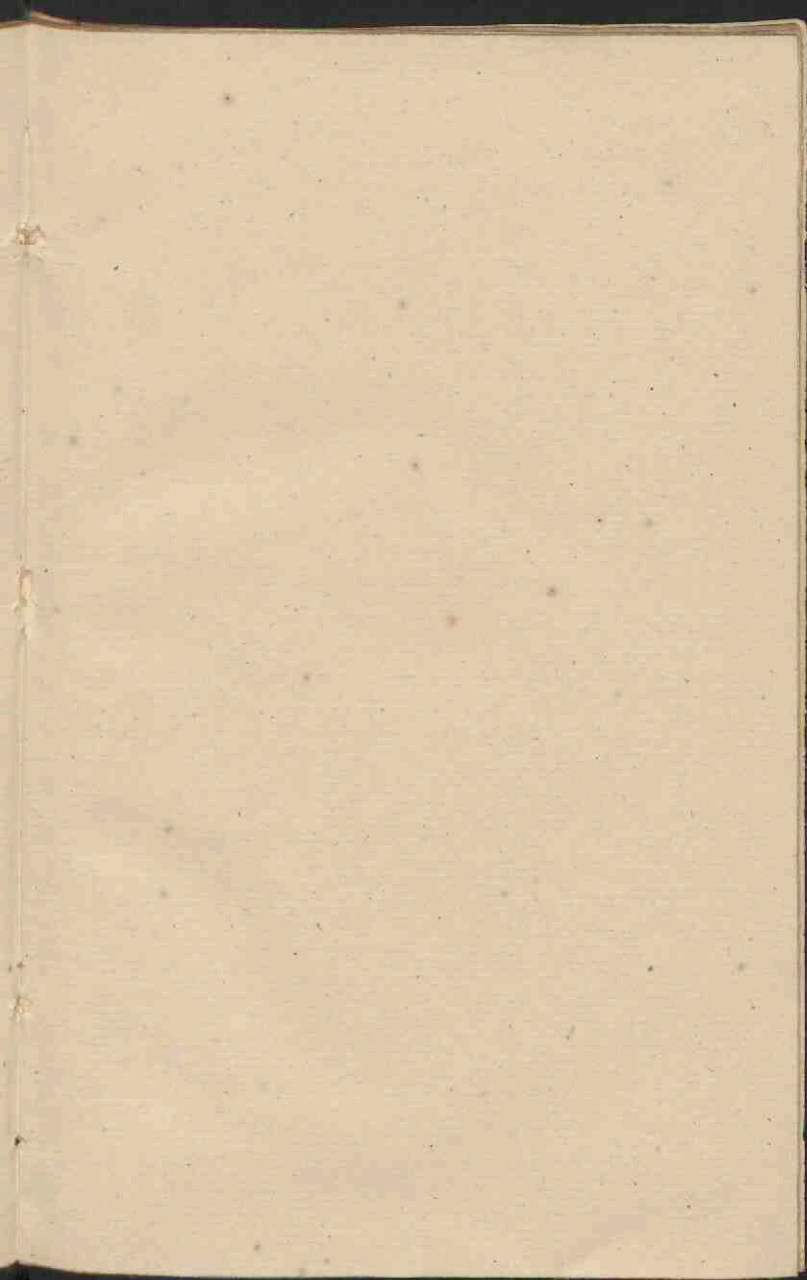

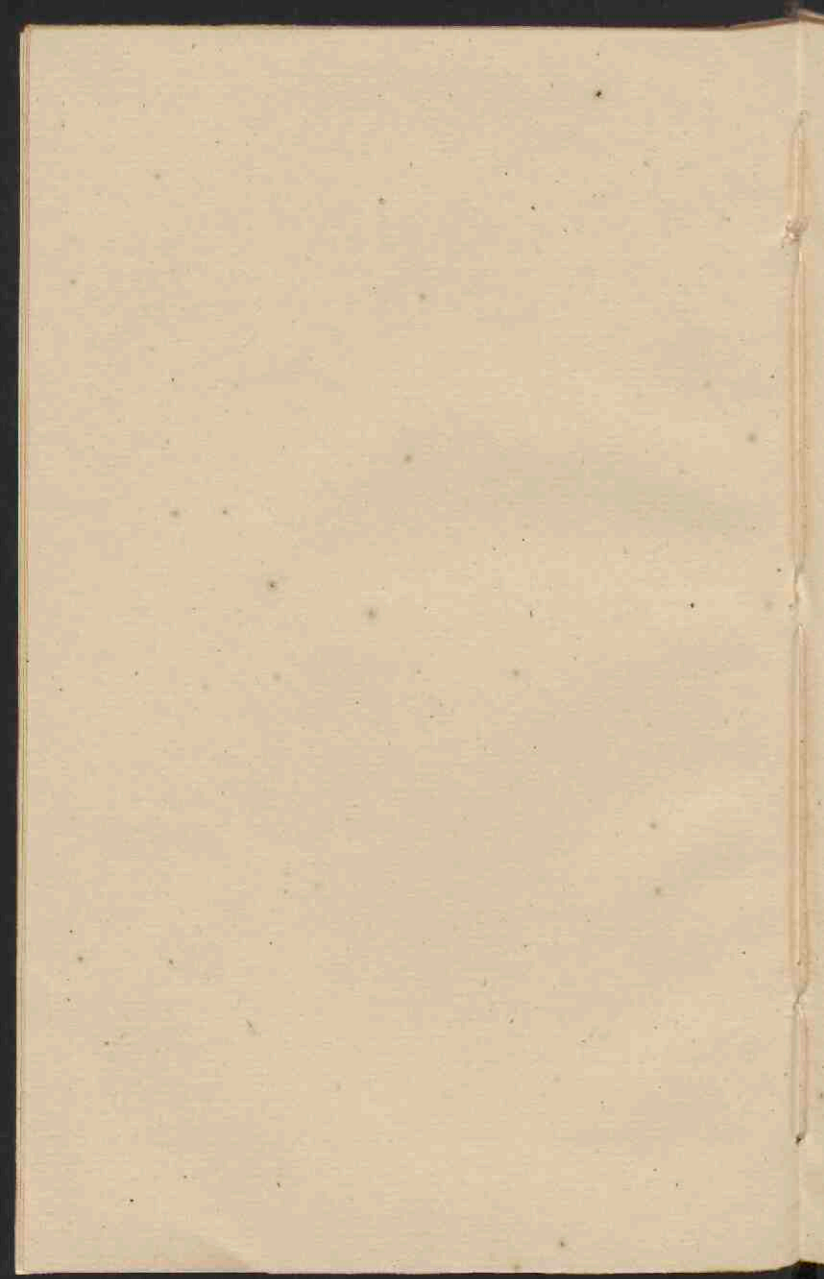

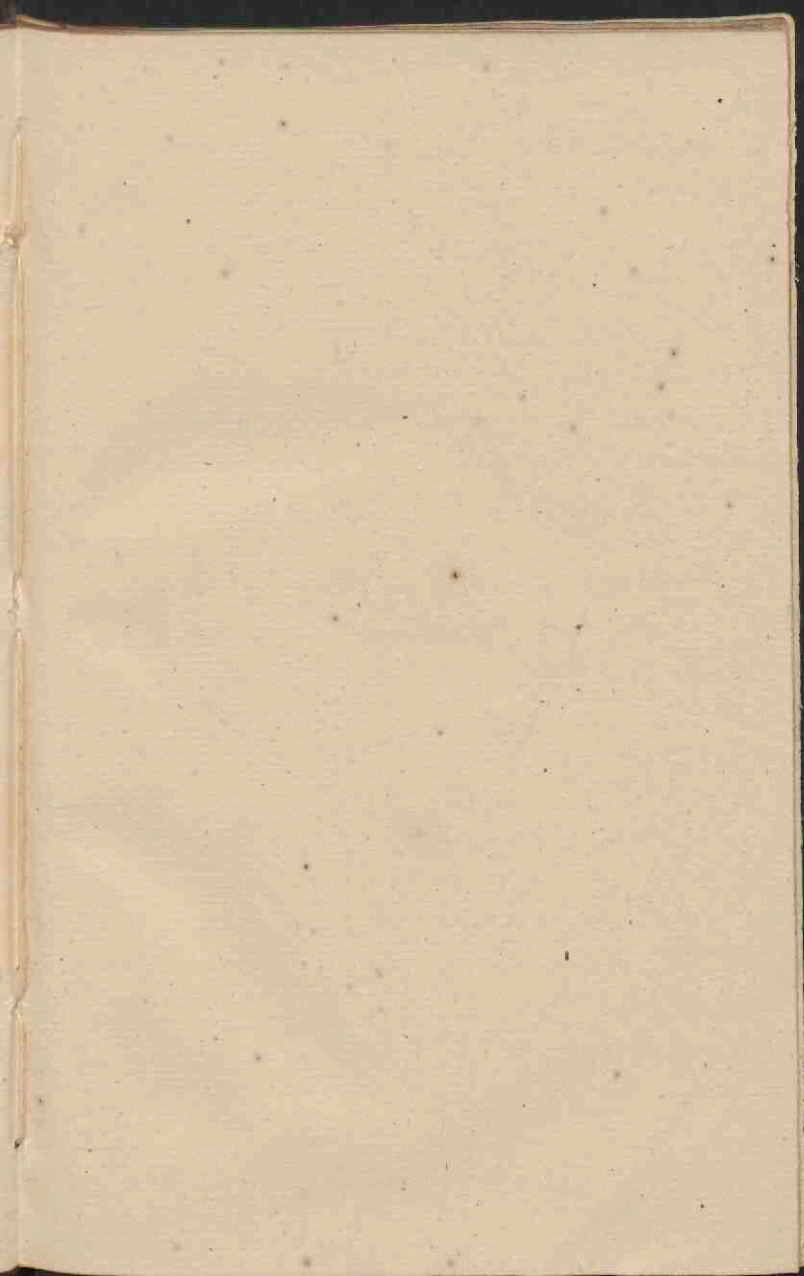

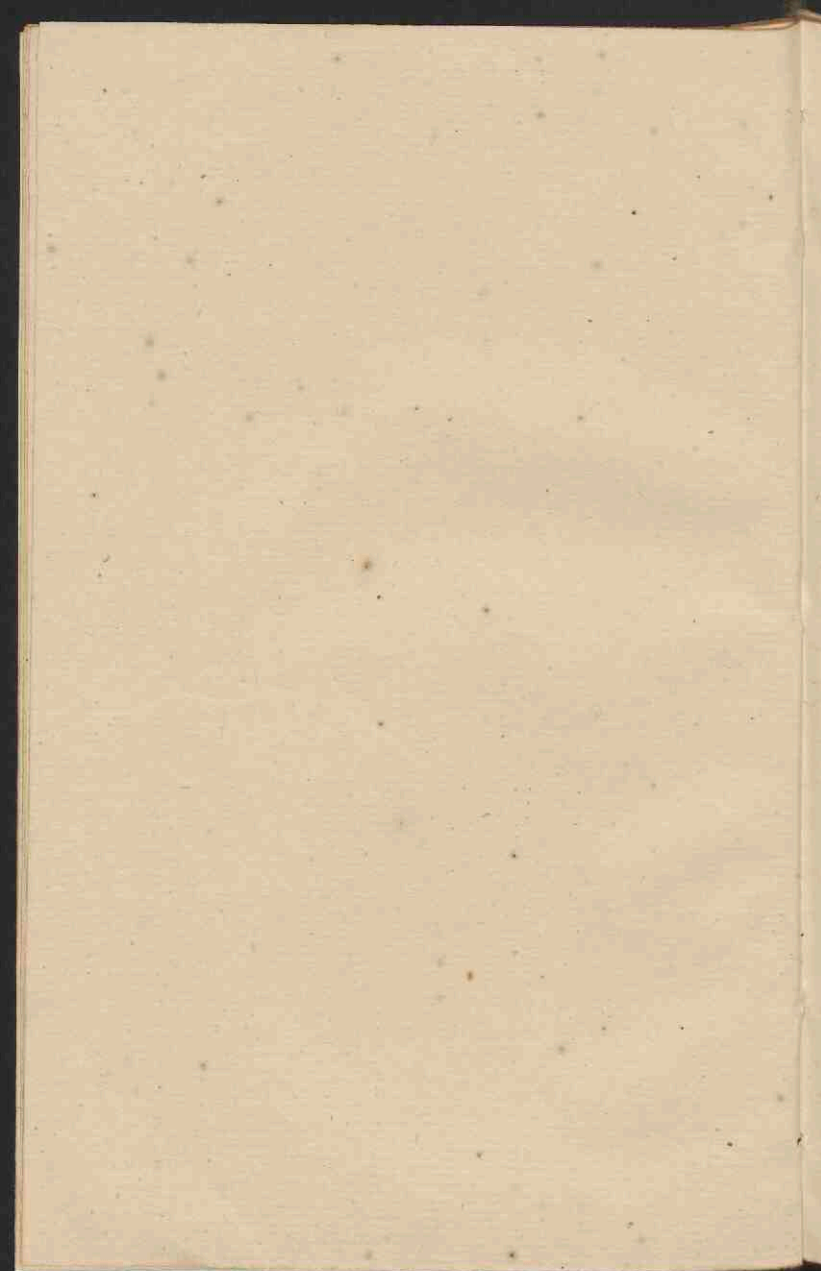

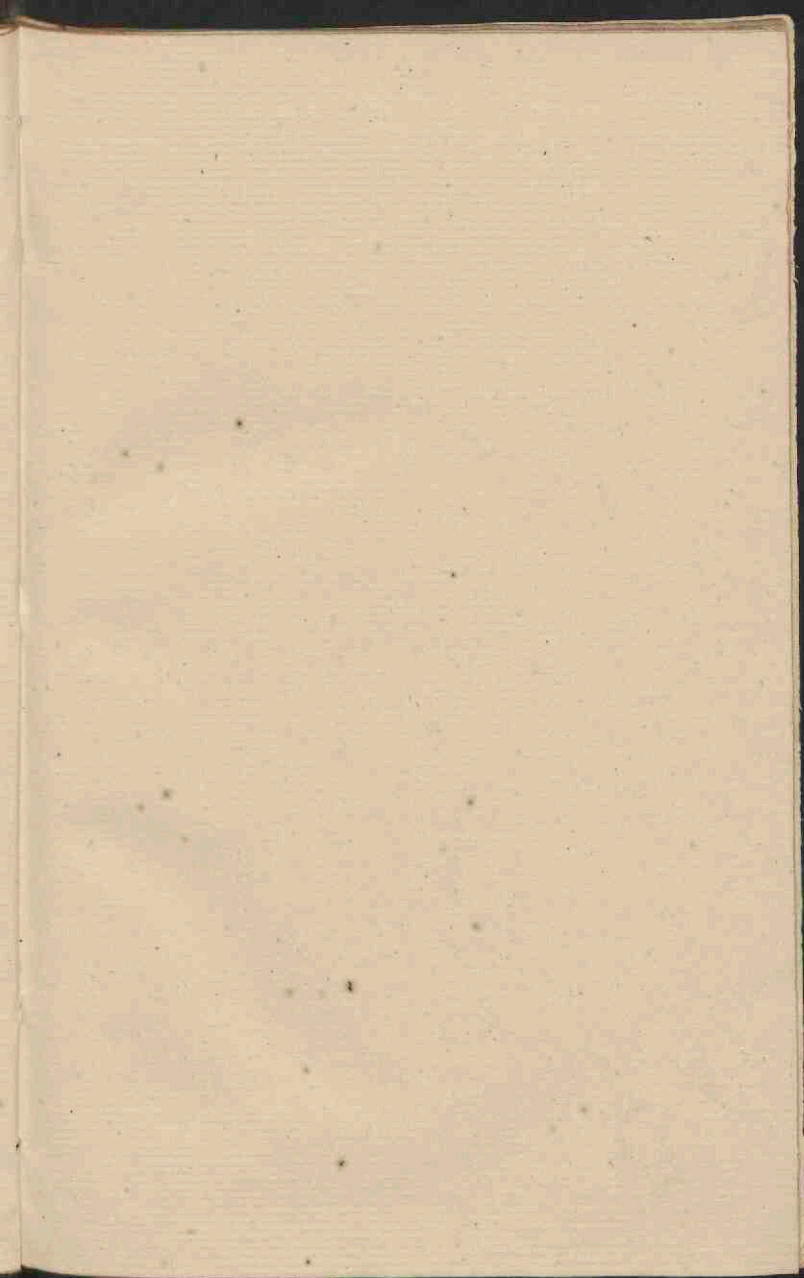

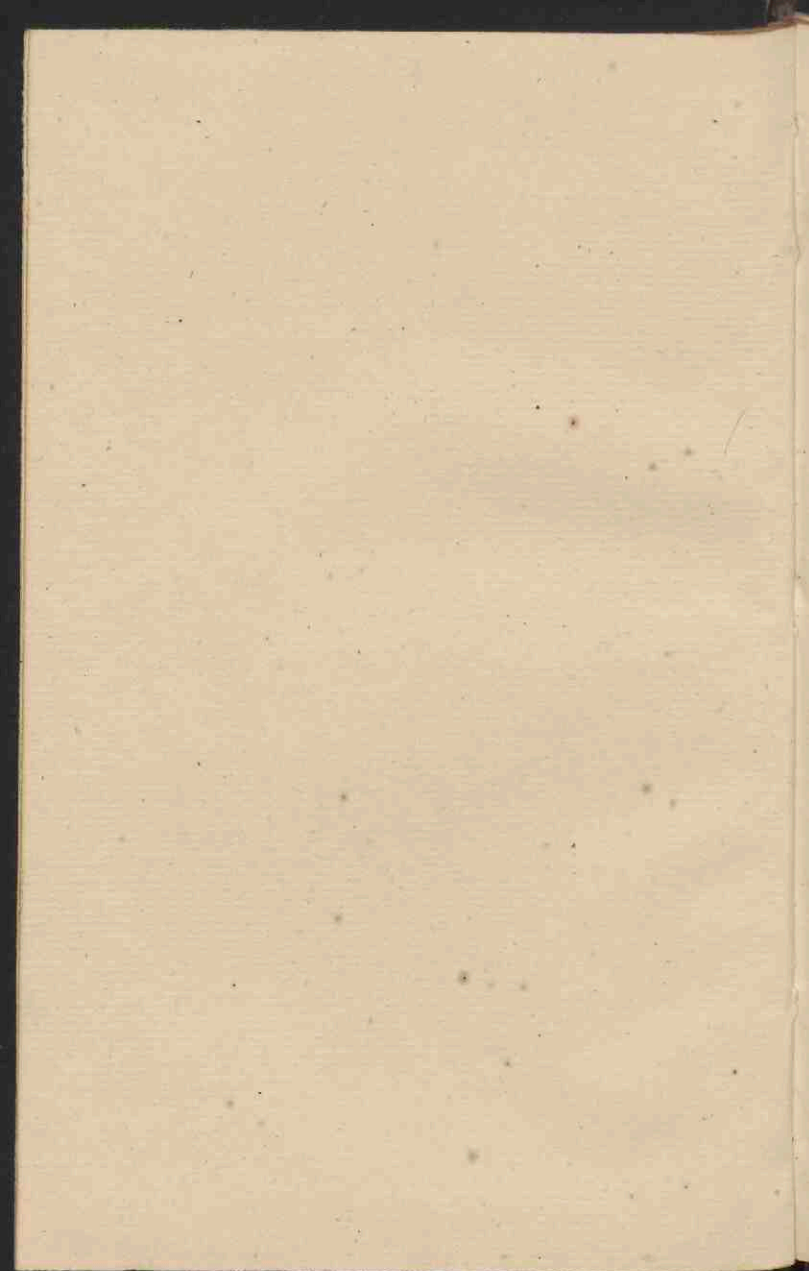

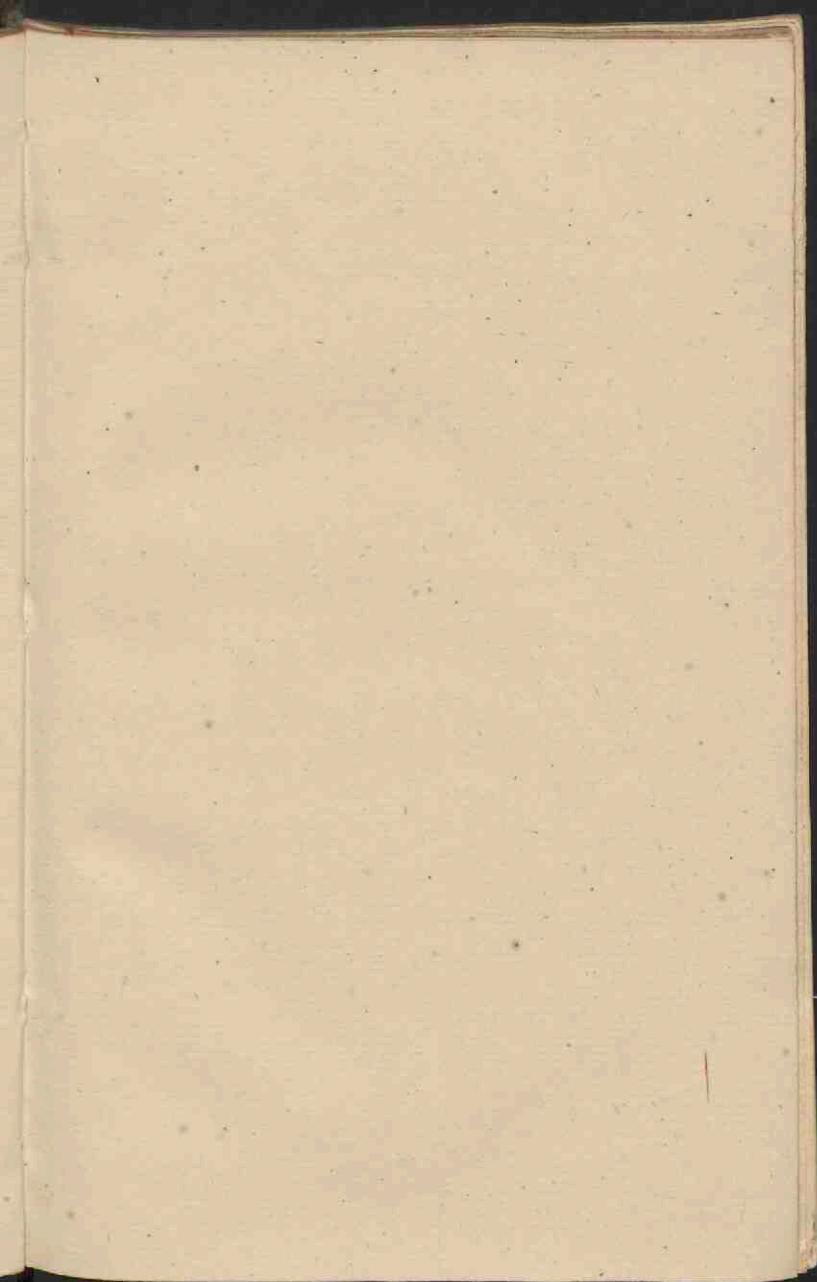

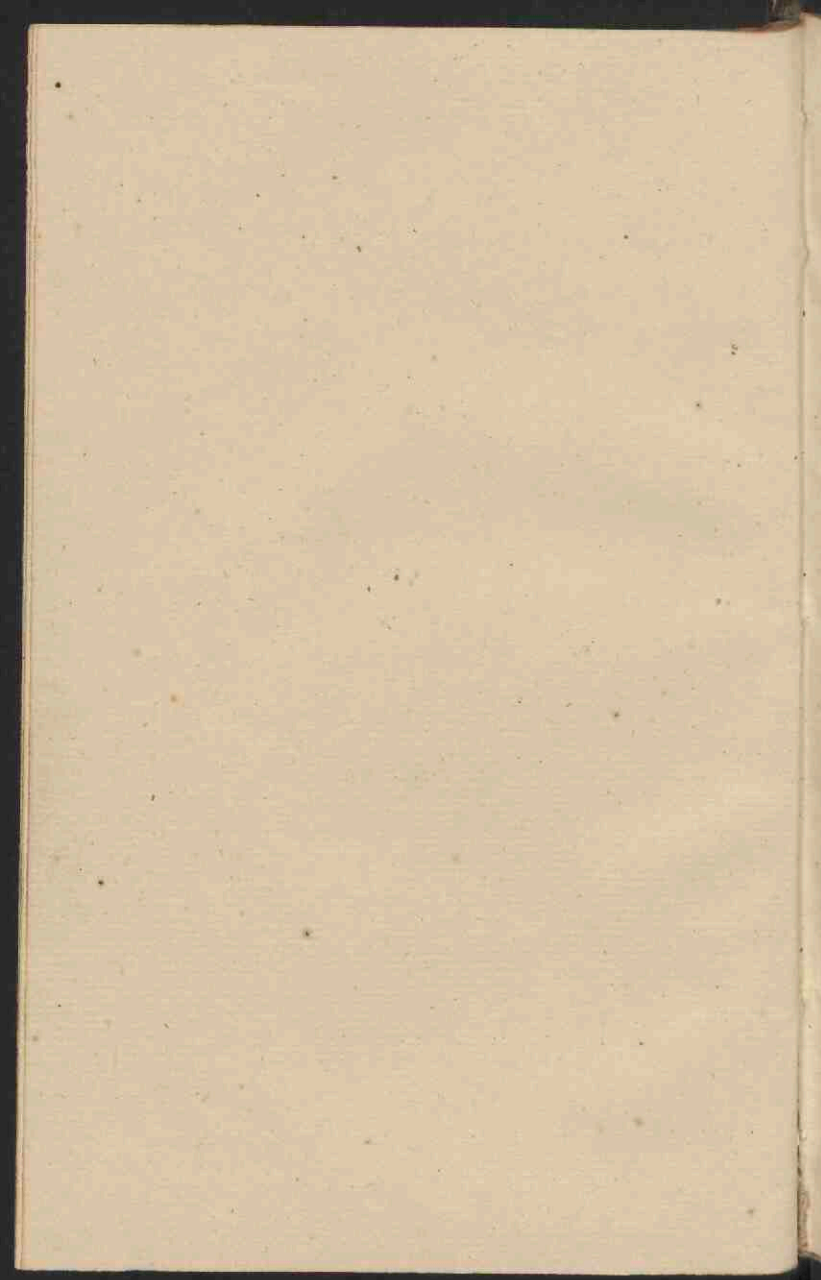

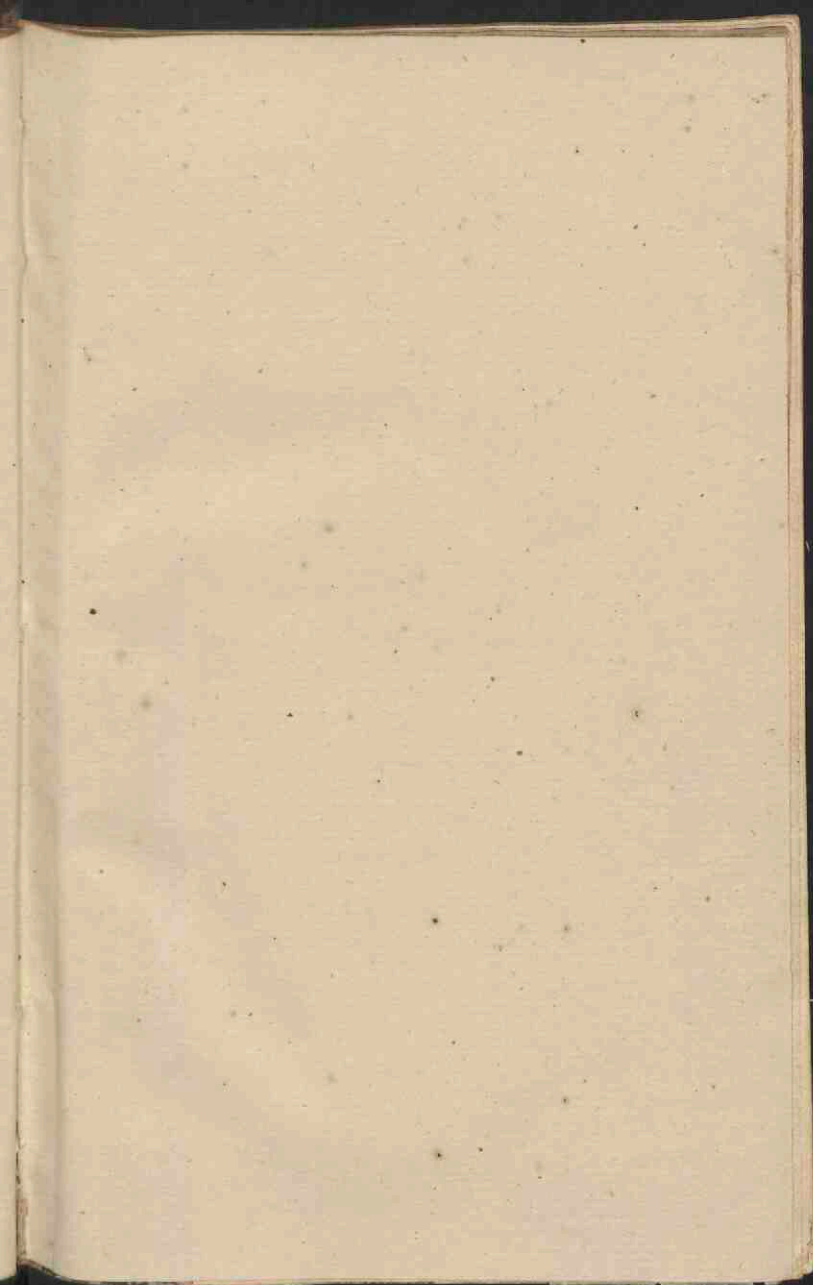

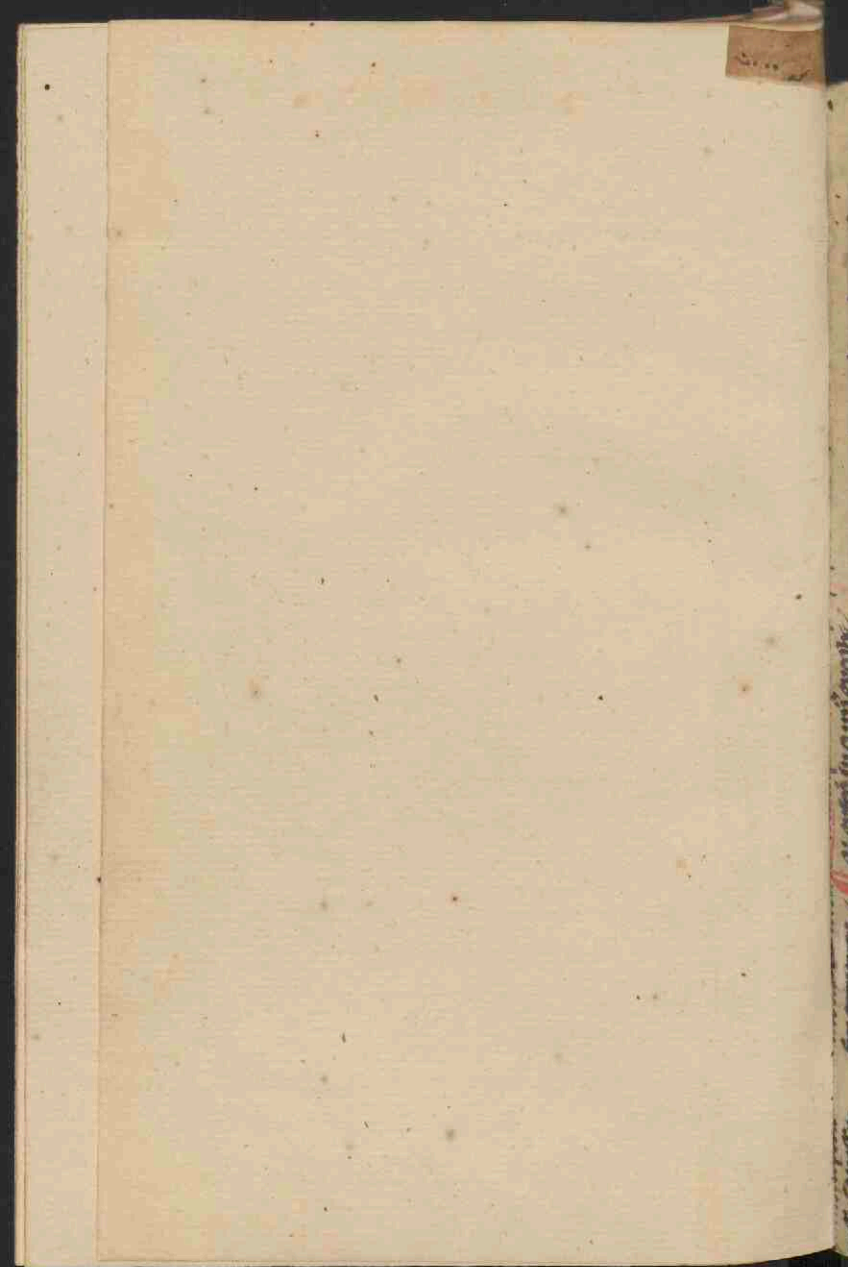

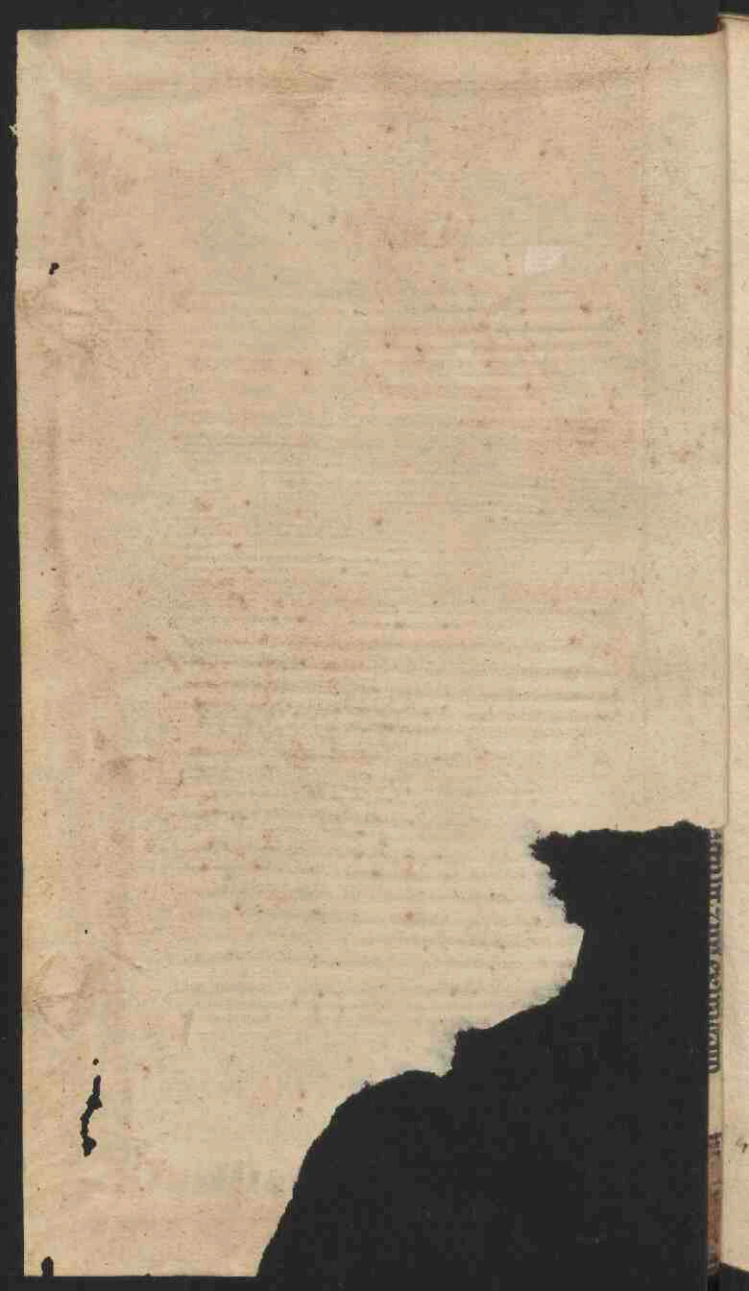
finis omni me. **P**er erro suo uni excohe
redis: erumpul. tunc i. notaria prestina
corde n. repert. utum si. ale. h. id est suo
dolunt. ali. adsummi defuncti. quod est

in illa extra. sic
petilio. h. ut
h. a. i. utroq.
si. totum. qui. cu.

*reca. ali. ca. d. r. e. chub. m. u. o. i. n. t. r. a. l. e. c. t. o. r. q. u. o. d. n. o.
ut. n. o. s. o. l. u. m. q. u. i. d. i. c. i. t. a. r. e. q. u. o. d. i. q. u. e. r. i. t. u. m. p. e. r. i. t. e. r. e.
q. u. i. d. a. m. a. p. p. e. t. a. r. e. a. t. t. e. n. d. e. n. t. u. r. u. t. e. x. t. u. s. d. i. c. i. t.*

tunc requiruntur. tunc etiam ex utroque
 rebus exordium punitur. huiusmodi rebus etiam
 inquisitum in rationibus. aut obiectis ac
 quibusdam rebus etiam utrumque punitur.

non sequitur. Ad id quod dicitur in

57

N 114. C.

82

DIALECTICÆ

CA IOHANNIS CAESARII uiri undecunq; doctissimi, ab auctore multis in locis iam postremū adaucta, atq; restitutis in integrum quæ prius luxata minuiq; polita erant, quod is demum animaduertet, qui nostram cum alijs hætenus excusis contulerit.

Adiecta est ad calcem huius Dialecticæ institutionis, Ioannis Murrellij in .x. Prædicamenta Aristotelis Isagogæ, oppidoquàm utilis huius discipline studiosis.

ex dono Buchely

PARISIIS,
Excudebat Christianus Wechelus, sub scuto
Basiliensi, in uico Iacobæo. An.
M. D. XXXIII.

Auctores qui in hoc opusculo citantur hi sunt.

EX GRÆCIS.

□ Plato	Porphyrus
Aristoteles	Herodotus Historicus
Theophrastus	Diogenes Laertius
Themistius	Suidas
Cleomedes	Athanasius
Galenus	
Nicephorus	Iohannes Damascenus
Gilbertus Poretanus	Georgius Trapezantius

EX LATINIS.

M. Cicero	Priscianus Grammaticus
Vergilius	Donatus Grammaticus
Ovidius	Diomedes Grammaticus
Horatius	Martianus Capella
Persius	Macrobius
Iuuenalis	A. Gellius
Seneca	Iustinus historicus
F. Quintilianus	Anselmus
C. Plinius Secundus	Alexander Hegius
Victorinus	Rodolphus Agricola
Higinus	Laurentius Valla
Lactantius	Georgius Valla Placentinus
Solinus	Erasmus Roterodamus
Ambrosius	Thomas Linacer
Hieronymus	Ludovicus Viues
Augustinus	Iacobus Faber Stapulensis
Seuerus Sulpitius	Indocus Clichtonens
Boethius	Buredanus.

VIRO MAGNANIMO IUXTA

que egregie docto Vuilhelmo Riffenstein Que-
stori & consiliario generosi & illustris com-
mitis à Stolberga & Vuernigeroda,
amico suo optimo & patrono
plurimum observando

Iohannes Casa-

rius S. D.

I quando in mentem mihi uenit consue-
tudinis eius, qua tecum interim, cum
Stolberge agerem superioribus annis,
non tam utebar, quam fruebar oppi-
do quam familiarissimè Vuilhelme uir
magnanime, ac iuxta non uulgariter docte: uix mi-
hi imperare possum, quin grauiter molesteque feram,
illius consuetudinis carentiam. Quippe quod ea mihi
nunc non perinde uti liceat, idq; propter locorum di-
stantiam, que nos disiungit, adeo (corporum tamen ma-
gis quam animorum intercapedine) ut facile mihi non
fuerit, nedum commodum, tantum arripere iter, quoties
me tui inuisendi conueniendiq; cupido incessit tenetq;.
Hinc illa scilicet animi mei agritudo. Siquidem nihil mi-
hi per id temporis tantum solatij adferebat, aut tam in-
cundum erat, atque mutuus ille conuictus, ut in quo
nulla propè alia de re confabulatio inter nos agebatur
ultra citroq; atq; id quidem super mensam præsertim,
quam de literis atque bonis artibus, & earum scri-
ptoribus

ptoribus, magnis quidem illis & grauibz, eisdemque
clāsicis magna ex parte, quos uocant, nec ijs tantum,
qui superioribus seculis claruerunt, sed & ijs pariter,
qui nostra quoque tempestate clari habentur, inter
quos primas Erasmo Roterodamo, & Philippo Me-
lanchthoni uterq; nostrum uno quasi consensu adiudica-
re solebat. Loquor autē hic nūc de his artium scripto-
ribz & eruditis uiris, quos Germania nobis donat. Nā
habēt et reliquę nationes suos, ut Gallia, ut Hispania,
ut Britannia olim dicta, illis quidem si non superiores,
certē nec inferiores, imo pares potius, & cum illis ue-
luti ex æquo comparandos: quod tamen nolim alicui o-
diose à me dictum uideri. Taceo in præsentia de Ita-
lia, altera post Græciam bonarum literarum parente.
At de hoc ad præsens satis superq; ut de quo tecum
coram quā per literas agere malim. Quare illuc re-
deo, unde digressus sum. Adiebat huic nostro tam
suauī & iucundo conuictui non parum gratiæ, & (ut
ita dicam) uoluptatis studiosum illud tuorum libero-
rum & aliorum quorundam ingenuorum adolescen-
tum contubernium, atque unā cum his præceptor ipse
siue pædagogus alter quidem post alterum. Nam alter
in alterius locum successit, ac uices eius subiit, facta sci-
licet prioris missione iuxta præscriptum tempus, sed ho-
nesta: uterque sane, ut literis politionibus probe insti-
tutus, ita moribus non inelegantibus pulchrè præditus,
quales uique & discipulos suos dedita opera redde-
re conabantur satagebantque. Nec eos suis ille pula-
cher

cher conatus fefellit interim, id quod literæ profectò
 ipsorum adolescentum, quas ad me aliquoties post abi-
 tum isthinc meum in patriam dederunt, planè indi-
 cant, ac testes ut non falsæ, ita locupletes proferri pos-
 sunt. Quæ quidem in re Vuilhelme rarum admo-
 dum de te & tamen utile exemplum præbes, non mo-
 do priuatis hominibus quantumuis magnis & poten-
 tibus, sed & principibus quoque uiris, quod merita-
 to imitarentur, utinamque imitentur. Quin & illud
 non minus ad cumulum laudum tuarum accedit, quòd
 uiros probè doctos non tantum affectu & animo be-
 neuolo ac fauore pleno prosequeris, sed & eosdem tibi
 (quorum saltem notitiam tibi habere ex præsentia
 contingit) beneficijs non uulgaribus conciliare ac de-
 uincire studes. Quo & factum existimo (nisi tamen
 me mea fallat coniectura) ut Dialecticam suam idem
 Philippus breuem quidem illam, sed miro artificio con-
 scriptam tibi nuncuparit, anno ab hinc tertio plus mi-
 nus, ut uiro scilicet de se bene meritò, ac sui in primis
 studioso. Quæ certè causa est (sic tibi persuadeas ue-
 lim) ut & ego tibi meam, ubi illam nuperrime reco-
 gnoueram, ac paulo locupletiozem reddideram, nuncu-
 pare destinauerim, ac nuncupem, planè hac nimirum
 ratione potissimum inductus, quod ex literis Erhardi
 Holsatiensis, quas ille superioribus diebus ad me de-
 derat, dum idem adhuc domi tuæ tuorum liberorū præ-
 ceptorem agebat, intellexeram Dialecticam meam uel
 qualemcunque ipsius Philippi cura & subornatione

❶ EPISTOLA NVNCVP.

publicè nunc prælegi atque doceri in Academia Vuit-
tenbergenſi, unde dubitare nec poſſum nec debeo, quin
lubenti animo illam ſis amplexurus, utpote tanti uiri
calculo approbatam, non quod ea ipſa tibi nunc uſui
ſit, quem ſcio ſtudijs longè grauioribus, ſi quando per
otium licet, uacare ſedulo, ſed unde tui & illorum
æquales prima illius artis rudimenta haurire,
ac percipere queant. Bene uale, &
quod facio, boni conſule. Colo-
niæ Idibus I V N I I. Anno
à Chriſti natali.

M. D. XXXII.

IN COMMENDATIONEM AR-
tis Dialecticæ, pariterq; & de eius usu, &
utrum philosophiæ pars sit nec ne,
Iohannis Cæsarij præfatio.

Nter liberalia studia, quæ uulgo ita di-
cta sunt, autore Seneca, quòd sint li-
bero homine digna, non minima exi-
stimari censerique debet DIALE-
CTICA, ob id scilicet, quòd cate-
ris artibus et disciplinis ancilletur quodammodo ipsa,
& suum præstet obsequium, cum interim nihilo minus
& ipsa pars philosophiæ & sit, & habeatur, quippe
quæ proprium perinde ac reliquæ bonæ artes finem re-
tineat. Est autem hic inuentio iudiciũque rationum,
quemadmodum id tradit ac docet Boëthius quoq; haud
ignobilis apud Latinos philosophus, ultimus tamen (si
Laurentio Vallæ credimus) cruditorum. Itaque hæc
ars, quatenus quidem ipsa suum habet retinẽique fi-
nem, isq; à sola philosophia consideratur, pars utique
philosophiæ ponenda est. Quatenus uerò finis ille ad
alias quoque philosophiæ partes suam pollicetur exhi-
bẽique operam, instrumentum ipsius philosophiæ, &
sciendi ratio non ab re indicata est. Quo etiam nomi-
ne tanto magis hæc ars amplectenda fuerit studiosæ in-
uentui. De qua quidem arte, quanquam complures an-
tè me, ut etiam post me quidam, tam ex Græcis quàm ex
Latinis hominibus, non sine laude scripserunt, ex his

tamen alij quidem adeò operose atque prolixè, ut discentibus illam, aut etiam legentibus fastidium propè modum pariant, alij tanta usi breuitate, ut eius rei institutioni neutiquā satisfacere probentur, partim ob artis subtilitatem, partim ob quorundam ingenia non ita prompta atque capacia, quidam uerò tam confusè, atque (ut ita dixerim) argute, ut quantum quidem ad ipsam institutionem attinet, maiorem in modum profuerit, eam artem non ex illis addiscere conari. Omitto nunc eos, qui de eadem arte scripserunt & ipsi quidem, uerum adeò barbare adeoq; inerudite, ne dicam insulsè, ut si quis paulò liberalius institutus in eorum libros incideret, uidelicet ut dialecticam inde discere uellet, aut saltem pro explorato habere posset, qualisnā ars ea sit, is haud dubie non tam autores tales, quam artem ipsam contemneret protinus, reijceretque. Hoc ipsum cum ego tandem animaduertissem, expertus nimirum iam multò antè ea omnia, cepti mecum cogitare, quonam pacto huic tantæ molestiæ remedium quaecumq; uel per me tandè afferretur, si modo iam scopum ipsum attigi, simulque aggressus sum colligere in unum hinc inde ex non continendis autoribus eius artis præcepta, sed summatim & per compendium, atq; de his componere tractatus aliquot, uidelicet numero decem, quos & ita digessi atque disposui (si tamen iudicio isto meo non fallor) ut totius ferè artis uim in his comprehendisse uideri possim, adeò, ut nihil, quod ad artē ipsam pertinet, desiderari queat, nisi ab eo forsitas

taſſis cui nō ſatis fuerit capita ſue genera rerum iuxta
Ciceronis conſiliū percepſſe atq; tenere, per quæ re-
liqua ipſe perſequatur. Verum non minus uſus ſum &
ipſe breuitate, iuxta Horatij in Arte doctrinam, ſed
temperata, ut citra ſuſſidium atque magnum laborem
ſtudioſus lector Dialecticā ex hac noſtra inſtitutione
facile aſſequi poſſit, modo idē nō ſit auribus uſque adeo
delicatis, ut elegantiam dictionis magis ſpectet & ob-
ſeruet, quā rem ipſam, quæ docetur ac traditur. Hūc
ego uelim prius ipſe ſecum expendat, atque animo re-
putet illum Manlij uerſiculum, quā iudicium ſuum ſe-
rat nimis alioqui præceps, quo doctor ille ſtudioſos ar-
tium admonitos eſſe uult, artes pleraſque tales eſſe, ut
non admodum orationis elegantia affectent, ſed doceri
contentæ ſint. Verſiculus autem ille huiusmodi eſt,
Ornari res ipſa negat, contenta doceri.

At nunc etiam priuſquā ſinem huic præſationi impo-
nam, quorundam grauiſſimorum auctorum ſenten-
tias breuiter ſubſcribendas ſubiiciendāſque exiſti-
maui, ut ex quibus intelligere etiamnum poterit dili-
gens lector, qualis nam ars ſit Dialectica, & qua-
tenus in ipſa diſcenda inmorandum ſit, ſimul etiam
unde & quomodo inuentio eius habeatur, tum uerò
quod præter hanc artem aliarum artium ſtudia non ſine
contemnenda, contra falſum & temerarium aliquo-
rum iudicium. DIXI.

CICERO IN BRUTO.

¶ Dialectica (inquit) ars est, quæ docet rem uniuersam distribuere in partes, latentem explicare definiendo, obscuram explanare interpretando, ambiguam primum uidere, deinde distinguere, postremo habere regulam, qua uera & falsa iudicantur, & quæ quibus propositis sine, quæque non sine consequentia.

AULVS GELLIVS

cap. octauo libri decimiseptimi.

¶ Dialectica, inquit, disciplina studium atque cognitio in principijs quidem tetra & aspernabilis, insuauisque esse & inciuilis uideri solet, sed ubi aliquantulum processeris, tum denique & emolumentum eius in animo dilacebit, & sequetur quedam discendi uoluptas insatiabilis. Cui sane si modum non feceris, periculum non mediocre erit, ne ut plerique alij, in illis Dialecticæ gyris ac meandris, tanquam apud Sirenios scopulos, consenescas.

AVGVSTINVS IN LIBRO DE ORDINE.

Scientia argumentandi, diuidendi, definiendi, non ab hominibus pro arbitrio instituta est, sed in rerum ratione comperta est.

BOETHIVS IN EIVS LIBRI

principio, quem de syllogismis categoricis inscripsit.

Sed qui ad hoc opus (inquit) lector accedit, ab eo primum petitum uelimus, ne in his quæ nunquam aliàs attigerit, statim audeat indicare: neque, si quid in ludo periculum

rilium disciplinarum rudis adhuc & nondum firmus ac-
 ceperit, iam ut sacrosanctum amplexandum, atque etiam
 colendum putet. Alia enim teneris atque imbuendis
 adhuc auribus accommodata: alia firmis ac robustiori-
 bus doctrina mentibus reservatur. Quare si quid est
 quod discrepabit, ne statim obstrepat, sed ratione con-
 sulta, quid ipse sentiat, quid nos offeramus ueriores men-
 tis acumine, & subtiliore consideratione dijudicet. Ita
 nanque eueniet, ut quæ in primo statim studendi adi-
 tu didicerunt, perspecta penitus, ac potius deprehensa
 contemnant. At si iam quisquis suæ scientiæ defensor ca-
 pidus esse malit (habere enim hoc quoque uitij homines,
 quos comprehendit uetus ac longa segnitie, ut ab arre-
 ptis semel opinionibus non recedant: ne in senectute di-
 scendo, nihil usque in senectutem didicisse uideamur) si
 inquam malint uindicare q̃ uertere, quæ uulgatis semel
 studijs imbiberunt, nemo expetit ut priora condemnent,
 sed ut maiora quædam atque altiora coniungant. Non
 enim una eademq; diuersarum ratio disciplinarum, cum
 sit diuersissimis disciplinis una atque eadem subiecta ma-
 teries. Aliter enim de qualibet orationis parte Gramma-
 tico, aliter Dialectico differendum est. Nec eodem modo
 lineam uel superficiem Mathematicus, uel Physicus tra-
 ctat. Quo fit, ut altera alteram non impediat discipli-
 na, sed multarum consideratione coniuncta, fiat uera na-
 tura atque ex omnibus explicata cognitio. Hæc ille.

2
¶ Quid sit philosophia, & item quid sapientia, simili-
liter quid philosophus, & qualem eū esse oportea-
teat, ex Alcino Platónico philosopho,
de doctrina Platonis, interprete
Marfilio Ficino.

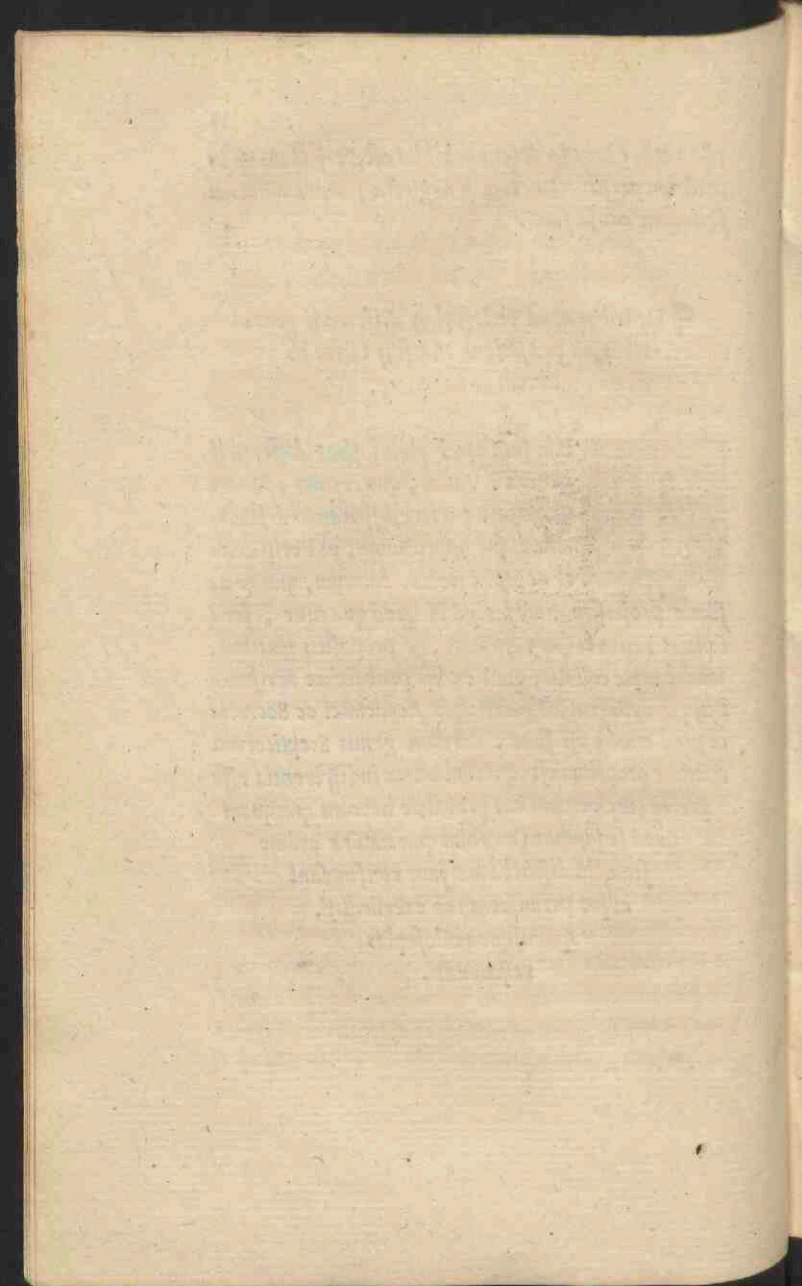
Philosophia est appetitio sapientie, uel
solutio anime à corpore, & conuer-
sio quædam ad ea que uera sunt at-
que diuina. Sapientia est diuinarum
humanarūque rerum scientia. Phi-
losophus autem est, qui à philosophia nomen accipit,
quemadmodum à musica musicus. Et qui philosophus
futurus est, ab ipsa natura sic institutus esse debet, ut
primo quidem ad omnia disciplinarum genera facilis
ac prout existat: deinde ut non ijs que in fluxu uer-
santur, sed illis que semper eodem modo consistunt,
mentem adhibeat. Tertio loco ut natura sit uerax, ab
omni mendacio penitus alienus. Quisquis enim ueri-
tatis auidus, ad diuinorum contemplationem mentem
conuertit, uoluptates corporis paruipendit. Oportet
præterea liberali animo philosophum esse. Etenim re-
rum uilium aestimatio homini ueritatem rerum contem-
platuro aduersa est. Huius insuper uoluntas iustitiam
diliget, quippe cum ueritatis, temperantiæ, liberalitatis
studiosus existat. Adde quod ingenij acumine atque
memoria illi opus est. Hæc nanque philosophum utrum
perficiunt. Atqui hæc quidem natura dotes, cum disci-
plina

plina atq; educatio decens adhibita est, perfectum uirtute uirum perficiunt, uerum si neglectæ sint, maximorum scelerum causa sunt.

¶ De tribus apud philosophos differendi generibus, ex præfatione Marsilij Ficini in librum de uoluptate.

Tria sunt apud philosophos differendi genera. Vnum, quo certam aliquam questionis partem disputando defendimus atque approbamus, ut Peripatetici ac Stoici fecere. Alterum, quo questione proposita, diuersas ad id quod queritur, sententias rationesque referimus, ut propositis pluribus, inuicemque collatis, quid ex his probabilius uerissimiusque appareat, eligamus: quo Academici ac Socratici penè omnes usi sunt. Tertium genus Scepticorum maxime proprium est, qui cum omnia indifferentia esse putent, nec certum aut probabile habeant quicquam quod sequantur (ea enim quæ naturæ ordine seuincta distinctæque sunt confundunt atque permiscet) ab excellentiis, quibusque philosophis reijciuntur.

15
DIALECTICÆ

CA IOHANNIS CAE

sarij Tractatus Primus.

Qua ratione à prædicabilibus initium
huius artis tentandum sit, licet
in ea omnium minima
sint prædica-
menta.

VE M A D M O D U M

qui legendi, et lecta recte in-
telligendi callem querunt,
primum quidem elementaac
litteras discunt, inde ad sylla-
bas transcendunt, à syllabis
autē ad dictiones perueniūt,
et deniq; ad orationē ipsam,
ita qui totius philosophiæ instrumentū, hoc est, differē-
di artem, quam διαλεκτική Græci uocant, expetunt,
in prædicamentis dinoscendis in primis erudiri debēt,
inde ad interpretationem progredi, ab interpretatio-
ne demum ad syllogismorum ferri figuras. Decē nan-
que prædicamenta tanquam elementa sunt quædam,
quippe quæ simplices sunt uoces, et disiunctæ, et
per sese duntaxat inspectæ. Verbi gratia, Substantia,
quantitas, ad aliquid, qualitas, ubi, quando, facere,
pati,

Pati, compositum esse, habere, & quæ sub ipsis sunt, ut species sub ipsis generibus, & quæ ex ipsis diuisa, ut quæ specificæ differentie adpellantur. Verum enimvero cum prædicamentorū ratio haud ita facile à quouis percipiatur citra cognitionem prædicabiliū, quam certè & ipse Porphyrius prædicabiliū autor ad Chrysostomum scribens, etiamnum necessariam esse indicat, non solum ad eam, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam intelligendam, uerum & ad alia quædam, nempe ad diuisionem, ad definitionem, et ad demonstrationem: quæ tria potissima sunt ad comparandas disciplinas instrumenta, utpote cuius gratia hanc artē inuentam esse constat, de ipsis prædicabilibus (quæ uocantur) prius quàm breuissimè dicendum est, simulq; ab his initium huius artis tentandum.

¶ Prædicabile quid sit.

Hic est ille Porphyrius, qui, ut ait Suidas, acer/rimus Chri/stiani nomi/nis hostis, bin/quā ob id suā aduersus Chri/stianos exa/cuit, quæ per multa conui/tia eos contumeliosissime insectatus est. Quippe qui præter quā qd de prædicabilibus scriptū a se librū reliquit, scripsit et alios q plurimos, & inter hos quindecim aduersus ipsos Christianos. Claruit autē imperāte Aureliano Cæsare, uixitque

PRAEDICABLE igitur uox est, quæ de pluribus uniuoce prædicari potest, ut genus, ut species, ut differentia, ut proprium, ut accidens. Horū enim unumquodque tam uoce quàm ratione eadem de pluribus prædicari natum est, id quod de singulis paulò post proprio uniuscuiusque loco latius explicabitur. Quò fit, ut inuiduum prædicabile dici non possit, nisi improprie: quippe quod de uno solo prædicatur tantum, ut Socrates, quæ uox de ipso tantum Socrate prædicatur. Quæ eadem tamen si de alijs quoque compluribus prædicatur, id certe iam non uniuoce, sed æquiuoce fit. Velut si Catonis nomen de utroque Catone Censorio atque Uticensi,

¶

Et de tertio item illo prædicaretur, de quo Iuuenalis satyra secunda, Tertius è cælo cecidit Cato, Si modo tertius aliquis fuit. Prædicabile igitur aliud quidem proprie tale dicitur, aliud uero minus proprie.

De eo quod differens, et quod idem dicitur: tum quot modis utrumque dicatur.

Sane de pluribus prædicari dupliciter cõtingit. Aut enim de pluribus numero differentibus, aut de pluribus differentibus specie. Proinde paulò altius repetendum hoc loco atque dicendum breuiter, Differens quot modis dicatur: tum quod huic ex aduerso respondet. Idem, ita fiet haud dubie, ut quæ sequuntur, planius percipi queant. Sciendum igitur, quòd differens tot modis dicitur quot modis dicitur idem. Idem autem tripliciter dicitur. Nam aut genere, aut specie, aut numero idem alicui quippiam dicitur. Et genere quidem eadem dicuntur, quæcunque sub eodem genere continentur proximo, ut homo et leo sub animali. Specie uero quæcunque sub eadem specie continentur, ut Socrates et Plato sub homine. Numero porro eadem, quatuor dicuntur modis: nempe aut nomine, ut Marcus et Cicero: aut definitione, ut homo et animal rationale: aut proprio, ut homo et risibile: aut accidente, ut mel, et ipsum tum flauum, tum dulce. Hinc iam colligitur, et differens ab alio quippiam tripliciter dici: genere, specie, et numero. Genere quidem differentia dicuntur, quæ sub diuersis sibi proximis generibus continentur, ut homo et quereus. Si quidem homo sub animali proximo sibi genere, et quereus

ad tēpora uis/
que Diocletii/
ani imperato/
ris. Hæc ille:
Quocirca mi/
hi quidem uis/
deretur au/
tor ille q̄libet
magnus e
Christianorū
scholis exigē/
dus potius, q̄
prælegēdus:
cum aliūde iā
harum quin/
que uocū co/
gnitio abund/
e satis habet/
ri possit.

sub arbore, itidē genere proximo cōtinetur. Specie uerò differentia dicuntur, quæcūq; sub diuersis continentur speciebus, ut Alexander & Bucephalus: quippe Alexander sub homine, Bucephalus uerò sub equo continetur.

Quia et specie differentia dicuntur ipsæ inter se species diuersæ, tametsi unius generis species sunt, ut homo, leo, bos, equus, &c. Numero porro differētia dicuntur, quæcūq; in numerādo, hoc est, dū numerantur, inter se differunt, ut Socrates et Plato. Nā cū dixit quispiā, Hic Socrates est, & itē, Hic Plato est, duas iā fecit unitates, unā in Socrate, in Platone alterā. Atq; ita nō eadē in Socrate unitas numerata est, quæ in Platone, sed altera atq; altera & per hoc numero tantum differunt Socrates et Plato.

De genere quid sit, & quomodo diuidatur.

GENUS cū multipliciter dicatur, autore VICTORINO (dicitur nanque & parens & patria, hinc illud Vergilij, Vnde genus duois. Item & cuiuslibet rei qualitas, ut si dicas, Cuius generis uestis est) una tamen eius significatio est, secundum quam prædicabile fit, similitudine uidelicet à primo illorum trium significatorum sumpta, & à Philosophis hoc pacto definitur, Genus est, quod de pluribus & differentibus specie, in eo quod quid est prædicatur. Vel sic, Genus est uox, quæ complures sub se species, easdemq; inter se diuersas continet amplectiturq; de quibus et in eo quod quid est prædicatur, ut animal de homine, de leone, & equo. Nam si quærat, quid est homo? quid leo? item quid equus? rectè conuenienterq; de unoquoq; horum respon-
debitur,

debitur, q̄ animal est. Animal igitur de homine, de leone, & de equo, in eo quod quid est prædicatur. Atq; hæc ipsa inter se specie differunt, tametsi sub animali, ut sub genere proximo, continentur. Diuiditur autem Genus in genus generalissimum, & genus subalternum. Genus generalissimum est, supra quod non est aliud superueniens genus. Atque id quidem in unaquaque prædicamentorum serie ita obseruatum est, ut sit aliquod supremum, quod proinde à quibusdam generalissimum, ab alijs principalissimum, aut (quod Laurentio Vallæ magis probatur) summum genus dicitur, ut substantia, quamitas, ad aliquid, qualitas, &c. de quibus licet ens prædicetur, genus tamen ad nullum horum dici potest, quoniam non uniuocè, sed æquiuocè de ipsis prædicatur. Definitur rursus & hoc modo, Genus generalissimum est, quod quum sit genus, non potest esse species: ob id quidem, quòd species (ut paulò post dicitur) ea est, quæ sub assignato genere ponitur. Genus uerò subalternum est, quod, cum sit genus, potest uicissim & species esse. Imo uerò quicquid continetur inter genus generalissimum & speciem specialissimam, genus subalternum dici potest.

¶ De Specie quid sit, & quomodo diuidatur.

Speciei quoq; multiplex est acceptio. Nam præter cætera eius nominis significata, unuscuiusque rei forma siue pulchritudo Species dicitur. Hinc speciosos dicimus, qui forma sunt liberaliori: unde et formosos eosdem adpellamus *inærim*. Species item dicitur, quæ generi

B ij

subijatur.

subijcitur, secundum quam significationem à philosophis accipitur, definiturq; hoc modo, Species est quæ de pluribus & differentibus numero, in eo quod quid est prædicatur, ut homo de Socrate & Platone, et ut nostræ religionis uocabulis utar, de Petro item & Paulo. Definatur rursus species, ea quæ sub assignato genere ponitur. Quæ quidem speciei definitio, tam speciei specialissimæ, quàm speciei subalterne communis est, prior uerò tantum conuenit speciei specialissimæ. Sciendum itaque, quod ut genus supra diuisum est in genus generalissimum et genus subalternum: ita & species nunc diuiditur in speciem specialissimam & speciem subalternā. Species quidem specialissima est quæ cū sit species, genus esse non potest: quippe quod sub se species alias non habeat, ut homo, sub quo indiuidua tantū conueniunt. Species uerò subalterna est, quæ & genus & species esse potest, ad aliud quidem & aliud sumpta, cuiusmodi ea omnia sunt, quæcunque media sunt inter genus generalissimum, & speciem specialissimam, id quod subscripta figura luce clariùs indicabit.

De indiuiduo quid sit, & quot modis accipiat:ur.

Sed & interim de indiuiduo pauca adycere liceat. Siquidem præter eam significationē, qua id esse definitur, quod de uno solo particulari prædicatur, idq; multis modis, ut Socrates, & hoc albū, & hic ueniens, et Sophronisa filius, si solus et unicus ei Socrates extitit filius: alia eius à Iohanne Damasceno significata proueniunt. Nam & quod insecabile prorsus & indiuisibile est,

est, Individuum dicitur, ut punctū, & tēporis momentū, quod & nunc, quoque dicitur, & ipsa nimirum unitas, similiter & mens, & quod difficulter sub sectionē uenit, ut adamas, & quicquid tale est. Præterea Individuum dicitur & species specialissima, q̄ in alias uidelicet species non diuidatur. Sed ex his omnibus prima illa Individui significatio propria huic loco & peculiaris est, quod & quidam ita interpretantur, ut ipsum asserant ex quibusdam proprietatibus cōstare, quarum collectio nunq̄ in alio quolibet eadem erit. Quarum item & numerum & nomina quidam hoc uno uersiculo comprehendit. Forma, figura, locus, stirps, nomen, patria, tempus. Sciendum insuper, q̄ Individuum in ea significatione, quæ primo loco posita est, & propriè ita dicitur, in rationalibus creaturis personæ nomine nonnunq̄ designatur. Vnde & à Boëthio in lib. de duabus naturis in Christo ita definitur, Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. Quanq̄ & hic Valla reclamat, nec nisi inuitus illam personæ definitionem admittit. Græci eandem nunc πρῶτον, nunc ὑπὸ σώρῃ adpellant.

FIGVRA.

	Substantia	
Corporea	Corpus	Incorporea
Animatum	Animatum corpus	Inanimatum
Sensibile	Animal	Insensibile
Rationale	Rationale animal	Irrationale
Mortale	Homo	Immortale

Socrates, Plato, Aristoteles, Cato, Cicer, Vergilius.

De triplici Differentia.

Differentia uerò communiter, proprie, & magis proprie dicitur. Cōmuniter quidē differentia dicitur, qua alterū ab altero alteritate quadā differt solū. Alteritate inquam, hoc est, qualibet ratione ab altero diuersum. Qua quidem differentia Xenocratem ab Aristotele differre Plato iudicauit, ut autor est Diogenes Laërtius, quod hic quidem præcipiti & acri ingenio erat, ille uerò tardo atque hebeti. Haud dissimile illi est, quod et Cicero. iij. de Orat. lib. de Isocrate refert, Isocrates doctior (inquit) singularis dicebat se in Ephoro calcaribus, contrā autem in Theopompo frenis uti solere. Alterum enim exultantem uerborum audacia reprimebat, alterum cunctantem & quasi uerecundantē incitabat. Quin & hac ipsa differentia à seipso quispiā differt puero olim & iam uiro, & faciente nunc aliquid cum antea quiesceret. Quo sane modo apud Vergiliū de Hectore in aliū quasi hominē mutato, Aeneas inducitur ita loquens, Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore. Proprie uerò differentia dicitur, qua alterum ab altero differt accidente inseparabili: quomodo is, qui oculos habet caecos, ab eo differt, qui tales non habet. Magis autem proprie differentia dicitur, qua alterum ab altero differt non accidente quopiam siue separabili siue inseparabili, sed substantiali qualitate: qua & ipsa nihil uniuscuiusque rei ratio est. Itaque ab equo homo differt rationali qualitate. Siquidē homo rationalis est, equus uerò irrationalis. Præterea ut hæc speciē à specie differre

differre facit, unde & specifica differentia dicitur: ita superiores duæ Individuum ab Individuo separant, quæ ob id ipsum Accidentarie, siue Aduentitiæ differentie dici possunt. In uniuersum igitur omnis differentia alteratiuæ facit: sed quæ specifica dicitur, ultra id quod alteratiuæ facit, aliud quoque facit. Atque ita differentie communes quidem sunt, quibus omnes aut ab alijs, aut à nobis ipsi differimus. Proprie, quæ uniuscuiusque individui formam aliquam naturali proprietate depingunt. Magis autem propriæ, quæ in substantia ipsa permanent, et uniuscuiusque rei rationem explicant, et speciem à specie disiungunt.

De ea, quæ specifica differentia dicitur, quid sit. Differentia ergo, quæ magis propria et specifica dicitur, et proinde tertium facit prædicabile, ea est qua species (ut dictum est) à specie differt, & hoc modo definitur, Differentia est, quæ de pluribus & differentibus specie, in eo quod quale quid est prædicatur, ut rationale de homine & de deo, si Porphyrio credimus, qui tam deum quam hominem animal esse opinatus est, idque magis Platoniorum sententia, qualis & ipse erat, quam secundum ueritatem. Est igitur (sed id exempli causa nunc admittatur solum) & deus & homo animal rationale, sed à deo homo separatur mortalitate, quod homo quidem mortalis sit, deus autem immortalis. Rursus autem & hoc pacto definitur, Differentia est, quæ diuidit atque dispescit ea, quæ sub eodem genere posita sunt, ut rationale hominem separat ab equo et leone, cæterisque animalibus omnibus quæcumque

*Actus a pote-
state catenus
differt, quare
nisi homo ri-
dens ab homi-
ne qui ridere
quidem pos-
sit, non rideat
quidem.*

rationis expertia sunt. Assignatur item & hæc eius de-
scriptio, Differentia est, qua species genus superat, ut
homo quatenus est & rationalis & mortalis, animal
superat exceditq;. Siquidem nihil horum actu animal
est, licet potestae non has solum habeat differētiās, sed
& his oppositas. Diuiditur autem huiusmodi differen-
tia, quæ & per se & specifica, & per hoc magis pro-
pria differentia dicta est, q. hæc quidē genera diuidit
in species, illa uerò species constituit & informat.

Omnis quippe differentia generi adueniens cōstituit spe-
ciem, ut cum rationale additur animali, hominem protia-
nus constituit, quæ species animalis esse dinoscitur. Vnde
& hæc proinde constitutiua differentia dicitur,
quemadmodum illa quæ genera in species secat, Diffe-
rentia dicitur diuisiua. Sciendū tamen quod eadem diffe-
rentia & diuisiua dici potest, & constitutiua, diuisi-
ua quidem generis, constitutiua autem speciei.

¶ De proprio, quot modis dicatur, tum & quot
modis dicatur Commune.

Proprium uerò quatuor dicitur modis. Primo nan-
que proprium dicitur, quod soli alicui accidit spe-
ciei, etsi non omni, ut homini medicum esse, aut geome-
triam. Secundo, quod omni quidem accidit, sed non soli,
quemadmodum homini esse bipedem, quando & auis
bus perinde id accidit. Tertio, quod soli quidem, & o-
mni, uerum non semper, ut omni homini, & soli homi-
ni accidit in senectute canescere, licet Aristoteles &
Plinius id etiam equis tribuant. Quarto, quod soli, &
omni

omni, & semper, quemadmodum homini ridere, idq; potestate tamen magis & aptitudine, quam actu. Siquidem omnis homo, & solus, & semper risibilis est, licet non semper rideat. Sane ut proprium his quatuor modis dicitur: ita commune, quod proprio quodam modo opponitur, quatuor dicitur modis. Commune quippe dicitur: aut quod in partes diuisibile est, ut ager communis pluribus: aut quod in usu communi positum est, à diuisione prorsus immune, ut seruus pluribus communis, & equus, & puteus: aut quod in occupando proprium factum est, alioqui commune, ut in templo aut theatro locus communis est omnibus priusquam occupetur, occupatus uero proprius sit occupanti: aut quod æque omnibus sese præbet, ut uox præconis, aut alterius cuiuspiam concionantis docentis sue.

¶ De accidente, quid sit, & quomodo diuidatur.

Accidens est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Definitur rursus & hoc modo, Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse, ut homini album esse, & non esse album, & sedere & stare. Quin & aliter hoc pacto, Accidens est, quod neque genus est, neque differentia, neq; species, neque proprium, semper autem in subiecto subsistens est. Diuiditur autem accidens, aliud namq; separabile est, aliud inseparabile. Separabile quidem, ut dormire: Inseparabile uero, ut nigrum esse in Aethiope & coruo, & candidum in cygno et niue. Accidens porro tam separabile,

bile quàm inseparabile, aliud naturaliter tale est, aliud extrinsecus aduenit. Naturaliter quidem, ut pueritia, iuuentus, senectus, Extrinsecus autem, ut sedere, aut si qua cicatrix obducta uulneri occalluerit.

Quomodo accidentis definitio intelligenda sit, cum solutione dubitationis.

Superest ultima huius Tractatus pars, quã & aggre-
di iam certum erat, nisi nos remoraretur dubitatio haud facilis, expendenda interim, examinandaq;,
& discutienda prius. Ea autem huiusmodi est, Si accidens est, quod adest & abest absq; eius, in quo est interitu: qui fieri potest, ut ex accidentibus aliud separabile, aliud inseparabile statuatur? Nam quod inseparabile est, id abesse non potest. Sane huic dubitationi Porphyrius ita paucis satisfacere uidetur, quod ait exẽpli causa coruũ posse albũ subintelligi, & Aethiopem candore nitentẽ, præter utriusq; corruptionẽ interitumq;. Verum hoc ipsum Boëthius paulò altius repetit dicens, Nam quoniam sunt accidentia inseparabilia, in his definitio uidetur conuenire non posse. Sed hæc (inquit) tam uehemens questio, soluitur hoc pacto, quòd hæc ipsa definitio de accidentibus facta est potestate, non actu: intelligentia, non ueritate. Age igitur, quoniam Aethiopi color niger auferri non potest, animo eum & cogitatione separemus, erit tum color albus Aethiopi, non tamen species consumpta est. Ita quoq;, si à coruo nigredinem abstuleris imaginatione, permanebit tamen auis, nec species interibit. Ergo quod dictum est adesse & abesse,

abesse, non re, sed animo intelligendum est. Quod tamen in his, quæ speciem constituunt, haud ita sese habet, ut si ab homine rationalitatem auferas, quam licet actu separare non possimus, tamen si uel animo imaginationeue disiunxerimus, statim peribit hominis species.

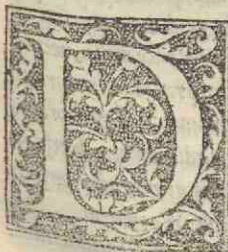
¶ De communitate prædicabilium
inter se, & differentia item
eorum à se inuicem.

Commune est omnibus prædicabilibus de pluribus prædicari, ut exempli gratia, Genus quidem de omnibus sub se contentis speciebus et indiuiduis; de quibus omnibus & constitutiuæ cum primis differentia prædicatur. Species autem de his solum, quæ sub ea continentur, indiuiduis. Proprium uerò & de specie cuius est proprium, & de eiusdem speciei indiuiduis. Porro accidens & de speciebus pariter & indiuiduis, sed principaliter quidem de indiuiduis, secundo uerò loco & de ijs, quæ continent indiuidua, hoc est, speciebus ipsis. Quemadmodum è diuerso, proprium principaliter quidem de specie cuius est proprium, at secundo deinde loco, de illius speciei indiuiduis, ut risibile esse, prius quidem & principaliter de homine prædicatur: posterius uerò & secundo loco, de Socrate & Platone, cæterisque particularibus hominibus. Cômune item est omnibus prædicabilibus, præter accidens, uniuocè prædicari de quibus prædicatur. Differunt autè à se inuicè prædicabilia, quæ alia quidem prædicantur in eo quod quid est, ut genus et species; alia uerò in eo quod quale quid est, aut quomodo

quomodo se habet quippiam, id quod de plerisque ac-
 cidentibus quaeritur, ut si quis interroget, quomodo se
 habet Socrates? tum quis recte responderit, quod aut
 ambulat, aut disputat: sin uero interroget quispiam,
 qualis est Socrates? aptè fortassis respondebit alter, q
 sapiens est. Ergo differentia, proprium, & accidens,
 praesertim inseparabile, in eo quod quale quid prædi-
 cantur. A specie item genus differt, quod genus quidē
 prædicatur de pluribus specie differentibus: species ue-
 rò de indiuiduis, & numero differentibus tantum. Et
 differentia à proprio & accidente differt, quod diffe-
 rentia quidem prædicatur in eo quod quale quid est, se-
 cundum rei scilicet essentiam: proprium uero & ac-
 cidentis secundum rei potius inhaerentiam. Denum, pro-
 prium ab accidente differt, quod proprium quidem
 conuersim prædicatur de eo, cuius est pro-
 prium, accidens uero minime. Hactē-
 nus de quinque prædicabilibus uo-
 cibus, restat nunc ut Prædi-
 camenta aggre-
 diamur.

IN TRA

CTATVM SECVNDVM (IN
quo de Prædicamentis agitur, & primum
ostenditur quid sit Prædicamentum,
& cur ita appelletur)
Præfatio.

DE PRÆDICAMEN
tis deinceps scripturus, operæ
preciū facere uidebor, si quid
sit Prædicamentum prius ex-
posuero, ne nominis uis ipsum
lectorem ad illorum iam co-
gnitionem properantem, lon-
gius equo remoretur, utpote
nondum perspecta, dum tamen interim quid sit scire
laborat. Prædicamentum igitur est (ut & à Trapezun-
tio definitur) terminorum, qui secundum nullam com-
plexionem dicuntur, natura rerum ordinatio. Quæ de-
finitio, ut mihi quidem uidetur, hunc habet intellectum,
quod Prædicamentum aliud nihil est, quàm series quæ-
dam terminorum incomplexorum, quatenus ex his na-
tura, id est, ratione rerum alij alijs subiiciuntur, alij de
alijs prædicantur. Cæterum nomen Prædicamenti dictum
hinc esse uidetur, quod de omnibus prædicantur decem
nũero prædicamenta, uelut ipsorum uocabulorum
elementa quædam. Quo nomine & Quintilianus ea
uocat,

uocat, & approbat Laurentius Valla, quod sensus scia-
 licet ceterorum uocabulorum ad ista tanquam ad ele-
 menta & principia referantur, ob eamq; rem (ut idem
 ait) genera quoque dicuntur, quod ex his cetera signifi-
 ficata gignantur, quorumque nullum alio superius est,
 aut alteri genus, sed ipsa genera sunt principalia, imo
 uerò si sic dicere licet, principalissima genera. Quoniam
 uerò eorum quae praedicantur, alia quidem praedican-
 tur æquiuocè, alia uniuocè, alia uerò denominatiuè: ab
 æquiuocis igitur & uniuocis et denominatiuis, necnon
 & ab alijs quibusdam, quae Antepredicamentia à recen-
 tioribus dicuntur, ut ea quae sequimur ipsorum praedi-
 camentorum traditionem, Postpredicamenta ab eisdem
 appellantur, uocibus quidem nouis, at non adeò impro-
 prijs, hunc ipsum tractatum auspicari conuenit.

¶ De æquiuocis, uniuocis, & denominatiuis.

A Equiuoca dicuntur, quorum nomen solū com-
 mune est, secundum nomen uerò ratio substan-
 tiae diuersa, ut animal homo, & quod pictum est, homi-
 nis tamen speciem interim referens. Horum sane utri-
 que nomen commune est solum, nempe animalis: at ue-
 rò substantiae ratio secundum ipsum nomen alia atque
 alia. Uniuoca uerò dicuntur, quorum nomen commune
 est, & secundum nomen ratio substantiae eadem, ut ani-
 mal homo, & quod est equus. Horum namque unum-
 quodque (homo inquam & equus) animal est, & ani-
 malis quoque rationem, hoc est, definitionem suscipit,
 quae quidem est substantia animata sensibilis. Denomi-
 natius

ntiua porro dicuntur, quæcunque ab aliquo, nempe ab ipso principali, solo casu differentia, secundum nomen habent appellationem, ut à fortitudine fortis, à grammatica grammaticus. Hic iam illud addendum, q. nomen in his definitionibus non solum pro ea orationis parte, quæ à Grammaticis prima consideratur, sed & pro ceteris orationis partibus perinde accipitur. Nomen itaq; hoc loco accipiendum, ut sit omnis rerum per uocem significatio, id est, omne uocabulum.

¶ De complexis & incomplexis diuisio prima.

Eorum quæ dicuntur, alia quidem dicuntur cum complexione, alia uerò sine complexione. Sine cōplexione dicuntur quæcunq; secundum simplicem uocis sonum proferuntur, ut homo, equus, uincit, currit. Cum complexione uerò, quæcunque uel coniunctione aliqua copulantur, ut Socrates uel Plato: uel secundum aliquod accidens coniunguntur, ut uerbi gratia, quia in Socratem ambulatio uenit, hinc dicimus, Socrates ambulat: aut si qualitate forte aliqua affectus fuerit, utpote sapientia, dicimus, Socrates sapiens est.

¶ De ijs quæ uel prædicantur de aliquo, uel in subiecto aliquo sunt, diuisio secunda.

Rursus autem præter hanc & alia ex ipso Aristotele subiiciatur diuisio, quæ talis est, Eorum quæ sunt, alia quidē de subiecto dicuntur aliquo, in subiecto uerò non sunt, ut homo: alia uerò in subiecto quidē sunt aliquo, de subiecto uerò nullo dicuntur, ut hoc album:

album: alia & de subiecto dicuntur aliquo, & in subiecto sunt, ut color: nam hic de subiecto quopiam, ut albo praedicatur, & in corpore in super reperitur. Omnis enim color in corpore est: alia neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur aliquo, ut Socrates, & quodcumque substantiae nomen singulare et indiuiduum.

¶ De nouem modis, quibus quippiam inesse alicui dicitur.

Consentaneum fortassis fuerit hoc loco adijcere nouem modos, quibus esse in aliquo quippiam dicitur, quos ex Boetio obseruauimus, in his, quae in Aristotelis Praedicamenta scripsit, commentarijs. Quos haud dubie uir ille ex quarto Aristotelis de Physico auditu libro, ubi de loco tractat, & ex primo deinde Alexandri Aphrodisi de anima libro multo ante collegisse existimandus est. Itaque dicitur esse aliquid aut ut in loco, ut quum dicimus quempiam in foro esse aut in theatro: aut ut in uase, ut triticum in modio, & in dolio unum: aut ut pars in toto, ut pupilla in oculo, et in manu digitus, et haec omnia in toto corpore: aut ut totum in partibus, ueluti corpus in omnibus suis membris: aut ut in genere species, ut homo in animali: aut ut genus in speciebus suis, ut animal in homine, leone, equo, & boue: aut ut in fine, ut in beatitudine, quae certe finis est bene actae uitae: aut ut in potestate ut in imperatore totius regni siue imperij moderatio: aut ut in materia forma, ut in aere, siue in marmore Iouis statua: quo quidem modo & accidens hic nunc in aliquo esse dicitur, ut in subiecto. Prater hos autem

tem nouem modos à Iohanne Damasceno duo adduntur, ut in tempore, ueluti cùm dicimus, Noë tempore diluuiũ fuisse. Et ut in efficiēte causa, ut in deo omnia, et in artifice rationes eorum, quæ ab ipso emanant.

¶ De ijs quæ ordine quodam de subiecto aliquo prædicantur.

Regula prima.

Quando alterum de altero, ut de subiecto quodam prædicatur, quæcunque dicuntur de eo quod prædicatur, omnia & de subiecto ipso prædicantur, ut quia homo de Socrate prædicatur, de homine uerò & animal & substantia, & animal igitur & substantia de Socrate quoque ipso prædicantur. Quare si Socrates homo est, idem nimirum Socrates et animal est & substantia. Sciendum tamen quòd intellectus regulæ accipi debet de ijs prædicatis, quæ nomina sunt, rei substantiam explicantia, non etiam de ijs, quæ nomina sunt aliorum nominum designatiua, siue secundæ impositionis nomina, & per hoc nomen nomina à diuo Senecino Boëtio, à recentioribus uerò nomina, siue termini secundæ intentionis adpellantur: cuiusmodi sunt, genus, species, subiectum, prædicatum, & his similia. Quapropter de homine licet species prædicetur, & homo de Socrate, non perinde tamen & de Socrate ipso species prædicabitur unquam.

C

¶ De

De nominibus siue uocibus, quae uulgo prima & secunda, tum intentionis tum impositionis, siue nomina siue uoces adpellantur.

HAnc igitur ob causam haud ab re fuerit paulo altius hoc loco repetere atque adnotare duplicia esse nomina siue uoces, quibus in tradendis disciplinis atq; artibus passim utuntur auctores, uidelicet alia ex his dici prima, alia secunda impositionis, siue (ut uulgus dialecticorum ea adpellat) prima et secunda intentionis nomina, neq; id quidem omnino temere. Nam quae prima siue intentionis siue impositionis nomina dicuntur, ea sic appellata esse certum est: quod qui uocabula instituere in animo habuerunt, primum quidem ij intenderunt, ut ipsis rebus nomina inderent siue imponerent, quae rerum uocabula, & essent & dicerentur. Qualia sunt ea uocabula cum primis, quibus uulgus hominum passim utitur in exprimendis suis inuicem conceptibus, & quibus utimur in disciplinis, tum naturalibus tum moralibus, addo & in mathematicis & in diuina philosophia & alijs plerisque. Deinde uero cum uiderent ijdem necessarias fore artes aliquas, per quas disceremus & sciremus recte ac proprie uti illis nominibus iam positis, ut quae docerent nos illorum significationes, proprietates, & elegantias, et in summa illorum aptas ubiq; compositiones, siue ut quid animo tuo conceperis, alij indicare possis: siue ut quid uerum quidue falsum sit, statim adiudicare possit, quicumq; loquentem alium audierit: siue ut audirent

ditorem inducere queas ad assentiendum tibi, quod persuadere conaris, hinc illi ueluti iam secundo loco intenderunt ac mente conceperunt, ut ipsis nominibus uocabula imponerent inderentq̃. Cuiusmodi nomina siue uocabula sunt, quibus tum in grammatica, tum in dialectica, tum in rhetorica arte utimur. Vnde & ipsa secundæ siue impositionis siue intentionis nomina tãdem dici cœperunt. Et hæc quidem mea de his nominibus siue uocibus sententia est: nec uideo aliam huius discriminis inter ipsas uoces rationem magis consonam rei propositæ: quancunque uerò alij protulerint reddiderintq̃, eam mihi ut nec refellere omnino, ita nec probare admodum curæ fuerit: iudicium tamen suum cuique relinquo. Nos interim ad institutum reuertamur.

¶ De generibus diuersis, & non subalternatim positis, Regula secunda.

Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, & differentie, ut animalis & scientiæ. Animalis quippe differentie sunt, gressibile, bipes, uolatile, & aquatile: scientiæ uerò harum nulla est, quin potius ipsius scientiæ differentie assignari possunt, quod hæc quidem naturalis, hæc moralis, illa uerò rationalis existit. At uerò generum subalternorum, siue subalternatim positorum nihil prohibet easdem esse differentias, ut auis, & animalis, quæ genera sibi subalterna sunt. Siquidem species animalis auis est, eadẽque corui genus. Vtriusq̃ autem utpote tam animalis q̃ auis differentie eadem esse possunt & diuersæ.

Eadem quidem, ut si quis has animalis differentias assignet, quod animalium alia sunt quae pascuntur herbis, alia quae seminibus, alia quae carnibus, per quas et aues inter se differre dignoscuntur. Quandoquidem et inter aues aliae herbis pascuntur, aliae seminibus, aliae carnibus. Diuersae uero, ut quum animalis differentiae assignantur, quod aliud quidem rationale est, aliud irrationale, quarum sane nulla auis ab aue differt.

¶ De Praedicamentis generatim.

Eorum quae secundum nullam complexionem dicuntur, unumquodque significat aut substantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut situm esse, aut habere, aut agere, aut pati. Et substantia quidem est (ut exempli gratia dicam) ut homo, equus: quantitas, ut bicubitum, tricubitum: qualitas, ut musicum, grammaticum, album, nigrum: ad aliquid, ut duplum, dimidium, maius, minus: ubi uero, ut in foro, in theatro: quando autem, ut heri, anno superiori: situm esse, ut iacere, sedere, stare: habere autem, ut calceatum esse, armatum esse: agere, ut secare, urere: pati, ut secari, uri. Sane ex ijs quae dicta sunt, ipsa quidem secundum se singula in nulla affirmatione, uel negatione dicuntur, ut quae neque uerum neque falsum significant. Horum autem ad se inuicem complexione affirmatio utique fit aut negatio.

¶ De substantia quid sit, et quomodo diuidatur,

Substantia dicta esse uidetur, quod alijs omnibus substat, proinde à Iohanne Damasceno hoc pacto describitur,

scribitur, Substantia est, quæ per se subsistit, alio neutri-
 quam indigens ut sit. Hæc ipsa ab Aristotele in primā
 diuiditur & secundam. Et primam quidem eam esse
 dicit, quæ propriè & principaliter, & maxime substan-
 tiæ dicitur, & quæ neq; de subiecto dicitur, neq; in subie-
 cto est, ut quidam homo, ut Socrates, ut Plato, & si
 quid huiusmodi est, nempe singulare & Individuum. Se-
 cundam vero substantiam, id est, secundæ substantiæ no-
 mine, adpellat species ipsas, in quibus quæ principaliter
 substantiæ dicuntur, insunt, & harum specierum gene-
 ra, ut homo, ut animal. Cæterum primæ substantiæ id-
 circo dici uidentur, quod sensibus propinquiore sint,
 primæq; his occurrant, ut ex quarum hausta prius sen-
 sibus cognitione, generalitas deinde animo concepta col-
 ligitur, constituiturque. Id quod & diuus Seuerinus
 Boetius in libro de duabus naturis in Christo, alijs
 quidem uerbis, sed sensu propè eodem dicere uide-
 tur. Intellectus, inquit, uniuersalium rerum ex parti-
 cularibus sumptus est. Ex quo & liquido constat, quod
 ex secundis substantijs magis substantia ea dicitur,
 quæ primis substantijs propinquior est, quippe quæ &
 pluribus etiam substat. Quo fit ut & species magis
 substantia sit, quàm genus, ut homo quàm animal. Porro
 inter species ipsas, quæ quidem huiusmodi sunt, ut gene-
 ra esse non possint, nulla magis substantia est quàm al-
 tera, quemadmodum nec in primis substantijs, altera al-
 tera magis substantia est.

¶ De sex Substantiæ proprietatibus.

OMnibus substantijs, tam primis q̄ secundis, proprium quodammodo est, in subiecto non esse. Dico autem quodammodo, quando id non his conuenit solis, sed & earum perinde differentijs: quippe quæ nec ipse in subiecto sunt aliquo. Omnibus insuper secundis substantijs, & earum differentijs conuenit uniuocè prædicari de primis, ut homo & animal de Socrate, & de eodem item Socrate rationale. Omnia namq; hæc de Socrate prædicantur nomine pariter & ratione, id quod uniuocè prædicari supra definitum est. Substantiæ præterea nihil est contrarium. Quod tamen omnino uerum esse non uidetur, cū igni aqua, et aquæ ignis cōtrarius esse putatur. Sane hunc scrupulum Boëtius paucis uerbis ita diluit, idq; iuxta Alexandri Aphrodisæi mentem, Neutrum, inquit, horum elementorum alteri contrarium est, licet eorum inter se qualitates repugnent diuersæq; sint. Substantiæ igitur nihil est contrarium. At nec proprium hoc substantiæ est, quando & quantitati perinde conuenit, & alijs quibusdam. Substantia item neq; magis, neq; minus suscipit, ut homo non est magis aut minus homo, uel seipso prius uel posterius, uel altero quolibet homine. Quod ergo dictum est, neq; magis neq; minus suscipit, id ita intelligitur, quod substantia ipsa neq; inceditur neq; remittitur. Sed nec illud substantiæ proprium, quando neq; circulus alio circulo magis aut minus circulus est. Videtur autem omnis substantia hoc aliquid significare, id quod in primis quidem substantijs haud dubie ita habet.

In secundis uerò non ita plane, nisi ob adpellationis figuram, ut quum quis dicit hominem aut animalis iam perinde ac quendam hominem, aut quoddam animal dixisse uideri potest. Atqui id ita non est. Quapropter secunda substantia non hoc aliquid, sed potius quale quid significat. Maxime uerò proprium substantiæ est, quod tamen si una eademq; numero ipsa existit, secundum sui tamen mutationem, contrariorum susceptibilis est, ut quidam homo, qui licet unus, idemq; numero maneat, ipse tamen nunc calidus, nunc frigidus, nunc prauus, nunc studiosus existit, mutaturque hoc pacto interim contrariis inter se qualitatibus, id quod neque orationi, neque opinioni conuenire potest. Quippe quod neutra earum (quantum quidē in ipsa est) mutatur: & si aliquando uera, aliquando falsa indicatur: quin potius res ipsa, de qua uel oratio profertur, uel opinio habetur, mutationem sui admittit, patiturq;. Nam ut Aristoteles inquit, eatenus oratio aut uera aut falsa est, quatenus res sese habet. Idem de opinione sentiendum.

¶ De Quantitate.

Quantitas est secundum quam in partes quippiam diuiditur. Quantitatis autem alia continua est, alia uerò discreta. Continua quantitas ab Aristotele ea esse definitur, cuius partes ad eundem terminum communem copulantur, ut lineæ ad punctum, ad lineam superficiei, & ad superficiem denum ipsius corporis. Id quod de linea ostendisse satis fortassis fuerit, quantum præsens hoc institutum exigat. Itaque sit linea aliqua in

duas partes per punctum in ea signatum, secta, da-
nimo tamen magis quam re ipsa. Hec quia continua
est, partes ipsas ad eundem illum punctum, nempe ter-
minum utrique communem (siq; c) coherentes habet &
copulatas. Continua ergo quantitas est, ut linea, ut su-
perficies, ut corpus. Additur his & tempus, cuius par-
tes, quoniam successione solum continuantur, ad in-
stans, quod & nunc dicitur, copulari habent. Et locus,
sed improprie, quippe quod re magis q̄ ratione quan-
titas sit. Porro discreta quantitas est, cuius partes ad
nullum terminum communem copulantur, sed à se in-
uicem seiunctae sunt atque discretae, ut numerus et ora-
tio. Numeri quippe, ut exempli causa, denarii partes
sunt, quinque & quinque, aut tria & septem, aut quo-
modolibet aliter idem diuidatur numerus, ipsae nimirum,
quaecunque eius numeri partes fuerint, inter se disiun-
ctae sunt atq; separatae. Sic & in oratione partes nem-
pe literae & syllabae, & item dictiones, tum breuitate,
longitudinē, tum ipsa prolatione separantur, quin-
etiam scriptura, ut per quam oculi eas facile discer-
nant atque distinguant.

¶ De tribus Quantitatis proprietatibus.

CAeterum quantitati nihil est contrarium, id quod
in ijs quidem, quae finita sunt, nullam habet dia-
bitationem, ut bicubito aut tricubito nihil est contra-
rium. In ijs uero quae sunt indefinita, uidetur quidem
alterum alteri contrarium esse, ut multum paucō, &
magnum paruo, uerum horum nihil quantitas est, quae
admodum

admodum Aristoteles dicit, sed ad aliquid potius. Quippe cum nihil sit, quod per se magnum aut parvum, multum aut paucum dicatur, sed id aliorum evenit respectu. Quantitas præterea neque magis neque minus suscipit, ut bicubitum non est alio bicubito magis aut minus bicubitum, neque numerus alio numero magis aut minus numerus est. Maxime autem proprium quantitatis est, ut secundum eam æquale quicquam dicatur, aut inæquale. Ita secundum numerum, exercitus unus alteri æqualis aut inæqualis dicitur: & secundum magnitudinem lignum ligno æquale est, ut cum alterum alteri respondet, aut secundum longitudinem, aut secundum latitudinem, aut secundum crassitiem, aut secundum has omnes dimensiones simul. Quod quia suo constat ternario, perfecte quantum dicitur.

¶ De ijs quæ ad aliquid dicuntur.

AD aliquid uerò talia dicuntur, quæcunque hoc ipsum quod sunt, aliorum esse dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud, ut duplum hoc ipsum quod est, alterius dicitur, nempe dimidij, item & scientia. Etenim ut duplum dimidij duplum est, ita scientia scibilis scientia. Adiectum est autem, uel quomodolibet aliter ad aliud, ut intelligamus relatiuorum quædam esse, quæ casu aliquo, quædam quæ absque casu referantur. Casu referuntur, quæ aliorum esse dicuntur: absque casu uerò, quæ quomodolibet aliter ad aliud, ut cum dicitur mons magnus ad montem paruum, ratio quidem est magni ad paruum, sed non quæ per casum facta sit, tametsi

tametsi in ea casus Accusatiuus sumptus est, quod nimirum ideo euenire Boëthius ait, quod illius relationis uis, non in casu, sed in præpositione sola consistit. Per casum itaque referuntur, cum aut per genitiuum referuntur, ut pater filij pater. Aut per datiuum, ut similis simili similis. Aut per ablatiuum, ut maius minori maius. Sunt etiam quæ mutatis casibus referantur, ut scientia scibilis scientia, & scibile scientia scibile. Sunt item quæ referantur nominibus eiisdem, ut amicus amici amicus, & socius socij socius. Sunt quæ diuersis, ut alia se re omnia. Sciendum autem dictam definitionem Platonis esse, non Aristotelis, id quod Boëthius plane astruit, & proinde alia ab Aristotele ipso traditur, quæ huiusmodi est, & quidem propria, Ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse est ad aliud quodammodo se habere. Sane hac definitione ea relatiua describuntur, quæ in quadam comparatione & relationis habitudine considerantur solum, ut quaternarius, quod duplus est, nõ ex se habet, sed hoc ipsum ex medio trahit, ad quod refertur, nempe ex binario. Atque è diuerso binarius, quod medius sit, ex eo tantum habet, quod ad quaternarium refertur. Relatiuorum igitur quæ proprie dicuntur, siue eorum quæ sunt ad aliquid, hoc est esse, id est, hæc eorum natura est, ut ad aliud referantur, sine quo ne intelligi quidem possunt. Quo fit, ut prior definitio maior sit quam posterior, hoc est, communior, ut quæ omnia quæcunque ad aliquid utcunque dicuntur, complectatur.

De quinque eorum quæ ad aliquid dicuntur proprietatibus.

Inest autem & his quæ ad aliquid dicuntur, contrarietas. Nam uirtus uitio, & scientia ignorantie contraria est. Atqui ut hoc ipsum nec proprium omnibus est, ita nec cōmune. Videntur item & magis & minus suscipere. Simile nanque alicui quippiam dicitur, & magis & minus. Verum ne hoc quidem omnibus aut proprium aut commune. Omnia porro quæ sunt ad aliquid, ad conuertentiam dicuntur, ut seruus domini seruus, & dominus serui dominus. Sed neque in his firma semper conuertentia est, nisi conuenienter id ad quod dicitur, assignetur: ut si ala auis ala dicatur, non recte assignatio facta est, & per hoc nec conuertitur, ut dicatur, auis ala auis, sed si ala alati ala dicatur, iam conuertentia fiet hoc pacto, alatum ala alatum. Proinde recte Aristoteles nos monuit, necesse esse aliquoties ut nomina fingantur. Videntur autem ea quæ ad aliquid dicuntur, simul esse natura, id quod in pluribus quidem uerum est, ut simul sunt duplum & dimidium, dominus item & seruus. In aliquibus uerò non ita est, nam scibile quippiam est, cuius tamen scientia fortassis nondum habetur. Vnde & à nonnullis haud ab re relationum talis assignatur distinctio, ut sint quædam quæ actu referantur, quedam quæ potestate solū. Maxime uerò propriū est eorū, quæ ad aliquid dicuntur, quod ex his uno definite cognito, cognoscitur eodē modo et reliquū:
 Vbi si quis definite sciat quippiā duplum esse, idem etiam definite

definite scit id, cuius est duplum, nempe dimidium. Quemadmodum si quis scierit Anchisen Aeneæ esse patrem, is proculdubio iam sciet Aeneam Anchisæ filium esse.

¶ De Qualitate.

Qualitas est, secundum quam quales esse dicimur, ut secundum musicam musici, & secundum albedinem albi. Porro qualitatis species ab Aristotele quatuor assignantur. Ex his una est, quæ habitus & dispositio siue affectio dicitur, sed ab habitu dispositio differt, quod permanentior quidem habitus sit & diuturnior, dispositio uerò facile mobilis & cito mutabilis. Et habitus quidem sunt, ut scientiæ & uirtutes: dispositiones uerò, ut calor & frigus, quæ tamen exempla magis analogicæ quàm reuera hoc loco ponuntur, cum & sanitas & ægritudo. Nanque secundum has disponitur, afficiunturque quodammodo homo, aut aliud quoduis animal, uerum cito in contrarias mutantur qualitates, ut à sanitate in ægitudinem facilis est transitus, & rursus ab ægitudine in sanitatem. Nonnunquam uerò euenit, ut earum aliqua temporis protractione in alicuius transeat naturam, ut nigritia ex solis ardore longo tempore contracta, & quæ hæctica febris Græco uocabulo à medicis dicta est, Latino uerò habitualis dici potest. Vnde fit ut dispositio quasi quedam uia sit ad habitum, & per hoc habitus imperfectus. Habitus uerò constans omnino atque perfecta dispositio, & ueluti ipsius dispositionis terminus. Hinc habi-

tus definitur, qualitas difficulter mobilis ab eo in quo est: dispositio contrà, qualitas quæ facile à subiecto dimouetur. Rursus autem & habitus modo quodam dispositiones dici possunt: dispositiones uerò ut habitus dicantur, non est necesse. Alia autem Qualitatis species est, quæ naturalis potentia & impotentia dicitur, secundum quam quidem quispiam non ex eo quòd talis est, dicitur, sed quòd talis esse potest, ut docilis puer dicitur, non qui iam doctus sit, sed qui aptus est doceri: & fragile lignum, non quòd iam fractum sit, sed quia tale est, ut frangi possit. Sic durum dicitur, quòd naturalem resistendi potentiam habet, ut non facile secetur diuidaturque: contrà molle, quòd ad hoc naturalem habet impotentiam. Ad hunc quoque modum, & saltatores & pugiles dicimus aliquos, non quòd in his artibus, saltandi inquam & concertandi, periculum unquam fecerint, sed quòd ad eas insitam suapte natura potentiam habeant, habilitatemque. Tertia uerò species ea esse dicitur, quæ passio & passibilis qualitas nominatur, & differt hæc ab illa, perinde atque habitus à dispositione, quòd passibiles quidem qualitates perpetuo perdurant, ut in melle dulcedo, & in glacie frigus: passionibus autem ad tempus exortæ, facile commutantur: quare & qualitates uix dici merentur, ut in facie rubor ex uerecundia subortus, & ex metu pallor. Quarta denique qualitatis species est, quæ dicitur figura, & circa hoc aliquid constans forma, ut triangulum, quadratum, cubicum, & alia huiusmodi, quæ qualia omnino dicuntur,

cuntur, ab ipsa uidelicet figura, hoc est, à linearum superficie, uel à deductione, si magnitudinis nomina sunt; uel à descriptione si uelque numerorum, si multitudinis. Eadem insuper & ab ipsa forma qualia dici solent, utpote à concinna partium compositione. Haud secus in his quæ artificio constant, sese habet id quod dictum est, ut in domo, naui, statua, & alijs huiusmodi: quorum unumquodq; duplici qualitate affectum, ex iam dictis nemo non percipit, nempe tum figura, tum forma. Figura quidem, ut uerbi gratia, statua ab ipsorum lineamentorum deductione, qua hunc aut illum exprimit & representat. Forma uerò à conuenienti illorum inter se consensu, quæ debita proportio rei dici solet, & commensuratio, à Græcis $\sigma\upsilon\mu\mu\epsilon\tau\epsilon\tau\iota\varsigma$ appellata.

¶ De communitatibus & proprietatibus ipsius Qualitatis.

Inest autem et Qualitati contrarietas, ut iustitiæ iniustitia contraria est, & albedo nigredini. Verum non in omnibus hoc ita habet. Nempe rubori & pallo, ceterisque eiusmodi medijs coloribus nihil est contrarium. Alioqui uni plura contraria erunt. Tum et figura nihil contrarium est, ut exempli gratia, triangulo, quadrato, cubico, necnon & ipsi circulo. Suscipiunt autem & magis & minus, non adeò qualitates ipsæ, sed quæ ab his qualia denominatiue dicuntur, ut album magis & minus album dicitur, uel seipso, uel altero quolibet albo. At uerò ne hoc quidem figuris ipsis conuenit, suscipere inq; magis & minus. Nam quæcūq; aut
trianguli,

trianguli, aut quadrati, aut circuli definitionē suscipiūt, omnia peræque aut triangula, aut quadrata, aut circuli sunt. Sciendū uerò, q̄ tā hanc q̄ illam cōmunitatem potius q̄ proprietatē dixerimus: quando ea que secūdum utranque dicta sunt, nec solis, nec omnibus conueniant qualitatibus. Maxime autē propriū qualitati est, ut secundum eā similia & dissimilia dicantur. Simile enim aut dissimile alterū alteri dicitur, nō secundū aliud quippiā, q̄ secūdū id qđ quale est, siue à qualitate denominatur.

¶ De ceteris sex Prædicamentis breuius annotatio.

DE cursis hactenus prioribus quatuor prædicamentis ex Aristotelis traditione, quæ certe consideratione aliqua egere uisa sunt etiam ipsi Aristoteli, quemadmodū id ipsum & Boëthius aperte attestatur, restant posteriora sex: de quibus priusquam ea prosequamur, præfari hoc pacto libuit, Aristotelem uidelicet, cum priora illa quatuor latissimè prosecutus esset, posteaquā omnia numero decem, in principio sui tractatus ex ordine connumerasset, & per conuenientia exempla declarasset, hæc sex posteriora ne reperiere quidem curasse, præterquā ex his duo tantum agere & pati, sed cursim admodum, atque id profecto haud inconsulte, id quod & Iacobus Faber Stapulensis ingenue contestatur, quòd eorum scilicet uocabula, præsertim ultimorum quatuor, trita prorsus & uulgaria sint, nullūque proinde ad disciplinas momentum habeant, imo uerò ciuilibus atque forensibus negotijs,

negotij, necnon historiarum scriptoribus accommodatiora. Verumenimvero Gilbertus cognomento Porretanus, non contentus hoc Aristotelis siue consilio, siue iudicio, librum de sex ultimis scriptum reliquit, alijs mirifice probatum, alijs propemodum contemptum, ut quibus labor ille superuacaneus planè iudicatus sit, quum si quid in illis ad disciplinas usus esset, id Aristotelem nequaquam latuisset. Nos igitur, ut tempori aliquid concedamus, uel potius ne ab institutis quorundam prorsus abhorre uideamur, inter Aristotelem ipsum & hunc Gilbertum mediam tenebimus uiam, & in transcurso tantummodo de his susceptum prosequemur Tractatum.

De actione & passione, & earum
utriusque tam communitatibus
quàm proprietatibus.

Facere siue agere dicitur quispiam, cuius actio ab ipso in aliam quamlibet rem ueniens consideratur. Pati uerò is, in quo actio illa consideratur, ut in quem uenerat, ut quum secat quispiam, eius sectio in id quod secatur, transit. Et quum quid percutitur, percutientis actio in eo recipitur, atque eatenus ipsa percussio passio dicitur. Secare igitur & percutere, agere est. Secari uerò & percuti, pati. Actio igitur est, secundum quam in id quod subijcitur, agere dicimur: Passio uerò illatio effectusque actionis. Recipit autem agere & pati contrarietate, & magis et minus: quippe calefacere contrarium est ei, quod est frigefacere: & calefieri ei, quod est frigefieri

gesieri. Sic & calefacere & frigesacere, & calefieri
 uē et frigesieri dicimus hoc uel illud magis aut minus.

Qua ratione uocabula harum duarum
 categoriarum discerni possint.

Sane in his duobus prædicamentis spectare oportet, non ad figuram duntaxat ipsius dictionis, sed ad significata potius. Nam sunt quædam, quæ & signi-
 ficato & figuratiōe dictionis agendi uim habent, ut cu-
 rare, docere, legere. Quædam figuratiōe tantum, non
 etiam significato: quippe quæ actiue proferuntur, signi-
 ficato tamen passiua sunt: cuiusmodi uerba seu uoces
 sunt timere, moerere, uidere, intelligere. Quædam con-
 trā significato quidē actiua sunt, figuratiōe uerō pas-
 siua, ut insidiari, proficisci. Atque id quidem quod iam
 diximus, maxima sane ex parte comprobatur & confir-
 mat Prisc. Gram. libr. 3. de uerborum significationibus,
 Actiua, inquit, species actionem semper significat, &
 facit ex se passiuum, exceptis duobus, metuo metuor,
 timeo timeor. Quin & ad sensus pertinentia uerba, si
 quis altius consideret, in actiuis uocibus passionem, &
 in passiuis actionem facere inuenimus, ut cum dico,
 uideo te, audio te, tango te, ostendo me in ipso actu
 aliquid pati.

De Situ siue Positione &
 eius speciebus.

Situm esse Aristoteles ait denominatiuē dici à po-
 sitione. Quæ quidem licet ipsa sit alicuius eorum,
 quæ ad aliquid dicuntur, quæ tamen ab ea denomina-
 D tione

50 DE PRAEDICAMENTIS

tiue dicuntur, proprium praedicamenti genus faciunt, ut à statione, quæ relatio est quædam, stare denominatiue dicitur, quod quidem est suum esse. Vnde & suum esse à Iohanne Damasceno id dicitur, quod positionem habet quoquo modo ad alterum, puta ad partes corporis, uel sic uel sic se habentis. Huius deinde tres species esse dicit, stare, sedere, recubere, id est, iacere. Ei stare quæ est, erecto omnino corpore esse. Sedere uerò partim erecto, partim incuruo. Recumbere uerò, in totum esse corpore prostrato, quod & tribus contingit modis: nempe aut prone, aut supine, aut oblique. Eorum autem quæ situm habent, hæc quidem secundum naturam sita sunt, ut elementa in proprio & suo quodque loco. Hæc autem secundum artem, ut statuæ atque columnæ. Rursus eorum quæ sita sunt, hæc quidem sunt, quæ nunquam loco mouentur, ut terra: hæc uerò quæ nunquam à motu quiescunt, ut coelum.

¶ De ubi, & quando, & habere.

Eodem propè modo, ut Boethio placet, & ubi & quando & habere, sese habent, ut quæ nec ipsa simpliciter intelligantur, quin potius ex alio naturâ, id est, rationem trahant, id quod & Martianus Capella attestatur. Quo fit, ut nec ubi, nec quando esse possint, nisi locus & tempus fuerint. Siquidem locum ubi, & tempus quando comitatur. Neque uerò idem est tempus & quando, nec locus & ubi, sed propositio prius loco, si quæ res in eo loco est posita, ubi esse dicitur. Vnde

¶

Et ab Aurelio Augustino recte dictum est, Locus est cuique rei, ubi est. Eodem modo si res quæpiam in tempore est, quando esse perhibetur, ut natale Christi, cum sit certo in tempore, nempe VIII. Calend. Ianuarij, quando ipsum esse dicimus. Vbi ergo et quando hoc pacto à quibusdam definiuntur, Vbi est, quæ à loci circumscriptione procedit corporis locatio. Quando uerò, quæ ex tempore relinquitur rerum affectio. Habent autem et ubi et quando proprias diuersitates. Nam ubi aliquoties quidem infinite dicitur, ut cum alicubi quæpiam esse dicimus: aliquoties uerò desinite, ut in foro, in gymnasio. Sic et quædo nunc desinite, nunc indefinite dicitur. Habent rursus et ubi et quando, secundum locorum et temporum differentias diuisionesq; species quasdam et differentias. Et locorū quidem differentie sunt, sursum, deorsum, ante, pone, dextrorsum, leuorsum. Temporum uerò, præsens, præteritum, et futurum. Habere porro (ut subinde Boëthius ait) est quiddam extrinsecus adueniens, neque innatum ei à quo habetur, imo aliud quàm est illud ipsum, à quo habetur, in se, uel potius circa se retinere, ut armatum esse, uel esse uestitum, et habere uestes atque arma, quæ cum eo qui habet, nata non sunt, neq; aliqua comuni natura proprietati eue coniunguntur.

¶ De Oppositis.

Consequens est autem de ijs dicere, quæ (ut diximus) Postprædicamenta à recentioribus appellantur, et primum quidem de Oppositis, quoties scilicet

D ij opponantur.

opponantur. Opponi autem alterum alteri quadruplici-
ter dicitur. Nempe aut ut ad aliquid, aut ut contraria,
aut ut habitus & priuatio, aut ut affirmatio & negati-
tio. Atque hæc omnia communi quidem nomine opposi-
ta dicuntur, quod ueluti ex aduerso sibi obsistere, &
contrà stare uideantur. Ad aliquid igitur opponi di-
cuntur, quæcunque hoc ipsum quod sunt, oppositorum
dicuntur, uel quomodolibet aliter ad hæc, ut dimidium
opponitur duplo, & eiusdem dupli dimidiū est, & par-
uum opponitur magno, & ita, ut ipsum paruum ad
magnum, cui opponitur, paruum sit. Contraria uerò di-
cuntur, quæ ita sibi opponuntur, ut eorum nō sint, quib-
us opponuntur, sed sunt sibi inuicem contraria, ut bon-
num, quod licet malo opponatur, non tamen malū bonum
est, sed malo contrarium. Itidem & album, non nigri-
album est, sed nigro contrarium. Habitus autem & pri-
uatio dicuntur, quæ & ipsa quidem opponuntur sibi,
sed ita, ut circa idem aliquid necessario uersentur, ut
uisus & cæcitas circa oculum, auditus & surditas cir-
ca aurem. Quartum denique oppositorum genus est, ut
affirmatio & negatio, quo quidem genere opponuntur,
quæcunque inter se uerū & falsum conduidunt, ut So-
crates ambulat, Socrates non ambulat.

¶ De oppositorum definitionibus
& proprietatibus.

CAeterum hæc quonam pacto definiantur dicen-
dum ueni breuiter. At uerò quomā de his, quæ
ad

ad aliquid seu relatiue dicuntur, supra dictum est, cum de prædicamentis tractaremus, de reliquis tribus id tantum nunc agamus. Itaque contraria definiuntur, quæ in eodem genere posita, plurimum à se distant, quæ eidem susceptibili uicissim insunt, unde & mutuo se expellunt, nisi quæ per naturam subiectis suis insunt, itaque ex contrarijs si unum fuerit, non necesse est alterum esse. Contraria rursus eidem simul inesse est impossibile. Sed & contraria omnia circa idem aut genere aut specie uersantur, ut ægrotudo & sanitas circa corpus, iustitia & iniustitia circa animam. Omnia insuper contraria, uel in eodem genere sunt, ut album & nigrum: uel in contrarijs generibus, ut iustitia & iniustitia: uel sunt ipsa contraria genera, ut uirtus & uitium, bonum item & malum. Bono quippe malum ex necessitate contrarium est: malo autem aliquando quidem bonum, aliquando uerò & malum. Id quod facile uidere est in uirtutibus & uitijs moralibus. Sed et de contrarijs ipsis ad eundem fere modum Victorinus loquitur in ijs commentarijs, quæ in rhetorica Ciceronis de inuentione scripta sunt. Contraria (inquit) tribus modis inueniri possunt: cum aut sub eodem genere species multum inter se distant: aut sub singulis generibus diuersis, species etiam diuersæ sunt: aut duo genera inter se diuersa sunt. Hec ille. Porro quæ secundum habitum & priuationem opponuntur, ea esse definiuntur, quæ circa idem fieri nata sunt, ordine irregressibili, & tempore per naturam determinato. Et hæc quidem sunt, quæ potentia

priuatione talia dicuntur. Nam quæ talia sunt priuatione actus, hæc utique circa idem fieri possunt, ordine regressibili: cuiusmodi sane sunt motus & quies, lux & tenebræ, somnus & uigilia. Iam uero & quæ secundum affirmationem & negationem opponuntur, ea ipsa definiuntur, quorum secundum se nullum datur medium, & quæ in contradictione consistunt. Contradictio porro dicta est, quasi opposita dictio, id est, locutio. Huius nimirum hoc præ cæteris proprium est, quod siue res subsistat, siue non sit omnino, in alterutra tamen contradictionis parte uel ueritas, uel falsitas semper inuenitur, quod certe in alijs oppositionibus minime euenit. Nam si quod omnino non est, illud neque egrum neque sanum esse potest, cum neque cæcū neque uidens. Nec si non est omnino qui genuit, iam aut filius aut pater erit. Veruntamen siue fuerit quippiam, siue non fuerit, contradictio nobis lo minus constabit semper. Et uerum & falsum dicet, quicumque dixerit Socrates est, uel Socrates non est.

¶ De quinque modis Prioris.

PRIUS autem alterum altero quinque dicitur modis. Primo quidem id quod secundum tempus altero prius est, ut quod antiquius altero est, aut uetustius. Hinc Thebanorum bellum prius, id est, antiquius seu uetustius dicitur excidio Troiano, idcirco quod tempore præcesserit: & Pythagoram priorem, id est, seniores Socrate dicimus, & Socratem Aristotele. Secundo autem modo prius illud dicitur, à quo non conuertitur subsistendi

sistendi consequētia, quo quidē modo, unū duobus prius
 est. Nam duobus existentibus, unum iā esse consequēs
 est, at non contrā. Non enim si unum est, consequens cō
 tinuo erit, ut sint duo. Atque hoc modo quod prius est
 secundū naturam prius esse dicitur. Tertio uerò modo
 prius esse dicitur, quod ordine quodā anteuertit, id quod
 in disciplinis et orationibus rhetoricis, et alijs huiusmo
 di, ut in reipub. administrationibus facile est uidere. In di
 sciplinis quidē, ut exēpli causa in Geometria, elemēta fi
 gurariū delineationibus priora sunt, & principia ijs,
 quæ ex illis demonstrantur, hoc est, ipsis conclusioni
 bus. Elementa autem dico, punctum, lineam, superficiē
 em. In rhetoricis uerò orationibus procerū, id est, ex
 ordiam narratione prius est, & in reipub. administra
 tione consiliū actione. Quarto deinde modo prius
 id dicitur, quod melius est & honorabilius & præstan
 tius & dignius altero. Quo sane modo, sol luna prior
 est, & anima corpore. Sed ut ipse Aristoteles ait, alie
 nissimus hic modus est à significatione prioris. Siqui
 dem isto modo (quod & Boëthius approbare uidetur)
 quicumque dignitate & reuerentia cæteris præcellunt,
 magis proprie uenerabiles & honorabiles dicuntur:
 ut uero priores dicantur, abusio potius est quàm pro
 prietas. Quinto demum prius dicitur, alterum altero in
 ijs, quæ secundum subsistendi consequentiam conuer
 tuntur, nempe illud quod alterius quomodolibet causa
 est & principium, ut ueritas imagine, & lux ipso lu
 mine siue splendore, & in orationibus prius quidē est rē
 . D iij ipsa

ipsam subsistere, quae ueritas constet propositionis, ut si uerum est, hominem esse, uera iam ea est oratio quae dicit, homo est. Ac rursus, si oratio uera est qua dicitur, homo est, uerum iam quoque est hominem esse: et tamen hominem esse, hoc est, eius rei subsistentia, causa insuper est, cur propositio de homine uera habeatur: Itaque rei subsistentia, ueritate sermonis prior est.

¶ De tribus modis eorum quae sunt simul.

Simul autem dicuntur aliqua tribus modis. Primo quidem et simpliciter et proprie simul dicuntur, quorum generatio eodem sit tempore, ut gemini, qui ob id simul esse dicuntur, quia unius temporis ortu editi sunt. Secundo uero modo simul dicuntur, quae cumque ad se inuicem conuertuntur, sed ita, ut alterum alteri subsistendi neque causa sit, neque principium, ut duplum et dimidium. Etenim haec ad se inuicem conuertuntur, quoniam si duplum est, dimidium est: et si dimidium, et duplum: et tamen neutrum alteri causa est, ut nec pater filio causa est ut sit, nec filius patri. Quod uero dico, huiusmodi est, Aeneas habuit Ascanium filium, non tamen causa fuit ut filius esset, sed ut esset Ascanius. Sicut igitur filius dicitur quispiam, cum primum ei fuerit pater, ita et pater iam dicitur, cum primum ei fuerit filius. Tercio autem modo simul dicuntur, quae ex eodem genere ex aduerso diiunguntur a se inuicem, ut homo et equus. Homo namque et equus, quoniam sub eodem genere ponuntur, nempe animalis, simul esse dicuntur. Eodem sane modo et de ceteris speciebus dicendum, quae sub eodem genere, uel hoc, uel alio

alio ponuntur. Quo fit, ut omnes species eiusdē generis æque sibi inveniunt, & generi illi æqualiter supponantur. Porro autē & differentiæ, quæ genus aliquod condiuidunt, simul esse dicuntur, ut rationale & irrationale. Sane sciendum q̄, quæcūq; secundo & tertio modo simul sunt, hæc natura simul dicuntur, primo uerò modo simul dicuntur tempore.

De sex speciebus motus.

Motus uerò species sex sunt, generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, secundum locū mutatio. Et generatio quidē motus est ad substantiam, cui opponitur corruptio, motus proinde à substantia. Augmentatio uerò motus ad quantitatem, cui diminutio opponitur, motus uidelicet quo acquisita iam antea, et paulatim aucta, quantitas fit minor, deperditurq;. Alteratio est, qua aut qualitas acquiritur, aut deperditur acquisita. Secundum locum uerò mutatio dicitur, quæ fit aut ad locū, aut circa locum: ad locū quidem, ut quæ secundum rectum fieri dicitur; circa locum uerò, quæ in gyrū siue in orbem. Omnium autem horum motuum ex aduerso quietē intelligimus, cū tamen in his speciebus motuum ipsi motus sibi inuicē contrarij sint, præter eum motum, qui circa locum fieri dictus est, ut est motus corporum celestium, cui nullus motus contrarius est. Ceterum animaduertendum hoc loco est, hūdaquaquā absonum esse quod dictum est, motum esse motui contrariū, & item quietem, quasi uerò duo iam uni contraria esse dixerimus, non unum uni, ut in physicis

sicis Aristoteles docet. Quandoquidē id quod dictum est secundū aliud, et item aliud fieri intelligitur, quemadmodum id Iohānes Damascenus in sua dialectica subtilissime annotauit. Nam eidem motui motus quidem opponitur, ut habitus & forma siue actus: quies uerò, ut finis & priuatio.

¶ De octo habendi modis.

Habere quoque multis modis dicitur. Nam habere quis dicitur, aut ut qualitatem aliquam, ut scientiam uel uirtutem: aut ut quantitatem, magnitudinem, & hanc quidē uel bicubitam, uel tricubitam, aut alias quantācumque: aut ut ea quae circa corpus sunt, ut uestimentum, cuiusmodi est subucula uel penula: aut ut in parte aliqua corporis, ut in digito annulum, uel torquem in collo: aut ut partem aliquam sui, nempe manum uel pedem, uel caput: aut ut in uase, quemadmodum modius dicitur habere triticum, & lagena unum, & amphora aquam, ut sit habere pro continere: aut ut possessionem, quomodo dicitur aliquis domum habere uel praedium: aut ut uxorem, quemadmodum uir uxorem habere dicitur. Sed ut Aristoteles quoque ait, idque per iocum (ut uidetur) alienissimus hic habendi modus est: siquidem nihil aliud est uirum habere uxorem, quam eadem cohabitare. Ideo autem hunc habendi modum improprie dictum putant multi docti, ac per hoc pene respuunt, quod aiunt non haberi posse, quod habentem habeat, sed multo rectius dici, uiro mulierem esse, & pari uice mulieri uirum.

IN TRA

CTATVM TERTIVM

Præfatio breuiuscula.

PEXPEDITA utcumq; à nobis in prioribus duobus libris siue tractatibus ea parte dialecticæ, quam Elementariâ uocant, utpote quæ Prædicabilia tantum & Prædicamenta simplices quidem uoces cōplectatur, sequitur hinc tractatus tertius de Propositione, quæ & ipsa huius artis pars quædam est: quippe quæ prima ex simplicibus illis & incomplexis uocibus, perfecta constituitur oratio. Atqui huius quoniam nomen & uerbum partes sunt, & hæc ipsa per uocem definiuntur, à Voce haud ab re huius tractatus exordium sumere licebit.

Quid sit Vox, tum etiam quid Sonus.

VOx igitur est, ut à nonnullis definitur philosophis, ex ictu aëris elicta qualitas, auribus accedens. A recentioribus autē, & ijs quidem, q̄ superiori-
bus aliquot annis circa hanc artem uersati sunt, magis conuenienter accommodatēq; ad hunc locū hoc pacto definitur, Vox est sonus, q̄ ab ore animalis proficiscitur,
certius

certis quibusdam naturæ instrumentis formatus. Sonus item ab eisdem quoque definitur, quicquid proprie & per se auditu percipitur. Itaque uox sonus est, non quilibet, sed quæ (ut dictum est) ab ore animalis perficitur, formaturque interim certis quibusdam naturæ instrumentis, quæ quidem sunt guttur, lingua, palatum, primores quatuor dentes, & labia duo, quibus à quibusdam additur & pulmo. Nam per guttur uocalis arteria intelligitur, quæ & spiritalis fistula appellatur. Ex quo iam liquido patet, quod neque manuum ad se inuicem complosus, neque pedum strepitus, aut fragor arborum, & in nubibus tonitrus, uoces ullo modo dici debent. Quin & ob eandem fortassis causam, neque tussis, neque excreatio, & si quid huiusmodi est, uoces proprie dici possunt, licet de animalis ore prodeant.

De Vocis diuisione.

Vocem autem alia quidem significatiua est, alia uero non significatiua. Porro significatiua uox ea dicitur, quæ per auditum aliquid intellectui representat. Non significatiua autem, quæ nihil omnino significat, ut quæ neque naturaliter, neque secundum placitum apud intellectum quicquam constituunt, ut literæ prope modum & syllabæ. Itaque bifariam uox significare dicitur, tum naturaliter, tum secundum placitum. Naturaliter quidem uox significare dicitur, quæ naturalem dumtaxat affectum animi monstrat, ut est dolor aut gaudium, cuiusmodi sane uoces sunt gemitus ægrotauium, & lugentium eiulatus, insolentum item cachinnus & risus indecens,

decens, tum brutorum cuiusque animalium uox propria. Secundum placitum autem quaecumque ex impositione re aliquam designat, ut sua uniuscuiusque gentis lingua siue loquela, qua quis utitur, quoies alteri indicare uolet, quicquid animo conceperit. Hæc rursus diuiditur. Alia nanque tempus secum ad significationem trahit, ut ambulo: alia præter tempus significat, ut homo. Cæterum hæc nomen, illa uero uerbum apud dialecticos appellatur, ex quorum utriusque debita cōplexione uox constituitur, quæ oratio dicitur, uox proinde complexa: ut tam nomen quam uerbum, uox incomplexa. At de nomine quidem primum hinc dicamus oportet.

¶ De Nomine.

Nomen itaque uox est significatiua, secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata, finitum aliquid designans, & casus recti. Sane in hac definitione uox generis locum obtinet, utpote pluribus communis. Significatiua deinde adiectum est: nam sunt & uoces quæ nihil significant. Rursus secundum placitum, quod sint uoces, quæ naturaliter tantum significant. Sine tempore autem, quoniam uerba quoque uoces sunt significatiuæ secundum placitum, sed distant à nominibus, quod nomina quidem sine tempore: uerba autem cum tempore significant. Adiectum præterea est, cuius nulla pars significatiua est separata, propter orationem. Siquidem huius partes utique & separata significant, ut mox dicetur. Postremo autem adpositæ sunt particulæ duæ, una quidem, nempe finitum

finitum aliquid designans, propter nomina infinita: altera uero, quæ quidem est, & recti casus, propter nomina obliquos casus, qui quoniam cum EST uerbo copulati, plenâ absolutâq; sententiam explicare nō possunt, non nomina, sed casus nominū iure nuncupantur, ut nō recte dixeris, demonstrato quopiam, Catonis est, Catoni est, aut Catonem est: sed, Cato est.

¶ De Verbo.

Verbū autē est uox significatiua secundum placitum, cū tempore, cuius nullæ pars significatiua est separata, finitum aliquid designans, & casus recti. Quæ quidem uerbi definitio, præter particulam cum tempore, omnia cū nomine habet cōmunia. Siquidem id uerbi propriū est, significare inq; cū tēpore. Ergo quod & participium cum tempore significat, hoc à uerbo habet, unde deducitur. Neq; uero mouebit quēpiā, quod ex nominibus quidē ipsis quedā etiā tēpus significāt, ut annus, mensis, dies: attamen nullū eorum tempus cōsignificat, quemadmodū Aristoteles ait. Cæterū ut nomina finita sunt ac infinita, ita ex uerbis quoque alia finita sunt, alia infinita: finita, ut ambulo, disputo: infinita uerō, ut nō ambulo, non disputo. Rursus & de casibus uerborum haud secus ac de casibus nominū dicere par est: quippe ut nominum casus dicuntur, qui ab ipso recto flectuntur: ita casus uerborū appellari possunt, qui à temporis præsentis & modi indicatiui significatione diuant. Verbum igitur secundum dialecticos id solum esse dicitur, quod temporis præsentis

sentis est & modi indicatiui.

¶ Vtrum nomen & uerbum apud dialecticos
sole partes orationis sint,

Exposita eatenus tā nominis q̄ uerbi ratione, qua
tenus id ipsum dialecticorum usus postulat, occur
rit non temere questio illa, hoc in loco nunc etiam
consideranda, quæ à plerisq; proponi solet, Vtrū scilicet
nomen atq; uerbū sole apud dialecticos orationis
partes sint, cum tamē ab ipsis Grāmaticis octo huiusmo
di constituentur partes? Sane huius questionis nodum
D. Seuerinus Boëthius, uir profecto tātus in latina phi
losophia, quantus inter ipsos Latinos in arte oratoria
M. Cicero, his uerbis ita dissoluit breuissime, Gramma
tici enim (inquit) figuras tantummodo uocū considerā
tes, octo proinde orationis partes connumerant: Philo
sophi autem atq; dialectici, quoniā omnis eorū intentio
circa ueritatem falsitatemq; locutionis uersatur, atq; ea
ex nomine uerboq; plenissime constat, duas tantum ora
tionis partes admittūt, easq; nomen & uerbum esse do
cuerūt. Cetera uerò, non partes, sed orationis supple
menta, & ueluti colligamenta quædā appellant, quem
admodū in quadrigis frena & lora, & in nauibus ta
bule & trabes. Non aliter autē de his sentit & Pri
scianus ille Grāmaticus lib. II. de participio, Quibusdā
(inquit) Philosophis placuit nomē & uerbū solas esse
partes orationis: cetera uerò adminicula & iuncturas
earum: quomodo nauū partes sunt tabule & trabes.
sed nunc ad Orationem transcamus,

¶ De

¶ De Oratione.

O Ratio est uox significatiua secundum placitū, cuius partes extra aliquid significant & separate. Ad hunc sane modum à dialecticis oratio definitur. Cuius quidem definitionis intellectum facile est ex superioribus colligere. Nam quòd oratio ipsa uox est, quòd significatiua uox, quodq; item significatiua secundum placitum, id cum nomine atque uerbo commune habet. Cuius enim partes secundum placitum significant, ipsum quoque secundum placitum significatiuum est. Differt autem ab utroque, quoniam nominis quidem & uerbi partes separate nihil significant, ac ne in compositis quidem, ut & Aristoteli placet: quis id tamen uideri uelint, ob dictionis figuram, sed tali uoci siue dictioni res ipsa repugnat, nempe suapte natura simplex & una: ut animalis nomē, qđ Græcis τρᾶς ἑλάφους dicitur, Latinis uerò hircocerus dici potest, ab hirci ceruique similitudine. Nam cum cerui speciem habeat, autore Plinio, ab eo tamen barba & armorum uillo distat solum, in quo cum hirco quadātenus conuenit: unde & nomen ei est ex utroq; compositum. At uerò orationis partes multo aliter sese habent. Quippe quæ & extra ipsam significare possunt, ut uerbi causa, huius orationis, Plato disputat, tam nomen ipsum, quod quidem Plato est, q̄ uerbum disputat, partes nimirum seorsum utique & separatim, omnino aliquid significant.

¶ De

¶ De diuisione Orationis.

Dividitur autem oratio: alia nanque perfecta est, alia imperfecta. Perfecta quidem oratio ea esse dicitur, quæ ex nomine uerboque constructa, perfectam sententiam in animo audientis relinquit, ut Plato disputat. Quisquis enim eam audit, statim quiescit, ac iam intelligit, quid sit hac ipsa uoce prolatum. Imperfecta uero, quæ plenam sententiam non facit, tametsi nonnunquam ex uerbo constat, unde orationis perfectio potissimum habetur: quippe quod ut in nominibus materia, ita in uerbis sermonis uis intelligatur, autore Quintiliano. Imperfecta igitur oratio est, quoties sine uerbo profertur, aliquoties autem et cum uerbo ipso. Sine uerbo quidem, ut Aeneis Vergilij. Cum uerbo autem, ut quisquis ambulat. Vtrique nimirum imperfecta oratio est, perficitur autem uerbo utrobique adiecto. Hæc quidem, si addas uerbum mouetur, ut sit, Quisquis ambulat, mouetur: illa uero, si addatur uerbum legitur, ut si dicas, Aeneis Vergilij legitur. Atque hunc in modum omnis imperfecta oratio perfici potest, qualis profecto ea esse debet oratio, quæ ab Aristotele quidem ipso, facile huius artis principe, Enunciatio: à Cicerone uero (quem Plinius lucem doctrinarum appellat) Pronuntiatio, et Proloquium nonnunquam: à Boetio deum inter Latinos præsertim Propositio dicta est, quæ etiam appellatione communis dialecticorum scholæ nunc passim utitur.

E

¶ De

¶ De diuisione Orationis perfectæ.

ORationum perfectarum alia Deprecatiua est, ut Iuppiter omnipotens precibus si flecteris ullis, Da deinde auxilium pater, atque hæc omnia firma. Alia Imperatiua, ut Vade age nate, uoca zephyros, & labere pennis. Alia Interrogatiua, ut Dic mihi Damocles, eum pecus, an Melibœi? Alia Vocatiua, ut Huc ades o Melibœe. Alia Enūtiatiua, ut Principio arboribus uaria est natura creandis. Præter has autem quinque Perfectæ orationis species, sunt qui duas alias addât, nempe optatiuam & subiunctiuam. Optatiuam, ut O mihi præteritos referat si Iuppiter annos. Subiunctiuam, ut Si foetura gregem suppleuerit, aureus esto. Veruenimvero huiusmodi orationum siue quinque sine septem species constituias, ea tamen sola, quæ Enūtiatiua siue Indicatiua dicitur, propositio est: quippe quæ uel esse aliquid, uel non esse designet, et in qua aut ueritas aut falsitas inueniatur. Reliquæ uerò poëtis atque oratoribus ad affectus uarios mouendos magis accommodatæ uidentur.

¶ De propositione, eiusque secundum substantiam diuisione, tum quid subiectum, & quid prædicatum.

PROPOSITIO est oratio uerum uel falsum significans. Eius uerò prima & quidem secundum substantiam diuisio hæc est, Propositionum alia categorica est, alia hypothetica. At de hypothetica quidem alias, interim de categorica (ut coepimus) prosequamur.

mur. Hæc autem est, quæ duobus terminis perficitur, subiecto scilicet et predicato, hoc est, quæ simplicissime constat ex nomine casus recti eodemq; finito, et uerbo modi indicatiui, ut Aristoteles docet. Sunt qui præter duos dictos terminos, tertiam his ueluti partem adijciant, nempe copulam (quam uocant) uerbale. Et proinde propositionem huiusmodi hoc pacto illi definiunt. Propositio categorica est, quæ habet subiectum, prædicatum, & copulam principales partes sui, ut huius propositionis, Aristoteles docet, subiectus quidem terminus est Aristoteles, prædicatus uerò uerbum docet, & quod alterum cum altero coniungit, copula (ut dictum est) à recentioribus uocatur. Quam iidem deinde per resolutionem uerbi adiectiui, si quod in huiusmodi propositione predicatur, ut eius uerbi docet, prodi ac patere aiunt, si ita ipsam propositionem protuleris, Aristoteles est docens. Huius quippe propositionis Aristoteles subiectum est, docens prædicatum, est uerò uerbum, copula: quasi uerò hoc totum est docens, non multo rectius prædicatum diceretur. Subiectum porro id esse dicitur, de quo aliquid predicatur. Prædicatum uerò quod dicitur de subiecto. Cæterum quæ categorica dicta est propositio uoce græcica, latina à prædicatio prædicatiua seu prædicatoria dici potest, quando eadem utrobique significatio est: quippe quod Latinis prædico, hoc Græcis est κατηγορέω, quod uerbū nisi aliās accuso significat Græcis hominibus, apud philosophos tamē pro prædico accipitur. Vnde et κατηγορία

Prædicamenta dicuntur, de quibus tractatu superiori
transgimus.

¶ Vtrum non nisi ex nomine & uerbo perfecta
etiam consistat oratio, an ex solo etiã uerbo
consistere aliquando possit.

Sed & hoc loco quæstio suboritur non incommo-
de, Vtrum haud unquam aliter, quàm ex nomine et
uerbo plena & perfecta oratio, cuiusmodi propositio
est, constare queat, an ex solo etiam uerbo aliquando?
Huic sane quæstioni ita Martianus Capella occurrit,
Quoties (inquit) uerbum primæ uel secundæ personæ
fuerit, quia per ipsum iam aliquid significatur, quod uel
negari uel affirmari possit, simul & in hominem tane-
tum cadat, & hunc quidem certum, utiq; ex solo ad hunc
modum uerbo, perfecta oratio & propositio haberi po-
test, ut disputo, aut disputas. Quippe ut in horum altero,
quod quidem primæ personæ est, subauditur protinus
præponomen ego, ac per hoc plenum per se est, atque
ueritati aut falsitati æque obnoxium, ita in altero, quod
est personæ secundæ, facile intelligitur tu præponomen.
Vnde tantundem pene ualet cum dicitur, disputo, uel
disputas, quantum si dixeris, ego disputo, uel tu disputa-
tas, hoc excepto, quod quoties istiusmodi prænominum
expressio fit, toties uel emphasys notatur, uel discretio
aliqua intelligitur. Tertia uerò uerbi persona, quia non
hominis tantum est, sed aliarum etiam rerum, & si-
mulac dicta fuerit, non continuo intelligatur, de quo
dicatur, ita ut aut affirmari aut negari possit, idcirco
neque

neque ueritati neque falsitati obnoxia est : quare nec propositio ex ea sola constare unquam potest, nisi forte de eo dicatur, de quo solo intelligi potest id quod dicitur, ut cum dicimus, Pluit, aut ningit, hoc quod dicitur, pluit aut ningit, utrunque aut uerum esse potest, aut falsum, & per hoc negari aut affirmari, licet nihil addamus, quia notum est qui pluat aut ningat, nempe deus aut natura. Cum uero dicimus, disputat, aut legit, aut loquitur, in nullo horum certum aliquid intelligitur. Quapropter nec uerum nec falsum dici potest, quamuis etiam de homine intelligi possit quod dicitur, disputat, aut legit, aut loquitur: quia tamen non de uno certo aliquo dici potest, idcirco subdendum est nomen aliqui hominis, ut plenum sit quod dicitur. Prima igitur & secunda uerbi persona, quia de homine tantum etiam certo intelliguntur, idcirco solæ dictæ possunt aut uerum aut falsum significare. Tertia uero persona uerbi, ut nec de solo intelligitur homine, ita nec sola dici potest, ac per hoc nec ex sola, nisi admodum rarer (ut dictum est) propositio constitui potest.

¶ Vtrum quoties ex nomine & uerbo propositio constituitur, ipsum nomen non alterius quam recti casus esse possit.

Rursus & alia nunc questio emergit, præcedenti haud multū absimilis, quæ huiusmodi est, Vtrum nomen, ex quo cum uerbo propositio conficitur, solum recti casus esse debeat, an alterius quoque, inuoluet obliqui casus esse possit? Huic quoque dubitationi

idem Martianus subtiliter obueniens, ad hunc modum respondit breuissime, Vbi uerò uerba (inquit) illa sunt, quæ impersonalia dicuntur, non iam ex recto casu sententia impletur, sitq; propositio, sed alios casus recipit, ut disputatur cum dicitur, ut est impersonale uerbum, plena omnino sententia est, si ablatiuū adiungas, et per hoc affirmari aut negari potest, ut est, à Cicerone disputatur, à Cicerone nō disputatur. Et pœnitet cū dicitur, plena quoq; sententia est, si accusatiuum iungas, ut est, Ciceronem pœnitet: atq; de alijs quoq; impersonalibus uerbis, quæ uel cum eisdē uel cū alijs construuntur casibus, ad hunc modū dicendū est. Ut igitur quoties personale uerbū est, ex quo cū nomine propositio consueuitur, ipsum nomen recti casus esse oportet, ita nō minus necesse est, quoties uerbū impersonale fuerit, ut sit nomen casus obliqui, natura uerbi id ita exigente. Sed iam ad institutum reuertamur, & quonā modo propositio secundum qualitatem diuidatur deinceps dicamus.

¶ De diuisione propositionis secundum qualitatem.

Propositionum itaque categoricarum, aliæ quidem qualitate, aliæ uerò quantitate differentes inueniuntur. Porro secundum qualitatem differunt, quorum altera affirmatiua est, altera negatiua. Affirmatiua quidem propositio est, in qua aliquid de aliquo prædicatione enunciat. Vel in qua prædicatum affirmatur de subiecto, ut Plato philosophus est. Negatiua uerò in qua aliquid ab aliquo prædicatione seiungitur, Vel in qua

qua prædicatum negatur de subiecto, ut Plato philosophus non est. Hic namque de Platone negatur philosophus, ut prædicatum de subiecto, apposito ad uerbum substantiuum (quæ utique potior pars prædicati est) negandi aduerbio, cuius quidem hæc uis esse perhibetur, ut quicquid post se inuenit, tollat prorsus, & eius oppositum reponat.

¶ De diuisione propositionis categoricæ secundum quantitatem.

AT uerò secundum quantitatem differentie huiusmodi propositionum hoc modo sumuntur, quòd aliæ quidem sunt uniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, aliæ uerò singulares. Sed harum uniuscuiusque uim propria descriptione hinc tam explicemus oportet. Vniuersalis igitur propositio est, quæ tum affirmando, tum negando uniuersaliter proponitur uel in qua subiicitur terminus communis signo uniuersali determinatus, ut omnis homo sapiens est, nullus homo sapiens est. Particularis uerò, quæ siue affirmet, siue neget, particulariter tantum proponit, quam & alij ita describunt, Particularis propositio est in qua subiicitur terminus communis signo particulari determinatus, ut quidam homo sapiens est, quidam homo sapiens non est. Indefinita uerò est, quæ absque uniuersalitatæ particularitatæ siue nota, tã affirmãdo q̃ negando profertur. Vel cuius subiectus terminus absq̃ ullo signo sumitur, ut homo sapiens est, homo sapiens nō est. Singularis porro propositio est, in qua de

E iij indiuiduo

indiudivo & singulari quicquam prædicatur, idq; tum affirmatiue, tum negatiue, ut Socrates ambulat, Socrates non ambulat. Eandem autem nonnulli hoc pacto describunt, Propositio singularis est, in qua subijcitur terminus singularis, aut certe communis, qui tamen singulariter teneatur accipiaturque, ut Socrates, uel hic homo sapiens est.

¶ De tribus signis quæstiuus, quibus de unaquaq; propositione quærere contingat.

Cum igitur tres sint propositionum differentiæ, ut dictum est, quæ quidem sumuntur aut secundu[m] substantiam, aut secundum qualitatem, aut secundum quantitatem, tria quoque par est quæstiuus signa accommodari, quibus apta eliciatur responsio ab eo, qui de illis interrogatus fuerit. Itaque interrogatus quispiam quæ sit hæc aut illa propositio, apte conuenienterq; respondet, quod sit categorica uel hypothetica. Si uero idem deinde interrogatus fuerit, qualis sit, tum quoque apte respondet, quod sit affirmatiua uel negatiua. Rursus autem si interrogetur quanta sit, recte nimis & hæc interrogati responsio quadrabit, si dixerit, aut uniuersalis, aut particularis, aut indefinita, aut singularis. Atq; hæc quidæ quanq[ue] fortassis non tanti habentur, ut negotiū facessere debeant, eo tamē pertinere uidetur, ut exercitati istis interrogatiuiculis nouitij huius artis ueluti tyrones, assuescāt paulatim propositionum differentiis interno scere, quod utiq; momenti nōnihil habet ad ea, quæ deinceps sequuntur, planius percipienda.

¶ Quæ

Quæ propositiones suis terminis conueniant, & quæ non.

HActenus de propositione quæ categorica dicitur, eiusq; partibus atq; differentiis quibusdam: restat ut quibus ipsa sit prædita affectio nibus (quas passiones iuniores uocant) ostendamus, idq; hac præmissa diuisione, Propositionum aliæ sunt, quæ nulla terminorum participatione conueniunt, aliæ sunt quæ conueniunt quidem, at non ex æquo: Nempe ex his, aliæ utroq; termino participant, ut Plato philosophus est, Plato philosophus non est. Aliæ uero altero tantum, quod nimirum tribus modis fieri constat: quippe cum uel communis ille terminus in una propositionum subiicitur, & prædicatur in altera, uel prædicatur in utraq; uel in utraq; subiicitur. Cōmunē autē terminū hīc nūc uoco, non eū qui de pluribus prædicari possit, sed qui in singulis hoc pacto participantibus propositionibus reperiatur: uerumenimvero de his propositionibus, quæ altero termino, uel neutro participāt, nihil ad præsens, cum de his solum hoc loco agatur propositionibus, quæ utroque termino conueniunt, id quod duobus fit modis, aut enim ordine eodem, aut per ordinis commutationē. Eodem quidem ordine participant suis terminis, quæ de eodem subiecto idem pronuntiant prædicatum. Per ordinis uero commutationem, quoties qui in una subiectus est terminus, in altera fit terminus prædicatus, ut omne iustum est bonum, & quoddam bonum est iustum. Cæterum ut ex ordinis quidem commutatione conuersio

sio propositionum colligitur, de qua non multo post dicetur, ita ex constantia ordinis propositionum sumitur oppositio, de qua primum hic nunc dicamus.

¶ De oppositione propositionum categoricarum, & quid sit.

Propositionum igitur categoricarum utroq; termino eodem ordine participantium, alie quidē contrarie sunt, alie subcontrarie, alie contradictorie, alie uerō subalterne. Contrarie sunt due propositiones uniuersales, alia quidem affirmatiua, alia uerō negatiua, eiusdem subiecti pariter & prædicati, ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. Subcontrarie uerō propositiones due particulares, altera quidē affirmatiua, altera uerō negatiua, eiusdē subiecti pariter & prædicati, ut quidā homo iustus est, quidā homo iustus non est. Contradictorie autē propositiones due, uniuersalis & particularis, uniuersalis quidem affirmatiua, particularis uerō negatiua; uel uniuersalis quidem negatiua, particularis uerō affirmatiua, eiusdem subiecti pariter & prædicati, ut omnis homo iustus est, quidam homo iustus nō est: uel, nullus homo iustus est, quidam homo iustus est. Subalterne porro sunt propositiones due, ambæ quidem aut affirmatiue, aut negatiue: sed ex his altera quidem uniuersalis est, altera uerō particularis, eiusdem subiecti pariter & prædicati, ut omnis homo iustus est, quidam homo iustus est: uel nullus homo iustus est, quidam homo iustus non est. Oppositio igitur est, ut ex prædictis patet, duarum propositionum

- positionū categoricarū repugnantia quædam, uel qualitate tantum, uel quantitate tantum, uel qualitate simul & quantitate. Toties enim sibi inuicem aduersantur dictæ categoricæ propositiones. Quarum quidem opposito, ut ueluti oculis exposita habeatur, figuram ex quatuor angulis constitutam, subijcere nō graua bor.

Omnis homo
iustus est

Contrariæ

Nullus homo
iustus est

Contra

Contra

di

Contra

Contra

Quidam homo
iustus est

Subcontrariæ

Quidam homo
iustus nō est

¶ De triplici propositionum materia.

Sed priusquā harū inter se oppositarum propositionum leges (quas uocant) exponamus, cōmonendus interim probus lector est, ipsius uidelicet propositionis triplicem esse materiam, naturalem, contingentem, & remotam. Voco autem materiam propositionum hoc loco, earum utrumque terminum, subiectum inquam & prædicatum. Quidam uerō desinunt habitu

dinem, quæ est prædicati ad subiectum. Naturalem igitur materiam esse dicunt, quoties prædicatum est de essentia subiecti, aut certe proprium eius, ut homo est animal, homo est risibilis. Contingentem uerò, quoties prædicatum subiecto aut adesse aut abesse potest præter subiecti corruptionem, ut Socrates ambulat. Remotam autem, quando prædicatum ipsi subiecto nullo modo convenire potest, ut homo est lapis. Itaque sciendum quod iuxta primam quidem habitudinem necessariæ propositiones dicuntur, quarum ut affirmationes semper veræ sunt, ita negationes perpetuo falsæ. Iuxta secundam autem contingentes seu accidentariæ, quarum proinde tam affirmationes quam negationes, incertæ sunt tum veritatis tum falsitatis, nisi suppositione facta, aut quod prædicatur accidens sit inseparabile. Iuxta tertiam uerò impossibiles, quarum ut affirmationes quidem falsæ semper, ita negationes semper veræ.

¶ De legibus oppositarum inter se propositionum.

ERgo ut id, quod hoc loco instituimus commodius fieri possit, operæ precium fuerit hasce leges per certas quasdam regulas digerere atque distribuere. Itaque cum quatuor sint inter se oppositarum propositionum differentie, consentaneum erit, quatuor quoque regulas de ipsis constituisse, ut unicuique differentie sua respondeat regula. Prima igitur regula erit de lege & natura contrariarum, secunda de lege & natura subcontrariarum, tertia de lege & natura contradictoriarum, quarta uerò

ro atq; ultima de lege & natura subalternarum. Sed & illud obiter occurrit admonendum, non esse harū regularum ullam exactam demonstrationem hic exigendam, ut nec in sequentibus usquam ubicunq; regulæ proposiæ fuerint: quippe quòd id supra vires prorsus captumq; esset eorū, qui primis adhuc huius disciplinæ rudimentis imbuendi sunt aque formandi. Satis autem fuerit, si idoneis tantum exemplis utcunq; declarentur. Quod profecto si ubique obseruetur, non paruum ex eo (ni fallor) sentient profectum, tum auditores, tum etiā lectores, non modo ad eruditionem ipsam, uerūetiam ad sermonis facultatem: tum & releuabuntur interim & hi, qui docent artem, & qui eam docentur.

SEQVUNTUR REGVLÆ.

¶ Prima regula de lege & natura contrariarum.

SI duarum contrariarum una uera est, reliquam esse falsam est necesse, at id quidē conuertitur minime. Nam possunt duæ huiusmodi propositiones simul esse falsæ, ut in materia contingent: proinde si hæc est uera omnis homo iustus est, falsa erit ea quæ proponit, nullus homo iustus est. Sed illud, ut dictum est, non conuertitur. Non enim si falsa est, quæ dicit, omnis homo iustus est, uera iam erit de necessitate ea, quæ dicit, nullus homo iustus est. Fieri nanque potest, ut utraque sit falsa. Esto igitur disciplinæ gratia, ut aliquis homo sedeat, tunc falsa erit hæc quæ dicit, nullus homo sedet. Esto rursus, ut per idem tempus aliquis homo non sedeat,

deat, tunc hæc quoq; falsa erit, quæ dicit, omnis homo sedet. Hac itaq; cōcessa hypothesi, falsa erit hæc, omnis homo sedet, falsa iudem ea quæ dicit, nullus homo sedet. Et sunt hæc quidem per definitionem inter se contraria. Quapropter contrarias propositiones aliquando quidem falsas simul esse nihil prohibet, esse autem simul ueras est impossibile.

¶ Secunda regula de lege & natura subcontrariarum.

SI duarum subcontrariarum una falsa est, reliquæ ueram esse necesse est. Verum nec id unq̃ recurrit. Quandoquidem due subcontrariæ simul ueræ esse possunt, ut in materia contingenti. Quocirca si hæc falsa est, quidam homo est iustus, uera protinus erit ea, quæ dicit, quidam homo non est iustus. Atqui id (ut dictum est) non recurrit. Nam non oportet, si uera est quæ dicit, quidam homo est iustus, falsam continuo eam esse quæ dicit, quidam homo non est iustus. Siquidẽ utraq; uera esse potest. Estlo igitur, falsa sit ea quæ dicit, nullus homo sedet, mox iam uera erit quæ dicit, aliquis homo sedet. Similiter autem ac per idem tempus falsa sit ea, quæ dicit, omnis homo sedet, iam tum uera erit hæc, quidam homo non sedet. Erunt igitur iuxta datam hypothesim ambæ simul ueræ, & hæc quæ dicit, quidam homo sedet, & quæ dicit, quidam homo non sedet, & sunt inter se subcontrariæ. Quocirca subcontrarias propositiones simul quidem ueras esse possibile est, atqui simul esse falsas, est impossibile.

¶ Tertia

¶ Tertia regula de lege & natura
contradictoriarum.

Si duarum contradictoriarum una est uera, reli-
quam esse falsam est necesse: & contra, si una
falsa est, reliquam protinus ueram esse oportet. Non
enim simul aut ueræ unquam, aut falsæ esse possunt.
Quæ quidem regula, quoniam per totam artem logi-
cam principij loco habetur, uix ullis uel exemplis est
comprobanda. Si cui tamen hoc etiam in animo se-
derit, ut exempla omnino subiiciantur, poterit hic
per se haud difficulter ea ex duabus superioribus mu-
tuari commodissime. Nam hæc ipsa regula cum dua-
bus illis, quæ diuersas alioquin naturas inter se habent,
conuenit quoquo modo, partibus uidelicet hinc inde
suis, quæ duæ sunt, quarum quidem una est, quod con-
tradictoriæ inter se propositiones nunquam simul ue-
ræ esse possunt, quæ certe lege contrariæ etiam tenen-
tur. Altera uerò, quod duæ contradictoriæ nunquam
possunt simul esse falsæ, quam legem profecto sube-
unt & subcontrariæ. Vnde hæc etiam regula primo
utiq; loco collocanda erat, ut qua miteretur reliquæ, ue-
luti in edificio tectum & parietes basi & fundamen-
to. Verumenimvero eum nunc ordinem tenere in his
libuit, quem passim in gymnasijs literarijs obseruant,
id qd & in alijs quoque haud inuite facimus, quantū
quidē rei ratio ferat permittatue, nisi quod, q̄maxime
possumus, barbariē ubiq; uitare studemus, quod & alios
plerosq;

plerosq; facere uideo, sed multo felicius in bonis literis iuuandis. Hec siquidem ut semel introducta, causa proculdubio fuit abolitionis omnium penè bonorum studiorum, ita explosa demum efficiet, ut omnia illa pristino suo nitori restituantur.

Quarta regula.

SI Propositionum subalternarū uniuersalis siue affirmatiua, siue negatiua uera est, uera erit & eius particularis, at non contra, Siquidem non oportet, si uera est particularis, ueram esse & eius uniuersalem, ut si hæc uera est, omnis homo est iustus, & hæc quoq; uera erit, quidam homo est iustus. Rursus, si hæc est uera, nullus homo est lapis, uera etiam erit ea quæ dicit, quidam homo non est lapis. Sin uero uniuersalis fuerit falsa, iam necesse non est eius particularem esse falsam: tamen si contra, si particularis falsa est, necesse est uniuersalem quoque falsam esse, ut si falsa est, quidam homo lapis est, falsa quoq; erit hæc, omnis homo lapis est. Tum etiam si falsa est, quæ dicit, quidam homo non est risibilis, falsa erit & hæc, nullus homo est risibilis.

De propositionum Aequipollentia.

EXigit hinc ratio ordinis, ut post oppositas inter se propositiones à nobis hæctenus expositas, de earum æquipollentia protinus institutum prosequamur. Quandoquidem hæc facit, ut oppositæ aliquæ propositiones, atq; inter se tum ueritate falsitate uetum aut qualitate aut quantitate dissentientes, rursus hisipfis.

hi si p̄sis, ueritate dico & falsitate, aut qualitate etiā & quantitate conueniant, consentiantq; inuicē. Ac proinde nonnulli eam definiunt, duarum propositionum categoricarum, formalem & necessariam consequentiā, idq; propter negationem, uel præpositam uel postpositam, uel præpositam simul & postpositam. Cuius insuper tres regulas constituunt, ex quarum prima deinde atque secunda quartam eliciunt, quæ sit ad eas perinde atque corollarium quoddam.

SEQVUNTUR REGVLÆ.

¶ Prima regula de Equipollentia propositionum inter se contradictoriarum.

Quoties negatio præponitur signo siue uniuersali siue particulari, ipsa equipollere facit propositiones inter se alioqui contradictorias, ut cū sint contradictoriæ hæ duæ, omnis homo iustus est, & quidam homo iustus non est, si earū uni præponas negationem, ut exempli causa uniuersali, ac dicas, non omnis homo iustus est, protinus hæ duæ, non omnis homo iustus est, & quidā homo iustus nō est, ueritate inter se aut falsitate consentiunt, ac per hoc, ut regula ipsa proponit, inuicē equipollēt. Eodē quoq; modo si particulari præponatur negatio, nēpe huic, quidā homo non est iustus, ac proinde ita dicatur, non quidā homo non est iustus, eruntq; hoc pacto simul ueræ aut falsæ, omnis homo iustus est, et nō quidā homo iustus nō est, quæ alias ueritatē inter se falsitatemq; diuidebant. Quod quidē et in altera contradictionis parte ita euenire certum est.

R

¶ Virum

¶ Vtrum iuxta primam hanc regulam de equipollentijs perpetuo id ita eueniat, quod illa præscribit, ut negatio præposita signo siue uniuersali siue particulari faciat contradictorius inter se propositiones equipollere?

Sed hic tam questio oritur, fortassis neque friuola. Vadeo, neque omnino indigna, quæ hoc loco proponatur, examinanda tamen discutiendaq; iudicio lectorum, estq; huiusmodi, An hæc propositio, (exempli gratia) Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum celorum, iuxta præsentem regulam suæ tantum contradictoriæ equipolleat, quæ quidem est, Aliquis qui dicit mihi domine domine, non intrabit in regnum celorum? An potius suæ contrariæ, nempe huic, Nullus qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum celorum? Siquidem hunc mihi sensum (nisi tamen fallor) ipse dominus in sacro euangelio, ut est apud Matthæum cap. 7. suis illis uerbis innuere & præferre uidetur, quibus dicit, non omnis qui dicit mihi, etc. quasi qui ita dicere uideatur, Nullus qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum celorum, nisi idem fecerit uoluntatem patris mei. Neq; uerò id quod hic nunc à me proponitur, & in dubiū reuocatur, prorsus exemplo caret. Nam ad eundem plane modū Aurelius Augustinus in. 6. de ciuitate dei lib. cap. 4. contra Varronē disputat, ostendere mihi uolens illū de nulla deorū natura scripsisse, cū tamen ille dixerit libros à se scriptos de natura deorum, et si non omni, Vnde & ita tandem
idem.

idem Augustinus infert atq; concludit. Restat ergo (inquiens) ut de nulla deorum natura libros scripsisse intelligatur, neq; hoc ille aperte dicere uoluisse, sed intelligere reliquisse. Vbi enim dicitur, non omnis, usitate quidem intelligitur aliqua non, sed potest intelligi et nulla. Quoniam quæ nulla est, nec omnis est, nec aliqua est. Hæc ille lib. 8. capite paulo supra citatis. Quo in loco Ludouicus Viues, uir profecto ut uarie lectionis, ita exacti iudicii in scholijs suis in eundem locum hoc de suo addit, Non omnis (inquiens) nihil affirmat, sed siue aliquid sit, modo aliquid nō sit, siue nihil, non omne uerum efficitur. Sane hæc nobis ideo hoc loco adijcere placuit, ut studiosi artium triualium intelligant earum leges non esse immutabili necessitate (ut Quintilianus uerbis utar) astrictas. Quod tamē ita esse citius in hac arte, q̃ uel in grammatica uel rhetorica deprehendas, quas etiam artes tres idcirco, quod sermonum præcipuam curam agant, lacteus ille Lactantius tertio diuinarum institutionum libro, uno nomine Logicam appellari indicat, cāque tertiam esse philosophiæ partem dicit, cuius hæc uerba sunt, Sapere est illa pars tertia philosophiæ quam Logicā uocant, id est, rationālē, in qua tota Dialectica, et omnis loquendi ratio continetur.

¶ Secunda regula de Equipollentia propositionum inter se contrariarum.

Quoties negatio postponitur signo, præsertim uniuersali, ipsa equipollere facit propositiones inter se aliqui contrarias: ut quoniam contrariæ inter se

sunt hæc duæ, omnis homo iustus est, & nullus homo iustus est, si uni earum postponas negationem, ut exempli gratia huic, omnis homo iustus est, & idcirco dixeris, omnis homo iustus non est, tum quæ prius ueritate ipsa haudquaquam conuenire poterant, utpote contrariæ, ambæ simul ueræ esse possunt. Haud aliter cœniet, si etiamnum alteri negationem postponas, nempe huic, nullus homo est iustus. Aequiualent ergo inter se, omnis homo non est iustus, & nullus homo est iustus. Item omnis homo iustus est, & nullus homo non est iustus. Quarum proinde si una uera est, & altera: & si falsa una, altera quoque falsa est.

¶ Tertia regula de Aequipollentia propositionum subalternarum.

Quoties negatio tam præponitur quam postponitur signo siue uniuersali siue particulari, ipsa equipollere facit propositiones sibi inuicem subalternas, ut cum sint hæc duæ sibi subalternæ, omnis homo iustus est, & quidam homo iustus est. Item & hæc duæ, nullus homo iustus est, & quidam homo iustus non est, utpote quantitate solum differentes, si de quolibet pari, & præponendo & postponendo alterutri earum negationem, ita dixeris, Non omnis homo non est iustus, & quidam homo est iustus, uel omnis homo est iustus, & non quidam homo non est iustus. Similiter, non nullus homo non est iustus, & quidam homo non est iustus. Vel, non quidam homo haudquaquam non est iustus, & nullus homo est iustus. Vbi que sane inuenies binas,

binas atq; binas ita constitutas propositiones, quæ inter se prius quantitate differebant, ut subalterne, secundum eandem rursus quantitatem inter se conuenire, ac per hoc ueritate simul aut falsitate consentire.

Quarta Regula.

Quoties in aliqua propositione duo signa uniuersalia negativa ponamur, alterum quidem quod ad subiectum, alterum uero quod ad prædicatum refertur, ex his duobus id quod subiectum respicit, contrario: quod uero ipsum concernit prædicatum, suo æquipollet contradictorio. Huius quidem regule huiusmodi dant exempla, Nihil nihil est, Ex nihilo nihil fit, quorum primum iuxta regule præscriptum huic æquipollet propositioni, quodlibet est aliquid. Secundum uero huic, ex quolibet fit aliquid. Talia sunt & hæc, nullus homo nullum animal est, nusquam nullum corpus est, nunquam nihil mouetur, & his similia. Verum quoniam talia apud idoneos & probatos autores, aut rari usus sunt, aut certe momenti non admodum magni, ea in præsentia missa facere consultum uidetur, & ad propositionum conuersionem potius transire, quippe cuius maior usus in syllogismorum, præsertim demonstratione habeatur.

De propositionum conuersione.

His igitur, quæ talia sunt, uipote uulgaria prope modum, posthabitis, de propositionum conuersione, quæ restat adhuc, potius dicamus, ob eam causam quæ dicta est. Hæc autem à Trapezuntio hoc pacto definitur, Conuersio est, quoties propositionis subiectus

terminus in prædicatum, & prædicatus in subiectum conuertitur. Hanc bisariam distingui, uel ex eo patere potest, quod aut in sese conuertuntur propositiones, aut in alias. Itaque cum quatuor sint propositionum genera, iuxta quatuor uidelicet superscriptæ figuræ angulos, ex his in se quidem conuertuntur uniuersales negatiuæ, & particulares affirmatiuæ: in alias autem, uniuersales tum affirmatiuæ, tum negatiuæ. At uerò particulares negatiuæ, nec hoc nec illo conuertuntur modo, sed per aliam quandam conuersionis formam, quæ per contrapositionem conuersio dicitur. Ex quo iam colligere quoque licet, triplicem esse propositionum conuersionem. Simplicem, quæ in se propositiones conuertuntur. Per accidens, quæ in alias. Per contrapositionem, quæ in se quoque conuertuntur quidem ipsæ, sed non nisi mutatis earum terminis, ut mox dicitur.

¶ De conuersione simplici.

Dicimus ergo quod simplex quidem conuersio est, quoties conuertendæ propositionis subiectus terminus in prædicatum eius, in quâ conuertitur, & prædicatus in subiectum transponitur, seruata utriusque propositionis eadē tum qualitate, tum quantitate. Quo quidē conuersionis modo, duæ tantū conuertuntur propositionum formæ, nempe uniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua. Vniuersalis quidē negatiua, ut si nullū iustum malū est, nullū malū iustum est. Particularis autē affirmatiua, ut si quoddā iustum bonū est, quoddam bonum iustum est. Neque uerò nos conturbet, quod quædā uniuersales

uerſales affirmaciones, & quædam etiã particulares negationes iſto modo conuerſi poſſunt, ut in quibus id quod proprium cuiuſq; eſt, prædicatur, aut quod nullo modo ei poſſeſt ineſſe de quo prædicatur. Verũ enim uero quia non fit illud uniuerſaliter, nec ubique eandem uim retinet, idcirco à ſimplici conuerſione haud temere excluduntur, reiſciunturque. Siquidem propoſitionẽ quauilibet in ſe, uel in aliam conuerſi, eſt ad eam neceſſario conſequi aliam, ut per quam fit conuerſio.

¶ De conuerſione per accidens.

PER accidens autẽ conuerſio dicitur, quoties propoſitionis ſubiectus terminus in prædicatũ, & prædicatus in ſubiectum tranſponitur, eadem utriuſq; propoſitionis qualitate quidem ſeruata, ſed mutata quantitate. Sane hoc modo duæ itidem propoſitionũ diſſerentiæ conuertuntur ſolum, nempe uniuerſalis affirmatiua, & uniuerſalis negatiua, utraque uidelicet in particularem ſuæ qualitatis. Uniuerſalis quidem affirmatiua, ut ſi omne iuſtum bonum eſt, quoddam bonum iuſtum eſt. Etenim ſi uera eſt quæ dicit, omne iuſtum bonũ eſt, uera eſt ea quæ dicit, quoddam iuſtum bonum eſt: ad quam quia ſequitur per conuerſionem ſimplicẽ, quoddam bonũ iuſtum eſt, hæc ipſa nimirũ & ad priorem ſequitur, eritq; perinde uera. Itaq; recte ſequitur, omne iuſtũ bonum eſt, ergo quoddã bonum iuſtum eſt, quod erat oſtendendũ. Uniuerſalis uerò negatiua, tametiſi ſimpliciter (ut ſupra dictũ eſt) cõuertitur, ipſa tamen non minus et in particulare negatiuã cõuerſi poſſeſt, ut ſi nul-

lū iustum malum est, quoddā malū non est iustum, quoniam uidelicet nullum malum iustum est. Atq; hoc ipsum profecto est, quod per accidens conueriti dicitur, secundo scilicet loco, & per aliud: sicut simpliciter conueriti, cum nihil aliunde petitur, aut mutatur quicquam.

¶ De conuersione per contrapositionem.

Conuersio per contrapositionē est, quoties propositionis conuertendæ terminus subiectus transit in prædicatum eius, in quam uertitur, atque interim in huius subiectum illius transit terminus prædicatus, seruata quidem utriusq; propositionis eadem & qualitate et quantitate, sed mutatis terminis finitis in terminos infinitos. Ad hunc certe modum due similiter propositionum formæ conuertuntur solum, nempe uniuersalis affirmatiua & particularis negatiua. Uniuersalis quidem affirmatiua, ut si omne iustum bonum est, omne non bonum non est iustum.

Particularis uerò negatiua, ut si quoddam album non est dulce, quoddam non dulce non est non album.

Hinc illa cōuersio per contrapositionē dicta est,
ut sit perinde atq;
per terminorū
oppositio-
nem.

IN TRA

CTATVM QVARTVM DE

Propositione hypothetica & Mo-

dali, Præfatio.

OST Categoricam hætenus
expositam, alterā dehinc pro-
positionis partem aggredia-
mur oportet, nempe eam,
quæ Categorica ē regione
respondet, constituiturq;. Hæc
autem est, quæ Græco quidē
nomine Hypothetica dicta est,

Latine uero cōditionalem nō inepte appellaueris, quāq;
Græci nominis crebrior usus est etiam apud Latinos.
Tum etiam & de Modali agēdum in hoc ipso tractatu
est, sed quān fieri poterit breuissime. Verum hæc à Ca-
tegorica non distinguitur, nisi forte secundum acci-
dens aliquod, quo differt ab ea Categorica, quæ sim-
pliciter quicq; inesse significat: tamen quia plus habet
fortassis difficultatis quā utilitatis, ut cuius non sit
admodum frequens usus in syllogismorum contextu,
quāuis & in hac quoque parte plus satis Aristote-
les occupatus fuerit: seorsim de ea, quod restare ad-
huc uideretur, statim post Hypotheticā tractare libuit,
tum ut illorum consuleremus capacitati, qui rudes adhuc
huius

huius artis hac accedat, eius iam primum præceptis initiandi, tum uerò, ut eorum occurreremus mordacitati, qui nihil non improbare soleant, nisi quod ab ipsis profici scitur insulsum plane ac barbarum. Sed nunc propositum exequamur.

¶ De propositione Hypothetica, quid sit,
 & unde dicta sit.

DE Hypothetica quidē propositione tametsi nullus ab Aristotele tractatus relictus est, id quod & Boëthius ingenue libereq; fatetur, eam tamen ipse à categorica ita distinguit in libro, quē ἡ ἐξ ἀναγκαζῶν inscripsit, ut illam quidem appellet simplicem & unā, hanc autem compositam & coniunctione unam, ut quæ ex pluribus categoricis (hoc est, simplicibus) coalescat. Vnde & à quibusdam ita definitur, Hypothetica propositio est, quæ ex pluribus categoricis, coniunctione omnino aliqua, aut aliquo æquivalente compositis constat. Sunt qui & ita definiant, Propositio hypothetica est, quæ plures habet categoricas, principales sui partes simul iunctas, ut Si dies est, lux est. Hanc idcirco diximus Latino nomine Conditionalem appellari, quā tamen uerbū uerbo reddentes, Suppositoriam fortassis rectius appellaremus. Nam quod Græcis hypothesis est, hoc Latinis est suppositio. Verum quia hypothesis præter cætera significata apud Græcos nonnunquam uim habet conditionis, & item causæ, ut hoc loco, placuit Latinis hominibus Cōditionalem potius dici, quàm Suppositoriam; propterea quòd huiusmodi propositio
 sub

sub conditione aliquid proponit, ut si hoc est, illud est:
uel si hoc est, illud non est.

¶ De tribus propositionis Hypothesis
ce speciebus.

Huius autem propositionis tres esse species, inter omnes fere conuenit huius artis professores, quas et Seuerinus Boethius ad hunc modum colligit, Omnis (inquit) hypothetica propositio constituitur uel per connexionem uel per disunctionem. Per connexionem rursus, aut per copulationem, aut per conditionem. Per copulationem quidem, ut ea quae copulatiua coniunctione connectitur, unde et nomen habet, ut et dies est, et lux est. Per conditionem uero, ut quae coniunctione quadam partibus interposita ad consequentiam conditionemque ducitur, quae idcirco nomine peculiariter Conditionalis appellatur. Per disunctionem autem, ut in qua disiectiua coniunctio interueniens, ambas praedicatiuas (hoc est, categoricas) coniungit, et per hoc Disiectiua propositio dicitur, ut Aut dies est, aut nox est.

¶ De qualitate propositionum
Hypotheticarum.

Ceterum quoniam omnis propositio aut uerum aut falsum significat, et quemadmodum Aristoteles docet, quicquid contingit affirmare, contingit et negare: inquirendum et illud nunc est, quoniam pacto hypotheticae propositiones, cum affirmationem recipiant, admittant simul et negationem, illud certe a nonnullis

nonnullis dubitatur. Itaq; dicimus, quòd hypotheticæ propositiones, ut affirmatiuæ sunt, quarum principalis copula non negatur, & si inter partes ipsas nonnunquam negatio ponitur, ut si homo est, animal est: item, si non est animal, non est homo. Ita negatiuæ dicuntur, quarum copula principalis negatur. Principale autem copulam uoco, quæ partes simul iungit, & certam hypotheticæ propositionis speciem constituit, cuiusmodi sunt coniunctiones copulatiuæ, disiunctiuæ, & rationales, seu conditionales, tum & aliæ quædam orationis partes, illis tamen æquiuales. Igitur cum quis uolet ex hypotheticis affirmatiuis easdem facere negatiuas, is toti propositioni negationem præponet, quæ tamen supra copulam principalem ferri intelligatur, ut non si homo ambulat, homo mouetur: non & dies est, & lux est: non aut dies est, aut nox est. Atq; ita in his propositionibus præter contradictionem, nulla alia inuenitur oppositio, quæ à Cicerone & Boëthio Repugnantia appellatur.

¶ De quatuor Hypotheticarum propositionum differentijs.

Cum ergo affirmatio & negatio in his propositionibus non secundum partes sumantur, uidendum etiamnum est, quot modis partes ipsas uariari cōtingat penes affirmationem & negationem. Vnde & tot earum differentiæ constituendæ sunt. Itaq; constat hypotheticæ aut ex duabus affirmatiuis, ut si cælum rotundum est, cælum est uolubile: aut ex duabus negatiuis, ut si cælum rotundum non est, cælum non est uolubile:

lubile: aut ex affirmatiua & negatiua, ut si celum quadratum est, celum uolubile non est: aut ex negatiua & affirmatiua, ut si celum rotundum non est, celum stabile est. Quatuor igitur sunt istarum propositionū differētiæ, secundum partium uariationem penes affirmationem & negationem, & ut in conditionalibus id iam monstratum est, ita & in copulatiuis & disiunctiuis sese habet, quod dictum est.

¶ Breuis de hisce propositionibus admonitio.

Sed prius quàm hinc iam de ueritate & falsitate harum propositionum agamus, illud tantum præmonendum duximus, quòd ex his singule duas habent partes, unam quæ coniunctionem ipsas coniungentem (quam principalem copulam iuniores uocant) præcedit, alteram quæ coniunctionem ipsam subsequitur. Atque ex his rursum interdum prior pars uera est, sequens falsa, interdum contrà. Nonnunquàm etiam ambæ aut ueræ, aut falsæ. Præter hæc autem & in conditionalibus ipsi hoc amplius præmonendum subit, quòd ex illis duabus partibus, ea quidem quæ prior est, & coniunctio ni si proxime præponitur, Antecedens dicitur: quæ uerò priorē deinde partem subsequitur, ac posterior proinde pars est, Consequens appellatur.

¶ De ueritate & falsitate Conditionalis.

Itaq; breuiter nunc repetamus harum propositionū definitiones, simulq; ostendamus quemadmodum sese habeant singule secundum ueritatem falsitatemq; conditionalem

ditionalem igitur propositionem esse dicimus, quæ ex duabus constat categoricis, si coniunctione simul iunctis, ut si Socrates ambulat, Socrates mouetur. Conditionaliū autem quoniam alia quidem affirmatiua est, alia negatiua: affirmatiua quidem uera esse cognoscitur, si oppositum consequentis antecedenti repugnat: falsa autem, si non repugnat. Ergo uera quidem est, quæ dicit, si homo est, animal est. Quandoquidem huius oppositum quod est, non est animal, ei plane repugnat quod dicit, homo est: falsa autem hæc, si homo est, album est. Nam non album esse, haudquaquam ei repugnat quod est, hominem esse. At uero si negatiua fuerit, uera ne an falsa sit, ex affirmatiua facile deprehenditur, negatione remota, id quod & in copulatiua & in disiunctiua, cum negatiue sunt, ita quoque euenire certum est. Quocirca uera hæc esse iudicatur, quæ ita proponitur, non si homo est, quadrupes est, quoniam eius affirmatiua falsa est. Sunt tamē qui aliter harum propositionum ueritatem & falsitatem discutiant, sed nos Trapezuntium in hoc sequi maluimus. Verum quia tota huiuscemodi propositionū uis in consequentia atque conditione consistat, iidem hoc addunt amplius, atque idcirco, ut omnem conditionalem ueram, necessariam esse dicunt: ita falsam impossibilem. Itaque uera simul & necessaria hæc est, quæ dicit, Si dies est, lux est: siquidē diem esse nō cōtingit, nisi lux sit. Nec minus si ita proponas, si uolat quispiam, alas habet, atque hæc quæ dicit, Si dies est, terra mouetur, ut falsæ

sa est, ita & impossibilis : quando non ideo terra mouetur unquam quod dies sit, aut si dies est. Sed est aliam ratio, tum causa, cur terremotus fiat, quemadmodum in physicis id proditur.

De ueritate & falsitate Propositionis copulatiuæ.

Copulatiua propositio est, quæ ex duabus pluribusue categoricis constat, copulatiua coniunctio-
ne, aut æquiualete aliquo simul iunctis, ut Socrates ambulat, & Plato disputat. Copulatiua uera quidem est, cum utraq; pars uera est: falsa autem cum uel alterutra pars falsa est. Caterum in definitione copulatiuæ particula quæ erat, aut æquiualete aliquo, innuit plerasq; haberi copulatiuas propositiones, in quibus tamen non copulatiua coniunctio partes connectit, sed aduerbiū aut temporis, aut loci, aut similitudinis. Vnde & tales propositiones ab his aduerbijs nomina sepe numero sortiuntur, ut aliæ quidem temporales, aliæ locales, aliæ uero similitudinis propositiones dicantur: quas tamen sub copulatiua comprehendere licet, quemadmodum sub eadem quidam etiam comprehendere putant propositionem rationalem, ut Quia sol lucet, dies est: quam proinde ita explicant, Sol lucet, & ideo dies est. Alij autem sub conditionali eam comprehendere malunt, propter uim consequentiæ, quæ eadem est in utraque.

De

¶ De ueritate & falsitate Disiunctiue propositionis.

Disiunctiua propositio est, quæ ex duabus pluralibusue constat categoricis, coniunctione disiunctiua simul iunctis, ut Socrates ambulat, uel Plato disputat: quam ueram quidem iuniores esse dicunt, si alterutra tantummodo pars uera fuerit: falsam autem, si pars utraq; fuerit falsa. Et ad hunc quidem modum de Disiunctiua propositione loquuntur hi maxime, qui hac tēpestate dialecticam docent, cum tamen Boetius, & ante hunc M. Cicero aliam huius propositionis significationem esse tradant, atque eam esse dicant, quæ ex repugnantibus inter se categoricis constituta sit: cuius proinde posita pars una interimit alteram, & interempta una, alteram ponit, ut Aut dies est, aut nox est.

¶ De propositione Modali, sed prius quid sit Modus, à quo dicta uidetur huiusmodi propositio.

Sequitur propositio modalis, quæ ut nomine ipso patet, à modo dicta est. Porro modus à quibusdā definitur adiacens rei determinatio. Quæ modi definitio hunc præ se ferre uidetur intellectum, Modus (ut hoc loco accipitur) dictio est adiectitia, quæ rem quāpiam determinat. Rem inquam, hoc est, uocem quæ rei alicuius significatiua est. Verbum autem determinat, positum est, ut sit idem quod explanat: aut certe distinguit, quod nimirum faciunt tam aduerbia ipsa, quā nomina adiectiua. Nam ut Priscianus ait, hoc est aduerbium uerbis,

uerbis, quod adiectiua nomina appellatiuis nominibus adiuncta, ut cum dico, prudens homo, hominem quidem aliquem designo, non tamen quemlibet, sed eum qui prudentia praeditus est. Sic etiam cum dico, prudenter agit, agere quidem aliquem inuuo, at cum hoc simul explano atque distingo, agere uidelicet, non utcumque, sed prudenter. Itaque modus hoc loco nihil aliud est, quam aut adiectiuum nomen, aut aduerbium. Itaque & hic nunc prius quam ad reliqua pergamus, operae pretium fortassis fuerit adijcere ex Diomede grammatico, quod Scaurus uetus autor ipsum aduerbium non alio pacto (quam nos paulo supra modum) definiat. Aduerbium est (inquit) modus rei adiectiuus, ipsam pronuntiatione definiens, hoc est, terminans, ueluti recte, diligenter, optime.

¶ Qui modi propriè modales efficiant.

CAeterum cum aduerbium ipsum uerbum determinat, id facit aliquoties quidem ratione rei, hoc est, significati ipsius uerbi, quod per eius participium explicatur. Aliquando ratione temporis, quod uerbum consignificat. Aliquoties ratione modi uerbi, quod scilicet uaria in nobis designatur affectio, prout animus noster nunc ad hoc, nunc ad illud se inclinat, quā Graeci proinde multo significantius ἐγκλίσις, id est, inclinationem, nos modum appellamus, ut cum optamus quippiam, aut aliquem hortamur. Aliquoties uerò ratione compositionis uerbi, quae quidem in ipso uerbo intelligitur, quatenus uerbum substantiuum intra se includit,

audire, de quo ita Aristoteles in principio fere eius operis, quod ἡ ἀπὸ ἐκ μέρους, id est, de interpretatione inscribitur. Nam si ipsum (inquit) est uerbum, purum dixeris, nihil quidem est: significat autem compositionem quandam, quam sine compositis, hoc est, extremis, non est intelligere. Quo fit, ut ex hac multiplici aduerbij determinatione, multiplices quoque modi colligantur. Attamen ex omnibus his nulli tales sunt, qui modales propositiones efficere constituereque possint, præter quatuor, siue aduerbialiter eos, siue nominaliter expresseris, qui sunt, possibile, impossibile, contingens, et necessarium. Nam cum dicit quispiam, Plato grauitur disputat, aut homo albus currit, modus quidem in utraque propositione ponitur, neutra tamen ex ipsis modalis dici debet: quoniam non tota utriusque propositionis compositio determinata est, sed pars tantum altera, unius quidem subiectum, alterius uero prædicatum. Quare quicunque modi partem propositionis aliquam, non totam eius compositionem determinant, nullo pacto eiusmodi censeri debent, ut ab his modales propositiones dicantur. Sed neque uerum neque falsum, tales habentur modi, licet ipsarum propositionum compositionem determinent: quoniam in his propositionibus, quæ modis illis determinantur, oppositio et equipollentia haud aliter sumuntur, quam in his quæ simpliciter inesse significant, uel ideo fortassis, quod communes omnium propositionum affectiones siue passionis sint. Omnis quippe propositio aut uera aut falsa esse perhibetur.

¶ Quid

Quid sit propositio Modalis, & quomodo
secundum quosdam diuidatur.

Modalis igitur propositio est, quæ modo ex his
quatuor aliquo determinatur, cuiusmodi sunt,
possibile, impossibile, contingens, & necessarium. Sane
hanc ipsam quæ iam definita est, Modalem compositam
quidam appellant, quam & ita definiunt, ut sit, cuius
dictum aliquo modorum determinatur, dictum quidem
intelligentes id, quod ex casu accusativo & uerbo infi-
nito constructum est, quale est cum dico, Socratem cur-
rere. Cum igitur dictum tale determinatur, huiusmodi
propositio Modalis composita appellatur, ut cuius alter-
rum extremorum est dictum, aliorum modus ex his ali-
quis, qui dicti sunt, ut Socratem currere est possibile.
Idem huic quasi ex aduerso aliam ponunt modalem,
quam Diuisam appellant, & ita definiunt, Modalis di-
uisa est, cuius copula modo aliquo determinatur, ut se-
dentem possibile est ambulare, quales etiamnum propo-
sitiones simpliciter & propriè modales esse dicunt, il-
las autem non simpliciter, sed compositas. Verum non
ita Aristoteles & Boëthius, quorum uterque de his pro-
positionibus, hoc est, compositis, si tamen ita appellare
libet, & grauius & subtilius suum instituit tracta-
tum, de quibus etiam nos hoc ipso tractatu agemus,
ut qui Aristotelem potius & Boëthium, autores haud
dubie grauißimos imitari uolumus, quam leniusculos
& clamosos sophistas.

Quæ sit horum quatuor modorum
ad signa, tum uniuersalia, tum
particularia proportio,
siue conuenientia.

Sed ut harum deinceps propositionum inuestigemus
qualitatem simul et quantitatem, unde et earum
deinde oppositio intelligi possit, scire operæ precium
est, hos quatuor modos sæpe dictos, magnam cum signis,
tam uniuersalibus, tum particularibus habere conuenien-
tiam, affinitatemque; ut exempli gratia, necesse, cum signo
uniuersali affirmatiuo: impossibile, cum signo uniuer-
sali negatiuo: porro possibile et contingens (qui duo
modi hac in parte pro eodem passim accipiuntur) cum
signis particularibus affirmatiuis. Vnde ut signa illa
aliarum huius generis propositionum, subiecta tantum
determinant, ita hi quatuor modi totam istiusmodi pro-
positionum compositionem, quæ (ut iam supra dictum
est) dicti nomine intelligitur.

¶ De qualitate simul et quantitate moda-
lium propositionum.

Ex his igitur, et si facile iam quicuis uideatur
intelligere posse, unde in his propositionibus in
qualitas, tum quantitas sumenda sit, tamen haud super-
uacuum erit, interim et illud admonere, quod in mo-
dalibus, tum affirmatio, tum negatio secundum modum
sumenda est, quemadmodum in his, quæ sine modo pro-
feruntur, atque inesse simpliciter significant, secundum
uerbum, hoc est, copulam uerbalem, id quod et his per-
ne

ne uerbis (ita ut solet omnia) grauissime secundū Aristotelis traditionem Boëthius annotauit, quemadmodum enim (inquit) in ijs quæ præter modum quicquam esse uel non esse proponunt: esse quidem & non esse appositiones quedam (id est prædicationes) sunt: res uero est quæ subijcitur, ut in eo quod dicitur, homo est, uel homo non est, homo quidem quatenus rem significat, subiectum est, appositiones autem & prædicationes sunt, E S T, & Non est. Ita quoque in his quæ secundum modum aliquem dicuntur, esse quidem subiectum est, ueluti res quedam: modus autem, qui de ipso esse prædicatur. Nam cum dicimus, hodie pluuiam esse est possibile, esse quidem iam subiecimus, possibile autem prædicauimus. Sicut igitur in illis, quæ præter modum dicuntur, uerbum totam uim prædicationis habet, ita in his quæ cum modo proferuntur, ipse modus. Et per hoc ut negatio in illis ad uerbum fertur, ita in his ad modum ferenda est. Sed hinc ad earum transeamus oppositionem.

¶ De oppositione propositionum modalium.

Opponuntur autem & hæc quidem inter se quatuor modis. Siquidem aut contrariæ inter se sunt, aut subcontrariæ, aut contradictoriæ, aut subalternæ. Enimvero ut harum oppositionem planius quisque discernere queat, conuenientius erit hoc pacto eas disponere, ut modus ipse subiecti, uerbum autem siue dictum (quod uocatur) prædicati locum interim teneat, tametsi perinde est, hoc uel illo ordine disponantur. Contrariæ igitur sunt, ut necesse est hominem spirare, necesse est

hominem non spirare. Subcontrariæ, ut possibile est hominem spirare, possibile est hominem non spirare. Contradictoriæ uerò, ut necesse est hominem spirare, non necesse est hominem spirare. Subalternæ uerò, ut necesse est hominem spirare, non necesse est hominem non spirare. Que omnia ut digesta sunt, ita sese habere subscripta figura monstrat luculentissime, licet modis in ipsis propositionibus ubique fere uariatis, idq; haud temere: quippe iuxta signorum respondentiam, cum tamen si libeat, ex eisdem ubique modis eas describere possis, suo uidelicet quaque loco.

¶ Sequitur figura.

Necesse est
hominem
spirare.

Contrariæ

Impossibile
est hominē
spirare

Contra

Contra

Subalternæ

Subalternæ

Contrariæ

Contrariæ

Possibile est
hominem
spirare

Subcontrariæ

Possibile est
hominē non
spirare

De consequentijs siue equipol-
lentijs propositionum
modalium.

Hinc iam ad consequentias, siue (ut iuniores di-
cunt) equipollentias harum propositionum
transeamus. Ad quas quidem intelligendas, duæ regu-
le à Iacobo Pabro Stapul. traditæ, plurimum nobis ad-
iumenti præstare poterunt, si eas animo perpendamus,
simulq; memorie commendemus, quas proinde hoc lo-
co adijcere placuit. Ad idem quoque haud dubie faciet
subiecta figura, quatuor angulis per binas diametros
descripta, appositis insuper quatuor ad hunc usum in-
ueniendis uocabulis, unicuique angulo singulis, quæ ob id
ipsius artis uocabula haud iniuria dici possunt. Qui-
bus tum ita dispositis, scire licet omnes uniuscuiusque
anguli propositiones inter se equipollere, ac per hoc cõ-
sequi sese. Ceterum ut nihil quod ad hanc rem attinet,
non intelligatur plane, horũ quatuor uocabulorum ars
etiãnnũ aperienda est. Sciendũ itaq; q, per a uocalem
intelligere debemus, negationem in his propositioni-
bus, neq; ad dictum, neq; ad modum ferendam esse. Et
ut per e ad dictum tantũ, ita per i solum ferẽda est ad
modum, per u uerò ad utrunque. Sed nunc tandem ad
ipsas regulas ueniamus. Quarum prima est, Si est ali-
qua propositio possibilis, eadem est coningens, atque
eadem non est impossibilis, & eius contradietoria non
est necessaria. Secũda, Si nõ est aliqua propositio possi-
bilis,

bilis, eadem non est contingens, eadē autem est impossibilis, & eius contradictoria est necessaria. Postremo autem exempla sumantur ex his propositionibus, quarum dicta æquivalent propositionibus uel singularibus, uel communibus, hoc est, quarum subiecti termini sunt aut singulares, aut communes. Verum quoties ex communibus terminis huiusmodi constituerint propositiones, tunc si tres præcedentes, utpote de possibili, contingenti, & impossibili, fuerint uniuersales, quarta de necessario erit particularis: at contra, si præcedentes tres fuerint particulares, aut certe indefinitæ, quarta erit uniuersalis, atque id quidem est, quod ambæ innuunt regule, cum in utraque dicitur, & eius contradictoria est, uel non est necessaria.

¶ Sequitur figura ex propositioni-
bus singularibus.

<i>Purpurea</i>	Socratē nō cur. nō est possi.	So cur. nō est pos.	<i>Illice</i>
	So. nō cur. nō est cōtingēs	So. cur. nō est cō.	
	So. nō cur. est imposs.	So. cur. est impo=	
	So. cur. est neceffe.	So. nō cur. nō est neces.	

Contrariæ.

<i>Subalterna</i>	<i>Contra</i>	<i>Contra</i>	<i>Subalterna</i>
	<i>di</i>	<i>florie</i>	
	<i>florie</i>	<i>di</i>	

Subcontrariæ

<i>Amabilis</i>	So. cur. est poss.	So. nō cur. est pos.	<i>Edentuli</i>
	So. cur. est conting.	So. nō cur. est con.	
	So. cur. nō est imposs.	So. nō cur. nō ē ipo.	
	So. nō cur. nō est neceff.	So. cur. nō ē neces.	

¶ Sequitur figura ex propositionibus
communibus.

Purpuræ	Oēm h. nō c. nō est poss.	Oēm h. c. nō est poss.	Illæ
	Oēm h. nō c. nō est con.	Oēm h. cur. nō est cō.	
	Oēm h. nō c. est impo.	Oēm h. cur. est impos.	
	quēdam h. c. est nec.	aliquē h. nō cur. est ne.	

Contrariæ

Subalternæ	Contra		Contra	Subalternæ
	di		di	
	floræ		floræ	

Subcontrariæ.

Edentuli	Oēm h. cur. est pos.	Oēm h. nō c. est possi.	Amabiles
	Oēm h. cur. est contin.	Oēm h. nō cur. est con.	
	Oēm h. c. nō est impossi.	Oēm h. n. c. nō est ip.	
	aliquē h. nō c. nō est n.	quēdā h. c. nō est ne.	

¶ De Conuersione modalium.

Sed & de conuersione harum propositionum iuxta seruatum prius ordinem dicendum deinceps.
In quo quidem paulo liberius expatiari liceat propter
eos

eos qui hac in parte omnes eiusdem ordinis propositiones,
 ut equipollere inter se ubiq; ita & conuerſi dicunt,
 idipſum recte ne an perperam, ipſi uiderint: nos uero
 Ariſtotelem in primis ipſum, & poſt hunc Boëthi-
 um, & poſt utrumq; Iacobum Fabrum Stapul. ſequen-
 tes, non per omnia id ita ſe habere uel exemplis ido-
 neis oſtendemus. Inſuper autem & illud nunc etiam
 mirari ſubit, quod pleriq; in re plane perſpicua, uel
 acta omnino agunt, ut in prouerbio eſt, uel certe ni-
 mia interdum prolixitate uſque adeo laborant, ut can-
 dem rem non modo luce ſua priuent, ſed & obſcurior
 rem relinquam, q̃ inuenerint. Contra uero, in re quæ
 expoſitione aliqua indiget, uel tēpus in ea prorſus ma-
 le collocant, uel ita rem illam oculis (ut uidetur) conui-
 uentibus prætereunt, ut non tam negligere quàm igno-
 rare uideatur. Quid enim reſert dicere, omnes pro-
 poſitiones in ſuo ordine equipollere inter ſe, & con-
 uerſi perinde, cum tamen ea propoſitiones, quæ de
 impoſſibili ſunt, id nequaquam admittant, uidelicet ut
 conuertantur? Nam cum uera ſit quæ dicit, o-
 mne ſubſtantiam eſſe hominem eſt impoſſibile: falſa
 tamen erit hæc, quendam hominem eſſe ſubſtantiam eſt
 impoſſibile. Quocirca nec Ariſtoteles ipſe de modalitē
 conuerſione tractans, meminit uſquā de propoſitione
 impoſſibili. Quod proſecto & Iacobus Faber Stapu-
 lenſis animaduertens, tales regulas de huiſmodi pro-
 poſitionum conuerſione poſuit, Si conuerſa, in-
 quit, impoſſibilis eſt, non oportet conuertentem eius
 eſſe

esse impossibilem Item, Si cōuersa fuerit possibilis, cōtingens, aut necessaria, & eius conuertens possibilis, contingens, aut necessaria erit. Vnde recte fit cōuersio in ea quæ de possibili aut contingenti existit, si dicamus omnem hominem esse album, est possibile, siue contingens, ergo quoddam album esse hominem est possibile, siue contingens. Et in ea similiter id accidet, quæ est de necessario, ut omnem hominem esse mortalem est necesse, ergo quoddam mortale esse hominem est necesse. Quod quidem & in alijs quoq; generibus propositionum ita eueniet secundum duplicis conuersionis regulas suprà positas. Atq; hoc ipsum est, quod & Aristoteles ad hūc modum proponit, ubi de istarū propositionum conuersione agit, Eodem autem modo (inquit) & de necessarijs propositionibus se habet, & in contingentibus, quomodo in his, quæ absolute dicuntur, hoc est, simpliciter inesse significant.

¶ Quot modis contingens dicatur.

Quoniam autem contingens quod dicitur, eādē ubiq; in his propositionibus cū possibili significationē habere constat, haud abs re fuerit, antequam huic tractatui finem imponamus, eius nominis multiplicem significationem breuiter exponere. Itaque sciendum, quod contingens tribus dicitur modis. Dicitur namque contingens, & quod necessariū est, & quod nō necessariū, & quod possibile est. Primo igitur modo contingens & necessarium idem sunt, Secundo con-

tingens

tingens & non necessarium. Tertio contingēs & pos-
sibile. Rursus autem contingens, quod secundo modo
dictum est, deducitur deinde in contingens ut plurimū,
sive quod frequentius est, in contingens rarum, & in
contingens utrumlibet. Contingens ut plurimum est,
quod in alteram partem plus uergit, ut hominem in se-
nectute canescere. Nam id quidem frequenter accidit:
potest tamen etiam non canescere iam senex quispiam
factus. Vnde & contingens natum idem appellatur.
Contingens rarum est, ut fodientem reperire the-
saurum. Id enim si aliquando contingat, rarissimum ta-
men est. Contingens uerò utrumlibet, quod & indiffe-
rens dicitur, id est, cum dicimus sedere quem-
piam aut uigilare, quod proinde ita desi-
nitur, Virūlibet est, cuius indifere-
tus euentus est, hoc est, quod
æqualiter euenire, uel
non euenire potest.

Et de Modali

bus quidem

hacten-

us.

IN TRA

CTATVM QVINTVM DE

Syllogismo categorico.

Præfatio.

VPEREST ut ad eam
 lādem perueniamus huius ar-
 tis partem, in qua tota uis ar-
 tis sita est, nempe inueniendi
 & iudicandi. Nam si diale-
 ctica (ut à M. Cicerone non
 tam eleganter breuiérque, q̃
 grauius & uere definitur)
 diligens differendi ratio est, fieri profecto non potest
 ut ab Inuentione ipsa sit separata. Siquidem differere
 (hoc est, disputare) diligenter nemo poterit unquā de
 re quāpiam, nisi inuentis à se prius argumentis, qui-
 bus disputatio ipsa fulciatur, procedatq; legitime. Rur-
 sus autem & ob id ipsum à iudicio abesse nequit, quo
 is qui differit perpendat examinetq; tum inuentum nū-
 per argumentum, tum ipsius disputationis instrumentū
 nempe argumentationē, quod certe nisi rite formatum
 fuerit, parum aptum idoneūque ad disputandum ad-
 hibebitur. Porro pars illa quæ de Inuentione tractat,
 topice Græce, Latine localis dici potest. Ea uerò
 pars, quæ in iudicando posita est, & quasdam discer-
 nendi

DE SYLL. CAT. TRACT. V. III

tiendi regulas subministrat, analytice à Grecis dicitur
à nostris resolutoria. Huius rursus duplex ab Aristote-
le partitio traditur. Siquidem ea pars, quæ de propo-
sitionum iunctura considerat, & formam dūtaxat syl-
logismi molitur, docens interim præmissis, quas uocāt,
rite dispositis, necessario ex his conclusionem sequi,
prior analytice dicitur: quæ uerò de ipsis inuentis iu-
diciū fert, hoc est, ostendit utrum quæ inuenta sunt,
conueniant nec ne rei in disputatione propositæ, po-
sterior analytice nuncupatur, quod nimirum tribus sit
modis: quippe hæc ipsa uel de necessarijs iudicat, &
Demonstratio appellatur: uel de uerisimilibus & proba-
bilibus, & peculiari nomine Dialectice dicitur: uel de
falsis & cauillatorijs, & Sophistica nuncupatur. De
quibus omnibus singulatim per ordinem deinceps tra-
ctabitur, & primo quidem de syllogismo formaq; ar-
gumentationis, cuius etiam præter syllogisum alie
tres traduntur species, Enthymema, Inductio, Exem-
plum, quæ tamen ad syllogismū ipsum, uelut ad quana-
dam mensuram reduci solent. Quoniam autem omnis
argumētatio omnisq; syllogismus propositionibus strui-
tur, atq; hæ terminus perficiuntur, à propositionibus
& terminis hunc tractatum inchoandum esse statui-
mus, idq; etiam non absq; exemplo.

¶ De Propositione, materiali syllogis-
mi principio.

PROPOSITIO igitur est oratio affirmatiua uel nega-
tiua alicuius de aliquo, hoc est, oratio in qua ali-
quid

quid de aliquo aut affirmatur aut negatur. Cuiusmodi sane sunt propositiones in primis categoricae, quarum quidem hæc uniuersalis est, hæc particularis, illa uero indefinita. Vniuersalis quidem, quæ aut omni, aut nulli inesse quippiam significat. Particularis uero, quæ alicui, aut alicui non, aut non omni. Indefinita uero, quæ inesse quidem uel non inesse significat, sed absque uniuersalitatis particularitatisue nota.

¶ De Terminis.

Terminos hac in parte Aristoteles primum definit, in quos propositio resoluitur ut prædicatū, & de quo ipsum dicitur, quod proinde subiectū propositionis appellatur, ut huius propositionis, omnis homo est animal, termini sunt, homo atque animal, idcirco quod in eos principaliter ipsa resoluitur. Et termini quidem dicti sunt, ueluti in agro limites. Nam ut his ager finitus designatur, ita terminis propositio (ut dictum est) perficitur. Cuiusmodi sunt simplices in primis, & significatiuæ uoces, inter quas præcipuè habentur nomen & uerbum. Itaque in has propositio recte resoluitur, ut ex quibus composita est. Fieri enim non potest, ut ulterius resolutio procedat, utpote in literas, aut in syllabas, quoniam hæc, ut alibi dictum est, significatiuæ non sunt.

¶ De syllogismorum principijs regulatiuis.

Cæterum, ut ad rectam syllogismorum formationē connexionemq; nosse oportet, quid propositio,

fitio, quid item termini, quæ ipsius syllogismi materia-
lia principia sunt, ita quoque scire operæ precium est,
quid sit omni, aut nulli inesse, siue in toto esse, & non
esse, quæ regulatiua principia syllogismi à quibusdam
appellantur. Definitur igitur ab Aristotele in toto esse,
siue de omni prædicari, quoties nihil est sumere subie-
cti, de quo non dicatur prædicatum, ut cum ita propo-
nitur, omnis homo est animal, ipsius hominis nihil in-
ueniri potest, de quo non dicatur animal. Ergo quia de
omni homine animal prædicatur, & de Socrate & Pla-
tone, imo uerò & de quolibet particulari homine præ-
dicari potest. Ab eodem item definitur in toto non esse,
siue de nullo prædicari, quoties nihil est sumere subie-
cti de quo dicatur prædicatum, hoc est, à quo prædi-
catum non remoueat, ut in hac propositione, nullus
homo est lapis, quia de omni homine negatur lapis, &
de Socrate & Platone, & de alijs item omnibus par-
ticularibus hominibus negatur. Sane sciendum, quòd
in toto esse, & dici de omni, uersa uice se habent. Nam
si quid de omni aliquo prædicatur, id de quo illud præ-
dicatur in toto eo est quod prædicatur, ut de omni ho-
mine animal. In toto ergo animali homo est, ueluti pars
quædam intra suum totum latens quodammodo. Hactenus
de principijs syllogismi, tam materialibus, quàm regu-
latiuis, nunc ad Syllogismum ipsum transeamus.

¶ De Syllogismo quid sit.

Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis,
aliud quiddam ab his, quæ posita sunt, ex necessi-
tate

tate accidit, eo quod hæc sunt. Sane hoc pacto ab Aristotele ipso definitur syllogismus, cuius definitioni Boëthius adijcit particulam, & concessis, ut sit quasi explanatio eius, quod Aristoteles dicit, positis, id quod con-iunctio & innuere uidetur, quæ expositiua interdum coniunctio habetur. Boëthius igitur uolens Aristotelis definitionem quodammodo explanare, syllogismum ita definit, Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis & concessis, aliud quiddam præter ea quæ posita et concessa sunt, necessario euenit, propter ea quæ posita & concessa sunt. Porro per hoc quod ab utroque dicitur, aliud quiddam ex necessitate accidit, ab his quæ posita sunt & concessa, significatur nobis, plane eos non esse syllogismos, qui ab aliquibus fiunt hoc modo, Quicquid est homo, homo est, homo autem est homo, igitur homo est homo. Item, omne animal est substantia, & omnis homo est animal, ergo omne animal est substantia. Huiusmodi sane syllogismi ridiculi prorsus sunt, ob id quod in his conclusio non fit aliud à præmissis. Adiectum præterea est & illud non temere, eo quod hæc sunt, propter eos, qui plerumque syllogismos faciunt, in quibus aut minus, aut plus, aut aliud quippiam propositum est, quàm proponi debuerat.

¶ De multiplici syllogismorum
differentia.

Syllogismorum autem alius categoricus est, alius hypotheticus. Et categoricus quidem est, cuius utraque sumptarum propositionum, pariter & conclusio categorica

categorica est. Hypotheticus uero, cuius uel altera tantum, aut conclusio hypothetica est. At de hoc postea proprio quodam tractatu. Rursus categoricorum syllogismorum alius communis est, alius qui expositorius dicitur. Communis quidem est, cuius medium, quod dicitur, est terminus communis. Expositorius uero, cuius medium terminus est singularis, hoc nomine fortassis dictus, quod per ipsum quasi expositio designatioque fiat propositionum ad demonstrationem sumptarum. Ex categoricis item, & his quidem qui communes dicti sunt, alij sunt perfecti, alij imperfecti. Perfectus quidem syllogismus is dicitur, qui nullius alterius indiget, præter ea quæ posita sunt, ut appareat necessarium, hoc est, ut conclusio ex necessitate sequatur. Imperfectus uero qui aut unius, aut plurimum indiget ad hoc, ut necessarium appareat ex his quæ posita sunt, unius quidem, uerbi causa, aut conuersionis tantum, aut præmissarum transpositionis, aut reductionis ad impossibile. Plurimum uero, cum ex his tribus perficiendi syllogismi instrumentis duo necessario requiruntur. Id autem quoniam fiat pacto, postea, ubi de modis syllogisticis tractabitur, perspicuum euadet.

Ex quibus & quot propositionibus syllogismus constet, & de terminorum secundum positionem differentia, tum de triplici figurarum distinctione.

Omnis porro syllogismus, ut ex tribus terminis, ita ex tribus quoque constat propositionibus.

H ij

Quarum

Quarum quidem prima, maior propositio, secunda minor, tertia conclusio appellatur. Maior item & minor communi nomine præmissæ quoque dicuntur. Caterum ex tribus terminis nulliū tres propositiones fieri possunt, imo ne duæ quidē, nisi singuli bis sumantur. Ex his igitur, qui bis sumitur ante cōclusionem ipsam non ingrediens, medium dicitur, ut per quem extrema in cōclusionē conneētuntur. Aliorum autem aliter maior extremitas, alter minor extremitas. Et maior quidem extremitas is terminus est, qui in maiori propositione cū medio sumptus, in cōclusionē de minori extremitate prædicatur. Minor uerò, qui in minore propositione cū medio sumptus, maiori extremitati in cōclusionē subiicitur. Atque id quidem ita se habet in his syllogismis siue modis, qui directim concludere dinoscuntur, quos et ab Aristotele accepimus numero quatuordecim, quibus quinque indirectim concludentes Boëthius autumat uel à Theophrasto, uel ab Eudemo adiectos, atque ita in summa esse decem & nouem modos. Vt ergo definitiones illorum terminorum omnibus illis modis ex æquo conueniant, dicamus maiorem quidem extremitatem cum esse terminum, qui cum medio in maiori sumitur propositione. Minorem uerò, qui in minore. Caterum is terminus qui bis sumitur ante cōclusionem, & medium uocatur, siquidem subiicitur in una sumptarum propositionum, & in altera prædicatur, primā facit figuram: si in utraque prædicatur, secundam: si uerò in utraque subiicitur, tertiam.

¶ Quid

Quid sit Figura, & quot una-
queque figura modos sub
se contineat.

Quod uerò tres sint syllogismorum figurae, triū dispositio terminorum paulò ante facta plane indicare potest. Vnde & ita figura à nonnullis defini-
tur, Figura est trium terminorum secundum debitam subiectionem prædicationemque ordinata dispositio. Harum autem unaquæque plures & hos quidem certos sub se modos habet, ita ut modi ipsi sub figuris sint, perinde atq; species sub suis generibus. Habet igitur prima figura sub se, autore Aristotele, modos quatuor, secunda item quatuor, tertia uerò sex. Sed ut paulo supra meminimus, quatuor illis primæ figuræ modis, adiecti sunt alij quinque, ut essent illius figuræ nouem modi. In summa igitur modi sunt (ut dictum est) undeviginti, ex quibus omnibus priores quatuor primæ figuræ modi, perfectos nobis subministrant syllogismos, reliqui omnes imperfectos.

Quid sit modus, & de quibusdā regulis.
Hinc iam ad modos ipsos paulatim ueniendū est. Vnde etiam quid sit modus definiendum prius, tum uerò & certæ quædam regulæ subiiciendæ, quippe quæ modis omnibus generatim inservire dinoscantur. Itaque modum hoc pacto definiunt quidam, Modus est ordinatio duarum propositionum in debita qualitate & quantitate. Potest quidem & ita definiri, & fortassis rectius, Modus est, tum sumptiarum propo-
tionum,

tionum, tum ipsius conclusionis secundum qualitatem & quantitatem conueniens ordinatio. Porro autem quæ sit debita tum qualitas, tum quantitas, ex ipsis tandem regulis, quæ hinc sequuntur, discas licebit. Prima igitur regula est, in omni syllogismo oportet præmissarum aut alteram, aut utranque affirmatiuam esse. Secunda, in omni syllogismo oportet præmissarum aut alteram, aut utranque uniuersalem esse. Tertia, Si aliqua præmissarum fuerit negatiua, & ipsa conclusio erit negatiua. Quarta, Si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio quoque particularis erit. Quinta, Medium conclusionem non ingreditur unquam.

¶ De uocabulis quibusdam ad hanc rem inuentis.

Interim autem & hoc ipsum fortassis haud parum expedire uidebitur, si priusquàm modos ipsos aggrediamur, etiamnum aperiamus hoc loco breuiter, quis sit illorum uocabulorum (quibus ad syllogismos promptè formandos utimur) intellectus, quippe q̄ in his, quantum quidem ad hanc rem attinet, ars quasi latere uideatur, unde & artis uocabula appellari solent, ut alibi quoq; annotauimus. Sciendum itaque quòd post priores quatuor primæ figuræ modos, qui perfecti euidentēsq; sunt, quicunque ex sequentibus ab aliqua harum quatuor consonantium b. c. d. f. incipit, is reduci habet, ut euidentis scilicet & ipse habeatur, ad eum ex illis quatuor superioribus modum, cum quo principali litera conuenit. Verum enim uero ut hæc ipsa reductio facilius percipiatur,

cipiatur, adiunctæ sunt aliæ consonantes quatuor, c, m, p, s, quibus intelligi plane possit, quomodo reductio illa fieri debeat, utrum uidelicet alicuius propositionis conuersione, aut sumptarum propositionum transpositione, aut syllogismo ad impossibile ducente, qui conuersus à quibusdam esse creditur, id quod c litera ab his posita innuit, quemadmodum m præmissarum indicat transpositionem, p & s propositionum conuersionem: p quidem, si per accidens conuertenda est propositio aliqua: s uerò, si simpliciter. Porro per quatuor uocales his consonantibus passim interpositas, quatuor propositionum genera accipere debemus, uidelicet per a uniuersalem affirmatiuam, per e uniuersalem negatiuam, per i particularem affirmatiuam, per o particularem negatiuam. Quibus iam expeditis, modos tandem ipsos aggrediamur.

De modis primæ figuræ.

Prima igitur figura nouem habet modos, ut dictum est supra, sed ex his priores quidem quatuor directim, sequentes uerò quinque indirectim concludere probantur. Sane directim concludere modus tunc dicitur, cum maior extremitas de minore in conclusionem prædicatur. Indirectim uerò contrà, cum minor de maiore. His ita præmissis cognitisq; superest ut unumquemque modorum deinceps suo ordine definiamus. Itaque primus modus est, in quo, datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex duabus uniuersalibus affirmatiuis, uniuersalem affirmatiuam directim concludens.

Termini quidem sunt, animal, substantia, homo, ut omne animal est substantia, & omnis homo est animal, igitur omnis homo est substantia. Vocabulum autem artis, Barbara. Secundus autem modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali negatiua maiori, & uniuersali affirmatiua minori, uniuersalem negatiuam directam concludens. Termini quidem sunt, animal, homo, lapis, ut nullum animal est lapis, omnis autem homo est animal, nullus igitur homo est lapis. Vocabulum autem artis, Celarent. Tertius modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali affirmatiua maiore, & particulari affirmatiua minore, particularem affirmatiuam directam concludens. Termini quidem sunt, animal, substantia, homo, ut omne animal est substantia, & quidam homo est animal, igitur quidam homo est substantia. Vocabulum autem artis, Darij. Quartus modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali negatiua maiore, & particulari affirmatiua minore, particularem negatiuam directam concludens. Termini quidem sunt, animal, homo, lapis, ut nullum animal est lapis, quidam autem homo est animal, igitur quidam homo non est lapis. Vocabulum autem artis, Ferio.

¶ Sequuntur modi indirectim
concludentes.

Quintus modus est, in quo, datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex duabus uniuersalibus

libus affirmatiuis, particularem affirmatiuam indirectam concludens. Termini quidem sunt animal, substantia, homo, ut omne animal est substantia, et omnis homo est animal, igitur quædam substantia est homo. Vocabulum autem artis, Baralipton. Et reducitur hic modus ad primum huius figuræ modum conclusionem illius per accidens conuersa. Sextus modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali negatiua maiori, et uniuersali affirmatiua minore, uniuersalem negatiuam indirectam concludens. Termini quidem sunt, animal, homo, lapis, ut nullum animal est lapis, omnis autem homo est animal, nullus igitur lapis est homo. Vocabulum autem artis, Celantes. Et reducitur hic modus ad secundum huius figuræ modum, conclusionem conuersam simpliciter. Septimus modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali affirmatiua maiori, et particulari affirmatiua minori, particularem affirmatiuam indirectam concludens. Termini quidem sunt, animal, substantia, homo, ut omne animal est substantia, et quidam homo est animal, igitur quædam substantia est homo. Vocabulum autem artis, Dabitis. Et reducitur hic modus ad tertium huius figuræ modum, conclusionem conuersam simpliciter. Octauus modus est, in quo datis tribus terminis conficitur syllogismus ex uniuersali affirmatiua maiore, et uniuersali negatiua minore, particularem negatiuam indirectam concludens. Termini quidem sunt, animal, substantia, lapis, ut omne animal est substantia, nullus autem lapis est animal, quædam igitur

tur substantia nō est lapis. Vocabulū autem artis, Pāpismo. Et reducitur hic modus ad quartum huius figure modum, maiore per accidens, & minore simpliciter conuersa, ac insuper præmissis transpositis. Nonus modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex particulari affirmatiua maiore, & uniuersali negatiua minore, particularem negatiuam indirectim concludens. Termini quidem sunt, animal, substantia, lapis, ut qui tā lapis est substantia, nullum autem animal est lapis, quedā igitur substantia nō est animal. Vocabulum autē artis, Frisefomorum. Et reducitur hic quoq; modus ad quartū huius figure modum, utraq; præmissa simpliciter conuersa, insuperq; transposita.

¶ De modis secunde figure.

Secunda uerō figura modos habet quatuor, quorum primus est, in quo, datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali negatiua maiore, & uniuersali affirmatiua minore, uniuersalē negatiuam directim concludens. Termini quidem sunt, lapis, animal, homo, ut nullus lapis est animal, omnis autē homo est animal, nullus igitur homo est lapis. Vocabulū autem artis, Cesare. Et reducitur hic modus ad secundum primæ figure modum, maiore simpliciter conuersa. Secundus modus est, in quo, datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali affirmatiua maiore, & uniuersali negatiua minore, uniuersalem

uniuersalem negatiuam directam concludens. Termini quidem sunt, animal, homo, lapis, ut omnis homo est animal, nullus autem lapis est animal, nullus igitur lapis est homo. Vocabulum autem artis, Camestres. Et reducitur hic quoque modus ad secundum primæ figuræ modum, minore simpliciter conuersa, ac insuper præmissis transpositis. Tertius modus est, in quo, datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali negatiua maiori, & particulari affirmatiua minori, particularem negatiuam directam concludens. Termini quidem sunt, lapis, animal, homo, ut nullus lapis est animal, quidam autem homo est animal, igitur quidam homo non est lapis. Vocabulum autem artis, Festino. Et reducitur hic modus ad quartum primæ figuræ modum, maiore simpliciter conuersa. Quartus modus est, in quo, datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex maiore uniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua, particularem negatiuam directam concludens. Termini quidem sunt homo, animal, lapis, ut omnis homo est animal, quidam autem lapis non est animal, quidam igitur lapis non est homo. Vocabulum autem artis, Baroco. Et reducitur hic modus ad primum primæ figuræ modum, syllogismo ad impossibile ducente.

De modis terciæ figuræ.

Sequitur tertia figura, quæ modos sex habet. Primus ex his modus est, in quo, datis tribus terminis,

minis, conficitur syllogismus ex uniuersali affirmatiua maiori, & uniuersali negatiua minori, particulare affirmatiuam directam concludens. Termini quidem sunt homo, animal, substantia, ut omnis homo est substantia, & omnis homo est animal, igitur quoddam animal est substantia. Vocabulum autem artis, Darapti. Et reducitur hic modus ad tertium primæ figure modum, minore per accidens conuersa. Secundus modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali negatiua maiori, & uniuersali affirmatiua minore, particularem negatiuam directam concludens. Termini quidem sunt homo, substantia, lapis, ut nullus homo est lapis, omnis autem homo est substantia, igitur quædam substantia non est lapis. Vocabulum autem artis, Felapton. Et reducitur hic modus ad quartum primæ figure modum, minori conuersa per accidens. Tertius uero modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex particulari affirmatiua maiori, & uniuersali affirmatiua minori, particularem affirmatiuam directam concludens. Termini quidem sunt, homo, animal, substantia, ut quidam homo est substantia, & omnis homo est animal, igitur quoddam animal est substantia. Vocabulum autem artis, Disamis. Et reducitur hic modus ad tertium primæ figure modum, maiore pariter & conclusionem conuersa simpliciter, ac insuper præmissis transpositis. Quartus modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali affirmatiua maiori, & particulari affirmatiua minori, particularem

ticularem affirmatiuam directam concludens. Termini quidem sunt, homo, substantia, animal, ut omnis homo est substantia, & quidam homo est animal, igitur quoddam animal est substantia. Vocabulum autem artis, Darisi. Et reducitur hic modus ad tertium primæ figuræ modum minore conuersa simpliciter. Quintus modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex particulari negatiua maiore, & uniuersali affirmatiua minore, particularem negatiuam directam concludens. Termini quidem sunt, homo, animal, lapis, ut quidam homo non est lapis, omnis autem homo est animal, igitur quoddam animal non est lapis. Vocabulum autem artis, Bocardo. Et reducitur hic modus ad primum primæ figuræ modum, syllogismo ad impossibile ducente. Sextus modus est, in quo datis tribus terminis, conficitur syllogismus ex uniuersali negatiua maiore, & particulari affirmatiua minore, particularem negatiuam directam concludens. Termini quidem sunt, homo, animal, lapis, ut nullus homo est lapis, quidam autem homo est animal, igitur quoddam animal non est lapis. Vocabulum autem artis, Ferison. Et reducitur hic modus ad quartum primæ figuræ modum, minore simpliciter conuersa. Et de modis quidem hactenus.

¶ De quibusdam regulis specialibus, tum quid comune omnibus cuiuslibet figuræ modis, & quid cuique figuræ proprium.

Igitur post definitos modos, præter iam dictas regulas, aliæ restant magis speciales, nihilo minus ipsis modis

modis inferuentes, ut quæ ueluti corollaria quedam ex tribus expositis figuris eductæ uideri possint. Quarum quidem prima est, In prioribus quatuor primæ figuræ modis, & in omnibus tertiæ, si minor fuerit negatiua, nihil sequitur. Secunda, In prioribus quatuor primæ figuræ modis, & in omnibus secundæ, si maior fuerit particularis, nihil sequitur. Tertia, In secunda figura oportet alterutram præmissarum esse negatiuam. Quarta, In tertia figura conclusio semper erit particularis. Sane tum has, tum superiores illas regulas Nicephorus Græcus auctor, ut alia dicendi figura, ita & grauius & artificiosius complexus est, Commune est (inquit) omnibus syllogisticis modis per tres dispositas figuras, ut conclusio deteriore sequatur propositionem. Est autem deterior particularis uniuersali, & abdicatiua aiente, hoc est, negatio affirmatione. Atqui proprium quidē primæ figuræ est, per modos saltē directos, maiorem propositionem uniuersalem esse, & minorem semper affirmatiuam. Secundæ uerò figuræ proprium est, maiorem propositionem uniuersalem esse, minorem uerò dissimilis ab illa qualitatis, & colligere conclusionem semper negatiuam. Tertiæ porro figuræ proprium est, maiorem propositionem indifferenter esse, minorem uerò affirmatiuam semper, & colligere conclusionem semper particularem.

De tribus instrumentis, quibus imperfecti
syllogismi ad perfectos reducuntur,
brevis commemoratio.

Cum sint autem tria (ut supra diximus) instru-
menta, quibus imperfecti syllogismi ad perfe-
ctos reduci possunt, nempe conuersio, præmissarum
transpositio, & syllogismus ad impossibile ducens, de
his paulo altius repetere hoc loco haud inutile fuerit,
ne quicquam prætermittatur, quod ad intellectum eo-
rum quæ dicta sunt, conferre utcumq; possit. Verum
enimvero quia de horum primo, ut de cōuersione, tra-
ctatu tertio satis (ut arbitror) à nobis est dictum,
de reliquis duobus hinc restat tractandum.

De transpositione præmissarum, &
quot modis fiat.

Transponuntur præmissæ, quoties ambæ locum
mutant, ita ut ex maiore minor, & ex mino-
re uicissim maior fiat propositio, quod aliquando quia-
dem contingit, alterutra, aut etiam utraq; ex ipsis con-
uersa. Quo sane modo idoneum reductionis instru-
mentum habetur. Aliquando uerò absque alicuius
conuersione, uerum hoc pacto haudquaquam inter in-
strumenta illa, de quibus nunc loquimur, connumerari
debet, quin potius aliam uim habet, nempe per
quam in omni figura modi indirecti fieri posse proba-
tur. Quo fit, ut tot modi esse possint indirectim con-
cludentes, quot sunt qui directim cōcludunt. Cui quidē
sententiæ illa Iacobi Fabri Stapulensis regula subscribit,
Ad

Ad quasque præmissas aliqua sequitur conclusio, eadem ad easdem sequitur transpositas, id quod nunc exemplo tantum probare liceat, sitq; hic syllogismus, Omne animal est substantia, & omnis homo est animal, igitur omnis homo est substantia. Huius namque syllogismi si præmissas transponas, ad easdem eadem continuo sequitur conclusio, ut omnis homo est animal, & omne animal est substantia, igitur omnis homo est substantia. Quod certe & in omnibus modis necessario ita euenire etiamnum demonstrari posset, sed nunc non est hic locus.

De Syllogismo ad impossibile ducente.

PER impossibile uero factus ostenditur syllogismus, quoties contradictio ponitur conclusionis, & assumitur altera sumptarum propositionum, nota pariter & confessa, ex quibus deinde, nempe posita & assumpta colligitur syllogismus alteram ab assumpta concludens: quæ quia manifeste falsa deprehenditur (quippe cuius contradictoria uera per hypothesim extabat una cum assumpta) per eam alterutra perimenda uenit præmissarum, ut exempli gratia, sit factus syllogismus in primo primæ figuræ modo, omne animal est substantia, & omnis homo est animal, igitur omnis homo est substantia. Huius syllogismi si conclusio ipsa uel dubitetur, uel negetur prorsus, tunc sic contexo syllogismum ad impossibile ducentem, Quidam homo non est substantia, omnis autem homo est animal, igitur quoddam animal non est substantia. Atqui hæc quoniam manifeste falsa

falsa est, sequitur alteram præmissarum falsam quoque esse, non minorem quidem, quoniam & ipsa in altero syllogismo uera ex hypothesi concessa fuit, ergo maiore. Quare eius contradictoria quæ erat, omnis homo est substantia, uera est, & hæc nimirum conclusio prioris syllogismi erat, quod erat propositum. Vnde & ex hoc etiamnum error eorum manifestatur, qui per c litteram superius inter artis literas positam, significari credentes syllogismum conuersum, eundem proinde illum existimare uidentur cum syllogismo ad impossibile ductente, cum sint à se longe diuersi.

¶ Quod præter prædictos modos alij omnes magna ex parte a syllogisti habeantur.

INsuper & illud nunc quantum quidem ad definitos modos attinet, adijciendū haud ab re puto, quod quicunque modi contra prædictas syllogismorum formas siue leges sunt, ordinanturque, omnes hi a syllogisti habeantur. Siquidem hoc pacto coningeret in ipsa conclusionem, primum ex tribus datis terminis interdum omni inesse postremo, interdum nulli, hoc est, ut planius intelligatur quod dictum est, ex tribus terminis, seruata eadem forma, conclusionem colligi, nunc uniuersalem affirmatiuam, nunc uniuersalem negatiuam. Atque id quidem est, quemadmodum & in prioribus analyticis Aristoteles docet, dare terminos, in quibus omni, & in quibus nulli. At hoc ipsum nunc exemplis subiectis ostendamus. Constituatur itaque syllogismus in prima figura

gura, sintq; termini in quibus omni, id est, ubi primus omni postremo inest, animal, homo, equus, ut omnis homo est animal, & nullus equus est homo, igitur omnis equus est animal. Alter rursus constituatur syllogismus, sintq; termini in quibus nulli, hoc est, ubi primus nulli inest postremo, animal, homo, lapis, ut omnis homo est animal, nullus autem lapis est homo, igitur nullus lapis est animal. Et ut hoc iam in uniuersalibus ostensum est propositionibus, ita & in particularibus ostendere licet, particularem colligendo conclusionem, si quibus id ita placet. Ex quo manifestum euadit, huiusmodi datorum terminorum contextum inutilem prorsus esse, id quod & in secunda & tertia figura simili modo ostendi potest, quanquam in tertia haud ita omni ex parte sese habet. Caterum ut huiusmodi terminorum facilis habeatur inuentio, haec à quibusdam tradita regula est per disunctionem: Accipiendi sunt tres termini, quorum tertius ad reliquos duos se habeat, ut genus ad species, quae sub ipso continentur, ut homo, equus, animal: uel ut extraneus, hoc est, disparatus ad utrumque, ut homo, equus, lapis: uel utcunque superior ad illos sit, qui & de se inuicem praedicentur, aut conuertibiliter aut non. Conuertibiliter quidem, ut homo, risibile, substantia. Non conuertibiliter uero, ut homo, animal, substantia.

¶ De Enthymemate.

Postremo autem & de reliquis tribus argumentationis speciebus tractandum hic est, id quod initio

tio huius tractatus ita polliciti sumus, atque ex his primum de Enthymemate dicendum. Enthymema itaque est (quemadmodum & ab Aristotele definitur) ex icotibus et signis imperfectus syllogismus. Ex icotibus quidem, hoc est, ex consensaneis & probabilibus, ἐκ κοινῶν enim Græce præter alia, consensaneum quoque significat Latinis & probabile. Cuiusmodi illud est, Diligere quenque amantem se: & item illud, Omnem matrem suam diligere prolem. Ex signis autem, id est, ex necessarijs et probabilibus, ut est, Si quid cuilibet rei additum fuerit, totum maius efficietur. Definitur & sic. Enthymema est oratio in qua non omnibus positis propositionibus, festinata infertur conclusio. Itaque in Enthymemate altera semper deest propositio, uel propter breuitatem, uel propter notitiam prætermissa, quæ tamen mente interim eius, qui ratiocinatur, concipitur, ut omne animal est substantia, igitur omnis homo est substantia. Unde & truncatus syllogismus à quibusdam dicitur. Hinc à Iuvenale satyrico poeta dictum est de muliere impudica, Ne curtum sermone rotato Torqueat enthymema. Rotato, inquit, id est, celerari. Siquidem apud Græcos ἐκ δὲ μνημῶν cogitationem significat, quæ certe nihil celerius.

¶ De Inductione.

Inductio, quæ Græcis ἐπαγωγὴ, sine, ut uult Cicero, πρὸς κοινὴν dicitur, hoc pacto definitur, Inductio est oratio, per quam à singularibus ad uniuersale fit progressio. Sane per singularia hoc loco intelligere debemus.

berimus, non solum ea quæ simpliciter talia sunt, ut sunt individua, & numero differentia, uerum etiam minus communia respectu ipsius uniuersalis, quod ex ipsis per inductionem colligitur. Ab his enim plerumque uniuersale constatur colligiturque, ut si quis uelit ostendere omnem numerum esse duorum iuxta se positorum medium, id inductione probauerit, quoniam ternarius medius est binarij & quaternarij, & quaternarius item ternarij & quinarij, & ita deinceps: igitur omnis numerus est duorum iuxta se positorum medius. Eodem modo si probandum nobis fuerit, quod omnis uirtus moralis in mediocritate consistit, dicemus hoc pacto, Fortitudo in mediocritate consistit, nempe inter audaciam & timiditatem: & liberalitas, ut inter auaritiam & prodigalitatem: temperantia item & iustitia: omnis igitur uirtus moralis in mediocritate consistit. Vnde & inductio hanc præcipuè uim habere putatur, ut per eam de principijs scientiarum aliquoties disputare contingat. Neque uerò cum inductione utimur, opus erit semper adijcere particulam, & sic de alijs, ut Sophistæ solent. Quandoquidem id inducendi iam compertum esse debet, cætera similia esse his, quæ sumpta sunt. Nam si Aristoteli credimus, qui singulariū ignorat similitudinem, is non facile inducet.

¶ De Exemplo.

Exemplum, quod à Græcis παραδειγμα dicitur, ita definiunt, Exemplum est, cum ex multorum

torum collecta particularitate, aliud quiddam particulare ostenditur, ut si quis probare uelit, rectores non esse sorte dandos rebus publicis: quoniam neque nauibus, neque curribus moderandis sorte præponuntur rectores, sed qui arte & experimentis plurimum ualent. Sunt qui ita definiant, Exemplum est, quoties unū particulare per aliud probatur, propter simile quod in utroque conspicitur, ut si malum est Grecos cum Troianis belligerari, malum quoque est Lacedæmonios cum Atheniensibus armis decertare.

IN TRA

CTATVM SEXTVM

Praefatio,

OST hæc tractatum de Syllogismo hypothetico aggressurus, illud præfari in animo constitui, quòd tametsi de modalibus simul & hypotheticis propositionibus tractatus à nobis institutus est, nempe quartus, id tamen haud ita visum est in eo facere tractatu, in quo de Syllogismo hypothetico tractabitur, ut etiam de syllogismo ex modalibus in eodem tractetur, imo nec alibi usquam in his tractatibus, non ob eam solam causam, quòd novitij adhuc huius artis tyrones nimium alioqui gravarentur, sed quòd illorum syllogismorum, qui ex modalibus constituuntur, non admodum frequens usus sit, ut etiam supra notauimus. Accedit & præter unum Aristotelè nullus alius (quod scire poterim) de huiusmodi ex modalibus syllogismis quicquid scriptum reliquerit, nisi quantùm Boëthius in his laborauerit, idq; tamen magis Aristotelè ipsum exponendo, q̃ institutū probādo. In qua etiā sententia Iacobū Fabri Stapulensem esse uideo, virū profecto in omnibus disciplinis exercitissimū: unde et non parua mihi subit admiratio de

de Aristotele ipso, cur in re non tam necessaria, etiā plus satis operosus fuerit, nisi quòd in hac præsertim arte ingenium suum ostentare omnino uoluit uir ille, in omnibus alioqui disciplinis admirandus. Quapropter multi etiam tam Græci quàm Latini hoc animaduertentes, per compendia de hac arte scribere maluerunt, ne in hac discenda apud Aristotelem opus esset toties noctesq; diesq; insomnes ducere, absque magno etiam fructu. Non tamen negauerim hanc unam artem necessariam admodum esse, idcòque inuentam à maioribus nostris, ut sine qua error in studijs plerunque committeretur, qui cum alibi, tum hic maxime cauendus est: quippe quòd hæc sola rerum rationes inuestigare doceat, atque de his ipsis disputare possit. Itaque qui in hac errauerit, uix in alijs erroris periculum euitare poterit. Nanque (ut Aurelius Augustinus autor est) hæc sola docet docere, docet discere, in hac seipsam ratio demonstrat atque aperit, quæ sit, quid uelit, & quid ualeat: sola item scientes non solum facere uult, sed etiam potest. Hæc illæ: at nos hinc ad hypotheticos syllogismos transeamus.

¶ De Syllogismo hypothetico, quid sit.

Syllogismus igitur hypotheticus (ut à Martino Capella definitur) is est, cuius propositio & plenum argumentum, & plenum item id, de quo questio est, continet, ita ut assumpto argumento, iam certum inferri possit, de quo questio erat, ut sit exempli causa questio, utrum rhetorica sit utilis. Itaque uolentes

eam utilem probare, argumentum prolinus ab eius definitione commode capere possunt, quæ quidem est, bene dicendi scientia. Ex hac deinde ut argumēto sumpto, & questione proposita, syllogismus hypotheticus ad hunc modum conexitur, Si rhetorica bene dicendi scientia est, utilis est: est autem rhetorica bene dicendi scientia, rhetorica igitur utilis est. In hac sane oratione cum prius proponitur, Si rhetorica bene dicendi scientia est, utilis est, ac deinde assumitur, Est autem rhetorica bene dicendi scientia, tum qui hæc duo concesserit, propositionem inquam & assumptionē, is uel inuitus concedat oportet, rhetoricā utilem esse, id quod in questione propositum erat, quod tamisper dubium erat, donec & propositio, et assumptio concederetur.

¶ Ex quibus constet syllogismus hypotheticus,
& quantum ei conferat syllogismus
categoricus.

CAeterum ut categoricus syllogismus in propositiones resolvitur, ut ex quibus constituitur, & propositiones rursus in terminos, neque ulterius resolutio procedit in his, ita hypothetici syllogismi in categoricos resolutio fit: quippe quod ex his ipse, ut ex simplicibus constat compositus: cum præsertim prima eius propositio uim consequentiæ ex simplicibus (hoc est, categoricis) capiat syllogismus. Prima nanque hypothetici syllogismi propositio, si dubitatur an uera sit, prædicatiua demonstrabitur conclusionē, hoc est, syllogismo prædicatiuo. Assumptio porro, quæ secunda

cunda huiusmodi syllogismi pars est, in pluribus modis predicatina esse perspicitur, itemq; conclusio, ueluti cum dicimus, Si rhetorica bene dicendi scientia est, utilis est, atqui, rhetorica bene dicendi scientia est, hic assumptio predicatina, idem, categorica est: si quaeratur, hoc est, in dubitationem trahatur, ipsa quoq; predicatio probabitur syllogismo. Hinc si demum inferatur, rhetorica igitur utilis est, & hæc ipsa predicatua est, atq; facti syllogismi conclusio: utpote quæ ad assumptionem probatam necessario consequitur. Nam si rhetorica bene dicendi scientia est, cur non & utilis ipsa erit? Præterea si hypothetica propositio ex categoricis iungitur, & ex his fidem capit, simul & ordinem partium consequitur, necesse est categoricos syllogismos hypothetico uim conclusionis administrare.

De partibus syllogismorum, siue ex quot partibus syllogismi constent.

Syllogismos autem tam categoricos, quam hypotheticos, alij quinque, alij quatuor, alij tribus constare partibus arbitrantur, quorum controuersia Boethius ad hunc modum diiudicat atq; discernit, Quoniam omnis (inquit) syllogismus ex propositionibus textitur prima uel propositio, uel assumptum uocatur: secunda uero assumptum siue assumptio dicitur. Ex his quæ tertia inferitur, conclusio nuncupatur, ut cum dicimus, Si homo est, animal est: homo autem est, animal igitur est. Ea quidem enuntiatio, per quam dicimus, Si homo est, animal

animal est, propositio uel sumptum uocatur: ea uero quam huic adiunximus, quæ quidem erat, Est autem homo, assumptio siue assumptum dicitur. Tertia autē ab his Conclusio appellatur, ut per quam ostendimus animal esse, si homo fuerit. Eadem sane & in categorico syllogismo ipsarum partium & ratio est et ordo. Sed quoniam sæpe euenit, ut propositio ipsa non sit uerisimilis, ei tum adiungitur approbatio, per quam id quod propositum est, uerum esse monstratur. Assumptio quoque sæpenumero ad fidem per se non uideatur satis idonea, idcirco huic quoque probationis inuauamen adiungitur, ut uera esse intelligatur. Quo fit, ut sæpe quinque partes, sæpe quatuor, interdum tres solum ipsos syllogismos habere contingat. In qua quidem sententia M. Tullius esse deprehenditur, qui in rhetoricis syllogismos quosdam quinq; partitos, quadripartitos alios, & nonnullos tripartitos esse cōfirmat. At uerò quibus ipsorum syllogismorum non placet partes ultra ternarium numerum propagari, hi propositionum atq; assumptionum probationes non putant inter syllogismi partes ponendas esse, sed potius illarum, cum dubiæ sunt, fulcimenta quædam haberi. Quorum sane iudicio atq; sententiæ Boëthius ipse manibus pedibusq; accedit. Vnde nostra (inquit) sententia his potius accedit, qui tribus partibus syllogismum constare dicunt.

¶ De modis ex hypotheticis
propositionibus.

His itaq; præmissis, consequens est ut ad modos hypotheticorum syllogismorum transeamus, quos certe, quantum hic eos definire liceat, dicere possumus ipsorum syllogismorum formas, & ueluti præscriptas leges. Sciendum autem quod tametsi innumeri propemodum huiusmodi modi sint, qui ex hypotheticis conficiantur propositionibus, ut de quibus Seuerinus Boëthius latissime disputat duobus libris, nos tamē ex his paucos deligere statuimus, propterea quod eorum usus non parū frequens habeatur. De reliquis autem admonuisse tantum sat erit, ut si cui cognoscendi eos cupido inceserit, is Boëthium ipsum in primis adeat. Sed nunc ex his primum definiamus.

¶ Primus modus.

Primus igitur modus est, cū in conditionali propositione, assumpto eo quod præcedit, ostendimus id quod sequitur ita necessario esse, ut est in connexionē propositum, ut Si homo est, animal est: atqui homo est, animal igitur est. Hic antecedens homo est, proponitur ueluti dubium, cū dicitur, Si homo est: assumitur deinde idem ut argumentum, cum absq; conditione repetitur, Atqui homo est. Ad quod demum necessario sequitur animal esse: quemadmodum erat propositum. Quod si parte ex altera annexum siue consequens assumamus, atq; dicamus, est autem animal, haudquaquā de necessitate euenit hominē idcirco esse,
Inueniuntur

Inueniuntur autem certi termini, in quibus peræque ualeat assumptio, siue præcedens, siue subsequens assumatur, ut in homine atq; risibili. Nā ut recte sequitur, Si homo est, risibile est, ita recte quoq; sequitur, si assumatur hoc modo, Atqui risibile est, igitur homo est. Sed in his hæc est consequentiæ causa, quia homo & risibile æqui sunt termini, atq; idcirco uno posito, alterum comitari est necesse. Verum quia hoc in omnibus non ita se habet, idcirco non recipitur ut firmum & stabile, sed magis improbatur, ut incertum & minime constans.

¶ Secundus modus.

Secundus uerò modus est, cum in conditionali, opposito consequentis assumpto, aufertur id quod antecesserat, hoc modo, Si homo est, animal est, non est autem animal, igitur homo non est. Quod si contrā hominem esse negemus, non tollitur proinde quod conueniens est, ut si dicamus, non est autem homo, non iam cōtinuo sequitur, animal non esse. Atq; idcirco hic modus, A consequentibus appellatur: quemadmodum qui hunc præcedit, Ab antecedentibus dicitur. Quare & hi duo modi à recentioribus ita distinguuntur, ut prior quidem dicatur, A positione antecedētis, sequens uerò, A destructione consequentis. Ceterum ut utroq; modo ex data conditionalis partibus affirmatiuis firma ubiq; sententia probatur, id quod paulo supra exemplis adhibitis ostensum est: ita eadem consequentiæ uis erit, si negatiue eius partes fuerint, ut si animal non est, homo

homo non est, non est autem animal, igitur homo non est. Item, si animal non est, homo non est, atqui homo est, animal igitur est.

¶ De quadam argumentatione contra secundi modi regulam factam ex Themistio.

Hic iam obijciat aliquis fortassis nobis Aristotelem ipsum, qui in proœmio libri de anima, tali contra præscriptam secundi modi formam (ut videtur) usus est argumentatione, Si quod est animæ (inquirens) proprium opus, potest contingere, ut ipsa à corpore seorsum sit: Si uerò nullum est opus animæ proprium, contingere non potest, ut à corpore seorsum maneat, subsistatue. Sane hanc argumentationem sunt qui ob id calumniantur, reprehendantq; ceu minus firmam, minusq; dignam tanto philosopho. Calumnia autem huiusmodi est, Oportebat, inquiunt, accepto consequentis opposito, ita tollere demoliriq; antecedens: at hic contrarius ordo seruatur. Verum hanc calūniam (si qua tamen dici meretur) Themistius haud dubie nobilissimus peripateticus subtilissime dissoluit ac diluit. Vnde quicumq; (ait) tam male animati sunt, ut hæc quæ in dialectica atq; in exercitio argutiarum iactata, et prompta omnibus sunt, ignorasse Aristotelem putent, hi plane ignorantissimi uidentur. Nanq; uerbum illud potest contingere (quo quidem Aristoteles in sua oratione utitur) nō necessariam, sed possibilem et contingentem connexionem habet, in quo genere non oportet

oportet, ut ab^olito con^osequente, aboleatur & anteceden^os, id quod omnino ita euenit, quoties necessaria cō^onexio est. Sed hic in contrarium obseruatio est, ut scilicet ab^oliti^o anteceden^otis aboleat con^osequens. Cui rei causam idem auct^or huiusmodi affert: semper enim (inquit) id quod contingenter sequitur, tanquā pars sit anteceden^otis: propterea quod quandoque accidit, quandoque non accidit. Ita qui anteceden^os interemit, totum interemit. Toto autem sublato, con^osequens est parti quoque ab^olitionem afferri. Hinc & ab eodem auct^ore aliud haud dissimile proponitur exemplum, quod tale est, Si animal est, quod procul ad nos accedit, potest contingere ut sit equus, igitur si animal non est, neque ut equus sit contingere potest. Quò sit, ut inscitie potius illi arguendi sint, qui talem argumentandi formā, ut minus sanam cauillantur, & nō Aristoteles ipse qui rectissime ita argumentatus est. Hæc ita ex Themistio, quem Hermolaus Barbarus ætate nostra latinitate donauit, uir utique impense cruditus.

¶ Tertius modus.

Tertius deinde modus est, qui appellatur, A re apugnātib^os, in quo demonstratur non posse simul hoc esse & illud. Fit autem quoties connexæ propositionis affirmatiuæ anteceden^os astruitur, ut cō^osequens tollatur. Quod certe ideo ita euenire manifestum est, quod huiusmodi propositiones ex repugnātib^os, aut ex contrarijs constent partibus. Ex repugnātib^os quidem, ut non si dies est, nox est; atqui dies est,

nox igitur non est. Ex contrarijs autem, ut non si sanum est, agrum est: atqui sanum est, non est igitur agrum. In quibus syllogismis propositiones sumptæ huiusmodi sunt, ut impossibile sit, si antecedens est, consequens esse. Itaq; cum ita proponitur, non si dies est, nox est, huius propositionis sensus hic est, non recte sequi, si dies est, ut nox sit. Dictum est autem ex repugnantibus, aut ex contrarijs, quoniam quæ aliter se habent, syllogismum ad hunc modum nullum constituunt. Quæ propter haud quaquam recipiendus est hic syllogismus, non si homo est, album est, est autem homo, igitur album non est, quando nec repugnantia sunt inter se homo et album, nec contraria. Fit item et hic modus aliquoties, cum inter alterutrâ connexæ propositionis partem negatio interponitur, atq; ea ipsa rursus denegatur, ut sit propositio, si animal non est, homo est, hæc repugnans est, et ob id falsa. Fit autem uera, si negatio huic à fronte adijciatur, hoc modo, Non si animal non est, homo est. Huius quippe propositionis hæc est sententia, Si animal non sit, fieri non posse, ut sit homo. Ea igitur concessa, assumimus protinus hoc modo, Atqui animal non est, ac deinde concludimus, igitur homo non est. Similiter uerò si ita proponatur, Si homo est, non est animal, quæ et ipsa falsa est, propter partium inter se repugnantiam: quare si et huic deinde negatio apponatur, uera fit hoc modo, Non si homo est, non est animal. Nam et huius sententia est, si homo sit, non posse fieri ut non sit animal. Itaq; ea concessa,

talis

talis contextitur syllogismus, non si homo est, animal non est, atqui homo est, animal igitur est. Rursus autem sit propositio ex utriusque partibus negatiuis, Si non est dies, non est nox, quæ idcirco quod partes eius inuicem repugnant, falsa est: sit autem uera, si adiungamus negationem, hoc modo, Non si non est dies, non est nox. Huius quoque propositionis sensus est talis, quod si non est dies, esse non potest quin nox sit. Vnde ea ipsa concessa, assumimus hoc pacto, Atqui dies non est, & concludimus deinde, Est igitur nox.

¶ Quo pacto tertius hic modus à superioribus duobus differat.

EX his porro colligere licet, quid intersit inter hunc tertium, & superiores duos modos. Sane inter ipsos hæc est diuersitas, quod in eo quidam modo, qui ab antecedentibus dictus est, ponitur antecedens, ut id quod sequitur, astruatur. In eo uero qui, A. consequentibus appellatus est, perimitur consequens, ut id quod ancecesserat, auferatur. At uero in hoc tertio, qui dictus est, A. repugnantibus, neutrum horum seruatur. Siquidem neque antecedens ponitur, ut quod sequitur confirmetur: nec interimitur consequens, ut id quod præcesserat euertatur: sed ponitur antecedens, ut interimatur consequens. Quod ideo euenire dictum est: quoniam hic propositionis modus partes inter se continet repugnantes. Aduersum quippe est atque repugnans, quod dicitur, si dies est, non est lux: quare propositio hæc falsa est, quæ tamen rursus negatione præposita,

preposita, sit uera hoc modo, Non si dies est, lux non est: atque ita consimilis est affirmationi, nempe huic, si dies est, lux est: quod & recte quidem ita euenire receptum est, quando scilicet affirmationem geminata facit negatio.

¶ Quartus modus.

Quartus modus est eorum, qui ex disiunctiuis consistunt syllogismorum. Fit autem cum data disiunctiue propositionis antecedens in assumptione ponitur, ut quod consequens est auferatur, hoc patet, Aut dies est, aut nox est, atqui dies est, non est igitur nox. Item, aut sanus est, aut egrotat, atqui sanus est, non egrotat igitur. Hic uero si ita quispiam argueretur, aut dies est, aut nox est, atqui dies est, nox igitur est. Ac rursus, aut sanus est, aut egrotat, est autem sanus, igitur egrotat. Talis profecto modus a syllogisticus & incollectilis prorsus habetur. Nam in eo data disiunctiue posita parte una, non tollitur reliqua: quod utique repugnantium natura requirit.

¶ Quintus modus.

Quintus autem modus est, cum id quod in disiunctiua propositione precesserat, in assumptione tollitur, ut quod sequitur affirmetur hoc modo, Aut uiuit, aut mortuus est, non uiuit autem, mortuus igitur est. At hic quoque a syllogisticus sit & incollectilis, quoties data disiunctiue una sublata parte, tollitur simul & reliqua, ut aut uiuit, aut mortuus est, non uiuit autem, igitur non est mortuus.

¶ Sextus modus.

Sextus uero modus est, in quo duobus per disiunctio-
nem propositis, ostenditur si unum sit, non posse si-
mul esse & reliquum. Fit autem ex disiunctiua in con-
pulatiuam mutata, addita uidelicet negatione, idq; mo-
dis duobus. Prima, cum propositionis datae antecedens
ponitur, ut tollatur consequens hoc pacto, Non et dies
est, & nox est, sed dies est, non est igitur nox. Item,
non & prudens est, & ineptus, atqui prudens est, in-
eptus igitur non est. Secundo, cū propositionis datae an-
tecedens tollitur, ut consequens ponatur, hoc modo, Non
& dies est, & nox est, sed dies non est, igitur nox
est. Sane tertius hic ex disiunctiuis modus consimilis ei
est, qui ex propositionibus conditionalibus tertius est
positus, praterquā quod in illo propositio cum condi-
tione, in hoc sine conditione proponitur. Verū & hoc
amplius hic obseruandum, ut tam repugnantia q̄ con-
traria, ita sibi repugnent atque contraria sint, ut posita
uno, interimatur alterum, & uno interempto alterū
ponatur. Quare locutiones huiusmodi, Aut perijt, aut li-
teras docet. Item, Aut cucurbita florem, aut ipsam cu-
curbitam, & alia pleraque (quæ apud Græcos olim
in proueria cessere) consuetudine atque ipso eueni-
magis receptæ fuerunt, quā ueritatis constantia, de
quibus & alijs pene in numeris Erasmus noster in ope-
re adagiorum non tam copiose quā fructuose elegan-
ti narratione perscribit, uir profecto hac nostra ætate
extra omnem ingenij aleam positus, ut Plinij uerbis
utatur,

utar, qui hoc sua etate M. Ciceroni tribuit uerissime.
 Ex predictis autem sequitur, copulatiuam negatiuam
 equipollere disiunctiue affirmatiue ex eisdem partibus,
 sed sibi contradicentibus, uerbi causa, hanc, non est
 dies est, et nox est, huic, aut non est dies, aut non est nox.

Cur ex copulatiuis non fiant syllogismi.

Iam uero mirabitur fortassis quispiam, quid causæ
 subit, quod cum tres sint superius positæ hypothe-
 ticarum propositionum species, et ex conditionalibus
 quidem, et disiunctiuis certi syllogismorum modi à
 nobis iam præscripti sint, nullos præterea subiicia-
 mus, quibus ex copulatiuis perinde syllogismi fieri de-
 monstrantur. Huius sane rei hanc esse causam arbi-
 tror, quod quæ hypotheticæ proprie dicuntur, huiusmo-
 di sunt, ut in his conditio aliqua uel exprimitur, ut in
 eis, quæ peculiari nomine conditionales appellantur,
 uel subintelligatur, ut in disiunctiuis. Nam cum ita
 proponitur, aut dies est, aut nox est, hæc eadem pro-
 positio cum conditione nihilo minus pronuntiari po-
 test, hoc modo, Si dies est, non est nox, uel si non est
 dies, nox est. Itaque per has, neque esse aliquid, ne-
 que non esse, simpliciter significatur, sed aut illud esse
 si hoc fuerit, aut quoties unum fuerit, non posse simul
 et aliud esse. Vnde et in his consequentiæ uis in-
 esse quoque perspicitur. At uero quæ copulatiue di-
 cuntur, ut non ueræ hypotheticæ sunt, ita nec in his
 consequentiæ uis ulla deprehenditur: quæ nimirum fa-
 cit potissimum ut ex propositionibus hypotheticis, hy-

pothetici syllogismi struantur. Hypotheticae tamē quoquo modo dici possunt, quatenus ex categoricis composita constent. Quare nec Boëthius etiam, cum alias de syllogismis ex hypotheticis copiosissime tractet, ullos praescribit modos, iuxta quos syllogismi ex copulatiuis perinde fierent. Nec ipse admodū probo eas consequentiae formas, quas vulgo ex copulatiuis eliciunt, ut à tota copulatiua ad alteram eius partem: & item à destructione partis copulatiuae, ad destructionem totius, quae licet necessariae utique sint, utiles tamen non sunt. Ex copulatiuis tamen recte fortassis argumentatio procedet, siue syllogismum uoces, siue aliam quamlibet argumentationis speciem, quoties per has ex disiunctis ad cōiuncta procedimus, hoc est, quoties quae diuisim praedicantur de subiecto aliquo, de eodem etiamnum coniunctim dici posse probantur. Quod quia aliquando ita contingit, aliquando uerò minime, certae ad hoc regulae ex ipso Aristotele colliguntur, quibus id discernere liceat, quas proinde hic subijcere non grauabimur.

¶ Sequuntur tres regulae.

EX his igitur prima regula est, Quaecunque diuisim secundum accidens de aliquo praedicantur subiecto, aut alterum de altero, haec simul atque coniunctim de eodem praedicantur minime. Cuius regulae hanc reddit rationem Aristoteles, quod uidelicet unum non faciant. Quare non recte sequitur, Socrates est albus, & Socrates est musicus, igitur Socrates est albus musicus. Dictum est autem secundum accidens: quoniam sciens

sciens & grāmaticus licet secundum accidens de subiecto aliquo dicantur, tamen alterum de altero non secundum accidens, sed per se dicitur: & proinde ut diuisim, ita & coniunctim de eodem prædicari possunt, ut Socrates est sciens, & Socrates est grāmaticus, igitur Socrates est sciens grāmaticus. Secunda regula. Quæcunque diuisim de aliquo prædicantur, ut de subiecto, si id quod sequitur, in præcedenti includitur, ipsa de eodem simul & coniunctim non prædicantur. Huius quoque regulæ hæc ab Aristotele redditur ratio, quia committeretur uitium nugationis. Vnde non recte sequitur, Socrates est homo, & Socrates est animal, igitur Socrates est homo animal. Siquidem in homine animal includitur. Nec sequitur ob id ipsum, Socrates est grāmaticus, & Socrates est sciens, igitur Socrates est grāmaticus sciens. Tertia est, quæ ex his sequitur, regula, Quando aliqua de aliquo ut subiecto seorsim atque diuisim prædicantur, idq; neque secundum accidens omnino, neque ex his posterius in priori directim continetur, hæc de eodem simul atque coniunctim prædicantur, ut Socrates est homo, & Socrates est albus, ergo Socrates est homo albus. Item, homo est animal, & homo est rationalis, ergo homo est animal rationale.

¶ De ratione consequentiæ.

Post hæc etiam de consequentiæ ratione haud absurdum fuerit hac in parte nõnihil adijcere, propterea quod in superioribus sæpius in huius incidimus

mentionem. Primo igitur dicendum est quid sit, deinde quomodo diuidatur, tertio regula quaedam subiicienda sunt. Neque uero ut uana res existimari debet consequentiae uim posse intelligere: quoniam ad hoc summa totius dialecticae tendit et utilitas. Sane haec ex eo potissimum percipitur, si cui recte uti contigerit coniunctione rationali ergo, siue igitur, aut si qua huiusmodi est: quae alioqui (ut Alexander Hegius dicere solebat) multum faceret negotij studiosis huius artis hominibus. Porro hac ipsa recte uti poterit, quicumque rei probanda tum causam, tum signum intellexerit. Ita enim res una ab alia dependet, ut certus proculdubio ordo alia quis in ipsa rerum natura esse intelligatur, id quod Seneca inter philosophos non contemnendus autor, primo naturalium questionum libro his uerbis non tam diserte quam graniter expressit, Omnium (inquit) rerum certus ducitur ordo, et alia alijs ita complexa sunt, ut quod antecedit, aut causa sit sequentium, aut signum.

¶ De consequentia et eius diuisione.

Consequentiam igitur hoc pacto quidam definiunt. Consequentia est oratio ex antecedente et consequente, suis quidem partibus constituta, quas rationalis aliqua coniunctio connectit. Eam ita diuidunt, ut sit et bona et mala consequentia. Et bona quidem ab eisdem definitur, cuius si antecedens uerum est, non potest esse, quin consequens quoque uerum sit, ut homo est.

est, igitur animal est. Mala uero, cuius eisi antecedens uerum est, non est tamen necesse, ut consequens uerum sit, ut Socrates ambulat, igitur celum serenum est. Bonam rursus diuidunt in materiale & formale. Verum qui Aristotelem potius sequuntur, quam barbaros sophistas, eam in necessariam, & non necessariam dispe- scunt, ut sit tamen necessaria consequentia, quam illi formalem uocant, non necessaria, quæ materialis ab illis dicitur. Ergo formalis consequentia est, quoties datis quibuslibet terminis iuxta præscriptam aliquam argu- mentandi formam, si antecedens uerum est, & conse- quens esse uerum necesse est. Cuiusmodi in primis sunt syllogistica consequentia omnes, & quæ ex ipsarum propositionum tum conuersione, tum equipollentia eli- ciuntur, & si quæ aliæ his consimiles sunt. Materialis uero, quæ tamen si bona quidem est, tamen iuxta ean- dem similemque argumentandi formam firma ubique & constans non est, quales fere sunt dialecticæ argu- mentationes, & quæ per Enthymemata & cæteras ar- gumentationis species constituentur, nempe terminorum tantum gratia, uidelicet qui materia uicem præstant. Itaque materialis consequentia est, si hoc modo argu- menteris, Celum uolubile est, ergo celum rotundum est. Quippe quod iuxta eandem formam ita argumentari licebit, Celum uolubile est, ergo celum stellatum est. Cæ- terum probabilitas in his ac confirmatio, ex locorum a- liquo dialecticorum peti solet, proficiunturque.

Sequuntur due regule, tum instantia contra
secundam, tum etiam quæ sit bonæ conse-
quentiæ proprietas.

Sequuntur hinc regule due, quarum prima est, Si
ad antecedens bonæ consequentiæ sequitur conse-
quens, ad oppositum consequentis oppositum sequitur
antecedens. Et oppositum quidem hic intelligo id,
quod contradictorium dicitur. Cæterum ipsius regule
tale sit exemplum, homo est, igitur animal est. Hic quia
recte sequitur, homo est, igitur animal est, ad opposi-
tum consequentis, quod est, nullum animal est, recte
quoque sequitur, igitur nullus homo est. Secunda regu-
la, Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequen-
tiæ, sequitur & ad eius antecedens, ut quia ad hanc,
homo est, recte sequitur, igitur animal est: & ad hanc
rursus, animal est, igitur substantia est: ad eandem idē
circo, quæ erat, homo est, recte quoque sequitur, sub-
stantia est, ut sit, homo est, igitur substantia est. Sane
has duas regulas ideo adijcere libuit hoc loco, quod
unaquæque harum per totam artem logicam principij
uim obtineat. Contra secundam tamen regulam huius-
modi fit instantia. Nam si quid necesse est esse, illud
quoque possibile est esse. Rursus autem, si quid possibi-
le est esse, illud iam non necesse est esse. Igitur si quid
necesse est esse, idē erit non necesse esse, quod prorsus
inconueniens uidetur. Sane huius difficultatis nodū Theo-
phrastus Græcus autor, uir utique in omnibus discipli-
nis consummatissimus, dignus proinde qui in Aristote-
lis

lis diatribam, ipso etiam Aristotele id ita adiudicante,
succederet (ut autor est Aulus Gellius) ad hunc modum
solvit, Non omnino (inquit) idem est possibile esse, &
non necesse esse, quod hoc negativam speciem habeat,
illud vero affirmativam: quamvis tamen eadem prope
modum utrobique sit significationis vis. Itaque affir-
mationem, quæ est, necesse est esse, non recte sequitur
negatio, per quam aliquid non necesse esse proponi-
tur. At de consequentis quidem quæ sit, & quæ bona,
tum quæ necessaria, hactenus quam brevissime dictum
sit. Bonæ præterea consequentiæ id esse proprium
observatum est, ut ex vero quidem non nisi
verum sequatur unquam, ex falso au-
tem cum plurimum falsum, non
nunquam etiam verum.

IN TRA:

CTATVM SEPTIMVM

de Demonstratione Præfatio.

AEPIVS MECVM
reputavi, ac toties admiratio-
ne non parua captus sum,
quid causæ esset, cur bonus
ille uir, qui cum in arte dia-
lecticâ tractatus aliquot scri-
bere constituisset, eosdem pro
sua (ut uidetur) opinione ita demum parauit, ut per
eos ad Aristotelis Logicam studiosi eius artis introdu-
cerentur, non id etiam tentauerit in eam huius discipli-
nae partem, quæ Demonstratiua dicitur, ac per hoc o-
mnium potissima & est & habetur, etiam eorum iudi-
cio, qui illorum tractatum autorem non frigide imo
strenue (ne dicam superstitiose) sectantur: cum tamen
illud neque grauiori illius labore, neque minori introdu-
cendorum in hanc quoque huius artis partem utilitate fieri
potuisse constet: maxime quod pueri olim (quod utinam ho-
dieque obseruaretur, omisis friuolis cauillationibus) ad
philosophiam instituendi, in mathematicis disciplinis, ad
quas comparandas hac parte plurimum iuuamur, antea
exercebatur, & si non exacte, rudi saltem modo: quod
& exempla passim per Aristotelis libros dispersa dis-
seminataque

feminatâq; indicare plane uidentur. Vnde etiam in foribus Platonice diatriba scriptum legebatur, Nemo huc ingrediatur geometriæ expers, quo nomine simul & arithmetica intelligebatur. Sed ego iam causam ipsam uel subolfacere uideor, quod uidelicet hæc pars dialecticæ uisa sit illi haudquaquam idonea ad sophisticas captiuinculas, & steriles illas nugas, quibus per id temporis, quo uir ille claruit, scholæ omnes atq; literarij ludii non tam uacabant sedulo, quam strepebant acriter. Atq; interim (proh pudor) dum in his nugæ illæ leniuscule ueluti imperiose docebantur, optimi quique bonarum artium autores in pluteis & sub scanthis delitescabant, situ & puluere obducti, & (quod hoc etiâ miserabilis est) esca blattis & tineis. In quorum subiere locum barbari paulatim, idque fere in singulis artibus, ut uerbi causa, in Grammatica Alexander Gallus, in Dialectica Petrus Hispanus, in Poëtica Gansfredus Britannus, & in Rhetorica Eberhardus quidam, qui etiam ob rem à se obscurius fortassis traditam, opusculum suum labyrinthi nomine inscripsit. Tacco Græcistam, Floristam, Cornutum, Alanum in parabolis, & ceteros huius farinae uiros. Dis boni, quos hic autores recensco. Sed neque desuere tamen interim, qui in mathematicis quoque studiis operam suam nauarunt, quam non satis feliciter, uerum pro temporis iniuria excusandi potius quam incusandi. Quæ quidem studia, quoniam (ut paulo superius diximus) demonstrandi uia, quæ utique certissima est, comparantur in primis, de horum uilitate pariter & dignitate, ex Seuerino

uerino Boëthio acris haud dubie iudicij uiro, paulò altius repetere libet, priusquam institutum tractatum aggre-
diamur, Talia (inquit ille) studia sunt ea, quæ ma-
thematica dicuntur, ut si his careat diligens ueritatis
inquisitor, uerum ipsum inuenire non possit. Quinimo
sine hac ueritatis speculatione nulli recte sapiendū est.
Proinde qui hæc spernit, id est, has semitas sapientiæ
negligit, ei denuntio non recte philosophandum. Siqui-
dem philosophia amor sapientiæ est, quam certe in his
spernendis, ante iam aliquis contempsit. Hæc ille.
Quare cum hæc studia minime spernenda sint, nec uis
etiam qua ad illa pergitur, negligenda erat. Hac igitur
ratione persuasus, cum in cæteras dialecticæ partes tra-
ctatus certos, atque hos quidem introductorios parare
instituerim, in hanc quoque partem, hoc est, de Demons-
tratione tractatum aliquem parandum duxi.

¶ De quadam alia dialecticæ diuisione, ut per quam
tria potissima philosophiæ instrumenta colli-
gantur, quæ sunt demonstratio, desin-
tutio, & diuisio.

Quemadmodum autem dialectica in duas bre-
uissime partes diuidatur, inueniendi unam, al-
iam iudicandi, superius à nobis expositū est, restat nunc
(cuius & ipsa res iam nos admonet) ut ab eodem res
petentes principio, aliam eius diuisionem aggrediamur,
qua & tripartita eius uis, siue facultas esse dinosca-
tur, quæ tamen secunda diuisio priore destituta esse, ut
non debet, ita non potest, Diuisio autem hinc patet.

Nam

Nam cum dialectica ex M. Ciceronis sententia diligens differendi ratio sit, quæ fieri potest, ut non etiam ratio sit tum definiendi, tum diuidendi, tum colligendi? Id quod de definiendi facultate idem Cicero luculentissime præcipit primo Officiorum libro his uerbis, Omnis enim (inquit) quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, ut intelligatur quid sit de quo disputetur. Haud secus & de diuisione sentiendum est, quando nec sine ipsa disputatio legitime procedere potest: quippe quæ uiam ad ipsam definitionem non tam parare, quàm aperire uideatur, ut sequenti tractatu cōuenienti exemplo ostendemus. Maxime uerò ad hanc ipsam artem pertinere probatur colligendi facultas ex eo, quòd quicquid in disputationem affertur, collectione tandem aliqua consummatur perficiturq; idq; secundum triplicem diuersitatem, quemadmodum & supra annotatum est. Nam aut ex proprijs & ueris ac necessarijs huiusmodi collectio fit processuq; Demonstratio appellatur, aut ex communibus & maximè probabilibus, & Dialectica peculiari nomine dicitur, aut ex captiosis & plane falsis, & Sophistica, id est, cauillatoria perhibetur, sed quæ tamen abiectissima despectissimaq; totius logicæ pars est, ut quæ magis deceptionem eius, cum quo disputatio desumpta est, moliatur, quàm rei in disputatione propositæ probationem. Itaque Dialectica, quæ est differendi peritia, tum de definitione, tum de diuisione, tum de collectione quoque tractat: quæ quidem si (ut debet) sit cum ratione,

tione, Syllogismus Græce dicitur, quippe συλλογισμός Græce, ratiocinari Latine interpretatur, hoc est, cum ratione colligere aliquid. Videtur enim uerbum ipsum συλλογισμός compositum esse ex præpositione σύν, quæ cum significat, & in compositione idem facit, quod cons inseparabilis præpositio apud Latinos, & ex nomine λόγος, quod præter alia multa, rationem quoque significat. Unde et ars ipsa à ueteribus peripateticis Logica postea appellata est, quam antea & Stoici, & Plato dialecticam appellauerunt, ut qui angustius de ea tractauerunt, quam peripatetici, ut à Boëtio id memoriae proditum est. Logica igitur quasi rationalis scientia dicta est, non quidem, ut barbari nomen ipsum interpretantur (ut alia fere omnia) infantissime foedissimeque, etymologia ad hoc adducta aliqua, sed ex Græcorum potius consuetudine, qui artes & disciplinas possessiuus ab aliquo deductis nominibus significari uoluerant, & his quidem foemini generis, subintellecto (ni fallor) artis nomine, quod Græce τέχνη dicitur, quod utique foemini generis nomen est, ut quod huic respondet apud nos ars.

¶ Quo pacto inter se due dialectice diuisiones conueniant, aut altera alteram contineat.

Videndum nunc etiam, hæc due diuisiones, quamnam se attingant cognatione. Nam cum aliquid definitione explicare uolumus, genere in primis opus est.

est, tum & differentijs, quibus id quod definiendū est, ab alijs omnibus distinguatur. Quas nisi prius cum ipso genere iunxerimus, haudquaquam definitionem constituere poterimus. Inuentio igitur necessaria est, si definitio perfici debeat. Similiter autem & cum quid diuidere in animo est, ea omnia prius inuenire oportebit, quibus diuisio ipsa perficiatur. Hæc autem sunt tum differentia in primis, tum accidentia nonnunquam, maxime uerò inseparabilia & propria. Iam uerò si inuentio absit, nec collectio unquam ualebit, id quod in superioribus paulo latius explicauimus. Sed his omnibus nisi iudiciū accesserit, frustra haud dubie aut definire quicquam, aut diuidere, aut colligere tentabimus. Ergo an recte de finitum quid sit, aut diuisum, aut collectum, iudicatio perpendit examināque. Quo fit ut prior Logice diuisio secundam quasi continere uideatur, quia neque existere quicquam sine inuentione, neque internosci præter iudicium potest. Sed nunc propositum exequamur, & primum quid sit Demonstratio dicamus.

¶ De Demonstratione quid sit, tum etiam quid sit Scire.

Demonstratio igitur ab Aristotele definitur, syllogismus faciens scire, hoc est, syllogismus per quem rei alicuius scientia comparatur paruusque, quem proinde syllogismū Aristoteles Græco uerbo ἐπισήμωσις appellat, quod uerbū apud nos interpretari potest scientialis, si lingue usus ferat, ἀπὸ τῆς ἐπιστάσεως, hoc est, à sciendo deflectum. Ab eodem præterea Scire quoque

quoque definitur, rem per causam cognoscere, propter quam res est, quatenus uidelicet illius est causa, nec est possibile hoc aliter se habere. Sane cum multis alioqui modis scire dicatur, latius & pressius, latius quidē quam litercunque, pressius uerō eo duntaxat modo, quo nunc definitum est. Quo quidem modo scire is dicitur, qui demonstratione aliquid cognoscit. Demonstratione inquam, hoc est, per syllogismum demonstratiuum, qui idcirco scire facit, quod ex his sit constitutus propositionibus, quæ primæ & immediatæ, tum notiores priorēsque conclusionē habentur, ac eius insuper causæ sunt.

¶ Quod ad omne scibile opus sit prænoscere aliquid.

AT uerō priusquam aliquid demonstrare contingat, præscire aliqua oportet, nempe principia quæ uocantur, & significata eorum, quæ ad demonstrationē sumuntur, ut exempli gratia, cū à geometra definitur punctus, cuius nulla pars est, tū præscire oportet, quid partis nomine significetur. Sic & in edificijs, quid lapides, quid intritum, quid materies sit, prænosse debet is, qui edificandi artem discere uult. Atque hoc ipsum profecto est, quod Aristoteles in principio operis de posterioribus analyticis his uerbis proponit, Omnis doctrina, & omnis disciplina intellectiua, ex præexistente sit cognitione. Id quod cum in alijs omnibus artibus perspicitur, tum in his præcipuè, quarum aliæ seramotionales, aliæ peculiari nomine discipline appellatur. In quibus omnibus prænoscere necesse est, quid nomine

eius,

eius, quod ad demonstrationem sumitur, intelligatur significeturque: tum ipsa principia, ut ex quibus conclusio demonstratur, cuius per hoc etiam scientia habetur solum.

¶ Quod due sint prænotiones, quod est, & quid sit.

EX his igitur quæ dicta sunt, patet duobus modis contingere, ut aliqua prænoscamus, tum quæ sunt, tum quid sint. Ut querenti propter quid à magnete ferrum trahatur, prænosendum utique est, ferrum à magnete trahi. Id ubi iam perspectum quisspiam habet, sciscitatur deinde propter quid ita eueniat. Similiter querens aliquis, quid motus, uel quid tempus sit, exploratū iam is habere debet, utrumque esse & motum & tempus. In quibus uerò sciscitamur adhuc, sint nec ne aliqua, uerbi gratia, an sit providentia, in his necesse est prænoscere quid uocabulo ipso indicetur. Atqui contra euenit, ut sciatur quidem quid uocabulo siue nomine significetur, sed nescitur an sit: ut quæ sit Scyllæ aut Hippocentauri appellatio, nemo est qui non sciat. An uerò etiam sint, incertum fortassis compluribus adhuc. Sane non idem putandum est esse quid nominis, & quid rei: quinimo longo hæc & insigni inter se interstitio diffemiunt differuntque. Significatum nanque uocis cuiusque omnium etiam imperitiisimis & uulgo fere perspectum est. Quid tamen sit id quod uoce unaqualibet significatur, non nisi exercitatisimis facile traditu est.

L

¶ Quid

Quid sit propositio immediata, & quod duplex sit demonstratio.

Quoniam autem demonstratio syllogismus est, qui fit ex propositionibus primis & immediatis, ut dictum est, de huiusmodi propositionibus, quæ nam sint, paulo alius repetere operæpretium est. Itaque dicimus ex Aristotele & Themistio, quod propositio immediata est, quæ & prima & summa dicitur, prima quidem, ut qua non est alia prior. Summa uerò, ut qua non est superior alia. Immediata igitur dicta est, ut quæ alia demonstratione confirmari non possit. Quo fit, ut huiusmodi propositiones prima etiam principia appellentur. Sed de his mox plura suo loco. Cum igitur sit syllogismus per primas & immediatas rei causas, hæc demonstratio propter quid dicitur: cum uerò per causas quidem, sed non immediatas, aut per prima quidem & immediata, sed non quæ causæ rei sunt, huiusmodi demonstratio uocatur, quia est. Sane prima & immediata causa est, quæ affectioni, quæ quidem de re quapiam demonstranda proponitur, æquatur, atque cum ea conuertitur, ut cum per definitionem rei subiectæ propria ei inesse affectio demonstratur. Prima uerò & non immediata causa est, quæ diffusior est & magis ampla, & quæ in his præcipuè scientiis locum habet, quæ subalternatæ dicuntur, ut in perspectiua, quæ geometriæ subalternata est. Ergo quicunque probat arbores frugesque non spirare, quia pulmo his desit, is scire dicitur propter quid, quod pulmo proxima

xima & immediata ratio & causa sit spirationis. Qui uerò idem facit per hoc quòd non sunt animalia, hic iam scire illud dicitur, quia est. Nam hæc probatio non de proximo, sed de longinquo com meat. Ita & Anacharsis, cum percontanti cuiuspiam, quare Scythia tibicines non efficiat, respondisset, quia Scythia uitem non ferret, causam reddidit remotissimam. Nam proxima huius causa erat, quod Scythæ temulenti non fierent, causa item huius, quia temetum non haberent. Huius deniq; quia uites essent illis negata.

Quid sit dici de omni, & quid item per se.

Rursus autem, quoniã propositio omnis ex subiecto aliquo et prædicato connectitur, scire conuenit prædicatum in demonstrandi propositionibus non utcumque, sed per se de subiectis dici oportere: quare quid sit hoc, quod per se uocatur, protinus dicendum est. Interim tamen absolvere prius licebit id, quod de omni prædicari hoc loco dicitur. Nam absque hoc id, quod per se prædicari dicitur, explicari probe non potest. Prædicari igitur de omni (ut breuissime dicam) est cum prædicatum subiecto & omnino & semper inesse significatur, nec quicquam refert siue substantiæ, siue accidentis proprii quidem & inseparabilis rationem habeat id, quod prædicatur, ut omnis homo est animal, & omnis cygnus est albus. Per se uerò dicitur, quæ sunt in eo quod quid est, ut triangulo per se linea inest, & lineæ punctus, et arbor ite platano. Nam ut ex

linea trianguli, ita ex arbore ipsius platani substantia, ratioq; substantialis constat. Ceterum non omne quod de omni predicatur, etiam per se predicatur. Quippe de omni cygno candidum dicitur, quia et semper et omni cygno inest, non tamen in eo quod quid sit, cygno inesse dicitur. Ex his igitur, quae dicta sunt, patet propositio per se eam dici, in qua predicatum est aut definitio subiecti, ut homo est animal rationale: aut definitionis pars aliqua, ut homo est animal, uel homo est rationalis.

¶ Quot sint modi eorum, quae per se sunt.
Eorum porro quae per se sunt, quatuor ab Aristotele et Themistio modi traduntur, quorum praeter tertium reliquae tres proprie per se dicuntur, qui et distinguuntur, et dinoscuntur extremis propositionum ad se inuicem collatis. Primus igitur modus est, cum predicatum propositionis est de ratione quid est dicente subiecti, aut ipsamet ratio subiecti, ut homo est rationalis, uel homo est animal rationale. Secundus uero, cum subiectum est de ratione quid est dicente praedicati, ut numerus est par, et numerus est impar, cui Themistius hoc addit, dicens, Aut quoties accidentia sunt, in quorum definitionibus subiecta collocantur, quo modo sinum esse per se naso inest, nempe similitudo nasi curuitas definitur. Tertius modus est eorum, quae neque per aliud sunt, neque in alio continentur, ut indiuidua substantiae. Quartus denique modus est, cum subiectum causam importat, ob quam causam praedica-

tum ei competat, ut iugulatus interit. Sane ex his quatuor modis priores duo sunt, qui demonstrationibus accommodabiles precipue sunt. Sequentes uero duo adiecti ab Aristot. uidentur (ut Themistius opinatur) amplificandi exornandiq; gratia.

¶ Quid sit Vniuersale, siue Vniuersale saliter dici.

Dicendum quoq; quid sit, quod hic uniuersale dicitur. Vniuersale Aristoteles definit id, quod cum de omni sit, & per se inest, & quatenus ipsum. Eodem plane modo & Themistius ipsum definit, Vniuersale (inquit) appello, quod de omni, & per se, & quatenus ipsum est, dicitur. Quapropter si quæ de omnibus dicantur, non tamen propterea necesse est, ut uniuersaliter statim sint. Siquidem album de omni cygno, & atrum de omni coruo affertur, attamen haudquaquam uniuersaliter, quia neq; per se, neque quatenus ipsum. Vnde & exploratum iam haberi potest, idem esse & uniuersale, et quod per se dicitur. Exempli gratia, inest per se lineæ longitudo, quia in definitione eius affertur. Inest etiam quatenus ipsa est. Neq; uero si quæ per se sunt, continuo sequitur, ut etiam uniuersaliter sint. Nam quæ secundo aut sequentibus duobus modis per se sunt, uniuersaliter esse non possunt. Sed ut definitio eius quod hic uniuersale dicitur, accuratissima absolutaq; & completa reddatur, adiicienda est particula, primum, ut id scilicet dicatur uniuersale, quod est de omni, & per se, & primum. Itaq; propositio uniuersa-

lis hoc loco dicitur, in qua prædicatum subiecto & omni, & per se, & primo inest. Verbi gratia, esse animal rationale, homini adest primum, non quatenus animal, sed quatenus homo, nec quatenus Socrates aut Plato, sed his inest secundo loco, quia sub homine continentur. Vniuersaliter igitur inesse dicitur, quod omni & per se & primum inest.

Quod demonstratio sit ex necessarijs, quodq; sit perpetuorum, quid item definitio ad demonstrationem.

His ita cognitis, manifestum est demonstrationem ex necessarijs constare. Nam cum scientia per demonstrationem acquisita, ex his fiat, quæ aliter fieri non possunt, consequens est eam ex necessarijs omnino confieri. Huiusmodi autem maxime ea sunt, quæ per se & vniuersaliter adsunt. Ad hoc rursum argumentum est & illud, quod quoties demonstrationem aliquam euertimus, illa uti solemus infirmatione, quod ea quæ sumpta sunt, necessaria non uideantur. Ex quo & illud sequitur, conclusionem uidelicet demonstrationis perpetuam esse, nullamque demonstrationem caducorum, corruptibiliumque & fortuitorum. Nam quæ confirmatio esse potest ipsius conclusionis, cuius subiectum dissolubile caducumq; habeatur, & cui prædicatum neque semper, neque omnino simpliciterq; sed modo insit, modo non insit, uerbi causa, Inest Socrati ut animal sit, sed nunc tantum, nec quia Socrates est, sed quia homo est. Atqui homo semper est, non autem
semper

semper Socrates. Et quemadmodum igitur demonstratio eaducorum non est, ita nec definitio. Quandoquidem definitio uel demonstrationis principium est, uel demonstratio solo situ differens, uel demonstrationis conclusio. Principium quidem, ut cum uel pro immediata propositione, uel pro termino in propositione huiusmodi desumitur. Situ uero solo à demonstratione differens est, quoties talis definitio est, quæ causam rei, quæ ita sit, continet, ut hæc, Deliquit solis, est occultatio luminis eius, ob lunam ei oppositam atque subiectam. Definitio hæc ordine paulum mutato, in demonstrationem commutat hoc pacto, Luna subijcitur atque opponitur soli, quod autem subijcitur atque opponitur, occultat, luna igitur subiecta atque opposita, solem occultat. Conclusio porro demonstrationis, ea est definitio, quæ causam materiale[m] attingit. Vnde et hæc quidem materialis, illa uero formalis à quibusdam appellatur definitio.

¶ Quod tria sint, quæ ad demonstrationem omnem requirantur, et quot modis horum unumquodque prænoscat.

Cum autem tria sint ueluti momenta quedam in unaquaque demonstratione, ut id ab Aristotele et Themistio traditur, quibus uidelicet omnis scientia abasoluitur: primum genus subiectum, ut numerus, aut triangulus: secundum, affectiones quæ et propriae passionis rei à quibusdā dicuntur, et subiecto generi inesse demonstrantur, ut paritas et imparitas numero, et tres angulos æquales duobus rectis equipollere triangulo.

gulo: tertium, principia. Ex his, inquam, genus quidem subiectum statuere oportet, ut sit, Affectiones quid significant, quorum utrumq; principia & dignitates desiderant, nam & ut sint, & quid significant, antequam demonstrationes fiant, sciendum est. Principijs itaque utraq; prænatio necessaria est. Nec tamen me fugit, quædam ex principijs esse, quæ non statim cognitæ terminis explorata habeantur, sed obscuriora paulo, declaratione proinde probationeq; aliqua, nempe dialectica, indigentia; quippe quæ fiat uel per inductionem, uel per diuisionem. Atq; id nimirum est, quod Aristoteles ait dialecticæ proprium esse & peculiare, ut cum sit inquisitiua, ad omnium methodorū principia uia habeat.

¶ De principijs, & eorum multiplici differentia.

Prin cipia in unoquoq; genere sunt (quemadmodum & Aristoteles ea definit) quæ quod uera sint, non contingit demonstrari. Rursus & hoc modo, Principia sunt, quæ per se, & non per alia fidem habent. Per alia quidem idcirco adiectum est, ut intelligamus scientiæ cuiusque principia esse quibus in eadem scientia, nihil prius superiusq; sit, per quod confirmari explicariq; possint. Nam si hæc quoq; comprobare necesse fuerit, rationem hanc in infinitum tandem extrahere oportebit. Quare si id necesse non est, sed subiacent, supponunturq; hæc tanquam notissima, merito principia statuuntur dicanturq;. Ex his autem alia quidem propria uniuscuiusque scientiæ sunt, alia uerò communia. Pro-

pria

pria quidem, ut in geometria, lineam esse longitudinem sine latitudine. Et in dialectica, De quolibet uera est affirmatio uel negatio, de nullo uero simul. Communia autem, ut si ab aequalibus equalia demas, remanentia sunt equalia. Item, quaecunque uni & eidem sunt equalia, ipsa inter se sunt equalia. Communia idcirco dicta, quod pluribus & his etiam diuersis scientijs applicari possunt. Talia quoque sunt & dialectica quaedam principia, ut si quid predicatur de definitione, idem & de definito predicatur, & cetera eiusmodi. Porro ex principijs, quae propria alicuius scientiae sunt, haec quidem dignitates siue prologia dicuntur, haec uero positiones. Dignitates quidem dictae ob id, quod iure illis fides habenda sit. Nam talia principia sunt, quae statim quisque audita probat, & quae quemlibet discitem natura habere necesse est: quod profecto nihil aliud est, quam illis (eorum tantum cognitis terminis) intellectum nostrum naturali lumine protinus assentire. Cuiusmodi illud est, Totum unumquodlibet maius est qualibet sua parte. Dicuntur rursus & maximae, siue maximae propositiones, & communes animi conceptiones, quod multorum scilicet intellectu facile percipiantur. Positiones uero sunt principia, quae cum demonstrari non possint, necesse tamen non est, quemlibet docendum ea habere. Ex ipsis rursus quaedam suppositiones dicuntur, quaedam definitiones. Suppositiones quidem, quae aut esse, aut non esse significant, ut punctum esse geometra supponit, Definitiones uero, quae absq;

absque eo quod est esse, uel non esse, quid sit res indicant. Porro suppositionum alie quidem dicuntur petitiones siue postulata, alie uero suppositiones assumptae. Petitiones siue postulata sunt, quae hypothesis ponendis maxime accommodantur aptanturq; , ut quoties data propositione quapiam, eius deinde petitur à discipulo contraria, siue contradictoria concedi, idq; in terim discipline gratia, ne quid scilicet in disciplinis absurdum ponatur, aut earum principijs repugnans. Assumptae demum suppositiones dicuntur, quae praemissae demonstrationum assumuntur. Ut ad demonstrandum, quod demonstratio omnis ex ueris procedat, assumitur à docente quod falsum non scitur, & quod uerum non scitur, nisi ex ueris. At de principijs quidem hactenus, quibus colligendis haud parum mihi profuit commentarijs suis Iudocus Clithoueus in Iacobum Fabrum Stapulensem apprime doctus, & inter scholasticos quoq; theologos, partes si non primas, secundas tamen haud dubie obtinens. Ceterum ab his demonstrabiles propositiones *δεωξιματα* à Grecis appellantur, quae Latine speculationes dici possunt.

¶ Quod per quatuor causarum genera demonstratio potissimum fiat.

Quoniam autem omnis demonstratio ex principijs fit, principia autem & causae idem, illud quoque iam dicere oportet, quod causae numero quatuor sunt. Una quidem quod quid est esse, hoc est, substantia ratio, formaque & definitio. Secunda uero, quae

cum

cum est forma, ut ipsa sit, necesse est. Hec autem materia est. Nam non potest sine subiecta materia forma subsistere. Tertia autem, unde initium fit motus, quæ est efficiens causa. Quarta uero, cuius gratia quippiã fit, idq; finis est rei cuiusque. Sane omnes hæc causæ in demonstrationibus spectantur, & medijs in his terminantur. Ac ratio quidem ipsa substantiæ, quemadmodum in demonstrationem ueniat, sumaturq; prius dictum est, uidelicet cum dicebatur definitionem demonstrationis esse principium, uel ab ipsa demonstratione solo sua differentiam. Materia uero hoc modo redditur, cum queritur, quamobrem animalium corpora consumantur, corrumpanturque, quia ex contrarijs constant. Omne siquidem, quod ex contrarijs conflatum est, corrumpi natum est. Redditur & primum mouens, si queratur, quare mundus est miranda pulchritudine, quia deus opifex & ipse pulcherrimus sit. Redditur item finis, si quis sciscitetur, propter quid deus fabricatus est mundum? quia bonus est. Et quamobrem quispiam uxorem sibi ducendam statuit? nempe ut liberos habeat.

¶ Quo pacto scientia ab opinione differat.
Sequitur hinc iam ut dicamus, quonã pacto ab opinione differat scientia. Differt autem hæc ab illa modis duobus, rebus inquam subiectis, & genere probandi. Rebus quidem subiectis, quod scientia quidem eorum est, quæ necessaria sunt, & aliter sese habere non possunt. Opinio autem & eorum, quæ falsa plarumque sunt, & aliter se habere possunt, licet uera sint.

Genere

Genere uerò probandi, quòd scientia quidem ex necessa-
sarijs proficiscitur ppositionibus, opinio uerò ex possi-
bilibus cōingentibusue, quæ nimirum neq; ad scientiã,
neq; ad intellectum pertinent, qui principiorum habi-
tus ab Aristotele definitur. Quare si habitus omnis, quo
uera cognoscuntur, aut scientia est, aut intellectus, aut
opinio: relinquatur opinionem earum rerum esse, quæ
tametsi ueræ aliquando sunt, secus tamen esse possunt.

Quod duplex sit ignorantia, &
quid sit solertia.

Ignorantia porro, quæ scientiæ in totum opponitur,
duplex ab Aristotele esse traditur. Vna quidem,
cum alicuius rei penitus rudes ignariq; sumus, pueror-
um instar, quæ ob id ignorantia secundum negatio-
nem dicitur: altera uerò, quæ affectionis ignorantia uo-
catur, quoties quis rudis quidem omnino non est, sed
falsam illius rei, quam tenere se putat, scientiam opi-
nionemue habet. Dicta est autem hæc ignorantia affe-
ctionis, quòd cui contingit, illius animus persuasionem
quadam affectus sit. Putat enim se scire aliquid, quod
tamen nescire melius esset, idq; aut per simplicem apa-
prehensionem, aut per syllogismum. Vnde & ab eodem
Aristotele dicta est, partim per syllogismum facta de-
ceptio, partim in sensu error & hallucinatio. Tales
profecto sunt barbari omnes & sophistæ, qui cum om-
nia intelligere uideri uelint, nihil intelligunt, nisi suo
more omnia, hoc est, corrupte. Præterea ab Aristotele
definitur solertia, subtilitas quedam in non prospecto
tempore

tempore medij inueniendi. Vel sic, Solertia est sagax, repentinaq; coniectatio inuentioq; medij, ut si quis uidens lunam, eam quidem partem, quæ solem uersus semper deurgit, lucidam habere intellexerit ob id, quia luna splendorem à sole mutuatur. Aut si quempiam quis cum numulario argentariò colloquentem uidens, intelligat statim uersuram eum facere, & causam omnino fœneratiuâ esse. Hæc tum coniectatio solertia est.

¶ De quatuor questionibus scibilibus.

Postremo autem de questionibus scibilibus hac in parte nonnihil dicendum est. Sunt autem numero quatuor, quæ sunt, quòd est, propter quid est, si est, & quid est. Questiones quidem scibiles dictæ, quòd per has quærimus de qualibet re in unaquaque scientia.

Quærimus ergo aut de simplici, aut de composito. Simplex quidem hoc loco intelligitur, quod seorsum ex uno aliquo decem generum sumitur, ut est, uel deus, uel homo, uel centaurus, uel charybdis. Compositum autem, ut utrum luna deficiat, aut utrum iustum natura, an lege potius, & institutione hominum constet. Quoties igitur de simplici quærimus, prima & obuia protinus quæstio est, an sit, secunda, quid sit. Primum nanque quærimus an sit deus, deinde quid sit deus. Si autem de composito quærimus: prima quæstio est, an subiecto prædicatum insit: secunda, quamobrem insit, hoc est, propter quid. Nam simulac didicimus lunam deficere, continenter quamobrem deficiat, quærimus. Hactenus de demonstratione dicta sufficiant.

IN TRA-

CTATVM OCTAVVM

Præfatio.

Equitur hinc tractatus de Definitione pariter & de Diuisione. Quæ quidem quod partes quoque huius artis sine, ex tripartita superius facta dialecticæ diuisione facile intelligi potuit. Nunc illud addendum insuper est, quod sicut absque demonstratione nulla scientia rite comparari potest, ita absque duabus his partibus non scientia solum, sed nec ars ulla. Quo fit, ut & merito ipsæ quoque philosophiæ, instrumenta censeri debeant. Distant autem uel hoc ipso hæc tria inter se, quæ diuisio quidē ipsa aditum ad artes omnes, et disciplinas preparat, ceu diligens quædā exploratrix, quantum uidelicet ars se unaquæque; excēdat. Definitio uerò preparata iā atque explorata, ueluti lumine adhibito, illustrat. Demonstratio deinde hæc omnia perficit et cōsummat. Ratio autem cur, cum ordo in his tribus ita se habeat, prius tamen de demonstratione, quàm de cæteris duabus tractare instituerim: quia nimirum ipsa demonstratio est, cui reliquæ duæ, nempe Definitio & Diuisione, inferuire interdum probantur, & accommodari solent,

lent, quemadmodum etiam definitioni ipsa diuisio. Hinc
& de definitione quoque prius dicendum, quàm de
diuisione.

¶ De definitione quid sit, & quo pacto à
nomine differat, tum item & à descrip-
ptione, & quid sit descriptio.

Igitur quid sit definitio, ipsa definitione nunc ex-
plicemus oportet. Hæc à Platone quidem definitur
hoc modo, Definitio est oratio quæ quid sit, de quo agi-
tur, ostendit quàm breuissime. In qua definitione oratio
posita est, ut à nomine distinguatur: quod nomen quo-
que rei naturam quomodocunque significet, at ex uita
ta constat uoce: definitio autem ex duabus saltem uo-
cibus. Adiectum deinde est, quæ quid sit de quo agitur,
ostendit: quoniam inuenias orationes quidem, quas ta-
men definitiones nemo dixerit: quandoquidem rei natu-
ram non exponunt. Cuiusmodi orationes sunt, quæ a-
popthegmata seu dictæ dicuntur, ut Nosce teipsum,
Ne quid nimis, & id genus aliæ. Postremo adiectum est,
quàm breuissime, quo ab alijs distinguitur orationibus
multo longioribus, utpote quæ certis constituuntur par-
tibus: quales sunt Ciceronis, & ceteræ huiusmodi. Ab
Aristotele uerò in Topicis ipsa ad hunc modum defi-
nitur, Definitio est oratio quod quid est esse signifi-
cans, hoc est, oratio explicans quæ sit rei natura es-
sentiæ. Quo in loco aduertendum est Aristotelem Græce
loquentem, in definitione sua usum uerbo ἵπ, quod Græ-
cis est temporis paratatici, Latinis præteriti imperfecti.

Atque

Atque hoc ipsum ita cōsueſſe Ariſtotelem Geor. Vallā Placentinus fidenter aſſerit, ut Erat pro Eſt poneret. Quasi uerò id illi non cum alijs Græcis hominibus cōmune fuiſſet, ut certe fuit. Vnde ad confirmandū quod dico, ex Galeno Græco autore ſimilem omnino orationem huc adferre non grauabor. Galeni oratio illa huiſmodi eſt, atque ita legitur in quarto Therapeutice libro, ἐπὶ τῷ ἡμέτερον νόσον, Quam utique orationem etiam Thomas Linacer uir & Græce & Latine doctiſſimus ita uertit atq; interpretatus eſt, Vnum quoddam genus eſt morbi. Quare ex loquendi libertate & conſuetudine (ut dixi) id potius euenire exiſtimandum eſt, qua Græci uerbum parataſici temporis plerunque pro præſenti uſurpant. Itaque nos ἡπ̄ eſt uertimus, et ſi Ariſtotelis interpres quiſquis ille fuerit, Erat interpretatus eſt, uerbo ad uerbum. Ob id fortæſis q; illud, quod diximus, uel non animaduertit, uel prorsus ignorauit. Vnde & eam ipſam definitionem hic ſubijciendam duximus his uerbis, quibus ab Ariſtotele poſita eſt, nempe Græcis, ἐστὶν ὅς ἐστι μὲν λόγος, ὃ τὸ τί ἡπ̄ εἶναι σημαίνει. Sed ne illud quidem omitendum puto, definitionem ipſam termini nomine, quod Græce ὅς ἐστι dicitur, plerunque appellari à translatione terminorum terræ. Nam ſicut per illos fundi in agro à ſe inuicem diſpeſcūtur: ita per definitiones res à ſe inuicem diſcernuntur. Rurſus autem & à nomine definitio differt: quoniam quod nomen obſcurè & indiſcrete ſignificat, id definitio euidenter & diſcrete exponit.

ponit. Differt item & à descriptione, quòd descriptio quidem ueluti opacæ alicuius picturæ imaginem gerit: definitio autem perfectæ picturæ faciem refert. Hinc & descriptio à Boëthio definitur, ex proprietatibus informatio quædam rei, & tanquàm coloribus quibusdam depictio. Ex proprietatibus, inquit, hoc est, ex proprijs cuiusque rei accidentibus. Atque hæc proinde poëtis atque oratoribus magis usu uenire solet, nec in id adhibetur, ut quid sit res indicet, sed qualis sit, quasi inspiciendam ante oculos ponat.

¶ Quòd duplex sit definitio.

ERgo duplicem esse definitionem, tam ex his quæ dicta sunt, autore Seuerino Boëthio, quàm ex Aurelio Augustino, uel potius alio quopiam, qui etiam Augustino ipso uetustior fuit (ut Lau. Valla sentire uidetur) colligere licet. Alia nanque dialectica est, alia rhetorica, & dialectica quidem est, quæ communi tantum designatur nomine, & definitio appellatur: rhetorica uerò, quæ alio nomine descriptio dicitur, qualis ea est, quæ paulo superius à nobis ex Boëthio definita est. Inter utranq; porro hoc interesse ex eodem Boëthio animaduertimus, quòd hæc quæ oratoribus apta est, non etiam philosophis perinde conuenit, quæ tamen philosophorum propria est, ea conuenire potest & oratoribus. Omnia nanque (inquit ille) quæ philosophorum sunt, orator in dicendo recte usurpare atq; his uti potest. At contra philosophus in disputationibus suis, quæ oratorum propria sunt, cuncta fere contemnit. Neque

enim adiungit aliquando signum, neq; quod credibile est, aut probabile solum, sed quod necessarium omnino fuerit. Sed de harum utriusque siue differentijs siue speciebus, tam proprijs quàm communibus, deinceps ex ordine dicere haud alienum fuerit.

¶ De triplici dialecticæ definitionis forma ex Cicerone, tum quemadmodum alia ab alia distet.

Eius igitur definitionis, quæ Dialectica dicta est, tres à M. Cicerone differentie ponuntur, siue formæ principales. Ex his una quidem est, quæ substantialis dicitur: altera uerò, quam idem à partium enumeratione appellat: tertia quæ à nota dicitur. Porro eam, quæ substantialis dicitur, & philosophorum maxime propria est: Aristoteles plenam atque perfectam consistere ait ex genere & differentijs, ut cum homo definitur, animal rationale mortale. A partium uerò enumeratione definitio est, cum enumeratis omnibus totius assilicuius partibus, id quod totum est, cognoscitur quid sit. Quæ quidē definitione poena, quæ legibus sancita est, definitur hoc modo, Poena est, quæ uno ex octo modis fit, nempe aut damno, aut uinculis, aut uerberibus, aut talione, aut ignominia, aut exilio, aut seruitute, aut morte. Eadem quoque definitione & mundus à Cleomede in libro de mundo ita definitur, Mundus est, inquit, ex celo terraq; necnon ex naturis, quæ intra hæc includuntur, constitutio. Vnde & admonendus hic est diligens lector, non esse necesse ubi quodammodo partium

tium infinitas quædam est, uniuerſa in ipſa partium enumeratione concludere, ut in definitione mundi iam facta. Tali item uſus eſt Cicero cum eum deſinit, qui non liber eſt, Is (inquit) eſt, qui neque cenſu, neque uindicta, neque teſtamento talis eſt. Etenim hæ partes ſunt dandæ libertatis. Nec moueat quempiam, quod per hanc definitionem quid ſit non liber, conſtitutum eſt, nõ quid ſit, quando pereque definitione opus eſt, cum oſtendere uolumus, quid non ſit quippiam, quàm quid ſit. Porro à nota, ut Cicero, ſiue ab etymologia, ut Ariſtoteles, definitio dicitur, cum uis uerbi, quæ in compoſitione ſita eſt, rem ſuam facta quadã diſcretionem deſignat, ut in primo Offic. libro Cicero, quid ſit fides, hoc modo deſinit, Fides eſt, inquit, quia fiat quod dictum eſt. Tribus igitur poſitis, ueluti principalium definitionum formulis, ſola prima, quæ ſubſtantialis eſt, & à toto dicitur, uere definitio nuncupatur, aliæ duæ nominis tantum honore.

¶ Quæ, & quot ſint in ſumma definitionum, ſiue differentie, ſiue ſpecies, tam philoſophis quàm oratoribus, nec non & poëtis communes.

IN ſumma autem ipſius definitionis, ſiue differentie, ſiue ſpecies numero quindecim ex Boëthio colliguntur, quarum tamen bonam partem ex Aurelio Auguſtino in eo, quem de dialectica ſcripſit libello, ſi tamen autorem titulus non mentitur, Boëthius collegiſſe uideri poteſt, quas & hic nunc per ordinem recensere

180 DE DEFINI. ET DIVISIO.

collibitum est. Ex his igitur prima quidem à Græcis
 οὐσιώδης dicta est, à Latinis uerò substantialis, siue
 essentialis appellari potest, ut quæ substantiam essen-
 tiamue rei cuiuslibet proprie demonstrat, quæ & phi-
 losophi proinde maxime utuntur. Cuiusmodi est hæc ho-
 minis definitio, animal rationale mortale risus & disci-
 plinæ capax. Hæc enim per species & differentias de-
 scendens, ad proprium tandem uenit. Secunda uerò, quæ
 à nozione Latine, Græce ὑπονομαστική dicitur. Hæc
 rem non per substantiam, sed per actum potius expli-
 cat, ut homo est quod rationali conceptione & exer-
 citio cunctis præest animantibus. Hic quidem non quid
 homo sit, dictum est, sed quid agat, atque ita quodam
 quasi signo in notitiam deuocatur. Tertia quæ à quali-
 tate nomen accepit, Græce ποιότης dicta, quæ quale
 quippiam sit ostendit potius, quàm quid sit, ut homo est
 qui ingenio ualet, artibus pollet, bonumq; ac malum di-
 scernit. Hic enim non quid homo sit, sed qualis sit desig-
 gnatus est. Quarta autem est, quæ à Græcis ὑπογρα-
 φική, à Latinis descriptiua, à Cicerone uerò descriptio
 appellatur, ut luxuriosus est, qui uictus non necessarij,
 sed sumptuosi appetens est, delicijs affluens, & ad li-
 bidinem procliuius. Quinta uerò est, quæ Græce κατὰ
 λέξιν, Latine ad uerbum dicitur. Hæc uocem illam, de
 qua queritur alio sermone designat, & quodammodo
 quid sit declarat, ut comicescere est tacere. Quæ etiam
 definitione locus tum ab Aristotele, tum à Cicerone se-
 des argumenti definiuntur. Sexta, quæ Græcis κατὰ
 φωνήν,

Φορὸν, Latinis per differentiam dicitur, ut cum quaeritur, quid inter regem & tyrannum intersit, uterque adiecta differentia, quid sit definitur hoc pacto, Rex est, qui pietate & modestia erga suos utitur. Tyrannus autem, qui in suos saevit, & crudelitatem exercet. Hinc & illud apud Terentium in Adelphis, Hoc pater ac dominus interest. Septima est, quae ὑπομεταφορῶν, id est, per translationem dicitur, ut adolescentia est flos etatis, senectus etatis occasus. Item caput arx corporis. Octava uero est, quae κατὰ ἀφαιρέσιν τῷ ὅλῳ, id est, per priuantiam eius contrarij quod definitur, dicitur, ut bonum est, quod malum non est. Quo quidem genere definitionis uti licet, cum notum est alterū contrarium. Hac & Horatius epistola prima ad Mecenamem usus est, cum ait, uirtus est uitium fugere, & sapientia prima Stultitia caruisse. Nona est, quae κατὰ ὑποτύπωσιν, id est, per quandam informationem dicitur, ut Aeneas est filius Veneris & Anchisae. Porro haec in indiuiduis, quae Graece ἄτομα dicuntur, uersatur semper. Desideratur praeterea et in nominibus quae ὁμωνύμα sunt, hoc est, æquiuoca, ut est Ajax Oileus & Telamonius. Ergo quoties unum aliquem definire uolumus, à genere, à patria, à corpore, à factis, à dictis, ab animo, hoc genere definitionis utimur. Decima deinde species est, quae dicitur ὡς τύπος, hoc est, ut secundum figuram dicam, uel exempli causa. Cuiusmodi definitio est, ut si queratur, quid est animal, & respondeatur, ut homo. Qua & Aristoteles usus est,

tum dixit, ὁμοία ὅτι, ὡς ἔνδεον, id est, substantia est, ut homo. Undecima, quæ ἡ ἐνδεῖα πλεονέχεια τοῦ ὁμογενέος, id est, per indigentiam pleni ex eodem genere dicitur, ut si quærat, quid sit quadrans, & respondeatur, cui dodrans deest, ut as sit. Duodecima, quæ ἡ ἑπαίνοσ, dicitur, id est, per laudem, ut apud Ciceronem pro Cluentio, Lex est mens & animus & consilium & disciplina ciuitatis. Qualis etiā ea est, qua ab Aristotele philosophia definitur, ars artium, & scientia scientiarum. Tertiadecima est, quæ ἡ ἀναλογίαν, id est, iuxta proportionē dicitur, ut cum maioris rei nomine minor designatur, ut edictum est lex annua, & homo minor mundus. Quartadecima uerò, quæ κατὰ τὸ πρὸς ἑ, id est, ad aliquid dicitur, ut pater est, cui filius est. Quintadecima demum, quæ ἀιτιώδης, id est, causalis dicitur, ut quæ causam rei de qua quæritur, reddat, ut dies est latio solis super terram. Similis huic & illa est apud Ouid. Res est solliciti plena timoris amor. Efficit enim amor, & causa plerumque est, ut quis nimis sollicitè anxieque alteri timeat.

¶ Ex quot constet, & à quibus sumatur ea definitio, quæ substantialis dicitur.

Sane definitio illa, quæ philosophis magis peculiaris est, cum ex genere & differentiis constituatur præcipue, interim tamen sumitur aut à materia, aut à specie siue forma, aut à subiecto, aut à fine. A materia quidem, ut si statuam definias ex ære, uel alia quælibet materia, quæ huius uel illius rei referat similitudinem.

crum. A forma siue specie, ut si quis definiat irā, quòd est ulciscendi cupiditas, quæ eadem à materia definitur esse, ebullitio sanguinis circa cor. A subiecto, ut cum dicitur quispiam, Astrologia est ars quæ circa cælestia corpora uersatur. A fine uerò, ut quem consequitur, ut medicina est ars in humano corpore sanitatis effectrix.

¶ De uirtute definitionis, tum
de eius uitij.

A Nie omnia autem & quæ sit uirtus definitionis dicendum. Sane hæc est, ut definitio suo ex altera parte definito respōdeat. Hanc Rodolphus Agricola legem definitionis uocat, eamq; huiusmodi esse dicit, ut neque plura complectatur, quàm ipsum definitū, neque pauciora, sed de quocūque unum dicitur, & alterum dicatur. Huic porrò aliam idem adiūgit, ut quid sit res, hoc est, substantiam rei explicet. Præter has deinde duas, tertiam quoque adiicit, ut sit aperta, hoc est, neque ambiguus nominibus, neque obscuris, aut ex longinquo translatis constet. Sunt & aliæ ad hanc rem ab eodem posite leges, quas hic breuitatis studio præterco. Ex prædictis igitur & quæ sint uitia definitionis, facile est intelligere. Sunt autem duo præcipua, primum, ne quid abundet, alterum, ne quid deficiat. Et dictionū quidem abundantia, rei facit defectum: defectus uerò dictionum, abundantiam rei. Atque ex utroque minus apta definitio est. Sed hæc nunc exemplis ostendamus. Per abundantiam igitur definitio fit, si hominē ita definias, Homo est substantia animata sensibilis. Est hæc quidem

definitio, declaratio quædam hominis. Nam hæc omnia, homo est. Verum si conuertas, non respondebit, Per defectum uerò, ut si quis definiat cupiditatem hoc modo, Cupiditas est aliena appetendi desiderium. Sed ne hæc quidem ex æquo respōdet rei definitæ, propterea quòd minus comprehensum ea est, quàm res nominis postulat. Nam non sola cupiditas auaritia est, imo præter auaritiā, quæ habēdi proprie cupiditas dicitur, est insuper tum dominandi, tum ulciscendi cupiditas. Potest et tertium his duobus uitium adijci, quoties scilicet falsum quippiā definitio dicit, hoc pacto, Sapientia est præcariæ quærēdæ diligentia. Verū de definitione hæcenus.

¶ De Diuisione.

Restat hinc tertium philosophiæ instrumentum, quod quidē est diuisio, quæ quem habeat usum ad disciplinas comparandas, hinc quoq; nosse licebit, quòd sine hac quemadmodū definitio quidem fieri debeat, haud plane intelligi possit. Quippe per quam ea, quæ ad definitionem sumuntur, ex ordine prius colliguntur, id quod facile liquebit, si exempli causa, nomen ipsum suscepitis definiendum. Nam primo huius generis uox sumitur, deinde uocem ipsam diuido, in uocem significatiuā, et non significatiuam. Definitio igitur Nomen quòd est uox significatiua, quæ oratio, quia nomen nōdum æquatur, rursus diuido significatiuam uocem in eam, quæ secundum placitū significatiua est, hoc est, ex hominum impositione, et eam quæ naturaliter significat. Itaque prædictæ orationi addo, secundum placitum,

citum, fitq; definitio nominis hoc modo, Nomen est uox significatiua secundum placitum. Verum quia nec sic definitio definito ex æquo conuenit, idcirco id quod est significare secundum placitum, deinde diuido, ac dico, uocum secundum placitum significantium, alia quidem cum tempore, alia uerò sine tempore significant. Sed quia ne sic quidem perfecta nominis definitio haberetur, rursus aliam aggredior diuisionē, nempe eius quod est significare sine tempore. Nam huius aliud quidem est, cuius partes extra significant: aliud uerò, cuius partes extra non significant. Itaque nominis definitionē tandem hoc modo compleo ac dico, Nomen est uox significatiua secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars extra significatiua est. Sed nunc quid sit diuisio, & quotupliciter dicatur, dicendum hinc est.

¶ De Diuisione quid sit, & quot modis dicatur.

Diuisio igitur (ut in uniuersum dicamus) est cōmunioris in minus communia diductio. Semper enim quod diuiditur, communius ijs est, per quæ diuisio fit, & per hoc latius patet. Fit autem multis modis. Siquidem alia est diuisio generis in species, alia cum totum ueluti in partes secatur, quam proinde quidam partitionem dicere malunt, alia rursus, cum uox multorum significatiua, in proprias significationes distrahitur. Quem tamen diuidendi modum Rodolphus Agricola non admodum probat, sed Enumerationē potius dicendam existimat, quemadmodum & cum species
in

in indiuidua diducitur, id quod etiam Iohan. Damasceno ita placet. Similiter autem & quoties ab uno ad plura, & à pluribus item ad unum diductio fit, enumeratio dicenda uidetur. Ab uno quidem ad plura, ut à medicina, homo medicus, liber medicus, herba medica, manus medica. Hinc illud Vergil. Dum medicas adhibere manus ad uulnera pastor Abnegat. Et item uas medicinale, & medicinale emplastrum, siue cataplasma, & id genus infinita alia. Hæc enim omnia ab uno sunt, quoniam à medicina nomen inuenere. Ad unum autem, ut salubre medicamen, salubris esca, salubris aura. Hæc siquidem ad unam tendunt sanitatem. Ceterum præter prædictos diuidendi modos, est qui secundum accidens dicitur, cum aut subiectum in accidentia diuiditur, aut accidens in subiecto, aut accidens in accidentia. Ex prædictis igitur patet, quod diuisionum alie quidem proprie dici possunt, alie uero improprie & abusive.

¶ De Diuisione generis in species.

Generis in species diuisio fit, cum ipsam in species per differentias diducitur, aliquoties autem & in ipsas species citra differentias, ut magnitudinum hæc est linea, hæc superficies, illa uero corpus, alie quoties autem nominibus carent eæ, quæ sub eodem genere continentur species. Quod ubi contingit, accipimus unius alicuius speciei differentiam, deinde quia aliarum specierum unam aliquam differentiam communem non inuenimus, circumloquimur eam alterius differentie

ferentia negatione, quemadmodum in animalis diuisione fieri uidemus, cum ipsum ita diuiditur, animalium aliud rationale, aliud irrationale. Hic irrationale, non nisi eius quod est rationale, negatione explicat. Quamobrem hæc uera differentia esse non potest, quippe cum omnis species ex differentia constituatur. Nihil autem ex negatione constituitur. Ergo quoties negatione facimus diuisionem, prius affirmatio, post negatio subiicienda est, nec id ab re quidē: quippe quod affirmatio natura ipsa prior sit negatione. Aliquoties item ex differentie loco specierum in diuisione ponuntur, ut cum dicimus, Quantitatis aliud continuum, aliud discretum, quæ cum differentiarum nomina sint, uice tamen specierum posita sunt.

¶ Vtrum in species, an in differentias

rectius genera diuidantur.

Vnde & illud iam haud indignū inquisitu subiungitur, Vtrum in differentias, an in species rectius genera diuidantur. Sane huic inquisitioni ita ex Boëthio obuiam itur, Quoniam definitio diuisionis, generis est in species proximas distributio, idcirco oportet secundum naturam diuisionis, in proprias species generis disgregationem fieri. Verum hoc interdum fieri nequit propter eam, quæ supra reddita causa est. Multis siquidem speciebus nomina desunt. Atque ideo, quoniam quedam sunt genera prima, quedam ultima, quedam media. Primum quidē est, ut uerbi causa, substantia: ultimum, ut animal; medium, ut corpus. Corpus namque
ut

ut animalis genus est, ita substantia corporis. Vnde quemadmodum neque super substantiam quicquam inueniri potest, quod generis loco collocari ualeat, sic nec sub animali. Homo enim species est, non genus. Quare antiquior uidebitur per species diuisio, si indigentia nominis non sit. Ergo si his non abundamus, genera prima usque ad ultima conuenit in differentias separare. Hoc autem fit, si primum genus in suas differentias disgregemus, non in sequentis proxime, aut posterioris generis differentias, & rursus posterius in suas, & non in sequentis deinde differentias. Neque enim eadem sunt differentie substantie & corporis, aut corporis & animalis. Si quis igitur dicat, Substantiarum alia corporalis est, alia incorporealis, recte quidem diuisionem fecerit. Hæ nanque propriæ differentie sunt substantie. At non recte, si ita dixerit, Substantiarum alia animata, alia inanimata est. Siquidem hæ corporis, non substantie differentie sunt, id est, secundi, non primi generis. Quare manifestum est, secundum proprias differentias diuisionem faciendam esse, quoties pars differentias genus distribuendum uenit.

¶ De Diuisione totius in partes, & quot modis totum dicatur, & de partium inter se differentia.

Totum quoniam multipliciter dicitur, eius quoque in partes multiplex diuisio est. Dicitur namque totum aliud quidem secundum quantitatem, idque duobus modis. Nam aut continuū id est, ut corpus; aut discretum,

tum, ut grex, item exercitus & populus. Aliud uerò quod uniuersale appellatur, ut animal, & unumquodq; superius, si ad eius referatur inferius. Aliud quod totū in modo dicitur. Aliud autem, quod ex quibusdam uelut uirtutibus & potentijs constat, ut anima. At hinc nunc exempla subiiciamus oportet. Totū igitur si continuum fuerit aut discretum, in eas diuiditur partes, ex quibus compositum constat, ut hominis corpus in caput, manus, thoracem, & pedes. Quo etiam modo totus populus Romanus in tres partes olim diuisus fuit, in equestres, in senatores, & plebem. Ceterum partium, & perinde etiam totius non eadem ratio est. Quædam namq; continent ad substantiam, quædā ex quantitate nomen habent, quædam uirtutis & efficacie cuiusdam. Substantie sunt, cuiusmodi corporis partes supradictæ. Quantitatis uerò, ut in ijs, quæ extensa sunt, ut bipedale, tripedale partes dicimus rei decempedalis. Et in tempore, præteritum, instans, futurum. In numero, ut denarij, quinq; & quinq;. Et item unum, duo, tria, quatuor. Virtutis autem partes sunt, quos & gradus quidē uocant, quemadmodum dicimus Achilli plus roboris fuisse, quàm Aiaci. Sic et animæ partes quatuor faciunt, uiuificandi, sentiendi, mouendi, & intelligendi. Rursus autem quæ substantie partes sunt, aliæ de propinquo substantiam constituunt, ut materia & forma, ut in homine corpus & anima, in arbore uita & lignum. Aliæ ad integritatem rei explendam pertinent, ut domus, parietes, tectum, & fundamentum, Est præterea

et alia partium differentia. Siquidem ex his alia quædam sunt, quas ὁμογενεῖς Græci uocant, nos cognatas dicere possumus et similes, ut partes ligni aut lapidis. Omnes enim tam ligni quàm lapidis partes, eiusdem generis sunt, ut natura, ita nomine participant. Alia uerò ἑτερογενεῖς à Græcis dictæ, à nostris alterigenæ, id est, alterius atque alterius generis, siue dissimiles, ut partes domus, ligna, et lapides, et in homine caro, nervi, et ossa. At de partibus quidem totius secundum quantitatem hæcenus. Totius uerò uniuersalis diuisio hoc modo fit, Hominum alij in Europa habitant, alij in Africa, alij in Asia.

¶ De Diuisione uocis in
significationes.

Diuiditur uox in plures significationes, quoties uel æquiuoca est, uel ambigua. Aequiuoca, ut canis, quæ uox cum una et simplex sit, plura tamen significat, nempe canem domesticum, canem cœlestem, quæ stella ad Orionis pedem, autore Higinio, micat, et canem marinum. Ambigua uerò, ut oratio, qualis hæc, Aio te Acacida Romanos uincere posse. Hæc enim oratio ambigua prorsus est, quippe quæ significare uidetur non tam Romanos Pyrrhū superaturos, quàm Pyrrhum ipsos Romanos. Cæterum præter hanc uocis diuisionem est alia, qua uox secundum plures modos diuiditur: ut cum non plura significat uox aliqua, sed multis dicitur modis, ut infinitum, quod quidem dicitur aut secundum mensuram, ut est mundus opinione aliquorum

aliquorum infinitus: aut secundum multitudinem, ut cū dicimus continuum diuidi posse in infinitum, hoc est, in partes multitudine infinitas, quas partes proportionales quidam uocant: aut secundū tempus, ut cuius terminus inueniri non possit: aut secundum potentiam, quemadmodum deum infinitum esse dicimus. Alia item diuisio est, qua cum determinatione uox aliqua significare dicitur, uel sine determinatione, ut homo, quæ uox quando sine determinatione dicitur (quod quidem tum maxime est, cum simpliciter profertur) facit in intellectu audientis dubitationē, quæ tamen protinus tollitur, si determinatio aliqua adijciatur, ut omnis homo.

¶ De Diuisione quæ secundum
accidens fit.

Porro eorum quæ secundum accidens diuiduntur, alia est diuisio subiecti in accidentia, ut animalium, aliud mansuetum, aliud ferum, aliud mediæ inter utrumque naturæ: quemadmodum & id à Plinio annotatum est libro octauo cap. LVI. Alia accidentis in subiecta, ut feritatis alia serpentis, alia uolucris, alia reliquarum beluarum est. Alia demum accidentis in accidentia, ut candidorum, aliud durum, ut margarita, aliud molle, ut lac. Quæ etiam diuisio uicissim in alterutra membra mutari potest: ut eorum quæ dura sunt, aliud album est, ut alabastrum, aliud nigrum, ut ebum: ac rursus eorum quæ mollia sunt, aliud album, aliud nigrum.

¶ De

¶ De quibusdam legibus, ut recte diuisio fiat obseruandis.

VT autem recte ipsa diuisio procedat, certæ leges obseruandæ produntur. Prima, ut differentiæ, per quas genus in species diuiditur, è regione constituentur, & inter se oppositæ sint. Hinc nullus recte dixerit, animalium aliud rationale est, aliud bipes; idcirco quòd rationale & bipes licet differant, nulla tamen à se inuicem oppositione seiunguntur. Huic sane legi etiam subiaceret ea diuisio, quæ secundum accidens fieri dicta est. Secunda, ut quicquid in diuiso continetur, id totum membra diuidentia explicent, hoc est, ne quid ultra citràue dicatur, quoties quippiam diuidentum est. Alioqui aut superflua, aut diminuta erit facta diuisio, id quod etiam in definitione cauendū est. Tertia, ut si fieri commodè possit, diuisio omnis bimembris sit, id quod in definitione eodem modo requiritur. Verum quo minus illud fiat, uocabulorum indigentia plerunque impedimento est, ut cum querit quispiam, quid est homo? respondenti minime necesse foret dicere, animal rationale mortale, si id quod est animal rationale, proprio nomine nuncupatum esset: quod deinde cum reliqua differentia iunctum, nempe mortali, definitionem hominis uerissima atq; integra oratione perficeret. Eodem sane modo & diuisio ipsa duobus tantum terminis perficeretur, si non interdum propria uocabula deessent, ut cum dicimus, Figurarum, quæ quidam trilateræ sunt, aliæ sunt æquilateræ, aliæ ex tribus duo

duo equalia latera habent, alie totæ inæquales. Hæc tri-
membris diuifio duobus clauderetur terminis, fieretq;
bimembris, fi ita proferretur, Figurarum quæ trilatere
sunt, alie sunt equalles, alie inæquales. Inæqualium rur-
sus, alie sunt duo tantum latera inæqualia habentes,
alie tria, hoc est, omnia simul. Sic cum dicimus, rerum
alie bona sunt, alia mala, alia indifferentia, Qualia sunt,
quæ neque bona, neque mala sunt. Hæc quidem diuifio
trimembris quoque est, ac bimembris fit, si ita dicatur,
Rerum alia sunt differentia, alia indifferentia. Diffe-
rentium item, alia bona, alia mala. His tribus iam expo-

ſuis legibus, quarta demum accedat, quæ est hu-

iufmodi, Quoties genus aut in differentias,

aut in ſpecies diſſoluitur, poſt factam

diuiſionem, eorum per quæ diuiſio

fit, definitiones atque exempla

protinus ſubdenda ſunt.

Atque in hoc abſolu-

tus ſit tractatus

Octauus.

N

IN TRA:

CTATVM NONVM DE LO:

cis Dialecticis, Præfatio.

Vperest pars illa dialecticæ,
 quæ locos nobis subministrat,
 è quibus argumenta ueluti erua-
 untur, atque ea quidem potissi-
 mum, per quæ de quauis re,
 imo uerò et de principijs etiã
 disciplinarum probabiliter di-
 sputare contingit. Vnde euenisse reor, quòd dialectica
 ipsa à quibusdam dicta est ars artiũ, & scientia scien-
 tiarum, ac proinde digna iudicata, quæ primum locum
 inter artes atque scientias omnes obtineat. Tum et eo-
 dem iure disputatoria ars appelletur, id quod nomen
 ipsum apud Græcos plane indicat, quippe quod non da-
 liunde deduci certum est, quàm à Græco uerbo δια-
 λέγομαι quod præter alia, quæ significat, disputo
 quoque apud nos significat, id quod facile ijs pro com-
 perto esse potest, qui uel mediocriter illius generis lin-
 guam callent. Quam qui improbant, ac per hoc ut inu-
 tilis contemnunt, hi mihi uidentur, uel inuidia tor-
 queri, uel stupore grauari, adeò ut sint plane sine omni
 iudicio, An ijdem nesciunt à Quintiliano probatissimo,
 grauissimòq;

grauissimoq; studiorum censore suatum esse, ut à Græco sermone pueri initium disciplinarū capebant? Nec iniuria quidem, quippe quod (ut idē autor est) à Græcis ad nos omnes bonæ artes manarint: sed hi, ut uideo, sicuti nihil probant, nisi quod ad suum faciat palatum, ita Gryllum suum ducem (ut est apud Plutarchum) sequentes per loca inculta prorsus, steriliaq; & penē deserta, glandibus adhuc uesti malunt, quā per amēnos atque feraces campos spatiantes, optimas colligere fruges, unde probe pascantur. At de hoc satis superq; ad præsens. Cæterum in hac parte de locis id præstitit, quod nec ante, nec post alius quispiā, Rodolphus Agricola è Frisia, quæ Germaniæ haud ignobilis provincia est, uir profecto non satis laudatus, etiam à laudatissimis uiris Hermolao Barbaro, & Erasmo Roterodamo, cuius proinde si etiam uestigia imitari uelim, uix potero. Ita enim omnia & grauius & acutius ab eo tradita sunt, ut ueluti maiestas quædā in his elucere uideatur. Tamen si quid obiter apud eundem inueniēro, quod ad rem nostram faciat (faciet autem haud dubie plurimum) haud grauabor huic operis parti inserere, quantum quidem nostra hæc institutio ferre possit.

¶ De utilitate Dialecticæ.

Quoniam igitur hæc pars (ut dictum est) peculiari nomine Dialectica appellatur, de utilitate eius pauca nobis ex Aristotele dicenda uidentur, priusquam locos ipsos aggrediamur. Est autē utilis (ut ille ait) ad tria, ad exercitationes, ad colloquia, & ad eas

quæ sunt secundum philosophiam, disciplinas, quæ eadem Græce idem his uerbis expressit, πρὸς γυμναστικάς, ὡς τὴν ἐξέτασιν, καὶ τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας. Ad exercitationes quidem utilis sane est, quia methodum hanc habentes, facile de proposito quouis argumentari poterimus. Ad colloquia uerò, eo quod multorum recensentes opiniones, non ex his quæ extraneæ sunt alicui disciplinæ, sed ex proprijs sermocinabimur ad eos, uel potius contra eos transmutantes, si quid ab his nobis perperam dictum esse uideatur. Quod quidē tum maxime fieri consuevit, cum inter confabulandum (ut sit plerumq; uel in cōgressu, uel in conuictu) quicquam proponebatur discutiendum. Cuiusmodi profecto colloquia illa uideri possunt, quæ apud Aul. Gellium in noctibus Atticis, & apud Macrobiū in Saturnalibus passim leguntur. Ad eas porrò, quæ sunt secundū philosophiam, disciplinas, utilis omnino est, quod cum possimus ad utranque partem disputare, facile in singulis intuebimur, quid uerum uel falsum sit. Præterea autem & ad prima eorum, quæ in unaquaque disciplina principia sunt, utilis probatur. Nam ex proprijs propositæ alicuius disciplinæ principijs dicere aut disputare de ipsis, impossibile est: eo q; in unaquaque disciplina prima omnium principia sunt. Atqui id multo commo-
dissime fieri potest ex probabilibus, qualia præsertim in hac arte traduntur, quæ cum sit inquisitiua, ad omnium methodorum principia uiam habere dicitur. Sed nunc quid sit locus deinceps dicamus.

L De Loco quid sit, tū et de argumento ipso. Ocus igitur est (ut ab Aristotele & Cicerone definitur) sedes argumenti, quæ definitio (si tamen definitio dici meretur) ab eodem Cicerone à similitudine instituta esse monstratur. Vt igitur (inqui) earum rerum, quæ abscondite sunt, demonstrato & notato loco facilis inuentio est: sic cum peruestigare argumentum aliquod uolumus, locos nosse debemus, à quibus argumenta ipsa promantur. Argumentū deinde ab ipso quoque definitur, ratio rei dubiæ faciens fidem. Itaque locus est, ueluti publicum receptaculum, & (ut Rodolphus Agricola ait) thesaurus quidam, in quo faciendæ fidei instrumenta reposita sunt: hæc nimirum sunt ipsa argumenta. Argumentum igitur, quod fidem rei dubiæ facit, hoc est, rem dubiam probat, à loco aliquo educatur oportet.

¶ De multiplici argumenti significatione, & quemadmodum ab argumentatione differat, quod hic argumentum uocamus.

Argumenti sane multiplex significatio à Quintiliano traditur. Siquidem & fabulæ ad actum scenarum compositæ, Argumēta dicuntur. Rursus omnis ad scribendum destinata materia, Argumentum appellari potest. Et Argumēta etiam dicuntur orationū uelut themata, quemadmodum de Ciceronis orationibus Asconius Pedianus exponit, Argumentum (inqui) huius orationis tale est. Verum nullum horum tale argumentum est, quale hic quæritur ab arguendo dictum.

quòd uidelicet rem arguat, hoc est, probet. Nam arguere ueteres etiam ostendere dixerunt. Hinc illud Vergil. Degeneres animos timor arguit. Hoc inquam tale argumentum ab argumentatione differt: quòd Argumentatio est uerborum contextus, certū aliquid ex ijs quæ antecedunt, concludens, ut syllogismus & inductio. Argumentum uerò ipsius argumentationis ratio, quòd & medium nonnūquā dicitur. Ac proinde ut in corpore anima, & in anima rursus mens, ita in argumentatione argumentum. Igitur uis illa atque sententia & ratio, quæ oratione clauditur, cū aliquid probatur ambiguum, Argumentum uocatur. Ipsa uerò argumenti elocutio expressioque, Argumentatio dicitur. Vnde & à Boëthio ita definitur, Argumentatio est argumenti per orationem explicatio.

¶ De Quæstione quid sit, & quemadmodum ab Enuntiatione, Propositione, & Conclusionē differat.

ERgo cum argumentum sit ratio, quæ rei dubiæ fidem faciat, quid hoc loco res dubia uocetur, inuestigandum quoque est. Itaque sciendum quòd res dubia haud aliud quippiam hic intelligi debet, quā propositio dubitabilis, quæ proinde quæstionis sibi nomen inuenit, atque sortita est. Quandoquidē Quæstio, dubitabilis propositio definiri solet. Quocirca Quæstio non simpliciter propositio dicenda est, sed quæ cum interrogationis nota proponitur, ut nunquid anima immortalis est? Eadem tamen oratio, si simpliciter proferatur, nempe

nempe citra interrogationis notam, quatenus uidelicet aliquid de aliquo enuntiat, Enūtiatio dicitur, Quatenus uero ipsa syllogismi alicuius pars sit, Propositio appellatur. Insuper & conclusio esse potest, cum ex sumptis propositionibus collecta fuerit factō syllogismo, aut utcumque aliter probata, conuenienti adhibito argumento. Est enim Conclusio argumento uel argumētis probata propositio. Sed illud exemplo nunc ostendamus. Age igitur quæstio sit, Num anima immortalis est? Id ita quispiam probauerit, tali principio ex Platone desumpto, Quicquid semper mouetur immortale est, anima autem semper mouetur, anima igitur immortalis est: atque ita eadem oratio, quæ prius in dubitationem adducta, quæstio proinde erat, postea facta est cōclusio. Quæ si in altero syllogismo pars sumpta fuerit, Propositio dicitur, et ante hoc Enuntiatio. Igitur quæstio, propositio, enuntiatio, & conclusio, subiecto reque ipsa idem sunt, etsi ratione distinguantur.

¶ Quo pacto Locus sedes argumenti intelligatur, & de Loci diuisione, & de argumenti rursus multiplici acceptione.

Sed nunc etiam aperiamus oportet, quo pacto intelligi plane possit quod dictum est, Locus est sedes argumenti. Sanè id ipsum aperire, non paruā huic parti lucem asferre uidebitur. Itaque dicamus ex Boëthio, quæ sedes argumenti, partim maxima propositio intelligi debet, partim maximæ propositionis differētia, in quæ etiam, ueluti membra quedam locus ipse diuiditur.

ut sit ipsius diuisio huiusmodi, Locorum alius est locus maxima, alius locus differētia maxime. Porro maxima propositio quæ dicitur, aliquoties quidem intra ambitum argumenti continetur, hoc est, ipsi argumentationi inseritur: aliquoties uerò extra posita, uim tamen argumenti supplet ac perficit. Age igitur exemplum subiiciamus eius argumēti, intra cuius ambitum maxima propositio continetur, sitq; quæstio, An sit regnum melius consulum? fiatq; argumentatio hoc pacto, Quod diuturnius bonum est, melius eo est quod minus diuturnum est, regnum autē diuturnius est q̃ consulatus, regnum igitur melius est quā consulatus. Huic nimirum argumentationi maxima propositio inserta est, quæ quidem est, quod diuturnius bonum est, melius eo est, quod minus diuturnum est. Quæ præterea ita nota est, ut extrinsecus probatione non egeat, quinimo ipsa alijs probatio esse potest. Et quia inde nascitur argumentum, recte locus, id est, sedes argumēti uocatur. Rursus subiiciatur exemplum, in quo extra posita maxima propositio, nihilo minus uim affert argumēto. Sit ergo alicui propositum ostendere, q̃ inuidus sapiens nō est, à quo proinde huiusmodi nectatur syllogismus, Qui inuidus est, alienis affligitur bonis, atqui sapiens bonis alienis non affligitur, sapiens igitur inuidus non est. Hic quidem maxima propositio inclusa non est, sed extra posita, uim tamen argumentationi ipsa subministrat, Est enim huic argumētationi fides ex ea propositione, quæ dicit, Cuicūq; definitio nō cōuenit, nec ipsum definitum.

definitū. Insuper & argumentū, quo fides rei dubie facta est, à definitione deductum est. Sciendum autem q̄ argumenti nomine, tum hic, tum alibi, nunc quidē maxima propositio, imo & tota ipsius argumentationis probatio intelligitur: nunc ipsa argumentatio, quæ maxima propositione confirmari solet, id quod his quoq; uerbis Quintilianus aperte indicat libro quinto, ubi de argumentis disputat. Hoc enim nomine (inquit) cōplectimur omnia, quæ Græci enthymemata, epichiremata, & apodixeis uocant. Interim uerò & terminus, qui medius constituitur, quoties alijs duobus adiunctis, argumentatio contextitur, ac per hoc uim tenet probationis, Argumentum appellatur.

Quid sit locus maxima, & quid locus differentia maxima.

EX his igitur quæ dicta sunt, manifestum euadit, quod locus quidem maxima est uniuersalis & principalis & indemonstrabilis, atq; ita per se nota propositio. Cuiusmodi est maxima illa supraposita, cuiusque definitio non conuenit, nec ipsum definitum, & id genus aliæ. Ideo autem uniuersales & maximæ propositiones dicuntur: quoniam ipsæ sunt, quæ cæteras continent propositiones: quippe per quas consequens, & rata conclusio fit. Locus uerò differentia maxima est, quo maxima à maxima differt, ut si dicam, à definitione, aut à definito, aut ab alio quouis huius generis communi termino. Siquidem per hunc iam maximam propositio, in qua ipse ponitur, ab ea differt maxima,

xima, in qua idem terminus, uel non ponitur omnino, uel si ponitur, non tamen qui argumentum præstet ad fidē rei dubiæ faciendam. Quare ab illa iam aliquoties reposita maxima, hæc differt maxima, Cuicumque non conuenit definitū, nec ipsa definitio: propterea quod tametsi idem terminus in utraq; ponitur, ab eodem tamen in utraque non sumitur argumentum. Vnde illarū duarum maximarum, altera à definitione, altera à definito, ut nomen, ita differentiam accipit. Atque idipsum quidem est, quod Boëthius his propē uerbis innuere uisus est, Differentiæ (inquit) maximarum propositionum idcirco dictæ sunt, quòd cum plurimæ sint propositiones, quæ maximæ uocantur, per has illæ ueluti differre inter se dinoscuntur, ut cū ex quibus terminis maximæ propositiones constituentur, per ipsas nomine expresso indicantur. Itaq; non in eo quòd maximæ sunt, inter se differunt, sed in eo quòd hic à definitione, ille à definito, & hic rursus à genere, aut à toto locus dictus sit. Præterea si maximæ propositiones loci argumentorum sunt, & differentias maximarum locos esse necesse est. At de his quidem hætenus. Nunc propositum prosequamur, hoc est, rem ipsam, quam quærimus, aggrediamur.

¶ Quo pacto loci differentiarum maximarum diuidantur.

Restat igitur, ut posthabita locorum maximarum diuisione, eos deinde subdividamus locos, qui maximarum differentie dicti sunt, idq; ob eam in primis

primis commoditatem, quod hi illis pauciores sint. Quippe qui eos contineant ut uniuersaliores. Vnde & per hos facilius transitus fiet, attestante id ipsum Aristotelem in topicis libro secundo. Accedit, quod ex horum diuisione rem, quam querimus, citius assequi poterimus. Sit autem diuisione huiusmodi, Locorum, qui maximarum differentiarum dicti sunt, alij ab his ducuntur terminis, hoc est, nomen accipiunt, qui in questione positi sunt: alij extrinsecus sumuntur: alij inter hos medijs sunt. Sed illud nunc animaduertendum hic est, quod cum dicitur ab his terminis, qui in questione positi sunt, id cum primis intelligendum est ab altero illorum. Nam cum duo sint in unaqualibet proposita questione termini, subiectus unus, & predicatus alter, ab horum altero locus differentiarum maximarum nomen accipit. Vt sit proposita questio, Est ne concha animal? in hac duo sunt termini, animal & concha. Dubitatur autem utrum animal de concha predicetur. Tertius proinde restat inueniendus, qui illos duos connectat, atque id quod propositum est, ita esse confirmet, unde & medium appellatur, & ratio, & argumentum. Hic iam tertius ille terminus ab altero illorum nomen accipiet, utpote quod ad eum sit aut ut definitio, aut ut definitum, aut ut genus, aut ut totum, aut ut causa, aut quomodocunque aliter. Vt sit exempli causa, tertius iste terminus, animalis definitio, que est, substantia animata sensibilis. Tunc sic argumentor, Concha est substantia animata sensibilis, igitur concha est animal, quod

minarum

nimirum iam antea dubitari poterat: cuius dubitationis scrupulus hinc pendere uidetur, quòd conche nec uideant, nec ullum alium sensum habeant, quàm cibi & periculi, hoc est, gustus & tactus, autoribus Aristotele & Plinio. Ergo qui tertius accessit terminus, à definitione alterius è duobus, ueluti è loco aliquo eductus, hunc scrupulum sustulit, factusq; est illius argumentationis probatio & argumentum, cuius deinde maxima superueniens propositio (quæ quidem est, De quocunque prædicatur definitio, & definitum) omnem tollit dubitationem, ambiguitatēque: si forte interim dubitabatur adhuc quænam sit ipsius definitionis ad definitum habitudo.

¶ De tribus locis qui à substantia dicuntur.

Terminorum porrò, qui in quæstione ponuntur, alij substantiam rei indicant, alij ipsam consequuntur substantiam. Substantiam rei indicant, siue à substantia termini dicti sunt, quicunque in definitione uel sola consistunt. Definitio quippe est, quæ substantiam rei monstrat indicatq;. Sed id iam exemplo patefaciamus. Age igitur, quærat an arbor sit animal, fiatq; huiusmodi argumentatio, Animal est substantia animata sensibilis, arbor autē substantia animata sensibilis non est, nō est igitur arbor animal. Locus quidē differt à maxima, à definitione. Locus uerò maxima, Cuiuscunque definitio non conuenit, nec definitum. Præterea autē et quoties A descriptione argumentum ducitur, Lo

cus à substantia dici potest. Nam ut definitio substantiam rei monstrat per genus & differentias, ita descriptio eiusdem intelligentiam claudit quibusdam accidentibus, unam proprietatem quæ rei conveniat, efficientibus, uel substantialibus differentiis præter conveniens genus aggregatus. Quod quidem tum maxime contingit, cum prima genera describuntur. Huius tale sit exemplum, Albedo nullis subiacet accidentibus, ergo albedo substantia non est. Etenim substantia est, quæ omnibus subiacet accidentibus. Locus quidem differentia maxime, à descriptione. Locus uerò maxima, Cuiusunque non convenit descriptio, nec descriptum. Præter hos duos à substantia locos, tertius est, qui à nominis interpretatione dicitur, quem M. Cicero Notationē, Aristoteles Symbolum vocat, illis haud multum absimilis. Siquidem interpretatio nominis, eius rei quæ nomine ipso significatur, quædam quasi designatio est. Ab hac argumentum ducitur, si queratur, Vtrum philosophiæ studendum sit. Ad quod probandum talis instituitur syllogismus, Philosophia amor sapientiæ est, atqui sapientiæ esse studendum nemo dubitat, Philosophiæ igitur studendum est. Locus quidem differentia maxime, ab interpretatione. Locus uerò maxima, Cui nominis interpretatio convenit, & ipsum nomen, cuius interpretatio facta est. Sane hoc loco recte uti possunt ij, qui linguarum imperiti non sunt. Siquidem interpretari nihil aliud est, quàm linguam unam per aliam exponere. Fit tamen & in eadem nonnunquam lingua,

gua, ut locuples dicitur, qui locis abundat, hoc est, præ-
 dijs & possessionibus. Cauendū autem ne temere quic-
 quam interpretemur, quemadmodum ij solent, qui nula-
 lius propè lingue satagunt. Quo fit, ut ijdem dictum
 lapidem esse interpretentur, quòd pedem lædat: & pes-
 tram, quòd pedibus quasi trita sit: cum utrunque græ-
 cam originem habeat, id quod Laurentius Valla quo-
 que attestatur. Insuper & alia pleraque ad eundem in-
 pretantur modū, ridicule uidelicet magis q̄ scie. Neq̄
 uerò nominis interpretatio ob id dicenda non est, si ad
 uiuū (quod dicitur) non reddiderit id quod interpre-
 tandū proponitur, ut cælū, quod (ut Varro interpreta-
 tur) quasi celatum dictū est. Nec item refert, si non rei
 cui attribuitur, omni ex parte conueniat, ut Philippus,
 quod nomen interpretatur, amator equorū. Quid si nō
 omnibus conueniat, qui hoc nomine uocentur? dummo-
 do tamen illi conueniebat, cui primum impositū est, pā-
 tri fortassis Alexandri Magni. Ex quo frustra mihi la-
 borare uidentur hi, qui duplicē nominis interpretationē
 inducunt. Vnam quidem, quæ cū interpretato conuer-
 tatur: alteram uerò, quæ conuertibilis non sit. At nunc
 illud potius scire debemus, q̄ per dictos locos uariè ar-
 gumentari possumus, nunc subiiciendo, nunc prædican-
 do eundem terminū, atq̄ ipsum etiā de aliquo nunc cō-
 struendo, nunc destruendo. Tū et conuerso ordine totis
 de modis, uerbi gratia, à definito, à descripto, ab inter-
 pretato nomine. Simulq̄ & maximas ipsas toties uarias
 re, id quod studiosus huius artis facile ex seipso intel-
 liget.

liget, alioqui inutilis prorsus, qui huic studio addicatur. Sed iam ad reliquos huius diuisionis locos transeundū esset, nisi illud succurreret prius admonendum, quod ut à definitione ad definitum, à descriptione ad descriptū, & à nominis interpretatione ad interpretatum, firma est & perpetua consequendi ratio, ita & à proprio, ad id cuius est proprium, & contra, ut si quid risibile est, idem homo est. Hinc & equus mansuescere posse probatur, cum animal sit disciplina capax, iuxta illud Horatij, Fingit equum tenera docilem ceruice magister Ire uiam, quā monstrat eques. Locus quidem differentia maxime à proprio. Locus uerò maxima, Si cui proprium alicuius rei conuenit, et id cuius est propriū.

¶ De his locis, qui terminorum substantiam consequuntur.

His ita pramonitis, eos iam aggrediamur locos, qui terminorum substantiam consequuntur. Horum sanè multifaria diuisio est. Siquidem plura sunt, quæ singularibus substantijs adhaerescunt. Ex his igitur alij à toto dicuntur, alij à partibus, alij à causis, alij ab effectibus, siue ut Cicero ait, ab effectis, nonnulli à generatione, & à corruptione, & alij itē ab usibus, quidam etiā à cōmuniter accidentibus. Sed ex his omnibus primus exponendus uenit, qui à toto dictus est, quod ut commodius fiat, quot modis ipsum totū dicatur, subiungere oportet. Dicitur autem totum duobus modis, Aut enim ut genus, quod & totum uniuersale dicitur, aut ut id, quod ex partibus integratur. A toto igitur, quod

Et genus est, argumentum ducitur, ut si queratur, an
 iustitia sit bona, fiatq; syllogismus hoc modo, Omnis uir-
 tus est bona, iustitia autem uirtus est, iustitia igitur bo-
 na est. Locus quidem differentia maximæ, à toto, hoc
 est, à genere. Locus uerò maxima, Quæ generi ad-
 sunt, et speciei. Rursus sit quæstio, an humanæ res pro-
 uidentia regantur. Dicimus ergo sic, Mundus proui-
 dentia regitur, humanæ autem res mundi partes sunt,
 humanæ igitur res providentia reguntur. Locus quidē
 differentia maximæ, à toto, id est, ab integro, quod par-
 tibus constat. Locus uero maxima, Quod toti cōuenit,
 et partibus. Porro ut à toto, tum hoc, tum illo argumē-
 ta ducuntur, ita et cōtra ab utriusq; partibus duci pos-
 sunt. Itaque à partibus totius, quod genus est, argu-
 mentum ducitur, ut si queratur, An uirtus sit mentis be-
 ne compositæ habitus, et fiat syllogismus hoc pacto,
 Iustitia, fortitudo, temperantia, atque prudentia, habitus
 sunt mentis bene compositæ, et hæc quatuor uni uir-
 tuti uelut generi subiiciuntur, uirtus igitur mentis bene
 compositæ habitus est. Locus quidem differentia ma-
 ximæ, à partibus totius siue generis. Locus uerò maxi-
 ma, Quod singulis inest partibus, id toti inesse necesse
 est. A partibus autem, quæ integri partes esse dicuntur,
 argumentum ducitur, ut sit hæc quæstio, Est ne rhetori-
 ca utilis? Dicimus hoc modo, Inuentio utilis est, et dia-
 spositio, et elocutio, et memoria item, et pronuntiatio,
 et hæc quinque rhetoricæ partes sunt, ut ex quibus
 ipsa integratur, rhetorica igitur utilis est. Tum uerò

Et per destructionē argumentatio procedit, ut si querat quispiam, num hic, quem seruum esse constiterit, liber sit? Hunc si quis non esse liberum monstrare uelit, hic dicet, Si neque censu, neque iudicta, neque testamento, liber factus est, liber non est. At nulla earū parte liber factus est, non est igitur liber. Locus quidem differentia maximæ, à partibus, siue (ut Ciceroni placeat) à partium enumeratione. Locus uerò maximæ, Si omnes partes à re qualibet abiunctæ fuerint, & totum necessario abiungetur.

¶ De alijs quibusdam modis totius.

Sunt præterea ab his duobus modis alij modi totius. Namque & totum dicitur in quantitate, & totum in modo, & totum in tempore, & totum in loco. Quorum tamen duos posteriores sub toto in quantitate comprehendere plane licet. Horum uerò partes sunt, quæ sub ipsis particulariter sumuntur. Totum ergo in quantitate est, cum uniuersaliter quicquam dicitur, ut est omne animal: cuius partes sunt, homo, leo, bos, & aliud quoduis animal. Totum in modo dicitur, cum simpliciter aliquid proponitur, ut homo, aut ambulat. Pars uerò in modo est, quoties idem cum adiectione aliqua proponitur, ut homo literatus, aut ambulat pedetentim. Totum in tempore est, ut cum dicimus semper, cuius partes sunt, nunc, hodie, aliquando. Totum in loco, ut cū dicimus, ubique, cuius partes sunt, hic, alicubi, Roma. At horum omnium nunc exempla subiiciantur. Igitur à toto ad partem secundum quantitatem exemplum sit, Si

○

in

in omnibus est uerus uates Apollo, & in hoc uerus esse perhibetur, quod dixit, Aio te Aeacida Romanos uincere posse. A toto autem ad partem secundum tempus, ut si deus semper est, & nunc est. Rursus à toto ad partem secundum locum, ut si ubique deus est, & hic est. Cæterum in his haudquaquam id consequens est, si à parte ad totum argumentum ducitur, nisi per negationem siue destructionem, ut nō est hic, ergo nec ubique est. At uerò à parte secundum modum utique recte argumentatio procedit, licet non contrā, ut si quoquo modo mouetur deus, & simpliciter mouetur: ira scitur autem deus, ergo mouetur: & si quis pedetentim ambulat, & simpliciter ambulat. Talibus ferè exemplis, tum hic, tum alibi per hunc tractatum, si cui id magis libeat, uti omnino potest, ut à toto uniuersali siue à genere ad species siue partes: per destructionem quidem, ut si non est animal, quod eminus uidetur, ergo nec homo est, nec equus: per constructionem uerò, ut homo est, aut equus, ergo animal. Sic & à toto, quod partibus integratur, ad ipsas partes, per constructionem quidem, ut domus est, ergo tectum est, & parietes, & fundamentum. Per destructionem uerò, ut si non est paries, aut tectum, aut fundamentum, neque domus est.

¶ De locis qui à causis dicuntur.

A Causis loci dicuntur, uel ab efficiente, uel à materiali, uel à formali, uel à finali. Tot enim modis causa dicitur. Et efficiens quidem causa est, quæ principium

Principium motus præstat ut aliquid fiat. Materia, quæ
 formas rerum subiecta suscipit. Forma autem, quæ cu-
 iuslibet rei species est & ratio. Finis uerò, cuius gratia
 aliquid fit. Effectus porro, qui ad has sequitur. Ab ef-
 ficienti igitur causa argumentum ducitur, ut si quis in-
 iustitiam naturalem esse ostendere uoluerit, & dicat hoc
 modo, Congregatio hominum naturalis est: homo quip-
 pe naturaliter ciuile animal est. Iustitiam uerò hominum
 facit congregatio: Iustitia igitur naturalis est. Locus
 quidem differentia maximæ à causa efficiente. Locus
 uerò maxima, Quorum efficiens causa naturalis est,
 ipsa quoque naturalia sunt. A materiali uerò, ut si quis
 Mauros non habere arma contendat, idcirco quòd ferra
 eis desit. Vel hoc modo, Ferrum non est, igitur gla-
 dius non est. Locus quidem differentia maximæ à cau-
 sa materiali. Locus uerò maxima, Si non est causa ma-
 terialis, neque ipsa, quæ ex ea conficiuntur, esse possunt.
 A formali autem, ut si quis probeat Dædalum non po-
 tuisse uolare: quoniam nullas naturali forma pennas
 habuisset. Locus. q. d. max. à causa formali. Locus ue-
 max. Tantum unumquodque potest, quantum forma eius
 naturalis permittit. A fine, siue à causa finali argumen-
 tum ducitur, ut sit propositum, an iustitia bona sit, fiatque
 hoc modo argumentum, Si beatum esse bonum est, & ius-
 titia bona est. Hic est enim iustitiæ finis, ut si quis se-
 cundum iustitiam uiuat, ad beatitudinem perducatur. Lo-
 q. d. m. à fine, siue à causa finali. Locus uerò maxima,
 Cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est.

De locis, qui ab effectibus dicuntur, & item
à generatione & corruptione.

AB effectibus quoque harum argumenta ducuntur. Verum ad hoc ipsum scire oportet, duplicem esse cuiuslibet effectus causam necessariam, ut sine qua effectus esse non potest, & sufficientem, quæ certe huiusmodi est, ut si adsit, impossibile sit effectum non esse. Itaque ab effectu ad causam necessariam, ita argumentari possumus per constructionem, Gladius est, ergo ferrum est : & domus est, ergo intritum est, & lapides, aut ligna. Locus q. d. max. ab effectu ad causam necessariam. Lo. ue. ma. Posito effectu, ponitur & eius necessaria causa. Rursus ab effectu ad causam sufficientem per destructionem potius quam per constructionem, quando construendo argumentationem, non semper evenit, quod inferre uolumus. Vnde non recte sequitur, Hic interijt, ergo iugulatus est. Siquidem id evenire posset alio quovis casu, aut letali morbo correpto alicui. Destruendo tamen ratum est quod inferatur, ut non interijt, ergo iugulatus non est. Item, lumen solis non est, ergo eius lux non est. Præterea scire debemus, quod ex ipsis causis latior patet argumentandi campus, autore Hegio. Itaque ab efficiente quidem causa arguere possumus statuam commendabilem esse, quia Phidias eam fecerit, aut Polycletus, aut Praxiteles. Hinc illud Ovidij, Materiam superabat opus. A materia uero, res pretiosas aut utiles esse : quippe q. tela serica preciosior sit lanca, & lanca item linea. Et iuxta

Horatij

Horatij sententiam, Vilius argentum est auro. Hinc etiam scientia de anima honorabilior ab Aristotele dicta est, cetera quavis de natura parte. A forma autem res extare, & item dignas, et minus dignas esse, ut hominem, quod rationale animal sit, digniorem quolibet animali. A fine res bonas siue utiles, ut exempli causa, liberales artes, quod bonos & utiles habeant fines. Ceterum qui ab effectibus dictus est locus, hunc Boëthius eundem esse dicit, cum loco à generationibus. Sed nos eos seiunximus, quod generatio uidelicet non sit, quæ ad causas ipsas sequatur, cuiusmodi tamen effectus definitur: sed quæ potius uia quædam sit ad effectus producendos: quemadmodum corruptio ad eorum destinationem. Atqui horum speculatio alium postulat locum. A generatione igitur argumentum ducitur hoc modo. Assuefactio ad uirtutem bona est, igitur uirtus bona est. Lo. q. d. m. à generatione. Lo. ue. ma. Cuius generatio bona est, ipsum quoque bonum est. A corruptione uero, ut desuefactio à uitio bona est, igitur uitium malum est. Lo. qu. diff. max. à corruptione. Locus ue. max. Cuius corruptio bona est, ipsum quod corrumpitur, siue quod corruptum est, malum est. Sane sciendum, quod quoties ab hoc loco argumentamur, prædicatum consequentis contrarium seu oppositum esse debet prædicato antecedentis. Quod tamen non ita euenit in loco à generatione, ob eam fortassis causam, quod per hæc aliquid acquiratur, per illam autem deperdatur acquisitum. Etenim ut generatio, rei productio est: ita corruptio,

ruptio, eiusdem abolitio.

¶ De locis, qui ab usibus & communiter
accidentibus dicuntur.

Vsum definiunt rei cuiusque operationem, at mi-
nus proprie. Quandoquidem multarum rerum
usus aliquis esse probatur, quarum tamen nulla est ope-
ratio, ut librorum quidem est aliquis, nulla autē opera-
tio: & agri item, & gladij. Itaque rectius definitur, cui-
usque rei functio. In quibusdam tamen coincidunt usus
& operatio, ut visio oculi, usus eius est, & functio &
operatio pariter. Sed & illud hic cauendum moneo, ne
abusum pro usu usurpemus, ut hi faciunt, qui ita argu-
mentantur, Interficere hominem malum est, igitur gladi-
us malus est: quando certe in hoc non usus gladij est,
sed abusus. Quippe ad propulsandam potius iniuriam,
non ad inferendam gladius factus est. Vnde illud diu-
Pauli ad Roma. cap. xij. Non frustra gladiū gestat is,
qui in republica potestate fungitur. Dei enim minister
est uindex ad iram ei, qui malum agit. Ab usibus igitur
siue ab usu argumentum ducitur, si ita argumentetur
quispiam, Equitare bonum est, igitur equus bonus est.
Lo. q. d. max. ab usibus, siue ab usu. Locus uerò ma-
xima. Cuius usus bonus est, ipsum quoque bonum est.

¶ Communiter accidentia, ut hoc loco accipiuntur,
sunt quæ sese comitantur, idque uel semper, uel pluri-
mum. Ab his igitur argumenta ducuntur, quoties ea su-
muntur accidentia, quæ relinquere subiectum uel non
possunt, uel non solent, ut si quis hoc modo dicat, Sa-
piencem

pientem non pœnitet: pœnitentia enim malū factum se-
 quitur. Quod quia in sapientem non cadit, ne pœniten-
 tia quidem. Lo. q. d. m. a. communiter accidentibus. Locus
 uerò maxima, Cui non inest aliquid, ei nec illud quod
 illius est consequens, inesse potest. Rursus & hoc mo-
 do secundū affirmationem, Pluit, ergo uapores in subli-
 me leuati sunt. Vnde nec illud iam prætereundum est,
 quòd aliquoties quæ naturaliter priora sunt, in propo-
 sitione tamen sunt consequentia, ut Peperit, igitur cum
 uiro concubuit. Quocirca non recte ita proponitur,
 Inimicitie sunt, igitur bellum est. Sed è contrario po-
 tius, bellum est, igitur inimicitie sunt. Nam ut ludum
 plerunque comitatur certamen & ira: ita ex ira ini-
 micitie sæpe oriuntur, & ex his funebre bellum, id
 quod ab Horatio elegantissime adnotatum est tertia ad
 Mæcœnatem epistola. Ludus enim genuit trepidū cer-
 tamen & iram: Ira truces inimicitias, & funebre bel-
 lum. Aliquoties uerò, quæ naturaliter anteccedunt, ea
 & in propositione priora sunt, ut arrogans est, ergo
 odiosus est. Ex arrogantia enim quisque fit odiosus.
 Tale est & illud, quod Anselmus inter medij ordinis
 theologos (nisi iudicio fallor) collocandus, in libro de
 casu diaboli annotauit his uerbis, Aliud est, inquit, rem
 aliquam causam esse alterius rei: aliud positionem rei
 causam esse, ut aliud sequatur. Nam cum incendiū non
 sit causa ignis, sed ignis è diuerso incendiij: positio ta-
 men incendiij causa est, ut ignem esse sequatur.

¶ De locis, qui extrinsecus sumuntur, qui & quot sunt.

Expositis locis, qui ab ipsis terminis in quaestione positis sumuntur, restant dehinc exponendi, qui licet extrinsecus sumpti, argumenta tamen quaestionibus suppeditant. Hi uerò sunt, à rei iudicio siue ab autoritate, à similibus, à paribus, à proportionem, à maiore, à minore, ab oppositis, à repugnantibus, à transumptione, & à transmutata proportionem.

¶ De loco ab autoritate, siue à rei iudicio.

Locus qui rei iudicium tenet, siue Ab autoritate dicitur, huiusmodi est, ut si dicamus id esse, quod uel omnes iudicant, uel plures, & hi uel sapientes, uel in unaquaque artium penitus eruditi. Huius exemplum est, prater firmamentum esse planetarum orbes septem: quoniam id ita astrologi doctissimi, & in astrologia sapientes, penitusque eruditi iudicarint. Locus quidem differentia maxima, ab autoritate, siue à rei iudicio. Locus uerò maxima, Quod omnibus uel pluribus, uel sapientibus hominibus uidetur, ei contradicere non oportet. Huic & illa astipulatur maxima, Vnicuique in sua arte peritio credendum est. Sane hic locus etsi per alias quoque complures disciplinas usum suum prestat, in duabus tamen id precipue spectatur obseruaturque, Vna quidem, que ueluti ceterarum artium fundamentum quoddam est, ac per hoc omnium infima, quippe literas docens, unde & nomen habet, à Grecis *ῥητορικὴ* dicta.

dicta. Altera uerò, quæ quoniam circa diuinos uersatur sermones, Theologiæ nomen ab illis accepit. Hinc etiã disciplinarum omnium suprema existit, & tanq̃ aliarũ regina haberi debet. Verum ut illius autoritas in pri-
mis apud Poëtas est atque historicos, cæterosq; idoneos atque probatos scriptores: ita huius autoritas ex nouo & ueteri testamento petenda est. Porro cum duplex sit autoritas, humana atque diuina, scire debemus, quod humana plerunq; uacillat, diuina semper firma manet. Humana igitur contrauenire interdũ licet, diuine nun-
quã: illa sepe rationibus sulcitur, hæc rationibus nul-
lis indiget, sibi sufficiensissima. Ergo cum in humanis disciplinis aliquis instituendus est, is (ut Aurelij Augu-
stini & uerbis & sententia utar) duplici uia ducitur, autoritate, & ratione. Et tempore quidem autoritas, na-
tura uerò ratio prior est. Itaque quãuis imperitis ad-
huc autoritas uideatur esse accommodatior (oportet enim, ut Aristoteles ait, addiscentem credere) ratio ta-
men apertior est eruditis. Autoritas igitur imperitis adhuc, ianuam quodammodo aperit doctrinarum, & discemem ducit. Ratio autem eundem iam eruditum pressis uestigijs hædere facit, & omnia intronissa luce commonstrat.

De locis à similibus, & à paribus.

Similia sunt, quibus eadem qualitas inesse perspicitur. Vnde & similitudo definitur, rerum differen-
tium eadem qualitas. Atqui simile, ut hic accipi uidetur, sunt qui ita definiant, Simile est quod eandem cum al-
tero

tero sue ueritatis probabilitatem habet. A similibus ergo siue à simili, hoc pacto argumentum ducitur, ut si dubitetur, an homini proprium sit bipedem esse, id ita probamus, Similiter inest equo quadrupedem esse, ut homini bipedem: at non est equo quadrupedem esse, proprium, igitur nec homini, esse bipedem. Locus quidem differentia maximæ à similibus. Locus uero maximæ, De similibus idem est iudicium. Sane hoc loco usus est diuus Paulus, Si CHRISTVS (inquit) mortuus resurrexit, & nos mortui resurgemus. Vnde errare conuincuntur, qui hunc locum uno pede claudicare dicunt: quod (ut aiunt) fallat plerunque adducta similitudo. Verum id quoties accidit, non iam à similitudine, sed potius à dissimilitudine erroris sui causam habet. Quapropter Quintilianus huic præcipuè loco iudicium adhibendum monet, Solent enim (inquit) nos fallere plerunque similitudinum species, ideoq; adhibendum est his iudicium. Huic loco haud dissimilis est locus, qui à paribus dicitur. Sunt autem paria, quæ eisdem sunt quantitatis, & paritas ipsa quantitatis ueluti similitudo quædam est. Ab hoc argumentum fit, si ita proponatur, Si cui in animo est Demosthenem laudare, cur non & Tullium laudabit, cum alter alteri par sit? Nempe quantus in eadem persuadendi arte unus, tantus & alter. Locus quidem differentia maximæ, à paribus. Locus uerò maximæ, Parium idem est iudicium.

CDe

¶ De loco à proportionē.

Confinis porrò duobus illis quodammodo est, qui à proportionē locus dicitur. Nam ut similitudine rei comparatur secundum qualitatem, & paritate secundum quantitatem: ita proportionē habitudo comparatur habitudini. Est enim proportio quædam habitudinis comparatio. A proportionē igitur argumentum ducitur, ut si quærat, an sorte eligendi sint in ciuitatibus magistratus, dicimus minime, quia nec regendis nauibus sorte præficitur gubernator. Locus quidem differentiæ maximæ, à proportionē. Locus uerò maximæ, Quod in unaquaque re euenit, id in eius proportionali euenire probabile est. Hoc loco Aristoteles usus est in Ethicis libro primo, cum ait, Vt oculus in capite, ita mens in anima. Sanè hic locus accommodari in primis iudicibus potest, necnon & negotiatoribus. Si quidem ut operatio ad operationem, ita merces ad mercedem: & ut meritum ad meritum, ita præmium ad præmium: & rursus, ut delictum ad delictum, ita poena ad poenam. Hæc enim omnia proportionabilia sunt.

¶ De locis à maiore, & à minore.

Maius quod hic dicitur, & item minus, hoc pacto definiri possunt, Maius est, quod suæ ueritatis maiorem habet probabilitatem: è diuerso minus, quod minorem. A maiore autem argumentum ducitur, si ita dicas, Non potest rex arcem aut urbem expugnare, ergo nec miles. Item, si non licuit Herodi habere uxorem

uxorem uiri alieni, igitur neque fratris. Locus quidem differentia maxima, à maiore. Locus uerò maxima, Si id quod magis uidetur inesse, nō inest, nec id quod minus uidebitur inesse, inerit. A minore uerò conuerso modo, ut Si quilibet uel gregarius miles potest expugnare aut arcem aut urbem, & imperator. Item, Si Scipioni priuato licuit Caium Gracchum mediocriter reipublicæ statum labefactantem interficere, quanto magis consulibus licuit persequi, ac demum ultimo officere supplicio Catilinam, terras, cæde, atque incendio uastare? Item, Si fera diligunt partus suos, quam in liberos nostros uti diligentia debemus? Locus quidem differentia maxima, à minore, Locus uerò maxima, Si id quod minus uidetur inesse, inest, & id quod magis uidebitur inesse, inerit. Hos locos Cicero & Quintilia. uocant à comparatione maiorum & minorum. A comparatione quidem maiorum, ut si quis sacrilegium aut peculatum committit, & furtum committet. A comparatione uerò minorum (qui tamen oratoribus magis, quàm philosophis usui est) ut qui facile ac palam mentitur, idem & peierabit.

¶ De loco à transumptione.

Cæterum qui à transumptione locus dicitur, non is est, quem uulgus dialecticorum esse putat, atque definit, quoties nomen magis notum transumitur pro nomine minus noto, in qua tamen opinione & Boëthius esse deprehendo, uirum alioqui de arte dialectica optime meritum. Sed ut cum bona eius uenia dixerim, quandoque

doque bonus dormitat Homerus, imo ut idem poëta ait, Sæpe opere in longo fas est obrepere somnum. Itaque acutius atque subtilius hoc animaduertentes Alexander Hegius, nostra fere ætate apud Dauentriã, nobile profecto & præclarum Germaniæ oppidum, haud incelebris gymnasiarcha, uir alioqui inter præscos philosophos cõnumerandus, & post hunc Iacobus Faber Stapulensis, obseruandissimus quondam præceptor meus, cum Parrisijs philosophiæ studijs operam nauarem, & ante hos Buridanus, homo certe ingenio felicior, quàm institutione, longe aliter hunc locum exponunt, atq; exemplis insuper declarant. Vnde & ab his transumptio definitur esse, quoties nomen metaphoricis, hoc est, translatiue sumptum, per proprium explicatur. Ab hoc autem argumentum ducitur. Verbi causa, si dicamus, Dialectica utilis est ad omnem methodum, igitur ad omnem scientiam utilis est. Locus quidem differentia maximæ, à nominis transumptione. Locus uerò maximæ, Quicquid alicui conuenit sub nomine metaphoricis sumpto, eidem conueniet & sub nomine propriè sumpto. Sane hoc loco non philosophi modo utuntur interdum, ceteri q; scriptores, sed & sacræ literæ eo plene sunt, ac scatent propemodum, ut si leo rugiens fugiendus est, & diabolus fugiendus est. Itē, si Christus leo est, et rex est.

¶ De locis ab oppositis, & à repugnantibus.

AB oppositis uerò toties argumenta ducuntur, quoties inter se aliqua opponi dicuntur. Opponuntur

nuntur autem modis quatuor. Aut enim cōtrariè, ut al-
 bum, nigrum: aut priuatiuè, ut iustum, iniustum: aut res-
 latiuè, ut dominus, seruus: aut contradictoriè, ut uidere,
 non uidere. At de his quidem in tractatu de Prædica-
 mentis satis (ut arbitror) dictum est. Itaque à contra-
 rijs argumentum ducitur hoc modo, Si bona est sania-
 tas, ægritudo mala est. Vel, si est aliquod animal sa-
 num, idem ægrum non est. A priuatiuis uerò, ut si in-
 iustitia fugienda est, sequenda est iustitia. Vel, si quid
 uidens est, idem profecto non est cæcum. A relatiuis au-
 tem, ut quisquis pater est, filium habeat necesse est. Vel,
 si quis pater est alicuius, eius filius non est. Porro à
 contradictorijs, ut si quis est uidens, idem iam non est
 non uidens. Locus quidem differentia maxime, ab op-
 positis. Locus uerò maxima, in contrarijs, priuatiuis, res-
 latiujs, et contradictorijs, opposita sibi conuenire non
 possunt. In relatiuis insuper alterū sine altero esse non
 potest. Præter hæc autem sunt et repugnantia, quæ à
 nonnullis disparata dicuntur. Repugnantia quidē, quod
 licet nulla oppositione inter se aduersa sint, à se tamen
 adeo diuersa sunt, ut alterum de altero nequaquam prædi-
 cari possit: disparata uerò, quod ueluti dispares res si-
 gnificent. Ab his igitur argumentum ducitur, ut si ita
 dicamus, homo est, igitur lapis non est. Item, si quid ho-
 mo est, id neq; bos est, neq; equus, neq; aliorum quic-
 quam, quod ab homine diuersum est. Lo. q. d. m. à res-
 pugnantibus, siue à disparatis. Locus uerò maxima,
 Quæ sibi repugnant, hæc neutiquā conuenire possunt.

¶ De loco à transmutata
proportione.

A Dicitur à quibusdam præter prædictos locos,
qui extrinsecus sumuntur, locus à transmuta-
ta proportionem dictus. Is autem huiusmodi est, ut si ita
dicamus, Sicut octo ad quatuor, ita sex ad tria: quippe
quod utrobique dupla sit proportio. Ergo sicut octo ad
sex, ita quatuor ad tria, quæ numerorum ad se inuicem
habitudinem, proportionem utrobique constituit sesquitera-
tiam. Octo enim sex superant binario, quæ tertia pars
est senarij. Idem & quatuor tria, unitate, quæ & ipsa
pars est tertia ad tria siue ad ternarium. Hinc & trās-
mutata proportio dicitur, quod ab una in aliam quasi
transitus fiat. Ceterum talem argumentationem hac ma-
xima corroborant, Si ut primum ad secundum, tertium
se habet ad quartum: & ut primum ad tertium, secun-
dum se habet ad quartum.

¶ De locis medijs.

M Edij debinc loci sequuntur, quibus expositis,
finem protinus huic tractatui imponemus. Sed
cur ita dicantur, dicendum prius. Medij quidem loci dici
videntur, quoniā in his argumenta neque extrinsecus om-
nino petuntur, neque ab ipsa terminorum substantia,
sed ab ipsorum terminorum (ut exempli causa) uel ca-
sibus, uel coniugatis, leui quadam mutatione deflectun-
tur. Similiter et qui à diuisione locus dictus est, medius
inter utrosq; collocatur: quoniā ex eo nunc ab ipsis in-
quæstione positus terminis, nunc extrinsecus argumenta
sumuntur.

sumuntur. Sunt igitur loci medij tres, A casibus, à coniugatis, à diuisione. Et casus quidem est, cum principale aliquod nomen in aduerbium deflectitur, ut à iustitia iuste. Coniugata uerò dicuntur, quæ ab eodem diuersa modo deducta fluxerunt, ut à iustitia iuste, & iustus, iusta, iustum. Sed hæc omnia à Cicerone Coniugata dicuntur, quod quasi ab uno iugo deducantur: quæ & idem ita definit, Coniugata dicuntur, quæ sunt ex uerbis generis eiusdem. Eiusdem generis uerba sunt, quæ orta ab uno, uarie commutantur, ut sapiens, sapienter, sapientia. A casibus igitur argumentū ducitur, ut si quæ ratur de quopiam, sit ne prudens? & arguatur esse talis hoc modo, Prudenter agit, ergo prudens est. A coniugatis uerò, si hoc pacto, Iustitia bona est, ergo qui iustus est, bonus est. Locus quidem differentia maximæ à coniugatis. Locus uerò maxima, Si unum coniugatorum cuiuspiam conuenit, & reliquum.

¶ De Loco à diuisione.

Restat locus à diuisione, qui (ut Boëthio placet) hoc modo tractatur, Omnis enim (inquit) diuisione uel negatione fit, uel partitione. Negatione quidem, ut si quis ita pronuntiet, Omne animal aut habet pedes, aut non habet. Partitione uerò, ut si quis ita dicat, Omne animal aut sanum est, aut ægrum: & quoties uox diuiditur in sua significata. Fiunt igitur argumenta à diuisione, tum per negationem, tum per partitionem. Verum qui diuisionibus utuntur, hi aut directa rationatione contendunt, aut ad aliquod impossibile inconueniensq;

conueniēsq̃ue ducunt, atque ita id quod reliquerant
rursus assumunt. Sit igitur in quæstione propositum,
an ulla origo temporis fuerit, quod qui negare uolet,
is directâ ratiocinatione id demonstrabit hoc modo,
Tempus aut originem habet, aut non habet. Sed quia
mundus æternus est (id enim paulisper disciplinæ gra-
tia concedatur) tempus quoque æternum: quippe quòd
mundus sine tempore esse non potuerit. Quòd uerò
æternum est, origine omnino caret: tempus igitur ori-
ginem non habet. At si per impossibile idem ostendi
desideretur, dicetur hoc pacto, Tempus aut originem
habet, aut non habet: sed si tempus habet originem,
non fuit semper: Tempus autem habet originem, fuit
igitur, quando non fuit tempus. Atqui fuisse, temporis
est significatio. Fuit igitur tempus, quando non fuit tem-
pus, quod fieri prorsus impossibile est, non est igitur
ullum principium temporis. Quo fit, ut ad alteram di-
uisionis partem tandem redeatur, & dicatur tempus
origine carere. Locus quidem differentia maximæ, à
diuisione. Locus uerò maxima, Condiuidendum uno
sublato, alterum manet, & posito altero, tollitur reli-
quum. At uerò qui per partitionem diuisionibus utun-
tur, hi id duobus modis tentant. Nam quæ diuiduntur,
aut simul esse possunt, aut non possunt: simul esse pos-
sunt, cum uocem in significationes diuidimus, Non pos-
sunt uerò, quæ negationis modo diuiduntur, ut aut sa-
nus est, aut æger. Itaque si queratur, an canis substan-
tia sit, tum quisp̃iam per diuisionem id ita monstraue-
rit,

rit, Latrabile animal substantia est, belua marina substantia est, sidus item cæleste substantia est. Hæc autem tria canis nomen significat, est igitur canis substantia. Per modum uero negationis à diuisione argumentum ducitur hoc modo, Aut sanus est, aut aeger, sed sanus non est, igitur aeger. Vel sic, aeger non est, igitur sanus. Vel ita, sanus est, igitur aeger non est. Vel hoc modo, Aeger est, igitur sanus non est.

¶ Quomodo dialectica probatio à demonstratione differat.

Expeditis locorum differentijs, illud postremo uelut coronidem adijcere operæ pretium est, quod uidelicet pacto dialectica probatio à demonstratione differat. Differt autem primo, quod demonstratio omnis ex proprijs concinnatur: dialectica uero probatio ex communibus. Deinde, quod demonstratio ex solis necessarijs comitatur: dialectica uero probatio interdum ex necessarijs, interdum ex probabilibus. Tertio, quod demonstratio duabus tantum uiuitur speciebus argumentationis, nempe syllogismo, & inductione: dialectica uero probatio omnibus fere, utpote nunc syllogismo, nunc eniymemate, nunc exemplo. Quo fit, ut non sit proprium dialecticæ opinionem agnoscere cum formidine de opposito, ut nonnulli falso persuadent: sed dialecticæ potius fidem, quæ cum ex necessarijs sit, colligiturque, non minus certa est, quàm quæ per demonstrationem paritur. Hoc tamen à scienciâ differens, quod scienciâ ex proprijs agnoscitur: illa uero ex communibus,

manibus, & nulli scientiæ peculiariter addictis. Cæte-
 rum opinionem facere infirmiori ipsius dialecticæ par-
 ti competit: qua proinde oratores frequentius, philoso-
 phi rarius utuntur. Quod quidem & diuus Scuerinus
 Boëthius ita esse comprobat, atque his contestatur uer-
 bis, Sed ea quidem argumenta (inquit) quæ ex defini-
 tione uel genere, uel differentia, uel causis, uel ex
 diuisione ducuntur, demonstratiuis maxi-
 me syllogismis uires atque ordinem
 subministrant. Reliqua uerò
 dialecticis & ueri-
 similibus.

P ij

IN TRA:

CTATVM DECIMVM

Præfatio.

BSOLVTIS hæcenus à nobis nouem ex decē, quos institui-
mus, tractatibus artis dialecticæ, in quibus eas par-
tes ipsius artis pertractauimus, quantum compendio li-
cet, per quas recte diligen-
terq; differendi ratio comparatur, qui certe & finis
totius artis esse existimatur (quippe per quem uerum à
falso discernitur) instituto huic nostro iam satisfecisse
uideri possumus. Cæterum quoniā falsum sub ueri spe-
cie plerumque obrepit, quo & incauti facile illudun-
tur (fallit enim uitium specie uirtutis, ut non tam ele-
ganter quàm uere à Iuuenale satyrico poëta dictum
est, & ab Horatio in eundem sensum, Decipimur spe-
cie recti) idcirco ab Aristotele prouido nimirum ar-
tis magistro id etiam curatum est, ut post artis præ-
cepta talia quoque relinqueret præcepta, quibus et-
si nihil quod ad artem faciat, disceremus, his tamen
instructi facile uitare possemus sophistarum argu-
tias captionēsque, quorum hæc est præcipua intentio,
ut fallant, non doceant: magis appareant scientes, non
sint re uera. Vnde & hic illud, neque incommode, ne-
que

que importune ex Aurelio Augustino adiecero, quod uir ille de eadem re in tertio de doctrina Christiana scriptum reliquit. Cuius hæc sunt uerba, Sunt multæ falsæ conclusiones rationum (quæ sophismata appellantur) & ueras plerunque ita imitantes, ut non solum tardos, sed ingeniosos minus diligenter attentos decipiant. Quare & nos iam ob eandem certe causam, Aristotelem hac quoque in parte sequentes, decimum illis nouem adijcere in animo constituimus tractatum. In quo proinde de sophisticis elenchis (sic enim ab illo appellati sunt) siue de locis sophisticis agamus, ut studio si adolescentes, si quibus hæc nostra lucubratio quoquo modo profuerit unquam, post artem uel mediocriter perceptā, ex hoc iam etiam percipere possint, quænam sint propria huius artis, quæ non sint: tametsi siue his nec ars ipsa satis sibi constare potest, ut nec grammatica, quæ recte loquendi scientia definitur, nisi in hac quoque de Barbarismo atque Solæcismo foedis simis eius artis uitij cura desumeretur non parua: id quod et in morum disciplina iam pro comperto omnibus esse potest. Atque adeo hæc cura de artium quoque uitij prodendis necessaria est: quod uitia latius serpere soleant suapte natura, & (ut supra dictū est) nonnunquam uirtutum species sibi induant, quo citius circunueniant incantos. Hinc rectissime ab eodem Horatio dictum est, In uitium ducit culpæ fuga, si caret arte. Sed iam de Elencho quid sit primum dicamus, & unde huius tractatus inscriptio.

¶ Qua ratione de Sophisticis elenchis
inscriptio huius tractatus.

Sed antequam reliqua huius tractatus exequamur,
dicere haud grauabor, cur de sophisticis elenchis
inscriptus sit, tum qui ab Aristotele nobis relictus est li-
ber eiusdem negotij, tum qui nobis iam instituitur tra-
ctatus ad illius imitationem: quàmuis de locis sophisticis
inscriptio à nonnullis facta sit. Existimat Iacobus Sta-
pulenſis id ab Aristotele factum eſſe, partim quod hic
præcipuus ſit ſophiſtarum finis inter quinque, quos illi
coniectant, ac ſibi proponūt, de quibus mox plura: par-
tim quod huiusmodi ſyllogiſmus, elenchus inquam ſo-
phisticus, inſtrumentum ſit maxime idoneum ad con-
uincendum, hoc eſt, ad coarguendum coaltercantem.
Vnde et apud Græcos ἐλέγχος nomen quod dicitur,
apud Latinos præter alia argumentum ſiue probationē
ſignificat, et uerbum ἐλέγω, quod arguo ſignifi-
cat. Sed cum elenchus dicitur hoc loco, ſophisticus id
circo additur, ut per ſophiſticum elenchum eum intel-
ligamus ſyllogiſmum, ſi tamen ſyllogiſmus dici ullo
modo poſſet, non per quem probatio et fides rei du-
bia fiat: cuiusmodi certe dialecticus ſyllogiſmus eſt,
ſed deceptio.

¶ De ſyllogiſmo ſophiſtico quid ſit, et quo
pacto à dialectico differat.

Ex his iam quæ dicta ſunt, haud obſcurū eſſe po-
teſt, eundem ſyllogiſmum eſſe, qui nunc ſophiſti-
cus, nunc litigioſus, ſiue contentioſus dicitur. Eius porro
duplex

duplex ab Aristotele definitio traditur. Vna quidē, quæ syllogismus esse intelligitur, sed ex his colligens, quæ uidentur probabilia, imperitis uidelicet, cum tamen non sint. Altera uerò, quæ apparet quidem esse syllogismus, attamen non est: tametsi ex probabilibus nonnunquam colligitur. Vnde etiam liquido nūc apparet, ab huiusmodi syllogismo dialecticum syllogismum duplici ratione differre. Primum, quod hic syllogismus planē sit: dein de q̄ ex probabilibus colligat. Caterū pbabilia ab Aristotele esse definiuntur, quæ uidentur omnibus, aut plurimis, aut sapientibus, & his quidem uel omnibus, uel plurimis, uel maxime familiaribus & probatis: ut unūquēque amare eum, à quo beneficia acceperit.

¶ De quinque sophistarum finibus, quas
& metas uocant.

Cum ergo sophista omnem neruum, omnemq̄ conatum eo intēdat, ut coaltercantem circumueniat illaqueetq̄, uidendum est, quot & quæ sint, quæ ipse coniectet, ac sibi proponat, ut fines initi certaminis, quos ubi etiam affecutus fuerit, se iam uictorem aduersus corrixantem nūus superbe, insolentēque proclammat atque uociferatur. Sunt uerò hæc numero quinque, Redargutio, Falsum, Inopinabile, Solocismus, & Nugatio. Est autem Redargutio, cum ui disputationis congitur quispiam aut negare quod antea concesserat, aut quod prius negauerat rursus concedere. Falsum uerò, quod nullam habet ueritatis causam, ac ne apparentem quidem. Inopinabile uerò, quod præter

opinionem omnium, & maximè sapientum proponitur, ut matrem odisse filium suū. Tametsi id de Medea fingunt poëta. Solæcismus est, quoties secundum locutionem cogitur respondens barbarizare. Et à Donato definitur uitium in contextu parium orationis, contra regulam artis grammaticæ factum. Videtur tamen hoc loco & pro barbarismo communiter accipi, qui ab eodem Donato definitur, una orationis pars uitiosa in cōmuni sermone. A Diomede uerò, contra Romani sermonis legem, aut scripta, aut pronuntiata uitiosa dictio. Nugatio porrò est, cum respondens cogitur idem sæpius dicere. Vnde & à nonnullis definitur, eiusdem uerbi inuulilis repetitio.

¶ De locis sophisticis, & eorum diuisione.

Nunc ad ipsos locos ueniamus, locos dico sophisticos: hoc enim nomine à Georgio Valla Placentino mihi non absurde appellari uidentur: quippe quòd ex his perinde fallacie & sophistica argumenta ducuntur, atque ex locis dialecticis argumenta & probationes dialecticæ. Ab Aristotele tamen modi dicuntur, nonnunquam etiam loci. Horum autem prima diuisio hæc est, quod alij in dictione positi sunt, alij extra dictionem. In dictione rursus, alius ab æquiuocatione, alius ab amphibologia, alius à cōpositione, alius à diuisione, alius ab accentu, alius à figura dictionis. Extra dictionem item, alius ab accidente, alius ab eo quod est secundum quid ad id quod simpliciter dicitur, alius ab ignorantia

ignorantia elenchi, alius à petitione principij, alius à consequenti, alius ab eo quod est non causam pro causa ponere, alius ab eo quod est plures interrogationes unam facere. Patet igitur huiusmodi siue locos siue modos in summa esse numero tredecim, ex quibus quidem in dictione sex enumerati sunt, extra dictionem uerò septē. Præterea sciendum, quod argumentationes, quæ istiusmodi struuntur fallacijs, nunc Sophismata, nunc Paralogismi à Græcis dicuntur, nominibus profecto accomodatissimis: quippe quæ à uerbis deducuntur, σοφισμὸς καὶ παραλογισμὸς, quæ uerba apud Latinos interpretantur imponere siue decipere. Hinc et imposturæ, et deceptiones. Adeo enim his cauillationibus atque argutijs decipitur imperitus quispiam, ut credat id esse quod non est, et non esse quod est. Vnde etiam Aristoteles fallacias ipsas et sophistica argumenta, quod intra colorem tantum sint ueritatis, orichalco recte comparat, auri uidelicet respectu. Nam ut orichalcum imperitis hominibus aurum esse uidetur, ita hæc ab imperitis uera argumenta esse creduntur, cum tamen à peritis statim falsa esse deprehendantur.

¶ Qua ratione ex his locis alij in dictione, alij extra dictionem existere dicantur.

NEc illud omittendum putauerim, quantum fortassis haud ita magni momenti, cur ex dictis iam locis alij in dictione, alij extra dictionem existere dicantur. Sanè in dictione dici ob id uideri possunt, quod quæ ex his locis fallaciæ struuntur, apparentiæ suæ causam

sam habent ex proprietate siue affectione aliqua, quæ uoci (hoc est, dictioni) in primis conuenit. Cuiusmodi sunt, quæ iam dictæ sunt, æquiuocatio, amphibologia, cōpositio, diuisio, accentus, & uocis figuratio. Extra dictionem uerò, q̄ ex his sumpta argumenta & compositæ fallaciæ credulitatis suæ causam sumunt: uel ex rebus ipsis, quæ significantur: uel ex animi intentione, quæ sola rerum rationes, & earum pariter ad se inuicem consequentias expendit atque discernit. Vnde & inter ipsas quoque fallacias nonnihil discriminis habetur: quippe quod per fallacias, quæ ex dictione proueniunt, decipitur quispiam potissimum, quoties cum alio quolibet disputat. Per fallacias uerò, quæ præter dictionem accidunt, quoties secū disputat, aut quippiam considerat, pensulatq; attentius.

¶ De loco ex æquiuocatione.

A Equiuocatio dicitur, cum dictio siue uox simplex plura significat. Cæterum æquiuoca uox duobus dicitur modis. Aut enim simpliciter talis est, aut analogicōs. Simpliciter quidem, ut canis, quod nomen æque quadrupedem latrabilem, piscem marinum, & si dus cæleste significat. Analogicōs autem, ut animalis nomen, quod tam uiuum, quam pictum animal significat, sed non ex æquo. Itaque & paralogismos, quorum ex hoc loco argumenta ducuntur, tot modis uariari contingit. Primo, cum id quod in argumentatione sumitur, simpliciter æquiuocum est, ut omne expediens bonū est, malum autem expediens est, malum igitur bonū est. Ex-

pediens

pediens hoc loco æquiuocum est. Nam & necessarium,
 & ad aliquid utile, & opportunum, expediens dicitur,
 & quod per se bonum est. In minore igitur proposi-
 tione pro utili siue necessario assumptum est: Pecunia
 namque & mercium abiectioes, & id genus alia,
 cum per se mala sint, sæpenumero tamen utilia sunt
 & necessaria. In maiore autē expediens sumptum est,
 ut per se bonū significans: ac per hoc ex æquiuoco pa-
 ralogismus nomē inuenit. Tali cauillo olim usus (ut est
 apud Herodotum) Apollo diuinus uates, si credimus,
 cum Cræsum Lydorū regem oraculo consulto induce-
 ret, ut Cyro Persarum regi bellum indiceret, ita dixit:
 Perdet Cræsus Halyn transgressus plurima regna.
 Perdo enim significat & destruo, & amitto. Scien-
 dum tamen, q̃ hic uersus apud Herodotum Græce inte-
 ger non legitur, sed apud Suidam aliunde haud dubie
 repetitus, κροῖσ' & ἄλυν διαβὰς μετ' ἄλιν ἀσχηρ
 καταλυσθ'. Quē Cicero secūdo de diuinationū libro
 ita uertit ac Latīnū reddidit, Cræsus Halyn penetrans
 magnā peruerteret opū uim. Secundo cū id sumitur, quod
 analogicōs æquiuocū dicitur, ut omne animal est motus
 sensuumq̃; per se particeps, quod autē pictum est, ani-
 mal est, igitur quod pictum est, sensibus & motu par-
 ticipat. Item, omnes gēme sunt pretiosi lapilli, at in pal-
 mitibus gemmæ reperiuntur, testante id Vergilio, Tur-
 gent in palmite gēme: igitur in palmitibus pretiosi re-
 periuntur lapilli. Sunt porro qui præter duos æquiuoca-
 tionis modos addāt insuper & tres alios, nēpe ex cōpo-
 sitione,

sitione, & ex consignificatione, & ex transumptione. Ex compositione quidem, quoties uox siue dictio simplex & incomposita, unum aliquid significat duntaxat, composita autem plura, ut immortale, quod nomen compositum significat & id, quod potest non mori, & quod non potest mori: cum tamen simplex mortale id significet, quod potest mori. Ex consignificatione autem, ut cum sic contextitur sophisma, Quicumque sanabatur, sanus est: egrotans autem sanabatur, egrotans igitur sanus est. Participium egrotans, cum alias unum aliquid significet, ex consignificatione tamen ad diuersa tempora trahitur, nempe ad præsens & præteritum imperfectum. Ex transumptione uero, ut si quis pratum os habere dicat, quia rideat, hoc est, letum sit & fertile & pingue. Hinc Vergilius in Bucolicis dixit, Omnia nunc rident, de arboribus & fructibus inibi loquens.

¶ De loco ex amphibologia.

Amphibologia autem (quemadmodum ex nomine ipso intelligi datur) dicitur, cum oratio intra se ambiguam claudit sententiam, qualis illa Apollinis (Aio te Aeacida Romanos uincere posse) ad Pyrrhum Epirotarum regem, cum oraculum consulisset ipse super euentu belli, quod contra Romanos animo destinauerat. Quem uersum ex Ennio depromptum esse idem Cicero testatur eodem de diuinatione libro. Sanè tota orationis ambiguitas ex eo dependet, quòd accusatiuus, te, ut etià Romanos, nunc à tergo, nunc à fronte eius uerbi uincere, construi potest. Atque ita incerta

tum relinquitur ab Aeacide, hoc est, à Pyrrho Romanos uinci posse, an contra, Aeacidem à Romanis. Ex hoc igitur loco captio struitur, cum tale sophisma conficitur, Quicquid uidet quisspiam, hoc ipsum uidet: at uidet aliquis columnam, columna igitur uidet. Item, Quoscunque uellem me apprehendere, uellem ut me apprehenderent: hostis autem uellem me apprehendere, igitur uellem ut hostes me apprehenderent. Similiter autem et hoc modo, Quisquis arat litus, litus proscindit aratro: ast operam perdens, litus perhibetur arare, ergo operam perdens, litus proscindit aratro. Differt autem amphibologia ab æquiuocatione, quod Æquiuocatio quidē ex nomine ipso res diuersas significante in captionem adducit. Amphibologia autem ex oratione fallaciam inuenit. Quo sanē nomine hunc locum appellare libuit, quanquam apud Aristotelem Græce legitur ἀμφιβολία.

¶ De loco ex compositione & diuisione.

Compositionem hoc loco pro oratione composita, & diuisionem pro oratione diuisa accipere debemus. Et composita quidem oratio est, quæ sensum habet compositum. Diuisa autem, quæ diuisum. Porro compositus sensus est, cum in ipsa oratione partes secundum situm magis debitum intelliguntur. Diuisus uero, cum e contra. Rursus autem debitus partium in ipsa oratione situs is est, quem idiomatis peritus magis talem adiudicauit. Quod tamen ut facilius deprehendatur, tres ad hoc regulæ à Iudoco Clichtoueo traditæ sunt, tribus

tribus uocabulis à Iacobo Fabro Stapulensi prius annotatae, quas proinde hic subscribendas haud ab re existimauerim. Vocabula autem sunt, Modus, Determinatio, Determinabile. Itaque ex his prima regula est, Si modus fuerit aut subiectum, aut praedicatum propositionis, situs partium orationis magis debitus est, ut possibile est sedentem ambulare, aut sedentem ambulare est possibile. Secunda, Si determinatio posita inter duo determinabilia utriusque ex æquo propinqua, praecedens determinauerit, situs magis debitus est, ut Quicquid uiuit semper, est. Adiectum est autem ex æquo propinqua: quoniam si non ex æquo utrique propinqua fuerit, tunc si propinquius determinauerit, sensus magis debitus intelligitur, ut Quicumque scit literas, nunc didicit illas. Tertia regula est, Si determinabile positum inter duas determinationes utrique ex æquo propinquum cum praecedenti iungatur, sensus compositus est, & situs partium orationis magis debitus, ut uidi imaginem auream, uestem habentem. His ita praelibatis, ad sophismata ueniamus, quorum ex hoc loco deceptio struitur. Interea tamen & illud praemonendum, quoties contextitur syllogismus iuxta expositos locos, si in eo sumpta oratio in sensu quidem diuiso uera fuerit, in composito autem falsa, deceptio ex loco à compositione prodijisse dicetur: sin uerò contra, captio per locum cum ex diuisione facta esse intelligetur.

De sophismatis quæ per locos à compositione & diuisione fiunt.

Igitur iuxta tria superius annotata uocabula, sophismata conficiuntur tribus quoque modis, Primo, cum modus uariatur, ut Quemcunque possibile est ambulare, fieri potest ut ambulet: atqui sedentem possibile est ambulare, ergo fieri potest ut sedens ambulet. Secundo, cum determinatio uariatur, ut Quicumque scit literas nunc, didicit illas, atqui grammaticæ peritus scit literas, igitur grammaticæ peritus nunc didicit eas. Item, quod unum solum potest ferre, plura potest ferre: quod autem unum solum potest ferre, non potest plura ferre: igitur quod potest plura ferre, non potest plura ferre. Tertio, cū determinabile uariatur, ut Quicumque bonus est, bonus est, atqui malus, artifex bonus est, malus igitur artifex, bonus est. Et hæc tenus quidem secundum compositionem facti paralogismi peccant. Qui uerò sequuntur, secundum diuisionem totidem modis peccant, iuxta trium uocabulorum supra positorum annotationem. Primo, ut quiescentem ambulare est impossibile, igitur quiescentem impossibile est ambulare. Secundo, ut quocunque uidisti hunc percussum, hic percussus est: atqui oculo uidisti hunc percussum, oculo igitur hic percussus est. Tertio, sed esto sit quispiam artiū imperitus, moribus autem probus, tunc tale connecto sophisma, Quicumque malus est, malus est: at malus artifex, est bonus, igitur malus, artifex bonus est. Per diuisionem præterea fiunt paralogismi, quoties

quoties coniunctio tum copulatiua, tum disiunctiua, nunc terminos, nunc ipsas copulat disiungitue propositiones. ut quaecunque sunt duo & tria, sunt paria atque imparia: at quinque sunt duo & tria, quinque igitur sunt paria & imparia.

¶ De loco per accentum.

Accentus, quem & ueteres Latini, autore Quintiliano, tenorem appellauere, et à Græcis *ῥυθμός*, & item *τόν* & dicitur, à Prisciano definitur lex siue regula ad eleuandam deprimendamue syllabam uniuscuiusque particula orationis. Ab eodem insuper in acutum, grauem, & qui ex utrisque fit, circumflexū diuiditur. Porro acutus (ut Diomedes tradit) apud Latinos in correptis semper, interdum in productis syllabis uersatur. Circumflexus in his que producuntur. Grauis autem per se nusquam consistere in uerbo ullo potest, sed in his, in quibus circumflexus est, aut acutus, ceteras syllabas obtinet. Apud Græcos autem cum acutus in dictione tria loca obtineat, ultimum, penultimū, & antepenultimum: circumflexus quolibet syllabarum sit dictio, non nisi penultimum tenebit locum. Igitur ut nulla uox sine uocali est, ita nulla sine accentu. Ac proinde recte quidam putauerunt accentum ueluti animam uocis esse. Sed de accentu quidem hactenus plus satis, quando apud Latinos pronuntiatio uocum iuxta accentuum regulas in totum propemodum abolita est, cuius tamen loco quantitas syllabarum perinde obseruatur. Fiunt autem per locū ab accentu sophismata tria
bus

bus modis. Primo, quando pro syllabæ quantitate uariata, uariatur & significatio dictionis, ut quicquid malum est, fugiendum est, pomum autem malum est, igitur pomum fugiendum est. Secundo, quando uariatur ipsius syllabæ aut aspiratio, aut orthographia, ut ad arā fiunt sacra, atqui hara porcorum stabulū est (unde illud Ouidij, Immundæ cura fidelis haræ: & illud item Ciceronis, Ex hara productæ, nō schola) Igitur ad porcorum stabula fiunt sacra. Tertio, quando dictio aliqua interim diuiditur, interim tota manet, ut Quicquid in uite fit, coacte fit: uinum autem fit in uite, ergo uinum fit coacte. Caterum de loco siue modo per accentum, Aristoteles dicit non facile esse dialecticis orationes facere in his, quæ sunt sine scriptura. In scripturis autem & poematibus magis, quod in his scilicet accentuum per certas notas, & syllabarum ob metri legem, accuratior habeatur observatio.

¶ De loco à figura dictionis.

A Figura dictionis hic locus nominatur, quod per eum quicunque fiunt paralogismi, causam apparentiæ non aliunde habeant, quàm à uocis siue dictionis cum alia qualibet siue uoce, siue dictione configuratione, hoc est (ut planius dicam) à consimili dictionis cum alia qualibet dictione desinentiæ siue terminatione. Nec uideo tamen cur à quibusdam tam longe repetatur hoc loco figura definitio, quæ à geometris definitur magnitudo, quæ termino uel terminis clauditur, cum secundum hanc definitionem, figura nihil commune

mune cum dictione habeat, unde similitudo aliqua intel-
 ligi possit. Ex hoc igitur loco captiones struuntur: quo-
 ties argumentationem factam constare ac recte se ha-
 bere quis autumat, similitudine uocis hallucinatus, cui-
 iusmodi hæc est, Discere est circa disciplinam exerce-
 ri, at exerceri circa disciplinam est docere, discere ergo
 docere est. Captio est per figuram dictionis. Figuratum
 siquidem est passivum in actuum, & actuum in pas-
 sivum. Nam exerceri circa disciplinam, & actionis &
 passionis expressum est. Quandoquidem exerceri esse
 potest tam impersonalis quàm passivi uerbi modus infini-
 tiuus, ita ut ab impersonali actio, à passivo passio signi-
 ficetur. Fiunt præterea secundum hunc locum paralo-
 gismi, cum ab uno predicamento transitus fit ad al-
 terum, ut quicquid heri uidisti, hodie uides: atqui al-
 bum heri uidisti, album igitur hodie uides. Hic transi-
 tus est à substantia ad qualitatem. Similis huic argu-
 mentatio est hoc modo, Quicquid heri emisisti, hodie co-
 medisti, crudum heri emisisti, ergo crudum hodie comes-
 disti. Atque id quidem est, quod Aristoteles his uer-
 bis significare uidetur. Quæ autem per figuram di-
 ctionis (inquit) fiunt sophismata, accidunt quando uel
 non idem ut idem interpretantur, ut masculinum, fœ-
 mininum: uel fœmininũ, masculinũ: uel quod inter hæc
 est, nempe neutrũ, alterũ horũ. Vel rursus quale, quan-
 tũ: uel quantũ, quale: uel faciens, patiens: & alia, quæ
 admodum hæc prius diuisa sunt. Siquidem aliquid est,
 quod non est eorum quæ sunt facere aut pati, nisi uo-
 cis

cis figura uideatur, ut ualere, quod qualitatem potius dicit, nempe sanitatem (est enim ualere sanum esse) quam actionem aut passionem.

¶ De loco ab accidente.

Sequuntur loci, qui extra dictionem dicti sunt. Ex his primus est, qui ab accidente dicitur. Is autem est (quemadmodum & Aristoteles tradit) per quem captiones fiunt, quoties similiter quodcumque existimabitur rei & accidenti inesse. Nam quia multa eidem accidunt, non est necesse omnibus predicatis, & ei de quo predicantur, omnia illa similiter inesse. Quandoquidem hoc pacto omnia illa eadem erunt, quemadmodum sophistæ dicunt, ut si Socrates est aliter à Platone, Plato autem homo est, Socrates igitur ab homine alter est. Tale est & illud apud Aulum Gellium sophisma, quod proponitur hoc pacto, Quod ego sum, tu non es: ego autem sum homo, tu igitur homo non es. Item & hoc modo, Homo animal est, animal autem genus, homo igitur genus est. Ac rursus, Polycarpus est homo, at uerò homo dissyllabum est, Polycarpus igitur dissyllabum est. Sanè hæc & alia id genus sophismata per accidens fieri dicuntur. Per accidens inquam, hoc est, per extraneum siue diuersum quodammodo aliquid, ut in quibus completio orationis, eas quæ circa naturam sunt diuersitates, ad naturam ipsam transtulit. Aliud quippe est, secundum naturam esse, & aliud secundum personales accidentalesque proprietates, ut uerbi causa, Animal cum

de homine prædicatur, essentialiter de homine dicitur: cum uero de animali genus prædicatur, huiusmodi prædicatio essentialis non est, sed per accidens (ut nec cū de ea uoce quæ est homo, dissyllabum prædicatur) propterea quod aliud est animal, homo, aliud animal genus. Animal siquidem genus, simpliciter animal est, hoc est, tale animal, quod cunctas sub se species communi ratione colligit, eatenus uidelicet, quatenus uitam absolutam sentiendi ui præditam gerant. Homo autem animal una talium est specierum, quæ uita tali, nempe absoluta rationalitate & dexteritatem affert. Homo igitur nō est simpliciter animal, sed tale animal. Tale porro animal non est genus, sed species. Sed hæc fortassis multo altius repetita sunt, q̄ præsens institutio ferat.

Quo pacto à recentioribus hic locus tractetur.

NEc tamen ignoro hunc locum ab accidenti latius explicari à recentioribus hoc modo, ut sit accidens, & id cui accidit, uidelicet res subiecta, & præter hæc attributum: quæ & ita distinguunt nominibus magis familiaribus, ut accidens sit, quod medium in syllogismo dicitur, res subiecta minor extremitas, attributum maior extremitas. Hinc paralogismos per hunc locum fieri dicunt, quoties uel medium, uel maior extremitas, uel minor extremitas in syllogismo non recte sumitur. Medium quidem, ut si ita arguatur, Cuiuslibet contradictionis altera pars est uera (& accipio hic nunc uerbum cuiuslibet more istorum, contra uim propriam

propriam pro signo distributiuo, ut ipsi dicunt, qualia sunt omnis & nullus) atqui hæc propositio, homo est lapis, est contradictionis altera pars, igitur hæc propositio, homo est lapis, uera est. Captio est in uerbo contradictionis. Assumendum nanque erat, Atqui hæc propositio, homo est lapis, est contradictio, eo quod hic terminus in maiore solum uniuersaliter sumebatur. Maior uero extremitas, ut si ita proponas, Omne animal substantia non est, omnis autem homo est animal, igitur nullus homo substantia est. Hic captio est in uerbo substantiæ, quod in maiori (ut oportebat) uniuersaliter sumptum non est, propterea quod negatio ei preposita non sit. Verum id ita sophistæ pro arbitrio statuerunt, contra autorum & eorum qui recte loqui didicerunt, consuetudinem. Minor porro extremitas non recte sumitur, si ita contexas syllogismum, Nullum dextrum est sinistrum, cuiuslibet autem hominis oculus est dexter, ergo neuter oculus hominis est sinister. Hic oculus minor extremitas particulariter sumitur in minore contra præscriptam secundi modi primæ figure legem. Quare ita assumendum erat, Cuiuslibet autem hominis uterque oculus est dexter.

¶ De loco ab eo quod est secundum quid,
ad id quod simpliciter est.

DE finitur hic locus ab Aristotele per id, quod hoc quidem simpliciter dicitur, illud autem quoquo modo, & non præcipue. Quoquo modo, inquit, hoc est, uel secundum locum, uel secundum tempus, uel ad ali-

quid, uel secundum aliquid, uidelicet cum quod secundum partem dicitur, simpliciter accipitur. Itaque & paralogismi secundum hunc locum quatuor sunt modis. Primo in his, quæ secundum locum dicuntur, ut apud Thracæ quædam gentes olim, ut Solinus auctor est, recens natos cum fletu excipere, & defunctos gaudio prosequi pium esse ducebant, igitur pium est puerperia defflere, & funera gaudio prosequi. Secundo in his quæ sunt secundum tempus, ut bonum est uti uictu tenui cum egrotamus, igitur simpliciter uti bonum est. Item, expedit merces in mare proicere cum timetur naufragium, igitur expedit proicere merces. Tertio in his, quæ sunt ad aliquid, ut diuitiæ male utentibus non sunt bonæ, igitur diuitiæ bonæ non sunt, cum tamen ipsæ (ut diuus Ambrosius ait) uirtutum sint instrumenta. Quarto autem in his, quæ sunt secundum aliquid, ut Aethiops dentibus albus est, igitur albus est. Præterea cum ex diuisis coniunctum infertur, hoc patet, Coriscus bonus est, & idem citharædus, Coriscus igitur bonus est citharædus. Esto autem uita bonus sit, non arte. Huiusmodi paralogismus per hunc locum factus esse intelligitur.

¶ De loco ab ignorantia elenchi.

PER ignorantiam elenchi, siue quod idem est, per insciam redargutionis, sunt paralogismi, quod Aristoteles omittitur aliquid eorum, quæ ad orationem (ut Aristoteles ait) hoc est, ad ipsius elenchi definitionem requiruntur. Definitur autem ab eodem hoc pacto, Elenchus

chus est contradictio unius & eiusdē non nominis, sed rei, & nominis non synonymi, sed eiusdem, ex his quæ data sunt, non connumerato eo quod est in principio, ad idem, secundū idem, similiter, & per idem tempus. Quæ quidem definitione certū est nusquam ab Aristotele longiore, factam esse, idq; (ut reor) propter sophistarum importunitates. Quapropter & singulas eius particulas latius explicare, atque distinguere necessarium fortassis fuerit. Quandoquidem in ea quædam syllogismi tantum causa ponuntur, quædam ob contradictionem solum, quædam etiam ad utrumque spectant. Syllogismi causa ponuntur, partim ex his quæ data sunt ex necessitate, partim, non connumerato eo quod est in principio. Ob contradictionem uero, ut quæ postremo loco enumerata sunt. Cuiusmodi sunt ad idē, secundum idem, similiter, & per idem tempus. Præter hæc autem ad utrumq; reliqua pertinent. Porro paradoxismi, qui per hunc locum fieri consueverunt, hoc præcipue peccant, quod ex quatuor postremis aliquid omititur. Vnde & quatuor quoque modi assignantur. Primus, cum omittitur particula ad idem, ut decem sunt dupla ad quinq;, & non sunt dupla ad sex: ergo decem dupla sunt, & dupla non sunt. Similiter si quis Socratem inter duos locatum, idcirco pronuntiet ipsum dextrum esse & non dextrū. Secundus modus est, quādo omittitur particula secundū idem, ut hoc est duplū secundum longitudinē, & non est duplū secundū latitudinē, duplū igitur est, & non duplū: aut si quis oculum nigrū esse

dicat, & non nigrum: propterea quia id quod circa orbem ipsius oculi est, qui medius pupillam tenet, album sit, ipse uero orbis niger spectetur. Tertius, quando omit-
titur particula similiter, ut cognosco Socratem, & eun-
dem non cognosco uenientem, igitur cognosco Socra-
tem, & eundem non cognosco. Quartus uero, quando
omittitur particula per idem tempus, ut si quis Socra-
tem proponat sedentem, & non sedentem, ad diuersa
tempora respiciendo.

¶ De loco à petitione principij.

IN principio petere, est id, quod ad demonstratio-
nem propositum est, ponere & accipere ut confes-
sum. In principio igitur petitur aliquid, cum eius adhuc
desideratur demonstratio, quod tamen ut confessum ac-
cipitur. Vnde & ab Aristotele definitur secundo prio-
rum analyticorum uolumine hoc modo, Petere (inquit)
id quod est in principio, est ostendere quicquam per
id, quod per seipsum manifestum non est, quod profe-
cto est propositum non ostendere. Accidit autem modis
quatuor. Primo, quando asyllogista & incollectilis ra-
tiocinatio fuerit. Secundo, quando id quod sumitur, igno-
tus eo est, quod colligere uolumus. Tertio, quando quod
sumimus, æque ignotum est, atq; id quod conficere uolu-
mus. Quarto, cum posterius sumitur ad demonstrandū
id, quod prius est. Cæterum præter hos sunt & alij
quatuor modi, quos octauo libro Topicorum idem au-
tor recenset. Primus, cum quod particulariter demon-
strandum est, uniuersaliter quis postulauerit, ut si quis
uolens

uolens probare contrariorum eādem esse disciplinam, postulauerit idcirco omnium oppositorum eandem esse disciplinam. Secundus, cum quod uniuersaliter est ad ostendendum propositum, particulariter ab aliquo petitur: ueluti si de omnibus contrarijs propositum est, de aliquibus solum quisspiam postulet, Tertius uerò, cum quis diuidens propositū petit: ut si cum oportet quempiam coniunctim ostendere medicinam sani & aegri esse, is tum utrunque postulet seorsum, atque diuisim, uerbi causa, Est ne medicina sani? & rursus, Est ne medicina aegri? atque idē dehinc ita argumentetur, Medicina sani est, & medicina item aegri est, igitur medicina sani est, & item aegri. Quartus demum, cum quis eorum quæ ex necessitate se inuicem sequuntur, alterū petit, ut si cui propositum est ostendere, quòd diameter est incommensurabilis lateri quadrati, is assumat, quòd diametro latus incommensurabile est.

¶ De loco à consequenti.

A Consequenti locus dicitur, quemadmodum & Aristoteles tradit, quoties propter consequens redargutio fit, ut si quis petat consequentiam conuer-
ti, quæ tamen cōuertitur minime. Exempli gratia, si quis, quia hoc ex necessitate est, & illud est, idcirco putauerit, quia illud sit, & alterum quoq; ex necessitate esse. Vnde & deceptiones, quæ propter opinionem ex sensu sunt, hoc modo plerunque fiunt. Hinc sæpenumero id, quod fel est, mel esse suspicantur, eo quòd flavus color ut fel, ita & mel quoque consequitur. Quapropter

pter si quis ita argumentetur, hoc mel est, igitur flavum, recte quidem sequitur; at contra non recte, si hoc modo, Hoc flavum est, igitur mel est. Huius autem loci, alij duos, alij tres statuunt modos. Ex his primus est, quoties quis, ut ab antecedente ad consequens recte sese habet consequentia ratio, ita e contrario a consequente ad ipsum antecedens firmam similiter atque constantem consequentiam esse existimaverit, ut si animal est, homo est, igitur si homo non est, animal non est. Secundus, quoties facta consequentia, ab abolitione antecedentis credit aliquis et consequens peraeque aboleri posse, ut si homo est, animal est, igitur si homo non est, animal non est. Tertius vero modus est, quoties ex communiter accidentibus per id, quod consequens esse solet, volumus ostendere id quod praecedit, ut qui insanus est, in solitudinem fugit, Democritus autem in solitudinem fugit, igitur Democritus insanus est. Dicitur autem per consequens, quoniam consequitur insanum esse, in solitudinem fugere, veruntamen non convertitur. Non enim si quis fugit in solitudinem, consequens continuo est, ut insaniat. Inuenias siquidem, qui res humanas despiciens, stabilitatem et quietem querat, et ob hoc ad loca a tumultibus libera secedat: quemadmodum Democritum fecisse memoria proditum est: proinde falso creditum est ab Atheniensibus, eum insanivisse. Quemadmodum falso quoque creditum est olim ab infidelibus nostrae religionis monachos desipuisse, quod reliquis omnibus quae possederant, in desertis locis secesserant.

rint: unde & Anachorita dicti sunt & Eremitæ: ut de Paulo primo eremita & Hilarione Hieronymus, de diuo Antonio Athanasius, & de alijs compluribus Sacerdos Sulpitius in eo libro, quem de uita diui Martini inscripsit, memoria prodiderunt.

¶ De loco ab eo quod est, non causam
ut causam ponere.

Hic locus ab eo nomen habet, quod est non causa
sam ut causam ponere, quod quidem sit dicente
Aristotele, cum assumitur id quod non causa est, tanquam
propter illud fiat redargutio. Accidit autem tale quid in
his syllogismis, qui sunt ad impossibile, in quibus scilicet
necesse est interimere aliquid ex his, quæ sumpta
sunt. Huius quidem exemplum est, quo & Aristoteles
ipse utitur, ut si queratur, Suntne anima & uita
idem? quod si à respondente concedatur, ita deinde elen-
chus sophisticus fit, Omne quod est contrarium corrup-
tioni, generatio est: atqui mors corruptio quædam est
uitæ contraria, & anima & uita sunt idem, uita igitur
est generatio, & uiuere generari. Hoc autem impossi-
bile est, quippe qui uiuit, iam non generatur, sed genitus
est. Hic si is, qui proposuerat, num anima & uita sunt
idem, per interemptionem inferat ob consequentis scilicet
falsitatem, igitur idem non sunt anima & uita: & respon-
dens hoc quoque concedat argumentationis uel impulsus,
ne tunc quidē subterfugere poterit redargutionis notam.
Quippe qui quæ antea concessa sunt, eadē ipse postea
negauerit, quod certe per imperitiam eius accidit, non
aduerentis

aduerterentis eam propositionem, quæ interempta est, eam
 sam non esse cur illatum sit consequens falsum, ac per
 hoc ne interimendam quidem fuisse. Quandoquidē ipsa
 posita, aut non posita, nihilo minus id quod impossibile
 est, eodem syllogismo collectum sequitur. Quin hæc
 potius interimenda erat, Mors corruptio quædam est,
 quæ nimirum falsa propositio est. Siquidem neq; mors
 corruptio, neque uita generatio est: sed ut generatio-
 nem uita, ita corruptionem mors comitatur. Itaque in
 syllogismo superius facto, quæ propositio causa non
 erat, ut causa sumpta est.

¶ De loco ab eo quod est, plures interro-
 gationes ut unam facere.

Restat ultimus ex his, qui extra dictionem dicti
 sunt, locus, nomen hinc sortitus, quod per eum
 plures interrogationes factæ, una esse credantur. Quo-
 ties igitur due pluresue interrogationes fiunt, ad quas
 responsio datur perinde atque una facta sit, captio per
 hunc locū fieri dicitur. Quod profecto tunc euenire so-
 let, cum latet respondentem plures esse, idq; uel per im-
 peritiam, uel ob non diligentem ad respondendum cir-
 cumspectionem. Porro interrogationes plures dicuntur,
 quum plura de uno, aut unum de pluribus, aut plura de
 pluribus interrogantur. De quibus & Aristoteles hoc
 modo, In harum autem aliquibus quidem (inquit) fa-
 cile est uidere quod non una, sed plures quoque dan-
 dæ sunt responsiones, ut utrum terra est mare, an cæ-
 lum? In aliquibus uerò non ita facile, ut putas ne hic et
 hic

hic homo est? Quo fit, ut cum aliquis percusserit hunc, & hunc, hominem, & non homines percussisse dicatur. Rursus, cum interrogamus, Sine ne hæc bona an non demonstratis tam bonis quam malis, utrumuis responderit aliquis, redargutionem haudquaquam effugiet, ob falsi uidelicet concessionem. Quandoque autem assumptis, hoc est, admissis quibusdam, redargutio non minus fiet, ut si quis concedat similiter & unum & plura dici, ut exempli causa, alba, uel nuda, uel cæca. Nam si cæcum est, quod uisum non habet, natum tamen habere: & cæca erum, quæ uisum non habent, nata tamen habere. Igitur cum hoc quidem uisum habet, illud autem non habet: si tum interroget quispiam, sunt ne hæc uidentia, an non uidentia? utrumlibet respondens dederit, erunt proculdubio ambo uel uidentia, uel non uidentia. Quod quidem utique falsum esse statim deprehenditur ex hypothesis factis. Hæc ita ex Aristotele penè ad uerbum, ut cætera magna ex parte, quæ in hoc tractatu continentur, omisis multorum ambagibus in re non magni momenti.

¶ Quemadmodum ad ignorantiam elenchi omnes prædicti loci reduci possint, & quod dupliciter elenchus accipiat.

Inquirendum deinceps, quo pacto prædicti loci omnes, siue elenchi sophistici ad redargutionis inscientiæ reuocari possint, idque ex Aristotelis præsertim instituto, ut qui de omnibus his ita pronuntiat, Aut distinguendi sunt, inquit, apparentes syllogismi omnes, atque redargutiones,

redargutiones, aut ad ignorantiam elenchi reducendi,
 uel ab ijs præcipue, qui hanc omnium dictorum modo-
 rum principium faciunt: quatenus elenchus ipse gene-
 ratim accipiat, simulq; omnes intra suæ definitionis
 ambitum positas particulas amplectatur. Dico autem ge-
 neratim, quando aliqui ex dictis modis, siue locis unus
 & ipse habeatur, nempe ad quatuor ultimas particu-
 las factæ definitionis relatus. Itaque sciendum, quod o-
 mnes paralogismi, quicunque iuxta præscriptos modos
 fiunt, peccant, uel quia syllogismi non sint, tamen si ui-
 dentur: uel quia contradictio in his non recte sese ha-
 beat: uel quia non eadem ubiq; tam rei quàm nominis
 ratio obseruetur, id quod nunc per singulos locos discur-
 rendo breuiter ostendere operæpretium fuerit. Ergo
 quicunque fiunt per æquiocationem, per amphibolo-
 giam, & per figuram dictionis, omnes ad elenchum re-
 ducuntur, eo quod in his duplex tum nomen, tum ora-
 tio sumitur, ob rei uidelicet significatæ diuersitatē. Si-
 militer autem & qui per compositionem, & diuisionē,
 & accentum fiunt, ob ipsius tum orationis tum nominis
 uariationem. Porro qui secundum accidens fiunt, &
 item propter consequens, & per id, quod est sumere
 quod in principio est, necnon per id, quod est non cau-
 sam ut causam ponere: propterea quod unusquisque ho-
 rum præuicator sit præscriptæ nuper syllogisticae le-
 gis. Qui uero propter id, quod quoquo modo & sim-
 pliciter: quoniam non de eodem affirmatio & negatio
 est: quare nec in his ulla est uera cōtradictio, licet crea-
 datur.

datur. Postremo autem & qui fiunt propter id, quod est plures interrogationes ut unam facere: quod in his non enucleamus, neque discernimus propriam ipsius propositionis rationem, quæ quidem est ut unū de uno dicatur. Nam eadē est unius rei, & rei simpliciter definitio, ut hominis, & unius hominis. Cum ergo, quæ in syllogismo sumitur, appareat esse propositio, & non est, quatenus in ea non unum de uno prædicatur, manifestum quod & hic ad inscitiam redargutionis reuocandus est. Est enim redargutio syllogismus quidam, nempe contradictionis. Ex quo iam palam factum est, omnes locos siue modos ad ignorantiam elenchi reuocari posse, hos quidem, qui in dictione sunt, quoniam in his apparens est contradictio. Illos autem, qui extra dictionem, maiori ex parte propter syllogismi rationem desuntionēque.

¶ Ex quibus causis sophisticæ prouideant deceptiones.

Consentaneum fortassis fuerit inuestigare quoque, quibus ex causis huiusmodi imposturæ atque deceptiones proueniant. Itaque dicamus ex Aristotele, quod deceptio omnis prouenit in his quidem, quæ per æquiuocationem & amphibologiam fiunt, sophismatis: eo quod non potest quispiam distinguere id quod multiplex est, siue multipliciter dicitur, ab eo quod uno modo dicitur duntaxat. At in his, quæ per compositionem & diuisionem: eo quod nihil interesse putatur inter orationem compositam & diuisam, Similiter autem

Et in his, quæ per accentum fiunt: propterea quod nonnullis idem significare uidetur eadem uox intensa et remissa, hoc est, acuto uel graui accentu prolata. Et in his item, quæ per figuram fiunt ob dictionis similitudinem: quod difficile sit diiudicare, quæ similiter atque aliter proferantur. Ferè enim quisquis hoc facere poterit, is in procinctu est, ut quod uerum est uideat: et per hoc promptus erit uel concedere quod concedendum est, uel negare quod est negandum. Rursus autem in his, quæ per accidens, eo quod quis nescit diiudicare, idem ne sit an diuersum quod sumitur, tum an unum an multa. Similiter autem in his, quæ per consequens fiunt: per hoc quod arbitramur, ut consequens ab antecedente non separatur unquam (est enim ipsum antecedentis pars quædam) ita nec à consequente antecedens separatim iri. Porro in his, quæ fiunt propter omissionem orationis, hoc est, alicuius particularum quæ in elenchi ratione posite sunt, et in his quæ sunt propter id, quod aliquo modo et simpliciter dicitur: et in his item, quæ quod in principio est, sumunt: tum et in his quæ per non causam ut causam accidunt: et quæcunq; plures interrogationes ut unam faciunt: propterea quod in his omnibus non exacte discernimus, neq; sumptas propositiones, neq; ipsius syllogismi uerum terminum, hoc est, rationem, definitionemq; per hoc quod parum nobis differre uideantur ea quæ iam dicta sunt, ut non causa et causa, quod simpliciter et quoquo modo, et interrogationes plures et interrogatio una.

¶ De recta solutione paradoxorum.

Quia uero non minor ars est soluere nodos, quam eosdem implicare atque constringere, quod quidem ita esse, argumento nobis esse potest Gordij Phrygiæ regis nodus in Iouis templo suspensus, quem Alexander Magnus (ut est apud Iustinum historicum) idcirco, quod ingenio soluere nequiuisset, gladio usus uolenter abscidit. Ob hanc nimirum causam, quia sophistarum argutias captionesque, quod synecategorematum nexibus, ceu nodis quibusdam implicatis atque inuolutæ sint, ut struere fortassis non facile, ita proculdubio soluere longe est difficillimum, Aristoteles tandem ipse, cum quemadmodum struantur illæ certis locis præscriptis id iam monstrasset, eadem quo pacto etiam dissoluerentur, pari cura atque diligentia docere instituit. Vnde et ab eodem recta solutio definitur, falsi syllogismi manifestatio. Porro falsus syllogismus duobus dicitur modis, Aut enim quia ex falsis collectus sit, aut quia syllogismus non est, tamen si uideatur. Ergo cum duobus modis falsum esse syllogismum contingat, duobus quoque modis ipsum dissoluendum docet, nempe aut per interemptionem, aut per distinctionem. Per interemptionem quidem, ut quoties ex falsis collectus est. Per distinctionem uero, cum appareat syllogismus, et non est. Verum enim uero, ut id quod querimus breuiori uia quam quæ ab Aristotele tradita est, assequi possimus, ex Iacobo Fabro Stapulensi

lenſi tres regulas in animum induxi hic ſubjicien-
 das. Quarum prima hæc eſt, In omnibus paralogiſmis,
 qui ſunt per æquiocationem, amphibologiam, compo-
 ſitionem, diuſionem, & accentum, ſi quod ſumptum
 eſt multiplex, diſtinguendum eſt. Alioqui conſuſionem
 parit, quæ tollitur interim, cum ipſum diſtinguitur. In-
 ſuper & in eiſdem conſequentiæ ratio diſcutiendæ
 examinandæque uenit. Secunda, In omnibus paralo-
 giſmis, qui ſunt per figuram dictionis, per acci-
 dens, per id quod eſt ſecundū quid & ſimpliciter, per igno-
 rantiam elenchi, per conſequens, per non cauſam ut
 cauſam, per id quod eſt plures interrogationes face-
 re ut unam, conſequentia neganda eſt, & mox cur
 negata ſit, ratio ſubiungenda. Tertia, In omni-
 bus paralogiſmis, qui ſunt per id quod eſt
 petere id, quod eſt in principio, iſum
 antecedens aut negandum pla-
 nè eſt, aut certe addubi-
 tandum.

PERORATIO.

HABES studiose lector, siue adolescens, siue
 adultæ ætatis iuuenis, dialecticam tibi paratam, non
 aliam ob causam (sic mihi crede) nisi ut posthac, quicquid
 in studijs liberalibus addiscendum tibi fuerit, ci-
 tra crassam illam & foedam Barbariem, facile id iam
 assequi uideri possis. Quippe quod hæc sola uisa sit
 hæcenus deesse ad ternarium illum studiorum nume-
 rum, quæ triuij communi nomine appellantur, id quod
 in primis triuij ludorum magistri atque præce-
 ptores sæpe ac multum conquesti sunt aliquot annis,
 tales utique præceptores (qui ut pro comperto ipse ha-
 beo) totis uiribus ad hoc contendunt, ut docilem in-
 uenientem rite insituant, à barbarie auocent, bonas ar-
 tes doceant. Itaque si hæc dialectica nostra talis tibi ui-
 sa fuerit, ut ex ea id, quod summopere tui moliantur
 præceptores, pro uoto assequi potueris, bene est: sin
 uerò nondum id à me præstitum sit (quod equidem ue-
 ri possum) conatum saltem quæso, si non rem ipsam,
 a uidearis.

R ij

IN GARRVLVM SOPHISTAM

Iohannis Murrnellij Ruremun=
densis Epigramma.

GArrule qui nostrum tentas lapidare libellum,
In lucem pueris ede Sophista tuum.
Non decet in rudium coetu traducere doctos,
Vana loqui turpe est, gloriolamq; sequi.
Ecquid apud Calathos, inter muliebria pensa
Reddere te clarum lana caprina potest?
Quando nihil præter uerbosa sophismata nosti
Barbarie sordens, grammaticæq; rudis.
Ecquid habes, sophia quod te in penetralia ducat?
Ecquid Aristotelem Porphyriumq; tenes?
Haud operæpretium est (mihi crede) refellere nugas,
Digna legi scribens experire urum.
Saucius & possum genuinum infigere dentem:
Deq; meo crudum uulnere ulnus erit.
Ingenijs hominum studeo prodesse uiuandis,
Estq; mihi uero gloria nulla prior.

IOHANNES MVRMELLIVS RV-
remundensis Petro suo S. P. D.

Rogas me sedulo, et crebrò abhortaris Petre sua-
uissime, ut breui te arte instituam, quanā ratio-
ne uoces eas, quæ in categorijs locū habent, discernere
queas ab illis, quæ à prædicamentis alienæ sunt: Et ut
certos quosdam tibi tradam canones, quibus facile dia-
scas, in quo unaquæq; uox categorica prædicamēto rea-
ponatur. Ardua profecto res est, et sæuis canina facina-
die morfibz exposita, in tam uaria et multijuga opi-
nionum diuersitate, dialecticorum alijs alia sentientibus,
breui ea libello perstringere, quæ pluribus longissimē
operis uoluminibus uix satis exacte potuerint uel à do-
ctissimo philosopho explicari. Cum tamen mecū cogitem,
quantum utilitatis tibi studiosisq; liberalium artium iu-
uenibus ex hoc quod petis, prouenturum sit, utcunque
pro temporis, quo suppetit otii, breuitate, uotis tuis non
morem gerere non possum. Accipe igitur lucubratione-
culam hanc nostram, ut habeas ἑστῶτος γῆρῳ quandam in
Aristotelis decem prædicamenta: et ingenium tuū ne
grammaticæ solum, sed fructuosius etiam dialecticæ stu-
dijs excolito, ut uera dinoscens à falsis, et finiendi, dia-
uidendi, argumentandiq; rationē tenens rectam uia ha-
buens, et iter expeditū ad optimā quamq; disciplinam,
Vale, et præceptorem tuū dilige. Alcmariæ Phrisionū
oppido studijs liberalibus sanē q̄ accommodato. Anno
à partu uirginis M. D. XIII. Idibus Septēbribus.

R. iij

IN ARISTOTELIS DECEM

predicamenta Iohannis Murnellij Ru-
remundensis Isagoge.

ISAGOGEN hanc in decem Ari-
stotelis peripateticorum principis κα-
τηγορίας tribus digero capitibus, quo-
rum primo quidem agam de uocibus à
predicamentorum serie reiectis & a-
lienis, secundo autem super ijs, quibus in ordine cate-
gorico locus est, tertio uerò dictiones aliquot tradam,
quæ uel ad diuersa predicamenta, uel ad unius eius-
demque seiunctas species referuntur. Porro ut hæc fæ-
cilis memorie commendari possint, & tenacius inhe-
rere, singula capita in suos titulos sunt distributa.

¶ De uocibus à predicamentorum serie
reiectis & alienis Isagoges in Aristoteli
predicamenta.

Caput primum.

Decem esse predicamenta

titulus. I.

De predicamentorum questionibus

titu. II.

Nouem regulis cognosci uoces à predicamentis alienas.

titu. III.

De reiectis à predicamentorum ordine uocibus regularum nouem prima

titu. IIII.

Secunda regula

titu. V.

Tertia regula

titu. VI.

Quarto

Quarta regula	titu.vij.
Quinta regula	titu.vij.
Sexta regula	titu.ix.
Septima regula	titu.x.
Octava regula	titu.xi.
Nona regula	titu.xij.
Bi saria aliquid locū habere in predicamento.	titu.xij.

¶ De dictionibus qbus in ordine categorico locus est.
Caput Isagoges huius secundum.

Series categoriae Substantiae	titulus.I.
De ijs que sunt predicamenti Substantiae, regula prima	titu.II.
Regula secunda	titu.III.
Regula tertia	titu.IIII.
Regula quarta	titu.v.
Regula quinta	titu.vi.
Regula sexta	titu.vij.
Regula septima	titu.vij.
Regula octava	titu.ix.
Regula nona	titu.x.
Regula decima	titu.xi.
Regula undecima	titu.xij.
Regula duodecima	titu.xij.

Series categoriae Quantitatis.	
De ijs que sunt predicamenti Quantitatis.	
Regula prima	titu.xv.
Regula secunda	titu.xvi.
Tertia regula	titu.xvij.
	Quarta

Quarta regula	titu. xvij.
Quinta regula	titu. xix.
¶ Series prædicamenti ad aliquid	titu. xx.
De ijs que sunt prædicamenti ad aliquid prima regula	titu. xxi.
Secunda	titu. xxij.
Tertia	titu. xxij.
¶ Series prædicamenti qualitatis	titu. xxiiij.
De ijs que sunt primæ speciei qualitatis, regula prima	titu. xxv.
Secunda regula	titu. xxvi.
Tertia regula	titu. xxvij.
Quarta regula	titu. xxvij.
De ijs que sunt secundæ speciei qualitatis, regula prima	titu. xxix.
Secunda regula	titu. xxx.
Tertia regula	titu. xxxi.
De ijs que sunt tertiæ speciei qualitatis, regula prima	titu. xxxij.
Secunda regula	titu. xxxiiij.
Tertia regula	titu. xxxiiij.
De ijs que sunt quartæ speciei qualitatis, regula prima	titu. xxxv.
Secunda regula	titu. xxxvi.
¶ Series prædicamenti actionis	titu. xxxvij.
De ijs que sunt in prædicamento actionis, regula la	titu. xxxvij.
¶ Series prædicamenti passionis	titu. xxxix.
De	

De ijs quæ sunt in prædicamento passionis reg. tit. xl.

¶ Series prædicamenti ubi titu. xli.

Descriptio ubi ex Trapezuntio titu. xliij.

De ijs quæ sunt in prædicamento ubi, reg. titu. xliij.

¶ Series prædicamenti quando titu. xliiij.

Descriptio quando ex Trapezuntio titu. xlv.

De ijs, quæ sunt in prædicamento quando, regula

la titu. xlvj.

¶ Series prædicamenti situs titu. xlvij.

Descriptio situs ex Trapezuntio titu. xlvij.

De ijs quæ sunt in prædicamento situs, regu. titu. xlix.

¶ Series prædicamenti habitus titu. l.

Descriptio habitus titu. li.

De ijs quæ sunt in prædicamento habitus regula

la titu. liij.

¶ De dictionibus aliquot, quæ uel ad diuersa prædicamenta, uel ad unius eiusdemque seiunctas species referuntur.

Caput huius introductionis tertium.

Quod una eademq; species secundum aliud atq; aliud diuersis generibus supponi possit titu. I.

De habitu, disposuione, scientia, sensu, & positione titu. II.

De raro, spisso, leui, & aspero titu. III.

De calido, humido, & lumine titu. IIII.

De doctore, imperatore, uiro, comite, titu. V.

¶ De

DE VOCIBVS A PRAEDICA

mentorū serie reiectis & alienis Isago-
ges in Aristotelis praedicamenta.

Caput primum.

¶ Decem esse praedicamenta. Titulus primus.

Primus omnium Aristoteles decem κα-
τηγορίας cōstituit, quae à Quintiliano
elementa dicuntur, à Severino Boethio
praedicamenta. Sunt autē haec, Substan-
tia, Quātitas, Ad aliqd, Qualitas, Age-
re, Pati, Vbi, Quando, Situs, & Habere. Substantia est
(ut singulativa exempla referantur) ut homo. Quanti-
tas, ut linea. Ad aliquid, ut pater. Qualitas, ut iustitia.
Agere, ut secare. Pati, ut secari. Vbi, ut in Academia.
Quando, ut hodie. Situs, ut iacere. Habere, ut togatum
esse. Sed & his ea uersiculis complexi sumus,
Arbor, sex, seruos, seruire, refrigerat, uustos.

Ruri, cras, stabo, nec tunicatus ero.

¶ De praedicamentorū quaesitiuis. Titulus secundus.

Decem praedicamentorum quaesitiua tradunt eru-
diti. Quid, quantum, quid huius, quale, quid agens, quid
patiens, ubi, quando, quomodo situm est, quomodo ha-
bitatum est. Cum enim queritur, quid est Socrates?
respondetur, homo, animal, aut substantia, quae à quibus-
dam dicitur essentia. Quātus est Socrates? interroga-
tus respondet, quadricubitus. Quid Platonis? magister.
Qualis? temperans. Quid agit? disputat. Quid patitur?
uerberatur. Vbi philosophatur? Athenis, Quando loca-

tus est Alcibiadi hodie. Quomodo situs est? stat. Quo-
modo habituatus est? palliatus.

¶ Nouem regulis cognosci uoces à prædica-
mentis alienas. Titulus tertius.

Quemadmodum (ut Seuerini Boëthij uerbis utar)
qui serere ingenium uolet agrum, liberat arua prius
fruticibus, falce rubos, filicemque refecat, ita & nos
primum te docebimus, quæ uoces à prædicamentis alie-
næ sint, ut ijs reiectis, in prædicamentorum serie col-
locandas faciliori ratione comprehendas. Tenenda igitur
tibi sunt nouem regulæ, quas his triniualibus uersifi-
culis comprehendendi.

Complexum, consignificans, fictum, polysemum,

Vox logica, deus, excedens, priuatio, parsq;

Hæc studiose categorijs non accipiuntur.

¶ De reiectis à prædicamentorum or-
dine uocibus regularū nouem Prima,

Titulus quartus.

Prima regularum hæc est, Nulla uox complexa, ni-
si simplicis loco accipiatur, in prædicamento ponitur,
proinde si quis te rogarit, in qua categoria collocatur
iustus homo, in nulla respondeo. Signate autem ad-
ditum est, nisi simplicis loco accipiatur, quod ob uer-
borum inopiam sæpenumero pluribus pro uno cogimur
ui, ita ut tametsi uoces sunt plures, intellectus tamen
sit simplex, et res, quæ significatur, una. Exēpli gratia,
corpus animatū licet uox sit complexa, genus tamen est
unū, sic & quantitas continua, & quantitas discreta.

¶ Secunda,

¶ Secunda, Titulus quintus.

συγκατη-
γόμενα.

Nulli syncategorematis locus est in categoria. Syncategorema dicitur uox significatiua, id est, ea quæ nec uniuersalem rem, nec particularem significat, sed significat, id est, cum alia dictione orationem ad significandum ingreditur, ut omnis, nullus, aliquis, quisdam, hic, ille, utinam, quidem, apud, heu. Sciendum hoc loco est ex octo partibus orationis (quas grammatici constituunt) duabus duntaxat, nomini quidem et uerbo locum patere prædicamenti: participium autem sub uerbo suo comprehendit, aduerbium uero sub nomine. Nam ut literati docent, et nomen in aduerbium, et rursum aduerbium in nomen aliquando transit. Loci aduerbia ad prædicamentum ubi pertinent. Temporis ad Quando. Qualitatis uero et quantitatis aduerbia, ad Qualitatem Quantitatemque reducuntur.

¶ Tertia regula, Titulus sextus.

Omnis uox rei commentitiæ et fabulosæ (quam natura non fert) significatiua, est à prædicamentis aliena: ut Cerberus, Sphinx, Chimæra, Siren, Cyclops, Harpyia, Sisyphus, Acheron.

¶ Quarta regula,
Titulus septimus.πολυση-
μειον.

Nulla uox polysæma in categoriam recipitur, nisi ambiguitate deposita, unum significet. πολυσημειον Græce dicitur multa significans, ut canis, terrestrem significat, marinum, et celestem: unde lepidum extat Ausonii de lepore capto epigramma,

Trinacrij

Trinacrij quondam currentem in littoris ora

Ante canes leporem ceruleus rapuit:

At lepus: in me omnis terræ pelagiq; rapina est,

Forſitan & cæli, ſi canis aſtra tenet.

¶ Quinta regula, Titulus octauus.

Voces logicæ, quas aliarum gratia dialectici uſurpant, ſunt à prædicamenti alienæ. Voces logicas, id eſt, rationales appello eas, quas iuniores terminos ſecundæ intentionis uocant, cuiuſmodi ſunt, Nomen, uerbum, oratio, propoſitio, ſubiectum, prædicatum, genus, ſpecies, & id genus alia.

¶ Sexta regula, Titulus nonus.

Nulli dictioni infinitum ſignificanti locus eſt in prædicamento. Infinitum quidem actu intelligo, non potentia: proinde deus, numen, æternum, increatum, creator, & id genus reliqua nullius ſunt categoriæ.

¶ Septima regula, Titulus decimus.

Omnis uox omnia rerum ambiens genera loco categoriæ uacat. Sunt autem quatuor (quæ uulgo tranſcendenciæ dicuntur) teſte Iohanne Pico, ens, unum, uerum, & bonum: ſi ita accipiantur, ut eorum negationes ſint, nihil, diuiſum, falſum, & malum. Addita ſunt illis alia duo, aliquid, & res, ab recentioribus Auicennam ſecutiſ.

¶ Octaua regula, Titulus undecimus.

Nulla uox priuationem ſignificans locum habet in prædicamento, ut cæcitas, ſurditas, tenebræ.

¶ Nonæ

¶ Nonā regula. Titulus duodecimus.

Nulla vox partis principijue materialis seu constitutivi significatiua, in prædicamenti serie reponitur. Proinde forma, materia, corpus, anima, caput, pes, cæterus, uenter, manus, pes, & id genus reliqua sunt à prædicamenti reiecta.

¶ Bisariam aliquid locum habere in prædicamento, Titulus decimustertius.

Bisariam aliquid in prædicamento locum habet, nã aut per se in recta serie collocatur, ut genera, species, & indiuidua, aut per aliud prædicamento attinet, idq; trifariam. Primũ enim differentie omnes specificæ eius sunt prædicamenti, cuius genera, quorum ille sunt diuisiue, non secundæ qualitatis speciei, ut ex neotericis quidam loquaculi sophistæ falso autumant. Deinde autem partes & principia ei prædicamento attinent, cuius ea sunt, quæ ex illis constituuntur, ut caput, pes, manus, ad substantiam referuntur: unitas, & punctum ad Quantitatem. Postremo uerò motus species ad suum quæque terminum reducuntur, ut generatio & corruptio ad Substantiã, cremenũ & diminutio ad Quantitatem, alteratio ad Qualitatem, loci mutatio ad Vbi. Trapezuntius motum quidem speciem Quantitatis facit: generare uerò, corrumpere, augere, diminuerè, alterare, & loco mouere Actioni subijcit. Sunt, qui metum ob ambiguitatem à prædicamentorum serie remouent, cum de suis (quæ uidentur species) non uniuoce, rerum æquiuoce prædicatur.

¶ De dictionibus, quibus in ordine categorico locus est.

Caput isagoges huius secundum.

¶ Series categoriæ substantiæ, Titulus I.
Substantia

Corporea		Incorporea
	Corpus	
Simplex		Mixtum
	Corpus mixtum	
Animatum		Inanimatum
	Corpus animatum	
Sensibile		Insensibile
	Animal	
Rationale		Irrationale
	Homo	
Socrates	Plato	Xenophon

¶ De ijs, quæ sunt prædicamenti Substantiæ.

Regula prima, Titulus II.

Omne nomen significans substantiam incorpoream, est primi prædicamenti, ut spiritus, angelus, daemon, manes, hoc nomine nunc intelligo animam à corpore separatam, Propertius,

Sunt aliquid manes, letum non omnia finit.

Angelus autem bisariam accipitur, nunc pro spiritu, estq; huius categoriæ: nunc ut est officij nomen, nomen Substantiæ (nam ἄγγελος Græce interpretatur nuncius Latine) et est primi generis Qualitatis, tametsi quidam in prædicamentum Ad aliquid conijciunt.

¶ Regula

¶ Regula secunda, Titulus. III.

Mundus, cælum, orbes caelestes, planetae, stellæ, & elementa sunt huius prædicamenti. Celi sunt decem, Cælum empyreum, cælum crystallinum, firmamentum, & septem planetarum orbes. Planetae septem sunt, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna, quos hoc uersu complexi sumus, Luna, Hermes, Cypris, Sol, Mars, Iouis, & pater huius. Rerum naturalium elementa sunt quatuor, ignis, aër, aqua, & terra, de quibus hic noster est uersiculus. Aër, ignis, aqua, & tellus sunt semina rerum.

¶ Regula tertia, Titulus. IIII.

Omnis animalis species est prædicamenti substantiæ. Specierum animalis, hæ sunt specialissimæ, ut homo, equus, leo: illæ uerò subalternæ, ut pecus, bestia, belua, fera, quadrupes, piscis, auis, serpens, uermis. Pecudis species sunt, bos, equus, asinus, mulus, camelus, ouis, capra, porcus, ceruus, elephas, & id genus reliqua. Ferae species sunt, leo, ursus, pardus, tigris, lupus, uulpes, & id genus cetera. Pesci subiiciuntur, balena, cancer, cōger, mullus, salmo, carpio, concha, ostreum, gobio, rhombus, & ceteræ species innumerae. Auis species sunt, aquila, philomela, bubo, noctua, ciconia, passer, coruus, monedula, psittacus, perdix, turdus, uultur, & cetera. Serpentis, draco, basiliscus, uipera, cerasastes, seps, natrix. Vermis, apes, araneus, bombyx, blatta, culex, crabro, gryllus, limax, pulex, papilio, hirudo, tinea, teredo, & eiusmodi alia.

¶ Regula

¶ Regula quarta. Titulus.V.

Omne nomen arboris est in categoria substantiæ, ut pomus, malus, pirus, abies, laurus, salix, betula, uitis, robur, taxus, castanea, fagus, cupressus.

¶ Regula quinta. Titulus.VI.

Omne nomen herbe huius est predicamenti, ut amaracus, abrotanum, mandragora, malua, hyssopus, lactuca, fœniculum, elleborus, ruta, pulegium, salvia, lappa, tribulus, anethum, urtica, trifolium.

¶ Regula sexta. Titulus.VII.

Omne fruticis nomen est huius categoriæ. Dicitur autem **Frutex** quid tem frutex, qui ad iustam arboris magnitudinem non assurgit, & statura similis est herbis multis, sed non demoritur, neque arefcit, ut herba, uerum perennis est. Huius species sunt, nardus, myrrha, casia, genista, papyrus, arundo. Sciendum est nonnullas res easdem ab his inter arbusculas, ab illis inter frutices numerari, ut iuniperum, balsamum, myrrham, & id genus alia. De nonnullis etiam sint ne magis herbe an frutices, dubitatur. Nec hoc ignorandum est à Nicephoro corpus animatum sensibile diuidi in animal & zoophyllum. Dicitur autem **ζωόφυτον** quod nec animalium, nec plantarum, sed tertiam ex utriusque naturam habet, ut urtica marina, & spongia, de quibus uide Plinium lib.ix.cap.xlv.

¶ Regula septima. Titulus.VIII.

Omnia florum, fructuum, & aromatum nomina, si capiuntur ut res totas, & per se integras significet, sunt in ordine huius predicamenti, ut rosa, lilium, narcissus,

uiola, ligustrum, calta, pomum, malum, pyrum, prunum, cerasum, morum, bacca, oliua, cornum, ficus, glans, mēspilum, nux, iuglans, castanea, auellana, aroma, saccharum, cinnamomum, zingiber, piper, garyophylon, & id genus reliqua.

¶ Regula octaua. Titulus IX.

✱ Vernix nomen est, neq; Græcū, neq; Latīnum, sed à barbarica & uulgari appellatione in formā Latīnam translātum.

Vulgo enim res ipsa uernis dicitur. Est autē species gūmi, quæ Græcis sandaracha dicitur, ut quibusdam uidetur.

Frumentorum & leguminum nomina sunt huius categoriæ, ut triticum, siligo, far, hordeum, pannicum, milium, auena, faba, pisum, lens, eruum, lupinus, uicia.

¶ Regula nona. Titulus X.

Lapidum & gemmarum uocabula sunt huius prædicamenti, ut adamas, marmor, magnes, cristallus, succinum, smaragdus, iaspis, corallium, achates, carbunculus, chrysolithus, sapphirus, silex, tophus, pumex.

¶ Regula decima.

Titulus XI.

Omnia metallorum & fossilium nomina sunt in prædicamento substantiæ, ut aurum, argentum, electrum, æs, orichalcum, stannum, plumbum, ferrum, alumen, sulphur, nitrum, sal, cadmia, ✱ uernix, minium, chrysocola, & reliqua.

¶ Regula undecima.

Titulus XII.

Omnia impressionum nomina, siue ea sint ignite, siue aëreæ, siue aqueæ, siue terreæ, siue radiorum appositione fiant, huius sunt prædicamenti. Impressio, à philosophis res naturales indagantibus, dicitur corpus mixtum,

stum, imperfectum Impressiones ignitæ sunt, stipula ar-
dentes, æges, dali, sidus uolans, candela, trabes, colum-
nae, teretes lanceæ, clypei, globi, fæces ignitæ, pyrami-
des, draco uolans, & similes. Adduntur his cometes, & κομήτης.
galaxias. Impressiones aqueæ sūt, uapor, pluuia, ros, prui γαλαξίας.
na, nix, grando, fontes, flumina, mare. Aëreæ, uenti,
terremotus, fulmina, ecnephas, typhon. Quæ radiorum ἁλῶν
apparitione fiunt, sunt halon, iris, uirgæ, parelij. De ignis.
terreis impressionibus in proxima regula dictum est, παρὰ τούτων.
ubi de metallis & fossilibus.

¶ Regula duodecima.

Titulus XIII.

Omne nomen substantiæ rei inanimatæ significans
est in categoria Substantiæ. Hæc regula continet in se
quasdam suprapositas, & eam breuitatis gratia da-
mus ob multa, de quibus nondum meminimus: Dicia-
mus itaque montem, collem, urbem, oppidum, domum,
templum, turrem, tunicam, togam, gladium, cultrum, pa-
nem, uinum, lac, mel, ceruissiam, carnem, os, dolium, pæ-
teram, hastam, scrinium, & id genus reliqua huius esse
prædicamenti: nec assentimur ijs, qui simpliciter aiunt Vndaque
eiusmodi res ob figuram ab artifice inductam esse de tamen res &
quarto genere Qualitatis, cū Substantia longe præpon- forma sua
deret accidenti. Quisquis recte sentit, gladium Substan- habet, ut sit
tiam quidem esse: figuram uero eius Qualitatem non id quod est
diffinitur. Quidam contendunt nullius esse prædica-
menti nomina rerum artificio productarū, quod Sub-
stantiam simul & Qualitatem complectantur.

S ij

¶ Series

Series categoriæ Quantitatis,

Titulus XIII.

Quantitas

Continua

Discreta

Quantitas continua

Intrinsæcus

Extrinsæcus

mēsuratiua

mēsuratiua

Quantitas continua in-
trinsæcus mēsuratiua

Latabilis

Illatabilis

Linea

Hec linea

Ista linea

Illa linea

De ijs quæ sunt prædicamenti

Quantitatis. Regula prima,

Titulus XV.

Omne nomen magnitudinis est in prædicamento
Quantitatis, ut linea, superficies, corpus, longitudo, la-
titud, altitudo, profunditas, crassities, bicubitum, tricua-
bitum, pedale, bipedale, tripedale, sesquipedale, & id
genus cetera.

Regula secunda. Titu. XVI.

Omne nomen mensuræ ad hoc prædicamentū pers-
tinet, ut uncia, digitus, palmus, pes, ulna, cubitum, pas-
sus, stadium, diaulus, milium, dolichus, modius, sextarius,
congius, hemina, choenix, urna, cotyla, cyathus, as &
partes eius si capiantur ita, ut meram quantitatem si-
gnificent. Ponderum nomina meo iudicio sunt à præ-
dicamenti aliena, quòd cum quantitate qualitatem si-
gnificant,

ἡμεῖς
δοῦντες.

gnificant, ut libra, selibra, bilibris, trilibris, pondo, talentum. Sed hæc doctioribus relinquo exactius disputanda. Illud quoque, sit ne linea species infima, an subalterna, quod et de tempore potest dubitari.

¶ Tertia regula,

Titulus XVII.

Omne nomen numerale est huius categoriæ, ut duo, tria, quatuor, quinque, decem, centum, mille, bi-narius, ternarius, centenarius. Primus autem, secundus, tertius, et id genus alia pertinent ad prædicamentum Ad aliquid. Vnitas autem non est numerus, sed eius principium.

¶ Quarta regula,

Titulus XVIII.

Omnis modulus, quo dictionē dū proferimus, mensuramus, est huius prædicamenti: nam quantitatis id est, quo syllabæ longæ breuēsue mensuratur, ex quo prouenit oratio, species discretæ quantitatis.

¶ Quinta regula,

Titulus XIX.

Locus et tempus sunt categoriæ Quantitatis, tametsi quidam locum in prædicamento Ad aliquid reponant, et diuus Aurelius Augustinus in confessionum opere fateatur se, quid sit tempus, ignorare. Acuum quoque huius prædicamenti esse censendum est, æternitatem uerò nullius. Partes temporis sunt, hora, dies, septimana, mensis, annus, olympias, lustrum, seculum, et id genus reliqua.

¶ Series prædicamenti Ad aliquid.
Titulus XX.

Ad aliquid

Aequaliter com-
parabile

Inæqualiter cō-
parabile

Ad aliquid inæqua-
liter comparabile

Dignius cor-
relatiuo

Indignius cor-
relatiuo

Relatiuum corre-
latiue dignius

Respicieus filium

Nō respiciēs filiū

Pater

Hic pater,

Iste pater,

Ille pater.

¶ De ijs, quæ sunt prædicamenti Ad aliquid.
Regula prima. Titulus XXI.

Omne catagorema principali significato rem signi-
ficans non absolutam, sed alterius respectiuam, est præ-
dicamenti Ad aliquid, ut pater, filius: auus, nepos: mari-
tus, uxor: socer, gener: magister, discipulus: patronus,
cliens: dominus, seruus: rex, parasitus: patronus, li-
bertus, (Est autem patronus nomen ambiguum, &
modo ad clientem refertur, modo ad libertum) dux, co-
mes: duplum, dimidium: magnum, paruum: multum, pau-
cun: maius, minus: prius, posterius: amicus, inimicus: ho-
spes, ciuis: socius, sodalis, hostis: similis, dissimilis: æqua-
lis, inæqualis, & alia sexcenta.

Patronus cu-
ius modi no-
men.

¶ Secunda

¶ Secunda regula.

Titulus XXII.

Nomina cognationis & affinitatis sunt huius categoriae, ut parens, proles, pater, filius, avus, nepos, frater, soror, sobrinus, consobrinus, coniunx, compater, affinis, leuir, socer, gener, utricus, priuignus.

¶ Tertia regula.

Titulus XXIII.

Pleraque nomina cum praepositione composita huius sunt praedicamenti, ut commilito, collega, confacerdos (qui Graece symmysites dicitur) concanonicus, conuictor, contubernalis, condiscipulus, coauditor, compositor, competitor, collacteus, collactaneus, conseruus, congnominis, consanguineus, coëpulo, cohabitator, confabulator, congerro, coniunx, concolor, consonus, & eiusmodi reliqua.

S iij

¶ Sries predicamenti Qualitatis. Titulus XXIII.

Qualitas

Formæ attinens

Materiæ attinens

Qualitas for-
mæ attinens

Comparata

Natura insita

Affectio

Facile dimobilis

Difficulter dimobilis

Habitus

Spiritualis

Corporalis

Habitus spi-
ritualis

Intellectualis

Moralis

Habitus in-
tellectualis

Theoreticus

Practicus

Habitus in-
tellectualis
theoreticus

Conclusionis

Principiorum

Scientia

Contemplatiua

Actiua

Scientia con-
templatiua

Principalis

Adminiculatiua

Logice

Disputatoria

Non disputatoria

Dialectice

Hæc dialecticæ, Platonis dialecticæ, Chrysippi dialecticæ

¶ De ijs, quae sunt prima speciei
Qualitatis. Regula prima,
Titulus XXV.

Omnis dispositio & habitus corporalis est in primo Qualitatis genere, ut calor, frigiditas, sanitas, similitas, caecitas, candor, nigredo, fuscum, robur, aegritudo, morbus, & eius specics, ut febris, paralysis, pleuritis, podagra. Dispositio quae, & affectio dicitur, et latius accipitur & pressius. Primo modo est qualitas ad bene quid, & maleue operandum acquisita. Secundo est qualitas ad quot modis bene maleue operandum acquisita per facile à subiecto dicatur. dimobilis. Habitus est ad operandum comparata quae Habitus litas difficulter à subiecto dimobilis. quid.

¶ Secunda regula, Titulus XXVI.

Omnis habitus intellectualis est in primo genere Qualitatis. Habitus intellectuales sunt quinque, quibus Habitus intellectuales semper assentimur uero. Sapientia, Intellectus, Scientia, Prudentia, & Ars. Duo, quibus modo uero assentimur, modo falso, Sunt autem opinio & suspicio. Sapientia est habitus cognitivus dei & diuinorum. Intellectus est habitus primorum principiorum cognitivus. Scientia est habitus conclusionis per demonstrationem acquisitus. Prudentia est recta ratio rerum à nobis agendarum. Ars est recta ratio rerum à nobis efficiendarum. Opinio est assensus rei ualidior. Suspicio, est assensus rei minus ualidus. Scientiarum igitur Ars. & artium nomina in hoc genere collocantur, ut grammatica, dialectica, rhetorica, arithmetica, musica, geometria, metria,

metria, astronomia, physice, ethice, metaphysice, poetice, agricultura, militia, lanificium, & id genus alia.

¶ Tertia regula. Titulus XXVII.

Omnes habitus morales, id est, uirtutes et uitia sunt in hoc primo genere Qualitatis, ut iustitia, iniustitia, fortitudo, audacia, timiditas, liberalitas, auaritia, prodigalitas. A Theologis nostris ponuntur etiam in hac specie habitus spirituales infusi, ut fides, spes, charitas, & id genus uirtutes supernaturales: item habitus concreati, ut species intellectuales, & rationes angelorum mentibus concrete, sed huiusmodi habitus non capit definitio à ueteribus peripateticis data, nec mirum, cum illi ueræ religionis ac sapientiæ expertes id genus habitus non nouerint. Quare malim eos reponere inter Qualitates præter hæc quatuor genera apparentes: aut aliam tradere habitus finitionem, atque uulgo datur. Nec mirandum uideatur, quòd dixerim Qualitates præter hæc quatuor genera apparentes. Nam Seuerino Boëthio interprete Aristotelis in prædicamentorum libro hæc uerba sunt, Et fortasse alij quoque apparent bunt Qualitatis modi, sed qui maxime dicuntur, fere tot sunt.

¶ Quarta regula.

Titulus XXVIII.

Nomina magistratuum & dignitatum sunt in hoc primo genere Qualitatis, ut pontifex, episcopus, sacerdos, rex, consul, prætor, censor, edilis, & id genus reliqua. Pauper item diues, fortunatus, infortunatus, beatus,

beatus, felix, miser, nobilis, ignobilis, honoratus, gloriosus, & huiusmodi nomina sunt huius speciei.

¶ De ijs, quæ sunt secundæ speciei
Qualitatis. Regula prima.

Titulus XXIX.

Omnis naturalis potentia uel impotentia est in secundo genere Qualitatis. Naturalis potentia est, qualitas ad bene operandum innata, ut salubritas, durities. Naturalis impotentia est qualitas ad male debilitèrue operandum, aut ad patiendum innata, ut insalubritas, mollities. Trapezuntius autem in dialecticis, Naturalis (inquit) potentia uel impotentia, dicitur uis quædā insita, uel imbecillitas, qua facilius quicquid aut agrius uel pati uel agere natura potest, ut durum, molle, uas letudinarium, robustus, & quæ huiusmodi sunt naturalis insita, non aduentitia. Hæc ille. Vires igitur naturales planetarum, siderum, elementorum, animalium, plantarum, lapidum, & cæterorum sunt huius generis.

¶ Regula secunda.

Titulus XXX.

Omne simpliciter speciei proprium est in hoc secundo genere Qualitatis, ut risibile, flebile, disciplinæ susceptivum, hinnibile, latrabile, mugibile, gannibile, & eiusmodi alia.

¶ Regula tertia. Titulus XXXI.

Omnis animæ potentia est huius secundi generis. Animæ potentia uis est eius, quæ alicuius operis est effectiva. Eius quinque sunt genera, ut hæc subiecta indicabunt.

Alendi

Vegetabilis
 Alendi
 Augendi
 Minuendi
 Generandi

		Visus
		Auditus
	Exterior	Odoratus
		Gustus
		Tactus
Potentia Sensitiua		
		Sensus cōis
		Imaginatio
	Interior	Existimatio
		Phantasia
		Memoria

Appetitiua
 Cupiendi
 Irascendi
 Volendi

Motiva
 Progrediendi
 Nandi
 Serpendi
 Volandi

Simplex

Simplex apprehendendi

Componendi

Diuidendi

Intellectus Ratiocinandi

Contemplandi

Consultandi

Agens

Possibilis

Non ignorandum est ab Auicenna, Alberto Magno, & plerisque alijs poni quinque sensus interiores, sensum communem, uim imaginatiuam, existimatiuam, phantasiam, & memoriam. Ab Auerroï uero, Thoma Aquinate, & Marsilio Ficino in libro de uoluptate quatuor duntaxat, uim existimatiuam à phantasia non separantibus. Nicephori hominis alioqui præstantis doctrinæ opinio neuiquam mihi probatur, uisum & ceteros sensus ponētis in ea Qualitatis specie, quæ dicitur *Habitus* & *Affectio*.

¶ De ijs, quæ sunt tertiæ speciei

Qualitatis. Regula Prima.

Titulus XXXII.

Omnis passio & passibilis qualitas, est in tertio genere Qualitatis. Passio (ut hic accipitur) est qualitas transiens, quæ sensui passionem infert, aut quæ à passione infertur, ut rubor ex uerecundia, excandescencia ex ira, pallor ex timore, ira ex contrastatione. Passibilis qualitas, dicitur qualitas permanens, quæ sensui passionem infert, aut quæ infertur à passionibus, ut dulcedo,

ecdo, amarities, albor, nigror.

Passio modo est actionis effectus, prædicamentum quidem ab alijs distinctum, ut calefieri, in frigidari. Modo est qualitas transiens uel animæ uel corpori ex passione innata, & res quedam media inter passionem et qualitatem, qualitas inquam inchoata & imperfecta, quæque non potis est subiectum denominare, ut ira ex contemptione, erubescencia ex uerecundia.

¶ Secunda regula.

Titulus XXXIII.

Omnis qualitas sensibilis in hoc tertio genere collocatur, ut color, album, nigrum, flauum, liuidum, puniceum, purpureum, uiride, cæruleum: sonus, uox, murmur, crepitus, susurrus, strepitus, fragor, sibilus, echo: odor, sapor, dulce, amarum, pingue, salsum, acre, austerrum, acutum, acidum, calidum, frigidum, tepidum, humidum, siccum, læue, asperum, graue, leue.

¶ Tertia regula. Titulus XXXIII.

Passiones animæ, quæ & affectiones & perturbationes dicuntur, à quibusdam in hac tertia specie collocantur. Iacobus autem Faber Stapulensis homo doctissimus, & de optimis studijs scribendo meritis optime ponit eas in prædicamento passionis, nos supra medias esse diximus inter passionem & qualitatem. Stapulensis Aristotelis uerba pensitat illas passiones alienas, qualitates uerò minime: pensitat & originem earundem, & (ut ita loquar) fluxitatem. Illi autem rem
putant

putant passioni superadditam, etsi non qualitatem perfectam, at semen & elementum Qualitatis, undèque si accesserit permanentia, facile passibilis qualitas coalescat. Passiones animæ duodecim Egidius Romanus & alij neoterici ponunt, amorem, desiderium, odium, abominationem, delectationem, dolorem seu tristitiam, spem, desperationem, audaciam, timorem, iram, segnitatem. His adduntur à quibusdam zelus, gratia, nemesis, misericordia, inuidia, erubescencia. Nonnulli species quoque rerum tum sensibilium cum intelligibilium & passiones appellant, & in hoc tertio genere Qualitatis reponunt.

¶ De ijs quæ sunt quartæ speciei Qualitatis. Regula prima.

Titulus XXXV.

Omnis figura, & circa unumquodque constans forma, est in quarto genere Qualitatis. Severinus Boëthius figuram & formam hoc modo separat, Figura, inquit, est triangulum uel quadratum: forma autem ipsius trianguli uel quadrati quædam qualitas: unde etiam formosos homines dicimus. Figura enim quædam uel pulchrior, uel mediocris, uel alio quodam modo constituta qualitas forma nominatur. Figura (ut geometræ definiunt) est quæ sub aliquo uel aliquibus terminis continetur. Sub aliquo quidem, ut circulus: sub aliis quibus uero, ut triangulum uel quadratum. Nicephorus inter figuram & formam hoc discrimen tradit, Figura dicitur talis expressio & linearis effictio.

Forma

Forma extrinsecus prominens coloris qualitas, idea, & informatio, & interpolata coloratio, & simpliciter talis quædam iniecta uisui, superficiæ forma. Sunt qui figuram in rebus inanimatis accipiant, formam autem in rebus animatis. Alij porro figuram quidem fastigiose cedentem: formam uerò supernam superficiem uocent. Hactenus Nicephorus.

¶ Secunda regula. Titulus. XXXVI.

Omnis qualitas circa quantitatem consistens, est in hoc quarto genere, ut paritas & imparitas circa numerum: rectitudo & curuitas circa lineam: concuum, conuexum, & planum, circa superficiem: teres, rotundum, orbiculare, turbinatum, pyramidale, quadratum, trigonum, tetragonum, pentagonum, circa corpus.

¶ Series prædicamenti Actionis.

Titulus XXXVII.

Actio

Immanens

Transiens

Actio

immanens

In intellectu

Extra intellectum

Intellectio

Simplicium apprehensio

Non simplicium apprehensio

Simplicium

apprehensio

Hæc simplicium apprehensio, ista, illa.

¶ De

¶ De ijs, quæ sunt in prædicamento

Actionis, Regula. Titulus XXXVIII.

Omnis dictio significans agere, est huius prædicamenti, ut calefacere, frigidificare, humectare, siccare, intelligere, appetere, uideri, audiri, olfacci, gustari, tangi, senti.

¶ Series prædicamenti Passionis. Titulus XXXIX.

Passio

Spiritualis

Corporalis

Passio spiri-
tualis

Partis brutæ

Partis rationalis

Passio spiritalis
partis brutæ

Sensitivæ

Appetitivæ

Passio sensus

Exterioris

Interioris

Passio sensus
exterioris

Ab re uisibili
illata

Non illata ab re
uisibili

Visio

Hæc visio,

Ista visio,

Illa visio.

¶ De ijs quæ sunt in prædicamento Passionis.
Regula. Titulus XL.

Omnis dictio significans pati, est huius prædicamenti, ut ad intelligendum agi, delectari, contristari, irasci, sentire, uidere, audire, odorari, olfacere, gustare,
T tangere,

tangere, dementari, doceri, uri, secari, calefieri, frigesceri, humectari, siccare, discere, sperare, metuerere, et id genus reliqua. Scire uero est in predicamento Qualitatis.

¶ Series predicamenti Vbi, Titulus XLI.

Vbi

Commune

Proprium

Vbi commune

Extra aquam

In aqua

Vbi commune

extra aquam

In ciuitate

Extra ciuitatem

Vbi commune

extra aquam

in ciuitate

Sub tecto

Sub dio

Sub tecto

In loco sacro

In loco profano

Sub tecto in

loco profano

Publico

Priuato

In edificio

priuato

In edificio Socratis,

In domo Platonis.

¶ Descriptio Vbi ex Trapezuntio. Titu. XLII.

Vbi quid?

Vbi est quæ à loci circumscriptione procedit, corporis locatio. Non est enim idem locus & ubi: nam Locus est in eo quod capit, Vbi uero in eo quod circumscribitur.

¶ De

¶ De ijs, quæ sunt in prædicamento Vbi,

Regula. Titulus XLIII.

Omnis dictio significans in loco, est in prædicamento Vbi, ut in igni, in aëre, in aqua, in terra, in urbe, in agro, in cremo, in uilla, in templo, in theatro, Rome, Athenis, in Academia, in Lyceo, domi, militie, humi, ruri, hic, istuc, illic.

¶ Series prædicamenti Quando. Titu. XLIII.

Quando

Præsens

Non præsens

Quando non præsens

Præteritum

Futurum

Quando futurum

Paulo post

Non paulo post

futurum

futurum

Mox

Hoc mox,

Istud mox,

Illud mox.

¶ Descriptio Quando ex Trapezuntio. Titu. XLV.

Quando est, quæ relinquitur ex tempore rerum affectio. Id diuiditur in præteritum, instans, & futurum, quamuis nihil horum sit: nam cum hæc tria tempora sint, quando tempus non est, sed affectio rei, quæ suis se, uel esse, uel futura dicitur.

¶ De ijs, quæ sunt in prædicamento Quando.

Regula. Titulus XLVI.

Omnis dictio significans in tempore, est in categoria Quando, ut hodie, heri, nudiustertius, superiori mense, superiori anno, mane, meridie, uesperis, cras, perena

T ij die.

dic, olim, quondam, olympiade centesima, anno ab ura
bis origine quingentesimo, anno à uirginis partu sua
pra millesimum & quingentesimam decimotertio, &
id genus cetera.

¶ Series prædicamenti Situs. Titulus XLVII.

Situs

E natura

Ex appetitu

Situs ex ap
petitu

Intellectiuo

Sensitiuo

Situs ex uoluntate

Sui corporis

Alieni corporis

Situs sui corporis
uoluntarius

In pedes erecti

Non erecti in
pedes

Status

Hic status,

Iste status,

Ille status.

¶ Descriptio Situs ex Trapezuntio Titu. XLVIII.

Situs est partium quedam positio ac ordinatio, qua
stantia, sedentia, aspera, leuia, & huiusmodi dicuntur.

¶ De ijs quæ sunt in prædicamento Situs.

Regula. Titulus XLIX.

Omnis dictio significans positionem quandam para
tium ac ordinationem est in prædicamento Situs, ut sta
tus, sessio, accubitus, iacere, raritas, spissitudo, asperita
tas, leuor, accliuitas, decliuitas, inclinatio, inflexio, supina
tas, & id genus reliqua.

¶ Series

¶ Series prædicamenti *Habitus*. Titulus L.*Habitus**Domesticus**Militaris**Habitus do-
mesticus**Vnius partium
corporis**Plurium partium
corporis**Habitus do-
mesticus plu-
rium corpo-
ris partium**Mediate
adiacens**Immediate
adiacens**Indusiatura**Hæc indusiatura, Ista indusiatura, Illa indusiatura.*¶ *Descriptio Habitus.*

Titulus LI.

*Habitus est res media inter corpora, & quæ eis
adiacent, secundum quam hæc quidem haberi, illa uerò
habere dicuntur, ut armatura, tunica.*¶ *De ijs, quæ sunt in prædicamento Habitus.*

Regula. Titulus LII.

*Omnis dictio habitum significans, est huius catego-
rie, siue is sit domesticus, siue militaris, siue ad uelamen,
siue ad cultum corporis pertineat, ut armatum esse, lo-
ricatum, pharetratum, galeatum, scutatū, palliatum, to-
gatum, pileatum, calceatum, annulatum, torquatum, co-
ronatum, & huiusmodi alia.*

T iij

De

De dictionibus aliquot, quæ uel ad diuersa predicamenta, uel ad unius eiusdemque seiunctas species referuntur. Caput huius introductionis tertium.

¶ Quod una eademque species secundum aliud atq; aliud diuersis generibus supponi possit. Titu. I.

Tametsi uerissime dictum sit à philosopho in prædicamentorum libro, Diuersorum generum & non subalternatiui positorum diuersæ sunt species, id est, secundum speciem differentie, nihilo tamen minus una eademque species pro diuersis rationibus supponi diuersis generibus potest, quod ne cui parum eruditorum mirabile uideatur, ipsius Aristotelis ex eodem libro uerba subiiciam. At uero (inquit) non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propositionem facientes, multa de relatiuis interposuisse. Habitus enim & dispositiones eorum, quæ ad Aliquid sunt, esse dicebamus. Pene enim in omnibus talibus genera Ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ singula sunt. Et non multo post subdit, Amplius si contingat hoc ipsum & Quale, & Relatiuum esse, nihil est inconueniens in utrisque hoc generibus enumerare. Quæ uerba Boetius enarrans, Nam cum sit uerum (inquit) unam eandemque rem duobus diuersis generibus non posse esse suppositam, illud tamen conuenit, secundum aliud atq; aliud, unam eandemque speciem duobus generibus posse subiecti.

¶ De habitu, dispositione, scientia, sensu, & posuone.

Titulus II.

Sicut Aristoteli & Boëthio placet, habitus (quæ & habitudo dicitur) dispositio, scientia, & sensus modo in relatione, modo in qualitate numerantur. In relatione quidem, nam & habitus, habilis rei habitus dicitur: & res habilis, habitu habilis. Dispositio, dispositæ rei dispositio: disposita res, dispositione disposita. Scientia, scibilis rei scientia: scibilis res, scientia scibilis. Sensus, sensibilis rei sensus: sensibilis res, sensu sensibilis. In Qualitate uero, quod ab eis subiecta qualia denominantur. Sic & posuio nunc Ad aliquid est, in eo quod posita rei posuio est: & posita res est, positione posita: nunc prædicamentum ab alijs distinctum, quod & Situs dicitur, in eo quod ab illa sedentia, stantia, rara, spissa, aspera, leuia, & eiusmodi denominantur. Recentiores dialectici duplicia relatiua constituent: hæc quidem, quæ appellant secundum dici, illa uero secundum esse, nihil ex alijs prædicamentis inter relatiua secundum esse numerant: at non parum multa inter secundum dici relatiua. Hoc insuper addunt, priorem Ad aliquid definitionem à Platone profectam, utrisque relatiuis conuenire, quam Aristoteles posteriore solis secundum esse relatiuis conuenienti, iure correxerit.

T iiij

¶ De

¶ De raro, spisso, leui, & aspero.

Titulus III.

Rarū, Spis- Rarum, spissum, leue, & asperum (si Alberto Ma-
sum, Leue, gno credimus) trisariam accipiuntur. Primum quidem,
Asperum. ut positiones quasdam partium significant. Nam rarum
ideo uocatur, quia partes eius ita distant à se, ut inter
eas alieni generis corpus possit admitti, ut sponsia, pi-
mex. Spissum, quoniam ita sibi partes uicinæ sunt, atq;
ad se inuicem strictæ, ut inter eas nullum corpus pos-
sit incidere, ut ferrum, adamas. Leue, quòd eius partes
æquali iacent superficie, ita ut nulla earum emineat,
ut lamina argentea. Asperum, cuius partes inæquali-
ter sitæ sunt, ita ut aliæ emineant, aliæ uerò sint depres-
sæ, ut tyrocnestis. Et hoc modo sunt in categoria Situs.
Deinde autem, ut tactui inferunt passionem, & sic in
tertio Qualitatis genere collocantur. Postremum uerò,
ut figuræ sunt, & in quarta specie Qualitatis repo-
nuntur.

tyrocnestis
præter alia
que signifi-
cat hæc uox,
gladiū quo-
que signifi-
cat.

¶ De calido, humido, & lumine.

Titulus IIII.

Calidum, humidum, & lumen, primum quidem spec-
tatur, ut igni calidum natura inest, aquæ humidum,
lumē corpori luminoso, suntq; in secundo genere Qua-
litatis. Deinde autem, ut Substantiarum susceptibilium
affectiones sunt, & in primo Qualitatis genere collo-
cantur. Postremum uerò, ut sensum passione afficiunt,
lumen quidem uisum, illa uerò tactum, & sunt tertij
generis eiusdem predicamenti,

¶ De

¶ De doctore, imperatore, uiro, comite,
Titulus V.

Doctor si ad discipulum refertur, est in categoria Relatiuorum: nam doctor discipuli doctor est, & discipulus est doctoris discipulus. Si eum significat, qui docendi quospiam habitu praeditus est, tamen si iam nemo sit ei discipulus, est in prima specie Qualitatis. Ita imperator, cum ad exercitum mutuo refertur, nomen est Ad aliquid: cum eum significat, qui habitum & auctoritatem habet imperandi, in primo Qualitatis genere numeratur. Porro, uir si maritum significat, Relatiuum nomen est: si sexum, in secunda specie Qualitatis: si aetatem, in prima eiusdem collocatur. Comes uero si duobus comes dicitur, Relatiuum est indignius correlative: si in autem comitis comes, ut in illo mimographi, Comes facundus in uia pro uehiculo est, Relatiuum est aequali consistens comparatione.

F I N I S.

AD PVERVM LIBER A.

libus studijs operam dantem Hen=
deca syllabi Parænetici.

F Ac discas dialecticæ sititor
Syncera puer eruditionis:

Quid nuge tibi proderunt canora?

Quid cognoscere Pegasi uolatum,

Hortos Hesperidum, caput Medusæ,

Stymphali uolucres, cruore Nessi

Infectam tunicam, nouas in auras

Tractum Cerberon Herculis catena,

Ni discreueris atra candidis, &

Falsis uera, probata fabulosis?

E Fac discas dialecticæ sititor

Syncera puer eruditionis:

Exactæ hæc ratioque differendi,

Disciplinæque disputationum

Definire docet: secare totum,

Argumenta scienter explicare,

Enthymemata curta: syllogismos

Integros ratione congruenti

Informare loco, modo, figura,

Complecti generale singulatim,

Exemplo simili probare dictum.

E Fac discas dialecticæ sititor

Syncera puer eruditionis:

Hæc ars uera docet, facit scientes,

Omnes in methodos uiam ministrat,

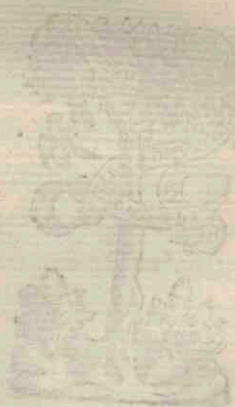
Instrumenta

Instrumenta tenens scientiarum,
Illustrans genus omne disciplina,
A diuerticulis specûque recta
Ducens ad speculationis arcem:
Hæc filum tibi Thesei dat, ut ne
Ingressus labyrinthon impliceris,
Alcidae quoque porrigit trinodem
Clauam: nec patitur deesse flammæ,
Ne succrescat hydræ caput recisum.
¶ Fac discas dialecticæ siliitor
Syncera puer eruditionis:
Hæc quicumque minus peritus arte
Parui pendet eam piluæ fecit,
In mendacia lapsus & tenebras,
A recta ratione deuiauit:
Vt qui florigeris subans in hortis,
In re constituit beatitatem
Nobiscum pecoriq; belluisq;
Communi: patientiam perosus,
Quem captum domuit tenax uoluptas.
¶ Fac discas dialecticæ siliitor
Syncera puer eruditionis:
Olim floruit hæc disertus arte
Inuenta domitor truci tyranni,
Hæc Zeno quoque Citiæus alter
Vita concolor actione functus,
Aeternum bene nomen hæc peritus
Chrysippus sibi comparauit, aure

Purgata.

Purgata, ingenioque perspicaci,
 Adq; unguem cumulans suos acervos,
 Hac & Carneades laboriosus
 Purgans elleboro capax cerebrum.
 Et fortis schola tota stoicorum,
 Doctus Nicomachi pater Platôque
 Immortale sibi decus tulerunt.
 Hac Peringius eruditione
 Necnon & studijs poëticorum
 Librorum iuvenes sacris Mineræ
 Imbutos polit excultiq; nostram
 Qui sortemque vicissitudinemque
 Expertus tibi Paule militavit,
 Magna Saxonie docens in urbe.
 Hunc Ludgere tibi, deinde rursus
 Paulo militat inchyto labore,
 Sic fortuna uices suas rotavit.
 ¶ Fac discas dialecticen suitor
 Syncera puer eruditionis:
 Sed uitanda tibi libido quædam
 Rixandi puerilis, ingeniq;
 Ostentatio uana, & aucupatus
 Fluxæ gloriolæ: suis Sophistæ
 Meandris rapidum diem terentes
 Gryphis, tendiculis, strophisq; ludant:
 De lana quoque litigent caprina,
 In uanisq; libris recentiorum
 Tanquam lotophagos apud tenaces

Sirenum scopulósue consenescent.
Te fili studiose metientem
Fac tempus iuuet expeditiori
Maturóque gradu uiam secare
Quantum de logicis sat est, acuto
Commendare animo: de hinc uacare
Morali sophiæ, sacræq; libris
Scripturæ, ut fieri queas beatus,
Et ueræ pietatis admonere
Multos, iustitia ualens & arte,
Sic uotum superi tuum secundent.
¶ Fac discas dialecticæ silitor
Sincere puer eruditionis.

A 1478935

ocn 902598262

